

**T.C.
İÇİŞLERİ BAKANLIĞI
JANDARMA VE SAHİL GÜVENLİK AKADEMİSİ
GÜVENLİK BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ**

SUÇ ARAŞTIRMALARI ANA BİLİM DALI

KADINLARIN SOSYAL MEDYA KULLANIMI İLE SUÇ KORKUSU İLİŞKİSİ

**HAZIRLAYAN
SEÇGİN ÇETİN**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

EKİM 2022

T.C.
İÇİŞLERİ BAKANLIĞI
JANDARMA VE SAHİL GÜVENLİK AKADEMİSİ
GÜVENLİK BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

KADINLARIN SOSYAL MEDYA KULLANIMI İLE SUÇ KORKUSU
İLİŞKİSİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ
SUÇ ARAŞTIRMALARI ANA BİLİM DALI

HAZIRLAYAN
Seçgin ÇETİN

TEZ DANIŞMANI
Doç. Dr. Gökhan İbrahim ÖĞÜNÇ

ANKARA-2022

“Her Hakkı Saklıdır”

Seçgin ÇETİN tarafından hazırlanan “Kadınların Sosyal Medya Kullanımı ile Suç Korkusu İlişkisi” adlı tez çalışması aşağıdaki jüri tarafından OY BİRLİĞİ ile Jandarma ve Sahil Güvenlik Akademisi Güvenlik Bilimleri Enstitüsü Suç Araştırmaları Ana Bilim Dalında YÜKSEK LİSANS TEZİ olarak kabul edilmiştir.

Danışman: Doç.Dr. Gökhan İbrahim ÖĞÜNÇ
Jandarma ve Sahil Güvenlik Akademisi, Adli Bilimler
Bu tezin, kapsam ve kalite olarak Yüksek Lisans Tezi olduğunu onaylıyorum.

Üye: J.Alb. Doç.Dr. Naci AKDEMİR
Jandarma ve Sahil Güvenlik Akademisi, Suç Araştırmaları
Bu tezin, kapsam ve kalite olarak Yüksek Lisans Tezi olduğunu onaylıyorum.

Üye: Doç.Dr. Cemile Müjde ATABEY
Ankara Medipol Üniversitesi, Psikoloji
Bu tezin, kapsam ve kalite olarak Yüksek Lisans Tezi olduğunu onaylıyorum.

Tez Savunma Tarihi: 19/10/2022

Jüri tarafından kabul edilen bu tezin Yüksek Lisans Tezi olması için gerekli şartları yerine getirdiğini onaylıyorum.

Doç.Dr. Naci AKDEMİR
J.Alb.
Enstitü Müdürü

ETİK BEYAN

Jandarma ve Sahil Güvenlik Akademisi Güvenlik Bilimleri Enstitüsü Tez Yazım Kurallarına uygun olarak hazırladığım bu tez çalışmasında; tez içinde sunduğum verileri, bilgileri ve dokümanları akademik ve etik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi, tüm bilgi, belge, değerlendirme ve sonuçları bilimsel etik ve ahlak kurallarına uygun olarak sunduğumu, tez çalışmasında yararlandığım eserlerin tümüne uygun atıfta bulunarak kaynak gösterdiğimi, kullanılan verilerde herhangi bir değişiklik yapmadığımı, bu tezde sunduğum çalışmanın özgün olduğunu, bildirir, aksi bir durumda aleyhime doğabilecek tüm hak kayıplarını kabullendiğimi beyan ederim.

Seçgin ÇETİN

19.10.2022

T.C.
İÇİŞLERİ BAKANLIĞI
JANDARMA VE SAHİL GÜVENLİK AKADEMİSİ
GÜVENLİK BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

KADINLARIN SOSYAL MEDYA KULLANIMI İLE SUÇ KORKUSU İLİŞKİSİ
(Yüksek Lisans Tezi)

Seçgin ÇETİN

Ekim 2022

ÖZET

Suç, eski çağlardan günümüze kadar her toplumda gözlenmekle birlikte her toplumda ortaya çıkması kaçınılmaz, aynı zamanda toplumdan topluma tanımlanması değişebilen karmaşık bir olgudur. Korku ise ilkel atalarımızdan beri süregelen güçlü ve evrensel bir hayatta kalma mekanizmasıdır. Suç korkusu kavramı, geniş anlamı ile bireyin içinde yaşadığı toplumda suç oluşturan veya suç sayılan eylemlerden korkması ya da bunlardan normalin üzerinde endişe duyması ve bu korkunun esiri haline gelmesi olarak açıklanabilir. Suç korkusunun, suçun kendisinden daha büyük toplumsal ve politik bir problem olduğu ve suç korkusunun hızla arttığı düşünülmektedir. Medyanın suçla ilgili haberleri sunma şekli, halkın suçla ilgili konulardaki algılarını büyük ölçüde etkilerken medyanın etkilerini inceleyen teoriler, uzun süreli medyaya maruz kalma ile suç korkusu arasında bir bağlantı kurmuştur. Fakat yapılan araştırmaların neredeyse tamamı geleneksel medya içeriği türlerine veya eğlence ortamlarına odaklanmıştır. Bununla birlikte, sosyal medya kullanımının bireylerin suç korkusu düzeylerini nasıl etkileyebileceği konusunda daha az bilgi bulunmaktadır.

Bu kapsamda tezin amacı sosyal medya kavramı ile suç korkusu kavramını, farklı teoriler bağlamında ele aldıktan sonra kadınların farklı değişkenler bağlamında sosyal medya kullanımına bağlı olarak suç korkusu yaşayıp yaşamadığının, sosyal medya-suç korkusu arasındaki ilişkinin nasıl gerçekleştiğinin ve bu ilişkinin kadınlar üzerindeki etkisinin, kadınların sosyal medya üzerinden hangi tip suçlara karşı suç korkusu yaşadığının, bu korkuya ilişkin nasıl tedbirler aldıklarının, özgeci suç korkusunun aile ve yakın çevresinde kimlere yönelik olduğunun, sosyal ve fiziki düzensizliklerin suç korkusuna etkisinin, sosyal medyada maruz kalınan suç haberlerine ilişkin algının belirlenmesine yöneliktir. Tez kapsamında kadınların sosyal medya kullanımı ile suç korkusu ilişkisi Gerbner'in yetiştirme/ekme teoremi üzerinden açıklanmaya çalışılmıştır.

Tez çalışmasında verilerin toplanması amacıyla kapalı uçlu sorular içeren anket yöntemi kullanılmış, anket sonucunda 74 ilden toplam 645 örnekleme ulaşılarak ankete ilişkin veriler IBM SPSS Statistics 26 programı kullanılarak analiz edilmiştir. Sonuç olarak sosyal medya ile suç korkusu arasında anlamlı bir ilişki olduğu; 21-40 yaş aralığında, özel sektör çalışanı, Instagram kullanıcısı, 6 yıl ve daha fazla süredir sosyal medya kullananlardan genellikle sosyal medyada suç ve şiddet içeren haberleri okuyan, izleyen veya etkileşime giren; sosyal medyada yer alan suç haberlerinin sıradanlaştırılarak verildiğini düşünen katılımcıların sosyal medyada suç korkusunun daha yüksek olduğu, kadınların en çok kadın cinayeti, tecavüz ve taciz suçlarından etkilendikleri, sosyal medyada maruz kalınan haberler nedeniyle korunma ve kaçınma davranışları gösterdikleri, sosyal medyadaki suç korkusu nedeniyle özgeci suç korkusunun yakın aile bireyleri için gerçekleştiği, fiziki düzensizliklerin sosyal düzensizliklere nazaran sosyal medyadaki suç korkusunu daha fazla etkilediği, Gerbner'in ortaya attığı kötü dünya sendromunun sosyal medya için de geçerli olup olmadığı değerlendirildiğinde 6 yıl ve daha uzun süredir Instagram ve Twitter kullanan,

genellikle sosyal medyada suç veya şiddet içeren haberleri okuyan, izleyen veya etkileşime giren katılımcılarda kötü dünya sendromunun görülmekle birlikte tez kapsamında yetiştirme/ekme kuramının sosyal medyaya katılım süresi ile ilgili olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Bilim Kodu : 113520

Anahtar Kelimeler : Suç, suç korkusu, suç mağduriyeti korkusu, sosyal medya, kötü dünya sendromu

Sayfa Adedi : 245

Tez Danışmanı : Doç. Dr. Gökhan İbrahim ÖĞÜNÇ

T.R.

MINISTRY OF INTERIOR

GENDARMERIE AND COAST GUARD ACADEMY

SECURITY SCIENCES INSTITUTE

THE RELATIONSHIP BETWEEN WOMEN'S SOCIAL MEDIA USE AND FEAR OF CRIME

(M.Sc. Thesis)

Seçgin ÇETİN

October 2022

ABSTRACT

From ancient times to the present, crime has been observed and inevitable in every society and also it is a complex phenomenon whose definition can change from society to society. Fear is a powerful and universal survival mechanism that has been going on since our primitive ancestors. In broad sense, the concept of fear of crime can be explained as the individual's fear of acts that constituted or considered as a crime in the society lived in or to worry more than normal about them and to become a prisoner of this fear. It is thought that fear of crime is a social and political problem more than crime itself and fear of crime is increasing rapidly. While the way the media presents crime news greatly influences the public's perception of crime-related issues, theories examining media influences have established a link between prolonged media exposure and fear of crime. However, almost all of the researches has focused on traditional media content types or entertainment environments and less information is available on how social media use can affect individuals' fear of crime.

In this context, the aim of the thesis is to examine the concept of social media and fear of crime in the scope of different theories and to determine whether women experience fear of crime depending on the use of social media in the context of different variables, how the relationship between social media and fear of crime occurs and the effect of this relationship on women, which type of crimes women fear through social media and which precautions they take regarding this fear, to whom the altruistic fear of crime is aimed in the family or the immediate area, the effect of social and physical disorders on fear of crime and the perception of crime news on social media. Within the scope of the thesis, the relationship between women's social media use and fear of crime has been tried to be explained through Gerbner's cultivation theory.

To collect data in the thesis study, the questionnaire method containing closed-ended questions was used, a total of 645 samples from 74 provinces were reached and the data related to the survey were analyzed using the IBM SPSS Statistics 26 program. As a result it has been concluded that there is a significant relationship between social media and fear of crime; the participants between age of 21-40, private sector employees, Instagram users who joined social media for 6 years or more, generally reading, watching or interacting with crime and violent news on social media and who think that crime news in social media are given in an ordinary way, have a higher fear of crime in social media, women are mostly affected by femicide, rape and harassment crimes, due to the news they are exposed to on social media they take protective and avoidance behaviors and they have an altruistic fear of crime for close family members, physical disorders affect the fear of crime in social media more than social disorders. When it is evaluated whether the mean world syndrome put forward by Gerbner is also valid for social media and the mean world

syndrome is observed in the participants who use Instagram and Twitter for 6 years or more, and who usually read, watch or interact with crime or violent news on social media. It has been concluded that cultivation theory is related to the participation time in social media.

Science Code : 113520

Keywords : Crime, fear of crime, fear of victimization, social media, mean world syndrome

Page Number : 245

Supervisor : Assoc. Prof. Dr. Gökhan İbrahim ÖĞÜNÇ

TEŞEKKÜR

Her şeyden önce tez çalışmam boyunca değerli tavsiyeleri, desteği ve gösterdiği sabır için Sn. Doç.Dr. Gökhan İbrahim ÖĞÜNÇ'e, eleştirileri / tavsiyeleri ile bu tezin daha iyi bir seviyeye gelmesini sağlayan değerli jüri üyelerine, yüksek lisansa başlama aşamasında ve tez konusunun belirlenmesinde fikirleri ile bana en büyük desteği sağlayan sevgili eşim Aslıhan ÖZAYDIN ÇETİN'e, bu tezin tamamlanmasındaki en büyük motivasyonum sevgili oğlum Gökdeniz ÇETİN'e, manevi desteğini her zaman hissettiğim değerli arkadaşım Sn. Ahmet YASUNTİMUR'a teşekkürü bir borç bilirim. Bu tez çalışmasının bir parçası olan anketimi doldurmak için zaman ayıran ve suça ilişkin korkularını değerlendiren tüm kadınlara şükranlarımı sunarım.

İÇİNDEKİLER

	Sayfa
ÖZET.....	iv
ABSTRACT.....	vi
TEŞEKKÜR.....	viii
İÇİNDEKİLER.....	ix
ÇİZELGELERİN LİSTESİ.....	xi
ŞEKİLLERİN LİSTESİ.....	xiv
SİMGELER VE KISALTMALAR.....	xv
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM BİR İLETİŞİM ARACI: SOSYAL MEDYA

1.1. Medya Kavramı	7
1.2. Yeni Medya Kavramı.....	13
1.3. Sosyal Medyanın Tarihçesi	19
1.3.1. Facebook	29
1.3.2. Twitter	30
1.3.3. Instagram	32
1.4. Sosyal Medya Kavramı ve Özellikleri	33
1.5. Beşinci Güç: Sosyal Medya.....	42
1.6. Sosyal Medyanın Geleneksel Medyadan Farkları	46
1.7. Sosyal Medya ve İletişim	50
1.8. Kuşakların Sosyal Medya Kullanımı	65
1.9. Türkiye’de İnternet ve Sosyal Medya	71

İKİNCİ BÖLÜM SUÇ, KORKU VE SUÇ KORKUSU

2.1. Suç Kavramı	79
2.2. Korku Kavramı	84
2.3. Suç Korkusu Kavramı	95
2.3.1. Suç Korkusuna İlişkin Kuramlar	103
2.3.1.1. Suç mağduriyeti yaklaşımı	103
2.3.1.2. Savunmasızlık yaklaşımı	110
2.3.1.2.1. Cinsiyet.....	111
2.3.1.2.2. Yaş	114
2.3.1.2.3. Sosyo-ekonomik durum	115
2.3.1.2.4. Irk/etnik köken.....	117
2.3.1.3. Sosyal düzensizlik yaklaşımı	119
2.3.1.4. Sosyal problem yaklaşımı.....	124
2.3.1.4.1. Yetiştirme/ekme teorisi	131
2.3.1.4.2. Sosyal medya ile suç korkusu ilişkisi.....	136
2.3.2. Özgeci / Altruistik Suç Korkusu.....	141
2.3.3. Suç Korkusunun Etkileri	143

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

ARAŞTIRMANIN KAPSAMI VE YÖNTEMİ

3.1. Araştırmanın Konusu	149
3.2. Araştırmanın Amacı ve Önemi.....	151
3.3. Araştırmanın Evreni ve Örneklemi.....	151
3.4. Araştırmanın Metodolojisi ve Veri Toplama Yöntemi	152
3.5. Araştırmanın Sorusu ve Hipotezleri.....	154
3.6. Araştırmaya İlişkin Betimleyici (Tanımlayıcı) Analizler	155
3.7. Araştırmaya İlişkin Çıkarımsal (Kestirimsel) Analizler.....	168
 SONUÇ VE DEĞERLENDİRME	 199
KAYNAKÇA	219
EKLER	237
EK-1 Etik Kurul Kararı	238
EK-2 Anket Formu	239
ÖZGEÇMİŞ	247

ÇİZELGELERİN LİSTESİ

Çizelge		Sayfa
Çizelge 1.1.	Eski ve Yeni Medyanın Karşılaştırılması.....	19
Çizelge 1.2.	Web 1.0 ile Web 2.0 Arasındaki Farklar.....	24
Çizelge 1.3.	Kuşak Türleri ve Türkiye'deki Genel Nüfusa Göre ve Kadın Nüfusuna Göre Oranları.....	69
Çizelge 1.4.	Türkiye'de İnternet ve Sosyal Medya Kullanımı.....	72
Çizelge 2.1.	Suça İlişkin Maliyet.....	83
Çizelge 2.2.	Bilişsel, Duygusal ve Günü / Eylem Eğilimi İle Atfedilen Durum..	94
Çizelge 3.1.	Ankete İlişkin Cronbach Alfa Katsayıları.....	156
Çizelge 3.2.	Katılımcıların Medeni Durumuna Göre Dağılımı.....	157
Çizelge 3.3.	Katılımcıların Çocuk Sahibi Olma Durumuna Göre Dağılımı.....	157
Çizelge 3.4.	Katılımcıların Eğitim Durumuna Göre Dağılımı.....	157
Çizelge 3.5.	Katılımcıların Meslek Durumuna Göre Dağılımı.....	158
Çizelge 3.6.	Katılımcıların Hane Bazında Gelir Durumuna Göre Dağılımı.....	158
Çizelge 3.7.	Katılımcıların Yaşadığı Yer Durumuna Göre Dağılımı.....	159
Çizelge 3.8.	Katılımcıların Kullandıkları Sosyal Medya Platformuna Göre Dağılımı.....	159
Çizelge 3.9.	Katılımcıların Sosyal Medyaya Katılım Süresine Göre Dağılımı....	160
Çizelge 3.10.	Katılımcıların Günlük Sosyal Medya Kullanım Süresine Göre Dağılımı.....	160
Çizelge 3.11.	Katılımcıların Sosyal Medyada Suç Haberlerine Rastladıkları Platform.....	161
Çizelge 3.12.	Katılımcıların Sosyal Medyada Suç Haberlerine Rastlama Sıklıkları.....	162
Çizelge 3.13.	Katılımcıların Sosyal Medyada Suç Haberlerinin Verilme Şekli Algısı.....	163
Çizelge 3.14.	Katılımcıların Sosyal Medyadaki Suç Haberlerinde Endişelendikleri Bölüm.....	166
Çizelge 3.15.	Katılımcılarda Suç Korkusu Yaratan Suçun İşlendiği Bölgeler.....	167
Çizelge 3.16.	Yaş Gruplarına Göre Mağduriyet Durumu, Gelecek 1 Yılda Mağduriyet Riski Algısı ve Yaşanılan Bölgedeki Suç Oranına İlişkin Algı.....	168
Çizelge 3.17.	SMSUKOR Verilerine İlişkin Ortalama Değer, Çarpıklık ve Basıklık Katsayıları.....	169
Çizelge 3.18.	SMSUKOR Yaş Gruplarına Göre Kruskal-Wallis H Testi Sonuçları.....	170
Çizelge 3.19.	SMSUKOR Yaş Gruplarına Göre Mann-Whitney U Testi Sonuçları.....	170
Çizelge 3.20.	SMSUKOR Medeni Duruma Göre Kruskal-Wallis H Testi Sonuçları	171
Çizelge 3.21.	SMSUKOR Çocuk Sahibi Olma Duruma Göre Kruskal-Wallis H Testi Sonuçları	171
Çizelge 3.22.	SMSUKOR Eğitim Durumuna Göre Kruskal-Wallis H Testi Sonuçları	172
Çizelge 3.23.	SMSUKOR Meslek Durumuna Göre Kruskal-Wallis H Testi Sonuçları	172

Çizelge 3.24.	SMSUKOR Meslek Türlerine Göre Mann-Whitney U Testi Sonuçları.....	172
Çizelge 3.25.	SMSUKOR Hane Gelirine Göre Kruskal-Wallis H Testi Sonuçları	173
Çizelge 3.26.	SMSUKOR Yaşanılan Yere Göre Kruskal-Wallis H Testi Sonuçları.....	174
Çizelge 3.27.	SMSUKOR Kullanılan Sosyal Medya Türüne Göre Kruskal-Wallis H Testi Sonuçları.....	174
Çizelge 3.28.	SMSUKOR Kullanılan Sosyal Medya Türüne Göre Mann-Whitney U Testi Sonuçları.....	175
Çizelge 3.29.	SMSUKOR Sosyal Medyaya Katılım Süresine Göre Kruskal-Wallis H Testi Sonuçları.....	176
Çizelge 3.30.	SMSUKOR Sosyal Medyaya Katılım Süresine Göre Mann-Whitney U Testi Sonuçları.....	176
Çizelge 3.31.	SMSUKOR Günlük Sosyal Medya Kullanım Süresine Göre Kruskal-Wallis H Testi Sonuçları.....	177
Çizelge 3.32.	SMSUKOR Önceki Mağduriyet Durumuna Göre Kruskal-Wallis H Testi Sonuçları	178
Çizelge 3.33.	SMSUKOR Gündüz/Gece Saatlerinde Yalnız Olarak Yürürken/ Dolaşırken ve Evde Yalnız İken Güvende Hissetme Durumlarına Göre Kruskal-Wallis H Testi ve Mann-Whitney U Testi Sonuçları.....	180
Çizelge 3.34.	Katılımcıların Yalnız Dolaşırken/Yürürken İle Evde Yalnız İken Güvende Hissetme Durumları ve SMSUKOR Arasındaki Spearman's Rho Korelasyon Analizi	181
Çizelge 3.35.	Sosyal Medyada Maruz Kalınan Suç Haberleri Nedeniyle Alınan Önlemler.....	181
Çizelge 3.36.	Sosyal Medyada Maruz Kalınan Suç Haberleri Nedeniyle Alınan Önlem Türlerinin Yaş Gruplarına Göre Yüzdesel Analizi.....	183
Çizelge 3.37.	Sosyal Medyada Maruz Kalınan Suç Haberleri Nedeniyle Özgeci Suç Korkusunun Aile ve Yakın Çevreye Göre Yüzdesel Analizi....	184
Çizelge 3.38.	SMSUKOR Özgeci Suç Korkusuna İlişkin Kruskal-Wallis H Testi Ve Mann-Whitney U Testi Sonuçları.....	184
Çizelge 3.39.	Sosyal Medyada Maruz Kalınan Suç Haberleri Nedeniyle Özgeci Suç Korkusunun Çocuk Sahibi Olup Olmama Durumuna Göre Yüzdesel Dağılımı.....	185
Çizelge 3.40.	Sosyal ve Fiziki Düzensizliklerin Problem Olarak Görülüp Görülmemesine İlişkin Dağılımı.....	186
Çizelge 3.41.	SMSUKOR Sosyal / Fiziki Düzensizliklere İlişkin Kruskal-Wallis H Testi ve Spearman's Rho Korelasyon Testi Sonuçları.....	188
Çizelge 3.42.	SMSUKOR İle Düzensizliklere İlişkin Spearman's Rho Korelasyon Testi Sonuçları.....	189
Çizelge 3.43.	Sosyal Medyada Suç Algısına İlişkin Yüzdesel Analiz.....	189
Çizelge 3.44.	SMSUKOR Sosyal Medyadaki Suç Algısına İlişkin Kruskal-Wallis H Testi ve Spearman's Rho Korelasyon Testi Sonuçları.....	190
Çizelge 3.45.	Bağımsız Değişkenler İle “Kötü Dünya Sendromu” na İlişkin Spearman's Rho Korelasyon Testi ve Kruskal-Wallis H Testi Sonuçları.....	191
Çizelge 3.46.	“Kötü Dünya Sendromu”nun Kullanılan Sosyal Medya Türüne Göre Kruskal-Wallis H Testi Sonuçları.....	192

Çizelge 3.47.	“Kötü Dünya Sendromu”nun Kullanılan Sosyal Medya Türüne Göre Mann-Whitney U Testi Sonuçları.....	192
Çizelge 3.48.	“Kötü Dünya Sendromu”nun Sosyal Medyaya Katılım Süresine Göre Kruskal-Wallis H Testi Sonuçları.....	194
Çizelge 3.49.	“Kötü Dünya Sendromu”nun Sosyal Medyaya Katılım Süresine Göre Mann-Whitney U Testi Sonuçları.....	194
Çizelge 3.50.	“Kötü Dünya Sendromu”nun Sosyal Medyada Suç Haberleri İle Etkileşim Sıklığına Göre Kruskal-Wallis H Testi Sonuçları.....	195
Çizelge 3.51.	“Kötü Dünya Sendromu”nun Sosyal Medyada Suç Haberleri İle Etkileşim Sıklığına Göre Mann-Whitney U Testi Sonuçları.....	195
Çizelge 3.52.	Sosyal Medyada Suç Korkusu, Suç Mağduriyeti Riski, Sosyal ve Fiziki Düzensizlikler Ve Sosyal Medyada Suç Algısı Arasındaki Korelasyon Analizi.....	196
Çizelge 3.53.	Sosyal Medyada Suç Korkusu İle Sosyal Medyada Suç Mağduriyeti Riski Arasındaki Spearman's Rho Korelasyon Değerleri.....	197

ŞEKİLLERİN LİSTESİ

Şekil		Sayfa
Şekil 1.1.	Sosyal Medya Peteği.....	39
Şekil 1.2.	Facebook, Twitter ve Instagram'a Ait Sosyal Medya Petekleri.....	42
Şekil 1.3.	Sosyal Ağ Analizi.....	54
Şekil 1.4.	Bilgisayar Aracılı Sosyal Ağ Analizi.....	54
Şekil 1.5.	Kuşakların Sosyal Medya Kullanımı.....	68
Şekil 1.6.	Kuşakların Sosyal Medya Kullanım Amaçları.....	68
Şekil 1.7.	Cinsiyete Göre Sosyal Medya Kullanıcıları.....	72
Şekil 1.8.	Yaş Gruplarına Göre Instagram ve Facebook Kullanımı.....	73
Şekil 1.9.	Sosyal Medya Platformlarını Haber Kaynağı Olarak Kullananların Yaş Profilleri.....	75
Şekil 1.10.	Eğitim Durumuna Göre Sosyal Medya Kullanımı.....	75
Şekil 2.1.	Korku Hiyerarşisi.....	90
Şekil 2.2.	Maslow'un İhtiyaçlar Hiyerarşisi.....	96
Şekil 2.3.	Medya-Suç Korkusu İlişkisi.....	128
Şekil 2.4.	Suç Korkusu Döngüsü.....	130
Şekil 3.1.	Katılımcıların Sosyal Medyada Etkilendikleri Suçlar.....	164
Şekil 3.2.	Yaş Gruplarına Göre Katılımcıların Sosyal Medyada Etkilendikleri Suçlar.....	165
Şekil 3.3.	Mağduriyet Durumu, Gelecek 1 Yıldaki Mağduriyet Riski Algısı ve Yaşanılan Bölgedeki Suç Oranına İlişkin Algı.....	167
Şekil 3.4.	Yaşanılan Yerde Yalnız Yürürken/Dolaşırken Güvende Hissetme Durumu.....	178
Şekil 3.5.	Yaşanılan Yerde Evde Yalnız İken Güvende Hissetme Durumu.....	178
Şekil 3.6.	Fiziki ve Sosyal Düzensizliklerin Problem Olarak Görülüp Görülmemesine İlişkin Yüzdesel Grafik.....	188

SİMGELER VE KISALTMALAR

Bu çalışmada kullanılmış simgeler ve kısaltmalar açıklamaları ile birlikte aşağıda sunulmuştur.

Simgeler

Simgeler	Açıklama
p	Anlamlılık değeri
$>$	Büyüktür
α	Cronbach alfa katsayısı
$=$	Eşittir
$-$	Kısa çizgi / Tire
H	Kruskal-Wallis H testi
@	Kuyruklu a
$<$	Küçüktür
$\leq$	Küçük eşittir
U	Mann-Whitney U testi
$\bar{x}$	Ortalama değer
n	Örneklem büyüklüğü
df	Serbestlik derecesi
ρ	Spearman's rho korelasyon katsayısı
₺	Türk Lirası
%	Yüzde
z	Z değeri / skoru

Kısaltmalar

Kısaltmalar	Açıklama
ABC	Tiraj Denetim Bürosu
ABD	Amerika Birleşik Devletleri
ADSL	Asimetrik Sayısal Abone Hattı
AFA	Açımlayıcı Faktör Analizi
ARPA	Gelişmiş Araştırma Projeleri Dairesi Ağı
BM	Birleşmiş Milletler
BREXIT	Birleşik Krallık'ın Avrupa Birliği'nden Ayrılması
CD-ROM	Yoğun Disk
CERN	Avrupa Nükleer Araştırma Merkezi
DARPA	İleri Savunma Araştırma Projeleri Ajansı

DVD	Çok Amaçlı Sayısal Disk
EFF	Elektronik Serhat Vakfı
ENIAC	Elektronik Sayısal Entegreli Hesaplayıcı
FBI	Federal Soruşturma Bürosu
GAO	Devlet Hesap Verebilirlik Ofisi
GDPR	Genel Veri Koruma Yönetmeliği
IBM	Uluslararası İş Makineleri
ICVS	Uluslararası Suç Mağdurları Araştırması
IGTV	Instagram TV
KMO	Kaiser-Meyer-Olkin
M.Ö.	Milattan Önce
MAX	Maksimum
MIN	Minimum
NATO	Kuzey Atlantik Antlaşması Örgütü
NCVS	Ulusal Suç Mağduriyeti Anketi
NSFNET	Ulusal Bilim Vakfı Ağı
ODTÜ	Orta Doğu Teknik Üniversitesi
P2P	Eşler Arası
RSS	Çok Basit Besleme
RTÜK	Radyo ve Televizyon Üst Kurulu
SİG	Anlamlılık değeri
SMS	Kısa Mesaj Hizmeti
SMSUKOR	Sosyal Medyada Suç Korkusu
SPSS	Sosyal Bilimler İçin İstatistik Programı
SS	Standart Sapma
TSSB	Travma Sonrası Stres Bozukluğu
TÜİK	Türkiye İstatistik Kurumu
TV	Televizyon
UNIVAC	Evrensel Otomatik Bilgisayar
W3C	Dünya Çapında Ağ Konsorsiyumu
WWW	Dünya Çapında Ağ

GİRİŞ

Suç, eski çağlardan günümüze kadar her toplumda gözlenmekle birlikte tüm toplumlarda ortaya çıkması kaçınılmaz ve aynı zamanda tanımı bir toplumdan diğerine değişebilen karmaşık bir olgudur. Suçun yapısı, sadece tarihsel farklı anlayışlara değil aynı zamanda farklı kültür ve toplumların farklı anlayışlarına göre de değişkenlik gösterebilmektedir. 19'uncu yüzyıldan itibaren sanayileşme, kırsal alandan kent merkezine göçlerin yaşanmasına ve kent nüfuslarının hızla artmasına neden olmuştur. Buna bağlı olarak kentler, farklı kimlik ve kültürel yapıya sahip çok sayıda insanın bir arada yaşamasını zorunlu kılmış, toplumun birey üzerindeki sosyal kontrolünü de zayıflatmıştır. Zayıflayan toplum yapısı ile birlikte suç oranlarındaki artış hızlanırken toplumsal yaşam içerisinde de bazı problemlerin ortaya çıkmasına sebep olmuştur. Artan suç oranları ile birlikte toplumsal yaşamda bireylerin kişisel güvenlikleri ile ilgili endişeleri ortaya çıkmıştır. Kentleşme ile birlikte ortaya çıkan problemlerden biri olarak suç korkusu, özellikle adaletsiz gelir dağılımı ile toplumun kutuplaştığı, kurumlara (kolluk, yargı vb.) güvenin olmadığı ve devletin otoritesinin zayıfladığı ülkeler için ciddi bir sorun teşkil etmektedir.

İnsanlar yüzyıllardır suçla ilgili endişe duysa da kavramsal olarak suç korkusu ilk olarak 1930'lu yıllarda Amerikan gazetelerinde yer almaya başlamış ve halkın suç davranışına tepkisini açıklamak için kullanılmıştır. Avrupa'da ise 1960'lı yılların başında yer bulmaya başlayan suç korkusu olgusu, mağdur anketlerinin geliştirilmesi ve bilgi toplama tekniklerinin verinin işlenmesine olanak kılması ile ölçülebilir hale gelmiştir (Butler ve Cunningham, 2009: 6). Suç korkusu, bireylerin günlük davranışları üzerinde etkisi olan ve yaşam kalitesini olumsuz biçimde etkileyen bir kavramdır. Suç korkusunun suç kavramından bağımsız olarak incelenen ayrı bir alan ortaya çıkmasının esasında suç oranları azalsa bile suç korkusunun toplumda varlığını sürdürmesinin olduğu söylenebilir. Öyle ki suç korkusunun, suçun kendisinden daha büyük sosyal ve siyasi bir sorun olduğuna ve suç korkusunun hızla arttığına inanılmaktadır. Suç korkusu her zaman toplumdaki suç oranlarına bağlı bir yapıda değildir. Başka bir deyişle, suç oranının yüksek olduğu bir bölgede suç korkusu yüksek değilken, suç oranının düşük olduğu bir bölgede suç korkusu yüksek olabilmektedir.

Kitle iletişim araçlarının gelişimi, artan kentsel yaşamın karmaşıklığı ve sosyal etkileşimle dolu bir toplumsal yapı içerisinde suç korkusunun birçok faktörün etkisi altında

olabileceği söylenebilir. Bu faktörlerden biri olarak ortaya çıkan medya, esas olarak toplumda yaşananları kitle iletişimi aracılığıyla aktarmaktadır. Sınır ve kapsamı net olarak belli olmayan medya terimi günümüzde yaygın olarak kullanılmakta olup aynı zamanda “kitle iletişim araçları” olarak da ifade edilmektedir. Medya terimini geleneksel medya ile sınırlandırmamak, interneti de bu alanda değerlendirmek özellikle önemlidir. Günümüzde medyanın etkin kullanımının bir sonucu olarak, insanlar dünyada olup biten her şeyden çok kısa sürede haberdar olmaktadır.

Televizyon, radyo, gazete, dergi vb. geleneksel medya vasıtalarına alternatif bir boyut olarak ortaya çıkan yeni medya kavramı içerisinde yer alan internet ve sosyal medya ortamı, klasik anlamda medya kavramının özelliklerine haiz olmakla birlikte kendisine özgü özellikleri ile de farklı bir mecrada yer almaktadır. Zaman ve mekân algısı sosyal medya ile ortadan kalkarken her formdaki (yazılı, görsel, sözlü, basılı vb.) mesajın sosyal medya mecralarında istenilen zaman ve platformda paylaşılması mümkündür. Sosyal medyanın bu yapısı gereği sadece bireysel değil toplumsal olarak da etkileme özelliği ön plana çıkmaktadır. Bu haliyle kitle iletişim araçları belirli güç sahipleri tarafından istenilen şekilde yönlendirilip kullanılabilirken kurumsal-örgütsel nitelikleri sayesinde gündem belirleme ve etkileme gücüne sahip olmaktadır.

Amerika Birleşik Devletleri (ABD) ve Avrupa’da 1960’lı yıllardan sonra üzerinde durulan suç korkusu ve suç korkusunu azaltma stratejilerinin 2000’li yıllara kadar ülkemizde pek de ilgi gördüğü söylenemez. Sosyal ağların hayatımıza girişi ise 1990’lı yılların sonundadır. Geleneksel medyanın suç korkusu üzerindeki etkileri daha fazla araştırmaya konu olurken, sosyal medya kullanımının bireylerin suç korkusu düzeyini nasıl etkilediğine yönelik araştırmalar yok denecek kadar azdır. Çok sayıda kullanıcının bulunduğu sosyal medya, hayatımızın göz ardı edilemeyecek şekilde bir parçası haline geldi ve artık hayatımızdan çıkarmak da pek mümkün görünmüyor. Son yıllar içerisinde sosyal medyanın bireyler üzerindeki etkisini yok saymak da mümkün değildir. Birey günlük yaşantısı içerisinde fiziki olarak az sayıda kişi ile etkileşim halinde iken, sosyal medya ortamında anlık olarak dünyanın herhangi bir yerindeki çok sayıdaki kişiyle sanal bir ortam içerisinde etkileşim içerisine girebilmektedir. Bir iletişim devrimi olarak nitelendirilebilecek sosyal medyanın hızlı yayılması da diğer insanların davranışlarının biçimlenmesinde önemli bir rol üstlenmektedir. Zaman ve mekân sınırlaması olmaksızın etkileşimin devam ettiği bu şekildeki iletişim, hızına bağlı olarak da kontrolünün zorluğuna yol açarken ve statü farkı

olmaksızın herkesin eşit konumda bulunduğu bir mecra yaratırken bu mecranın herkese açık olması mahremiyet duygusunun kaybolması ve özel alana müdahaleyi de beraberinde getirmektedir. Medyanın etkilerini inceleyen teoriler, uzun süreli medyaya maruz kalma ile suç korkusu arasında bir bağlantı kurmuştur. Fakat yapılan araştırmaların neredeyse tamamı geleneksel medya içeriği türlerine veya eğlence ortamlarına (reality şovlar vb.) odaklanmıştır. Bununla birlikte, sosyal medya kullanımının bireylerin suç korkusu düzeylerini nasıl etkileyebileceği konusunda daha az bilgiye sahip olunduğunu söyleyebiliriz.

İstatistiksel olarak kadınlar erkeklerden çok daha az suç mağduru oldukları halde yapılan araştırmaların neredeyse tamamı savunmasızlıkları ile fiziksel ve sosyal kırılganlıklarına karşı hassas şekilde sosyalleşmeleri nedeniyle kadınların erkeklerden daha fazla suç korkusuna sahip olduğunu göstermektedir. Suç korkusu, dünya görüşü ve kişisel özelliklere göre değişiklik göstermekle birlikte birçok araştırmacı suç korkusunu araştırırken kadın ve erkeklerin farklı sosyalleşme sürecinden geçtiklerinden bahsetmektedir. Kadınlar, erkeklere göre oluşabilecek durumlar hakkında daha fazla uyarılmakta, çocukluktan sonra cinsel savunmasızlık temalarını ifade eden hem uyarıları hem de korkuları bildirme olasılığı erkeklerden çok daha fazla olmaktadır (Sacco, 1990, ss. 493-494). Korkunun cinsiyete göre farklılık gösterdiğini kabul edilerek erkeklere nazaran toplumda korku kültürü ile yetiştirilen kadınların suç korkularını daha açık ve doğru şekilde ifade etmesi, suç korkusunun sosyo-demografik birçok tanımlayıcı analizi arasında en kalıcı bulguların cinsiyet üzerine olması, kadınlara yönelik toplumsal baskının bir uzantısı olarak cinsel taciz ve saldırı endişesinin getirdiği mağduriyet riskinin her yerde mevcut olduğu düşüncesinin kadınların korku seviyesini yükselttiği değerlendirildiğinde medyada gerçek olaylara dayanan haberlerde bile kadın mağdurların ön planda olması ve kadınlara yönelik suçların medyada önemli ölçüde daha fazla etkiye sahip olması nedeniyle tez çalışmasında hedef kitle kadınlar olarak belirlenmiştir.

Bu kapsamda tezin araştırma sorusu ***“Sosyal medyada maruz kalınan suç haberleri kadınlar üzerinde suç korkusuna neden olur mu?”*** olup tezin amacı suç korkusu kavramını, farklı teoriler bağlamında ele aldıktan sonra kadınların farklı değişkenler (*yaş / kuşak, medeni durum, çocuk sahibi olma, eğitim durumu, meslek, hane geliri ve yaşadığı yer*) bağlamında sosyal medya kullanımına bağlı olarak suç korkusu yaşayıp yaşamadığının, sosyal medya-suç korkusu arasındaki ilişkinin nasıl gerçekleştiğinin ve bu ilişkinin kadınlar

üzerindeki etkisinin, kadınların sosyal medya üzerinden hangi tip suçlara karşı suç korkusu yaşadığının, bu korkuya ilişkin nasıl tedbirler aldıklarının, özgeci suç korkusunun aile ve yakın çevresinde kimlere yönelik olduğunun, sosyal ve fiziki düzensizliklerin suç korkusuna etkisinin, sosyal medyada maruz kalınan suç haberlerine ilişkin algının nicel araştırma yöntemleri kullanılarak belirlenmesine yöneliktir.

Suç korkusunun oluşmasına yönelik birçok faktör (*kişisel özellikler, doğrudan/dolaylı suç mağduriyeti, formal/informal sosyal kontrol eksikliği, çevresel faktörler vb.*) bulunmakla beraber cinsiyet en ön plana çıkan etkenlerden biri olarak görülmektedir. Ülkemizde çok sayıda sosyal medya kullanıcı bulunmasına rağmen sosyal medyanın suç korkusu üzerindeki etkisini incelemeye yönelik çalışmalar çok az veya kısıtlıdır. Bu sebeple Gerbner'in yetiştirme/ekme kuramı kullanılarak kadınların sosyal medyadaki suç korkusunun ortaya konulması, deneysel araştırma ile de ülke genelinde yaşayan kadınların sosyal medya kullanımı ile suç korkusu arasındaki ilişkinin karşılaştırılarak yapılacak nicel çalışma ile sosyal medyanın kadınlar üzerinde yarattığı suç korkusunun ölçümünün sağlanabileceği değerlendirilmiştir.

Bu tez çalışması; kentsel yaşam içerisinde kadınların suç korkusunun erkeklere göre daha yüksek olduğu, medya kullanım süresi ile suç korkusu arasında pozitif yönde ilişki olduğu, kalabalık kentlerde yaşayan kadınların suç korkusunun daha yüksek olduğu, demografik yapının suç korkusunu çeşitlendirdiği, bireylerin daha önce yaşadığı mağduriyetlerin suç korkusunu daha da arttırdığı, kadınların kendilerinin yanı sıra aile bireyleri ve yakın çevresi için de suç korkusu yaşadığı varsayımlarına dayanmaktadır.

Yapılan tez çalışması sonucunda Türkiye’de en çok kullanılan sosyal medya siteleri Facebook, Twitter ve Instagram üzerindeki kadınların suç korkusunun ölçülmesi amaçlanmıştır. Ülke genelindeki sosyal medya kullanıcısı kadınlara ulaşmanın zaman ve maliyet açısından imkânsız olması nedeniyle çalışma evreni içerisinden 18 yaş ve üzerindeki kadınlardan tabakalı rastgele örnekleme yöntemi kullanılmıştır. Evreni en iyi temsil edecek şekilde %95 güven aralığında örneklem büyüklüğü en az 384 olarak belirlenmiş, yapılan anket sonucunda farklı yaş, gelir ve eğitim seviyesindeki 645 katılımcıya ulaşılmıştır. Ankete ilişkin veriler, IBM Statistical Package for the Social Sciences (SPSS) 26 programı ile betimleyici ve çıkarımsal analizleri yapılarak 3’üncü bölümde açıklanmıştır.

BİRİNCİ BÖLÜM

BİR İLETİŞİM ARACI: SOSYAL MEDYA

Yunan filozof Heraklitos'un “*Her şey değişir. Değişmeyen tek şey değişimdir.*” sözünde vurguladığı üzere değişimin insan hayatında vazgeçilmez bir unsur olduğu aşîkârdır. İnsanlığın tarih boyunca yaşadığı birçok dönüşüm ve değişimin, sosyal ve ekonomik hayat üzerinde önemli derecede etkileri olmuştur. Milattan önce (M.Ö.) 13.000 yıl öncesine kadar gidildiğinde doğa ile uyumlu, yenebilir bitkileri toplayarak ve hayvanları avlayarak yaşamlarını sürdüren en erken toplum biçimi olarak karşımıza küçük göçebe gruplar halinde yaşayan “*avcı-toplayıcı toplumlar*” çıkmaktadır (Toplum 1.0.) (Marshall, 1999: 47). Nüfusun artması ile birlikte toprağın işlenmesinin keşfi ve hayvanların evcilleştirilmesi ile buna bağlı olarak insanlığın yerleşik hayata geçmeye başlaması toplumların, devletlerin ve sosyal sınıfların oluşması “*tarım toplumu*” nun yolunu açmıştır (Toplum 2.0.) (Nolan ve Lenski, 2008: 144).

18'inci yüzyılda tarım merkezli toplumsal yapının gerilemesi ve İngiltere'de James Watt'ın buhar makinesini icadı, sadece sanayide değil aynı zamanda sosyo-ekonomik yapıda da değişikliğe yol açmıştır. Tekstil sektöründe başlayan makineleşme ve sanayileşme çağına geçişle birlikte üretim kalıplarındaki değişiklikler tüketimi kolaylaştırmış, ulaşım olanaklarının artması mesafeleri kısaltırken iletişimi de nispeten hızlı hale getirmiştir. Gelecekteki toplumların bilime ve sanayiye dayanacağını öngören, sosyoloji biliminin öncüsü sayılan Saint Simon tarafından “*Sanayi/endüstri toplumu*” olarak adlandırılan bu toplum yapısında Fransız Devrimi ile birlikte yeni sınıfların ortaya çıkışı bu sınıflar arasındaki mücadeleyi belirgin hale getirmiş, sosyal hakların da yeniden düzenlenmesini gerektirmiştir (Toplum 3.0.) (Balta-Peltekoğlu, 2012: 3). İlk zamanlarda sınıfsal ayrımlar daha derin iken zamanla fırsat eşitliğinin hâkim olduğu bir sürece geçilmiştir. Post-endüstriyel kavramının kuramcısı Daniel Bell'e göre sanayi sonrası toplum değişim göstermiştir; üretim biçimlerinin farklılaşması ile birlikte hizmet sektörü ön plana çıkmış, bilim ve teknoloji daha ön planda yer almıştır.

Sanayi devriminin beraberinde getirdiği köklü değişim ve dönüşüme bağlı olarak sosyal ve kültürel yapının ayrı bir toplum yapısı meydana getirmesi, bununla birlikte yeni teknolojilerin, sanayi devrimi şartlarına nazaran daha hızlı üretim yapılmasını sağlaması ve yaşam koşullarını etkilemesi, sanayi toplumunun daha hızlı ve daha az zamanda bir

dönüşüm geçirmesini ve bilgi toplumuna yönelmesini sağlamıştır (Toplum 4.0) (Sümer, 2007, ss. 5-6). İletişim ve elektronik teknolojilerindeki gelişmelere bağlı olarak enformasyonun üretim ve dağıtımındaki hızın artması ve daha önemlisi enformasyonun bir meta (ticari mal) niteliğine bürünmesi “*enformasyon/bilgi toplumu*” kavramını yaratan temel gelişmelerdir. Enformasyon toplumu bir teknolojik ürün olan bilgisayar ile özdeşleştirilmiş durumdadır (Yılmaz, 1998: 150). Bireysel ve toplumsal hayatı büyük oranda hareketli, toplumsal hiyerarşiyi ve ilişki biçimlerini de geçişken kılan, her an mobilize olabilen bir toplum olarak bilgi toplumu, yerel ve uluslararası sınırların büyük ölçüde kalktığı küresel bir dünyada meydana gelmiştir (Babacan, 2017: 29). Bilgisayar ve internet, bilgi toplumunun temelini oluşturan yapı taşlarından bir tanesidir. Arklan ve Taşdemir (2008), bilgi toplumu ile bilgi daha önce görülmemiş bir şekilde depolanırken ve bilgi akışına olanak sağlarken bilginin toplumsal hale gelerek herkes tarafından kullanılmasına olanak verdiğine dikkat çekmektedir (s. 71).

Manuel Castells (2005) dünyadaki değişim rüzgârını, 1970'lerde şekillenen ve tüm dünyada asimetrik bir şekilde yayılan yeni bir teknolojik paradigmanın ortaya çıkmasıyla bilgi ve iletişim teknolojilerine dayanan çok boyutlu bir süreç olarak tanımlamaktadır. Teknoloji toplumu belirlemez; toplum teknolojiyi, onu kullanan insanların ihtiyaçlarına, değerlerine ve çıkarlarına göre tasarlar. Castells'e göre bilgi, sadece günümüz toplumunda değil tarihsel olarak bilinen bütün toplumlarda merkezi yapıdadır; aslında yeni olan sosyal yapının eski formuna yeni yetenekler sağlayan mikroelektronik tabanlı teknolojiler olarak ağlardır. Dijital iletişim ağlarının omurgasını oluşturduğu ve bu ağların sınırları aşması ile küresel hale gelen bu yeni toplum biçimine de “*ağ toplumu*” denilmektedir (ss. 3-4). Jan Van Dijk (2006: 20) ağ toplumunu; bireysel, örgütsel ve toplumsal olmak üzere her düzeyde örgütlenme biçimini mümkün kılan sosyal ve medya ağları altyapısına sahip bir modern bir toplum türü olarak tanımlamaktadır. Konfüçyüs'ün her şeyi birbirine bağlayan bir ipi tutması gibi; günümüzde devlet-ekonomi-toplum üçgeninin oluşması dünyayı saran ağlar sayesinde gerçekleşmektedir.

Enerji ağları dijital teknolojilerin çalışması için gerekli altyapıyı sağlarken dijital teknolojiler de ağ toplumunun belkemiğini oluşturmaktadır. Bu haliyle küreselleşmiş dünyada internetin cep telefonları aracılığıyla giderek artan etkisiyle birbirimize her zamankinden daha fazla bağlı olmakla birlikte bu bağlar büyük ölçüde de genişlemiştir. Sosyal medyanın ortaya çıkışı ve yaygınlaşması, bilginin paylaşılma ve tüketilme biçiminde

yeni bir devrim yapmıştır. Bu devrim ile birlikte merkeziyetçi geleneksel medyaya bağımlılık azalırken sosyal medya, ana bilgi ve haber kaynaklarından biri haline gelmiştir. Sosyal medyanın günümüzde insanların hayatlarının ayrılmaz bir parçası hale gelmesinin en büyük etkenleri sosyal medyanın hem ücretsiz olarak kullanılabilmesi hem de nüfusun büyük bir kısmına ulaşabilmesidir. Dünyanın farklı yerlerinde yaşayan bireylerin gelenekleri, kültürleri ile birlikte yaşadıkları deneyimleri, yaşadıkları zorlukları ve mutlulukları da gözlemlenebilmektedir. Fakat sosyal medyanın öne çıkan özelliklerinden katılım ve paylaşım, sosyal medyada yer alan bilgilerin ne derecede gerçeği yansıttığının da sorgulanmasına neden olmaktadır. Sosyal medyanın hızla büyümesi ve sosyal medyada yayınlanan haberlere maruz kalmak kullanıcılar için birçok soruna neden olurken, bazı durumlarda kamuoyunu yönlendirebilecek seviyede korku ve paniği de teşvik etmektedir. Sosyal medyada ülke sınırları daha belirsiz, zaman ve mekân kavramları daha bulanıktır. Facebook, Twitter gibi sosyal paylaşım siteleri, izleyiciyi/kullanıcıyı tüketici kavramından uzaklaştırırken yeni bir sosyal dönüşüme de öncü olmaktadır. Bu haliyle toplumsal hareketleri biçimlendirirken toplumsal yapıyı da etkilemektedir.

1.1. Medya Kavramı

Bilginin farklı aktarma biçimleri olarak tanımlanabilecek medya kavramını günümüzde yoğun olarak duymakla birlikte sınır ve kapsamını net olarak belirlemek mümkün değildir. Medya terimi aynı zamanda televizyon, yazılı basın, radyo ve hatta interneti ifade etmek için de kullanılmaktadır. Bu kavram kargaşasının önüne geçmek için medya yerine **kitle iletişim araçları** da denilmektedir (Kocadaş, 2005: 5). Thompson (2008: 49) kitle iletişimini “*enformasyon veya sembolik içeriğin sabitlenmesi ve iletimi yoluyla sembolik malların kurumsallaşmış üretimi ve genelleşmiş dağıtımı*” olarak tanımlamış, Maigret (2014: 41) da iletişim tekniklerini ve bunları hazırlayan endüstriler olarak betimlemiştir. Giddens’in (2012: 204) bireyin toplumla bütünleşmesi olarak tanımlandığı ve toplumsallaşmanın eyleyenleri arasında saydığı kitle iletişim araçları, teknolojik imkânlar geliştikçe bilginin yayılma hızını da geliştirmiştir.

İnsan kitlelerine ulaşmak amacıyla tasarlanan medya araçlarının kullanımının temelinde iletişimin sağlanması yatmaktadır. Medya kavramından bahsederken toplumsal ve teknolojik olmak üzere iki temel boyuttan bahsedilmektedir. Toplumsal boyutu, toplumların tarih içerisinde gelişimine bağlı olarak anlamlı sembollerin üretilmesi, dağıtılması,

aktarılması ve sabitlenmesi olarak gündelik yaşam faaliyetlerini kapsarken, teknolojik boyutu bir önceki ile birlikte yenilenen iletişim araçlarının sağladığı teknik imkânlarla gönderme yapar. Her iki boyut birbirinden ayrı ayrı düşünülemez, birbirinin dönüşümünü sürdürür ve tamamlar. Medya veya günümüzdeki kullanım şekliyle kitle iletişim kavramını açıklayabilmek için öncelikli olarak iletişimin tanımını ve bugün geldiği noktaya nasıl ulaştığını açıklamak gerekmektedir.

Her canlı gibi doğduğu ortam içerisinde sosyalleşen insan, sosyal hayatın devamı süresince iletişime ihtiyaç duymaktadır. İnsanlık, toplumsal yaşama geçmesi ile birlikte kültürün oluşturulması ve aktarılması adına daha fazla iletişim kurma ihtiyacı içinde olmuştur. Bu maksatla da tarihsel süreç içerisinde değişik iletişim yöntemleri ve araçları kullanmıştır (Süllü, 2018: 121). Hem doğa ile etkileşime geçmek hem de çevresel uyaranları anlamlandırmak ve doğal koşulları ile mücadele etmek adına insanoğlu var olduğundan itibaren diğer insanlar ile işbirliği kurmak zorunda kalmıştır. Bu süreçte bilgi paylaşımı ve ortak anlam arayışları, iletişim ihtiyacını doğurmuştur. İnsanların bilgi alışverişinde bulunmak ve kendilerini ifade etmek için çıkardıkları sesler, bu seslere eşlik eden bedensel hareketler ve mağara duvarlarına çizilen nesneler zamanla önem kazanan ve sistematik ortak yapılar haline gelmiştir (Güngör, 2011, ss. 36-37). İnsanın simgeler yaratma becerisi sayesinde duygularını, düşüncelerini, bilgi birikimini kendinden sonraki nesillere aktarabilmektedir. Bu iletişim becerisi, toplumun değişiminde ve gelişiminde önemli rol oynamaktadır (Çalapkulu, 2018: 13).

Latince “*communis*” kelimesinden türetilmiş olan “*communication*” kavramının karşılığı olarak kullanılan iletişim; “duygu, düşünce veya bilgilerin akla gelebilecek her türlü yolla başkalarına aktarılması, bildirişim, haberleşme, iletişim; telefon, telgraf, televizyon, radyo vb. araçlardan yararlanarak yürütülen bilgi alışverişi” anlamları ile kullanılmaktadır (www.sozluk.gov.tr). Fakat iletişim kelimesi, birlikte, ortak, paylaşılan anlamına gelen ve ortaklık, toplumsallık, birlikte olma, iştirak halini kapsayan “komün” kelimesinden gelmektedir. Bu nedenle iletişim, bireysel ve toplumsal düzeyde ifade edilen bir süreçtir (Dilber, 2014: 61).

Farklı alanları kapsamaması ve karmaşık olması nedeniyle iletişim teriminin ortak bir tanımı zordur. Çünkü iletişimin de her an ile ve her insan faaliyetinin doğasıyla iç içe geçmiş özellikleri vardır. Bu anlamda iletişim, herhangi bir zamanda, herhangi bir yerde ve herhangi

bir durumda kendini maddi ve düşünsel olarak yeniden üretmeyi içerir. Erdoğan'a (2011: 37) göre iletişim; insanın biyolojik, psikolojik ve toplumsal varlığını üretebilmesinin ve geliştirebilmesinin zorunlu koşulu olan düşünsel ve ilişkisel faaliyetler bütünüdür. Oskay'a göre (2015: 23) ise birbirlerine ortamlarındaki nesneler, olaylar, olgularla ilgili değişimleri haber veren, bunlara ilişkin bilgileri birbirine aktaran; aynı olgular, nesneler, sorunlar karşısında benzer yaşam deneyimlerinden kaynaklanan, benzer duygular taşıyıp bunları birbirine ifade eden insanların oluşturduğu topluluk ya da toplum yaşamı içinde gerçekleştirilen tutum, yargı, düşünce ve duygu bildirişimleridir. Thompson'a (2008: 37) göre de iletişim, sembolik formların üretimi, aktarımı, alımlanması ve değişik türdeki kaynakların idaresini içeren bir toplumsal faaliyettir.

Sözlü iletişim kültürü içerisinde uzun mesafelerde iletişim kurabilmek sadece ses veya ışık vasıtası ile gerçekleşebilmekteydi. Daha uzun mesafelerde iletişim için hayvanların boynuzları veya diğer ses çıkan aletler kullanılsa da bunların sesi iletebileceği mesafe kısıtlıydı. Yangın ve duman vasıtasıyla iletişim kurmak ise hava durumuna bağlı kalmakta ve bunlar iletişim içerisinde sadece bir sembol olarak kalmaktaydı. İletişim, insanların konuşmaya başlaması ile birlikte daha geniş bir boyut kazanmış ve iletişim olgusunu bir beceri boyutuna taşımıştır. Değişik toplumlar halinde yaşayan insanlar, konuşmanın sağladığı iletişim sayesinde birbirlerinin kültürlerinden etkilenmiştir (Gönenç, 2012: 94). Sözlü iletişimin sadece akılda kaldığı kadarıyla gerçekleşmesi nedeniyle insanlar, akıllarında kalanları saklamanın bir yolunu bulmak amacıyla geçici görüngülere bağlı kalmaksızın uzun mesafe iletişimi daim kılmanın yollarını bulmaya çalışmışlardır (Süllü, 2018: 122). Yazının icadı bu ihtiyacı belirli bir dereceye kadar karşılamaya yardımcı olmuş ve alternatif bir iletişim, düşünce ve ifade aracı haline gelmiştir.

Papirüsün kil ve taştan daha hafif ve ince olması, yazı iletişimini daha da artırmış ve yazılı kayıtların daha uzak mesafeler taşınmasını kolaylaştırmıştır. Fakat insanların çoğunun okuma yazma bilmemesi ve sözlü iletişimin geleneksel değerleri korumaya devam etmesi nedeniyle yazının toplumsal ve sosyal düzen anlayışındaki değişiklikler yaratması uzun bir zaman almıştır. Bu sebeptendir ki okuma yazma bilen bir kısım ayrıcalıklı statü kazanmıştır. Dolayısıyla, bir topluluktaki çoğu insan okuma yazma bilmesene bile, metinlerin otoritesinden ve okuryazar olanlardan etkilenmişlerdir (Fang, 1997: 5). Yazılı belgelerin geniş kitlelere ulaşabilmesi Johannes Gutenberg'in matbaayı icadı ile mümkün olabilmektedir. Bu da elle çoğaltmaya göre daha hızlı şekilde yazılı metinlerin çoğaltılması ve okuryazarlığın sadece

belirli kesimin sahip olduğu ayrıcalıktan çıkararak herkese imkân sağlaması sayesinde gerçekleşmiştir. Matbaanın basılı metinleri daha kolay yayılabilir hale getirmesi, her türlü bilgi veya bilgiye erişmek isteyenler arasındaki mesafeyi azaltarak gönderici-alıcı arasındaki mesajın iletim süresini sözlü iletişime nazaran azaltmıştır (Füssel, 2001: 4).

15'inci yüzyılın sonlarından itibaren bir dizi medya kurumunun gelişmesi ile birlikte aktarılan mesajların üretilmesi, depolanması ve dağıtım süreci dönüşüm geçirmiş, bu dönüşüm içerisinde sembolik biçimler farklı bir boyutta tekrar üretilerek alınıp satılabilen metalar haline dönüşmüştür. Çok esaslı ve geri dönülmez bir dönüşüm içerisinde medyanın gelişimi zaman ve mekâna yayılarak bireylere ulaştırılmıştır (Thompson, 2008: 25). Matbaa tekniğinin ticari amaçla kullanılması ile 15'inci yüzyılda Avrupa'daki ticaret merkezlerinde yayınevlerinin kurulması, 16'ncı yüzyılın başlarında yayınevlerinin çeşitli süreli yayınlar ile tek sayfalık gazeteler basmaya başlaması, 17'nci yüzyılın başlarında günümüzdeki gazetelerin ilk örneklerinin yaygınlaşması ile devam eden kitle iletişim araçları; sanayi devrimi, kentleşme ve modernleşme ile birlikte 19'uncu yüzyılda kitap ve gazete endüstrisi ile birlikte hızla yaygınlaşmıştır (Dolgun, 2016: 346). Buna rağmen o dönemde gerçek iletişim; hiçbir sınırlama olmaksızın mesafe, hız veya içerik üzerinde neredeyse mümkün olmamıştır.

Birçok bilim adamı modern telekomünikasyonun elektrikli telgrafla başladığına inanmaktadır. Teknik açıdan bakıldığında, elektriğin ortaya çıkışı bir devrim niteliğindedir. Aslında bu devrim, Fransız mucit Claude Chappe'nin geliştirdiği, tepelerin üzerine kurduğu kulelerden oluşan bir "semafor" ağı yaratması ve optik telgraf sisteminin ortaya çıkışı ile başlamıştı. Fakat bugün bilinen anlamda iletişimin gerçekleşmesi 19'uncu yüzyılın başlarında bilim insanlarının teller üzerinden elektrik sinyallerinin iletebileceğini keşfetmesi ile ortaya çıkmıştır. Joseph Henry, 1830 yılında elektromanyetik alanındaki çalışmaları sonucunda elektrik akımlarını teller üzerinden taşıyarak başka bir yerdeki zili çalıştırmayı başarmıştır. Samuel Morse ise 1837 yılında elektrikli telgrafi icat etmiştir. Morse, aynı zamanda tüm dünyada Mors alfabesi olarak adlandırılacak nokta ve çizgilerden oluşan kodlama sisteminin de mucidi olmuştur. Kablolı iletişimin sağladığı yararların yanı sıra sesin iletilmemesi ve uzak mesafelerle iletişim konusunda yaşanan sıkıntıları aşmak adına Guglielmo Marconi'nin telsiz telgraf üzerinde yaptığı çalışmalar neticesinde ses modülasyonunu önce elektromanyetik dalgalara sonra da sese çeviren bir elektronik alet olan radyo icat edilmiştir. Konuşmanın iletimi ise 1876 yılında Alexander Graham Bell'in

telefonu icadı ile mümkün olmuştur. 1923 yılında ise John Logie Baird tarafından bir vericiden sağlanan ışık veya sesi elektromanyetik dalgalara dönüştüren, sabit veya hareketli nesnelerin geçici görüntü ve seslerini, ekranlı ve hoparlörlü elektronik alıcılar sayesinde yeniden görüntü ve sese çevrilmesini sağlayan haberleşme sistemi olan televizyon (TV) icat edilmiştir (Headrick, 2015, ss. 491-492).

Televizyonun icadı, kitlesel iletişim anlayışında ciddi değişikliklere yol açmıştır. Yazılı ve sözlü iletişim sınırlı bir şekilde gerçekleşirken televizyon ile birlikte görsel iletişim de insanların günlük yaşantısında yer almaya başlamıştır. Televizyon yayınları hem sesli hem de görsel olması nedeniyle bu teknik üstünlüğü kısa zaman içerisinde geniş kitlelere ulaşmış ve yayılmıştır. Televizyon sayesinde iletişimciler işitilebilir, izlenebilir ve tıpkı günlük toplumsal etkileşimdeki katılımcılar gibi zaman ve mekânda hareket edebilir konuma gelmiştir (Thompson, 2008: 143). Her ne kadar 2'nci Dünya Savaşı nedeniyle televizyon yayınları kesintiye uğramış olsa da toplumun haberlere hızlı ulaşımı, eğlence alışkanlıklarının değişmesinin ile birlikte insanların evde geçirdikleri zamanın artmasına da sebep olmuştur. 1930'lu yıllarda hesaplama sürecini kolaylaştırma amacıyla bir odaya sığabilecek büyüklükte ortaya çıkan bilgisayar, Alan M. Turing'in karmaşık matematiksel hesapları yapabilecek genel kullanım amaçlı elektronik bilgisayar Electronic Numerical Integrator And Computer (ENIAC)'ın icadı ile ortaya çıkmıştır. 2'nci Dünya Savaşında kullanılmak üzere askeri maksatlı tasarlanan ENIAC yerini, gelişen teknoloji sayesinde transistor ve işlemcilerin kullanılması ile birlikte ticari amaçlı üretilen ilk bilgisayar olan Universal Automatic Computer (UNIVAC)'a bırakmıştır. İlk kişisel bilgisayar ise 1981 yılında IBM firması tarafından üretilmiştir (Fang, 1997: 195).

Gutenberg'in matbaayı icadının toplumda değişikliklere yol açtığını savunan Kanadalı iletişim teorisyeni Marshall McLuhan, dünyanın sözlü kültürden yazılı kültüre doğru evrim gösterdiğini haber medyasının da aynı durumda yazılı kültürden elektronik kültüre evrildiğini savunmuştur (Varol ve Varol, 2019: 137). McLuhan'ın 1962 basımlı ünlü eseri "Gutenberg Galaksisi" nde kullandığı '**küresel köy**' kavramı, iletişim teorilerinde çığır açanlar arasında sayılmasını sağlamıştır. Çağın sınırlarının aşıldığını artık tek bir kültüre, tek bir kitaba, tek bir dile ya da tek bir teknolojiye bağımlı olmadan birçok dünyada ve kültürde çoğulcu olarak yaşayabilmenin mümkün olduğu şeklinde açıklayan McLuhan (2014), elektromanyetik keşiflerin bütün insan ilişkilerinde eşzamanlı alanı yeniden yarattığını

“Yeni elektronik karşılıklı bağımlılık, dünyayı küresel bir köy imgesinde yeniden yarattı.” ifadesiyle belirtmiştir (s. 48).

Amerikan antropolog Edward T. Hall (1959) tarafından yazılan “*The Silent Language*” isimli eserde insanın vücuduyla yaptığı hemen hemen her şey için uzantılar geliştirdiğini belirtmiştir; kıyafetler insanın biyolojik sıcaklık mekanizmasının, ulaşım ağırları ise ayak ve sırtların uzantısı haline gelmiştir. İnsan yapımı tüm maddi şeyler, bir zamanlar insanın vücuduyla veya vücudunun özel bir kısmıyla yaptığı şeyin bir uzantısı olarak ele alınabilir (s. 79). McLuhan ve Fiore (2005) tüm medya biçimlerinin bizi tamamen değiştirdiğini; kişisel, politik, ekonomik, psikolojik, ahlaki, etik ve sosyal hayata nüfuz ettiğini belirtmektedir. Buna göre medya, bütün vücudumuzu değiştirmekte ve etkilemekte, el değmemiş yer bırakmamaktadır. Medyanın araç olarak çalışma şeklini bilmeden sosyal ve kültürel değişimi anlamamanın mümkün olmadığını da “*araç mesajdır*” kavramı ile açıklamakta ve araç olarak medyanın içeriğinden çok medyanın özelliklerinin toplumu etkilediğinden bahsetmektedir. Her iletişim aracını insanın bir uzantısı olarak tanımlayan McLuhan ve Fiore; tekerleği ayağın, giysiyi beden bir uzantısı şeklinde betimlerken elektrik devrelerini ise merkezi sinir sisteminin bir uzantısı olarak görmüştür. Medya, çevremizi değiştirirken algılarımızı etkilemekte; herhangi bir duyunun uzantısı, düşünme ve hareket etme şeklimizi, dünyayı algılama şeklimizi değiştirmektedir. Algılama oranımız değiştikçe insan da değişikliğe uğramaktadır (ss. 26-41).

McLuhan (1994), “*Understanding Media The Extensions of Man*” adlı eserinde medyayı sıcak ve soğuk olmak üzere iki şekilde sınıflandırmaktadır. Medyanın türü sadece bir duyuya hitap ediyorsa (radyo, film, konferans, basılı medya ürünleri vb.) sıcak, birden fazla duyuya hitap ediyorsa (telefon, televizyon, seminer vb.) soğuk medya olarak tanımlanmaktadır (ss. 22-23). Bu ayrım da katılım özelliği esas alınmakta ve medyanın etkileri insanın bilişsel özellikleri üzerine oturtulmaktadır. Sıcak medya, ‘yüksek çözünürlüklü’ olarak tanımlanıp veri yönünden zengin iken kitlenin katılımı açısından düşüktür. Soğuk medya ise ‘düşük çözünürlüklü’ olarak daha az veri sağlaması nedeniyle daha fazla katılımı gerektirmekte ve alıcının eksik bilgileri tamamlaması talep edilmektedir (Varol ve Varol, 2019: 147).

Thompson (2008), kitle iletişiminin beş özelliğine vurgu yapmaktadır. Bunlardan ilki üretim ve dağıtımın belirli teknik ve kurumsal araçları içermesidir. Medyanın tarihsel

süreçte gelişimi, ticari amaçlı teknik yeniliklerle birlikte olmuştur. Medyanın endüstrileşmesi ile bu endüstriler medyanın faaliyette bulunduğu alanları biçimlendirmektedir. İkincisi, medyada oluşturulan sembolik biçimlerin metalaştırılmasıdır. Medya kurumlarının ürettiği nesneler, bir şekilde ekonomik değerlenme sürecine maruz kalmaktadır. Üçüncüsü, kaynağın sembolik biçimleri üretmesi ve alıcının alımlanması arasında yapılaşmış bir kopuş yaratmasıdır. Ağırlıklı olarak tek yönlü ileti akışları nedeniyle, medya iletileri yüz yüze iletişimde olduğu gibi doğrudan ve devamlı geri beslemeden yoksun kalmaktadır. İletim sürecinden alımlama sürecine geçildiğinde oluşan yapısal kırılma, alıcının iletiden istediği anlamı çıkarmasına ve olası yanlış anlamaları düzeltecek bir kaynağın bulunmayışını temsil eder. Mevlânâ'nın *"Ne kadar bilersen bil, söylediklerin karşındakilerin anlayabileceği kadardır."* ifadesi bu kırılmayı iyi bir şekilde anlatmaktadır. Dördüncüsü, sembolik biçimlerin zaman ve mekânda genişlemesidir. Medyanın ürettiği içerikler zaman ve mekân bakımından çok uzaktaki bireyler tarafından alınabilmekte, yüz yüze etkileşimin zamansal ve mekânsal sınırlılıkları aşılabilmektedir. Beşincisi ise sembolik biçimlerin kamusal dolaşımını kapsamasıdır. Medya endüstrileri, iletileri teknik araçlar vasıtasıyla çoğaltarak geniş kitlelere ulaştırabilmektedir. Kitlelerin de kamuya açık medya ürünlerine erişebilmesi sayesinde farklı ve dağınık çevrede yaşayan bireylerce medya iletileri gözlemlenebilir hale gelmektedir (ss. 50-56).

1.2. Yeni Medya Kavramı

Sosyal hayatın vazgeçilmez bir unsuru olarak medyayı çatı bir kavram olarak ele alacak olursak geleneksel/eski medya ve yeni medya olmak üzere iki temel medya çeşidi karşımıza çıkmaktadır. 19'uncu yüzyılın sonları ile 1970'li yıllar arasında gelişme gösteren gazete ve dergi yayınları, radyo yayıncılığı, film endüstrisi, televizyon yayıncılığı gibi kitle iletişim araçlarına geleneksel medya/ana akım medya adı verilmektedir. 20'nci yüzyılın son çeyreğinden itibaren iletişim teknolojilerinde yaşanan gelişmeler, toplumun siyasi, ekonomik ve kültürel vb. birçok alanında değişimi de beraberinde getirmiş, bu gelişmelerin sonucu olarak yeni medya kavramı ortaya çıkmıştır (Gorman ve McLean, 2009: 230).

Sanayi toplumu için makineleşmenin önemini vurgulayan Webster (1996), bilgi toplumu için de aynı şekilde bilgisayar teknolojilerinin o kadar önemli olduğunu belirtmektedir (s. 78). 20'nci yüzyıl, mesajların geniş bir şekilde bir noktadan diğerine dağıtılmasına izin veren, önce analog bilginin elektrikselleşmesi sonra da dijitalleşme

yoluyla mekân ve zamanın ele geçirilmesine izin veren iletişim sistemlerinin arzına tanık olmuştur. Ses, video ve grafik gibi her türlü bilginin hızlı aktarımı için kullanılan (özellikle internet) geniş bir elektronik ağ olan “bilgi otoyolu” kavramının hayatımıza girmesi ile uydu teknolojisinin televizyon, bilgisayar ve telefonla entegrasyonu sonucunda ana akım medyaya alternatif olarak üretici-dağıtıcı-tüketici sisteminin sağlandığı ayrıca bu terimler arasında sınırların çöktüğü tamamen yeni bir iletişim ilişkisinin yapılandırılması olarak Poster’in (1995: 18) ifadesi ile “*ikinci medya çağı*” başlamıştır. Bu çağın başlangıcı ile birlikte elektronik iletişim teknolojileri ve iletişim alanında bilgisayarlar yaygın olarak kullanılmaya başlamış, önceleri birbirinden keskin çizgilerle ayrılan iletişim araçları arasındaki sınırlar da geçerliliğini yitirmeye başlamıştır.

İkinci medya çağının bir ürünü olarak ortaya çıkan yeni medyanın tanımında literatürde bir birlik sağlanamamıştır. Bunun sebebi ise yapılan tanımlamaların, iletişim alanında yaşayan gelişmelere bağlı olarak her geçen gün kendini yenileyen medya araçlarına göre değişmesidir. Çünkü her teknoloji, bir önceki dönemle kıyaslandığında kendi dönemi içerisinde yenidir. Eski medyayla karışıklık içerisinde olduğu düşünülse de yeni medyanın tanıtımı eski medyanın eksiklikleri üzerine yapılmaktadır. Özgül (2015), sosyal medya kavramını da eski medyaya göre tanımlamış; toplumsal olmayan, toplum tarafından üretilmeyen eski medyaya karşı, toplumun şekillendirdiği medyayı anlattığını belirtmiştir (s. 83). Bu açıdan yeni medya, geleneksel medyanın dijitalleşmiş halinden ziyade daha fazla bilginin interaktif bir ortamda bağımsız olarak yayıldığı bir mecra olarak görülmektedir. İnternet bağlantısının bulunduğu her yerde farklı cihazlar (telefon, bilgisayar, tablet vs.) veya diğer medya ortamları sayesinde dünyanın herhangi bir yerindeki bilgiye ulaşmak kolay hale gelirken, herkesin dünyanın bütün bölgelerinden, bütün insan gruplarından ve toplumsal kimliklerden hiçbir fark gözetmeksizin aynı mecra da buluşabilmesi ile iletişim süreci de çok boyutlu olarak gerçekleşmektedir (Babacan, 2017: 47).

Yeni medyayı yapısal bir medya devrimi olarak gören Van Dijk (2006: 4), zaman ve mekân arasında köprü görevi yürüten yeni medyayı bilgisayar ağları ve kişisel bilgisayarlar gibi çevrimiçi ve çevrimdışı ortamların birleşimi olarak; Binark (2007: 21) ise bedeninin bir parçası haline gelmiş bilgisayar, internet, cep telefonları, oyun konsolları, İpod veya kişisel dijital yardımcılar gibi tüm dijital teknolojiler olarak tanımlamaktadır. Manovich (2001) yeni medyanın yaygın olarak internet, web siteleri, multimedya ortamları, bilgisayar oyunları, yoğun disk (CD-ROM) ve çok amaçlı sayısal disk (DVD) gibi farklı şekillerde

listelendiğini fakat teknolojik gelişmelere bağlı olarak medya kavramının sürekli olarak geliştiğinden kesin bir tanımının yapılamayacağını belirtmekle birlikte mevcut tüm medya ortamlarının bilgisayar tarafından işlenebilen sayısal verilere dönüştürülmesi ve medya-bilgisayar teknolojisinin bütünleşmesi sonucunda medyanın artık yeni medya olduğunu savunmaktadır (ss. 19-25).

Yaşamsal nitelikleri değiştirmeye başlayan yeni medya çağı, internet zeminine oturmakla birlikte sayısal teknolojiler ile bütünleşerek veri ve bilgi dolaşımını hızlandırmıştır. Hiç durmadan devam eden teknolojik, kurumsal ve kültürel değişimlerden medya da nasibini almıştır. Yaşanan her değişim doğasında bir öncekinin izlerini taşımaktadır. İletişim devrimi, izleyiciye daha fazla seçenek sunması ve medyanın daha etkin şekilde kullanılmasını sağlayarak güç dengesini medyadan izleyiciye kaydırmıştır (McQuail, 2010: 39). Teknolojik determinizm kavramının öncüsü McLuhan, iletişim modelindeki değişimin insan yaşamını da dönüştürdüğünden bahsetmektedir. İnsan en başta aletlere şekil vermekte iken artık gelişen teknolojiler insana ve kültüre şekil vermektedir (Varol ve Varol, 2019: 155).

Lister, Dovey, Giddings, Grant ve Kelly (2009); bilgisayar aracılı iletişim (e-posta, forum gibi), medya metinlerini dağıtmanın ve tüketmenin yeni yolları (CD-ROM, DVD gibi), sanal gerçeklikler ile geleneksel medyanın dönüşerek farklı mecraaya taşınması olarak tanımladığı yeni medyanın 1960'lı yıllardan itibaren daha geniş alanda yaşanan sosyal ve kültürel değişiklikler ile ilişkisini dört ana başlık halinde sıralamıştır. Birincisi, moderniteden post-moderniteye geçiş ile birlikte bu tür değişimlerde yeni medyanın genellikle kilit bir gösterge olarak görülmesidir. İkincisi; ticaret, kurumsal yapı, gelenek ve kültür, kimlik ve inanç açısından ulus devletlerin ve ulusal sınırların çözülmesi olarak tanımlanan küreselleşmenin yoğunlaşan sürecine yeni medyanın katkıda bulunan bir unsur olmasıdır. Üçüncüsü, yeni medyanın sanayi toplumundan bilgi toplumuna geçişte istihdam alanından hizmet ve bilgi endüstrilerine değişime örnek teşkil etmesidir. Dördüncüsü ise merkezi olmayan ve sınırları aşan yeni iletişim ortamlarının yerleşik ve merkezi düzendeki güç ve kontrol mekanizmalarını zayıflatmasıdır. Yeni bir tekno-kültürün parçası olarak yeni medya; günümüzde çığır açan bir fenomen olarak bu değişikliklerin hem nedeni hem de sonucu olarak görülebilir (ss. 10-11).

Rogers (1986), yeni teknolojilerin insan iletişimin nasıl etkilediği üç başlık altında incelemiştir. İlki **etkileşim**dir (*interactivity*). Tüm yeni iletişim sistemleri yüz yüze iletişimde olduğu gibi belirli bir etkileşim seviyesine sahiptir. Etkileşim, yeni iletişim sistemlerinin (genellikle bileşen olarak bir bilgisayarı içeren) kullanıcıya geri bildirim sağlama yeteneğidir. Yeni medya, kitle iletişim araçlarının ve kişilerarası iletişim kanallarının bazı özelliklerini birleştirirken potansiyel olarak yüz yüze olduklarından çok daha fazla kişiye ulaşabilmektedir. Yeni medyanın en ayırt edici özelliği olarak etkileşim, iletişim sistemlerinden beklenen kalitedir ve daha fazla mesaj iletimi ve değişimini de barındırmaktadır. Etkileşim sürecinde hem alıcı hem de verici birbirinden etkilenmekte, bireyi iletişim sürecindeki pasif durumundan çıkarmaktadır. İkincisi **kitlesizleştirme**dir (*de-massification*). Yeni medya, geniş bir kitleyi her bir birey ile özel bir mesaj alışverişi yapılabilecek şekilde kitlesizleştirmektedir. Yeni medya kitle iletişiminden farklı olarak yüz yüze olmasa bile yüz yüzeymiş gibi kişiler arası iletişim imkânı sunar. Kitlesizleştirme, kitle iletişim sistemlerinin kontrolünün genellikle mesaj üreticisinden medya tüketicisine geçtiği anlamına gelir. Üçüncüsü de **eş zamansızlıktır** (*asynchronosity*). Yeni iletişim teknolojileri zaman kavramının üstesinden gelerek bir kişi istenilen bir zamanda mesaj gönderebilmekte ve kullanıcı istediği zaman bu mesajı alabilmektedir. Katılımcıların aynı anda iletişim içinde olmaları gerekmediğinden iletişim sistemindeki kontrol kaynaktan alıcıya kayarak zamanın kontrolü alıcı bireyin eline geçer (ss. 4-6).

1970’li yıllarda medya şirketlerinin birbirlerini alıp satmaya başlaması ile birlikte medya endüstrileri ekonomik anlamda birleşirken aynı zamanda teknolojileri de birleşmeye başlamıştı. Yeni medyanın geleneksel medyayı yeni teknolojiler ile bütünleştirmesi sonucu Türkçe’de yakınsama kavramının karşılığı olarak yöndeşmenin medya endüstrilerindeki değişimi ilk defa Ithiel de Sola Pool tarafından değerlendirilmiştir. Sola Pool (1983: 23) medya ve kullanımı arasındaki bağlantının giderek aşındığını “*modların yakınsaması*” olarak betimlerken, Negroponte (1995: 54) gazete veya kitap gibi bilgi sunan fiziki formların bilgi türünün sayısallaşması ile birlikte bitlere (1 ve 0) indirgendiğini, dijitalleşme öncesi kendine has özellikleri bulunan medya araçlarının bu farklılıklarının dijital dünyada silikleştiğini ve hatta bazılarının yok olarak bitlere dönüştüğünü belirtmektedir. Yöndeşme ilkesi sayesinde yeni medya ses-veri-kitle iletişimini tek bir çatı altında toplarken; video, ses ve yazılı ürünlerin dağıtımını da aynı kanal üzerinden gerçekleştirebilmektedir. Yeni medyanın en çarpıcı örneği olan internet, bugün yöndeşme olgusunun en belirgin olarak görülebildiği alandır (Aktaş, 2007: 107).

McQuail (2010: 137), kitle iletişim araçları kamusal sosyal yaşamın ayrı bir unsuru olarak hayatta kalırken yeni medyayı bir alternatif olmaktan ziyade mevcut medyaya bir ek olarak görmüş, öte yandan dijitalleşme ve yakınsamanın çok daha devrimci sonuçları olabileceğini belirtmiştir. Jenkins (2006: 16)'in "*Dijital Rönesans*" olarak betimlediği yeni medya ile birlikte "*Medya Konsantrasyonu*" olarak yakınsama, medyayı kullanma şeklimizi etkilemekte hem medyanın üretilme biçiminde hem de medyanın tüketilme biçiminde değişikliğe yol açmaktadır. Öyle ki herhangi bir medya cihazı kullanarak yapılabilecek birçok aktivite (oyun oynamak, internette bilgiye ulaşmak, fotoğraf veya video paylaşmak gibi) bugün cep telefonları sayesinde gerçekleştirilebilmektedir. Bu da cep telefonunu sadece bir telekomünikasyon cihazı olmaktan öteye taşır. Aslında tarih bize eski medyanın asla ölmediğini veya kaybolmadığını, ölenlerin medya içeriğine erişmek için kullandığımız araçlar olduğunu göstermektedir.

Van Dijk (2006: 9) multimedya, interaktif medya veya dijital medya olarak da adlandırılan yeni medyanın bütünleşik olması, etkileşimli olması ve dijital kodları kullanması özelliklerini ön planda tutmaktadır. Geleneksel medyanın örneklerinden televizyon; görüntü, ses ve metnin bütünleşmiş halidir ancak etkileşimli veya dijital koda dayalı değildir. Eski telefonlar etkileşimlidir, ancak yalnızca konuşma ve ses ilettiği ve dijital kodla çalışmadığı için bütünleşik değildir. Buna karşılık yeni nesil mobil veya sabit telefonlar metin, resim veya video ekleme özelliği ve internete bağlı oldukları düşünüldüğünde tamamen dijital ve bütünleşiktir.

Lister vd. (2009) yeni medya kavramı ile medyanın üretimi, dağıtımı ve kullanımında teknolojik, metinsel, geleneksel ve kültürel değişimlere işaret etmektedir. Bu kapsamda yeni medyanın altı özelliğinden bahsedilmektedir: Dijitallik, etkileşimlilik, hipermetinsellik, sanallık, ağa bağlılık ve simülasyon. *Dijitallik* ile medyanın meta halinden çıkarak verilerin çok küçük alanlara sıkıştırılabildiği, çok yüksek hızlarda ve doğrusal olmayan yollarla erişilebildiği, analog formlardan çok daha kolay manipüle edilebildiği hale dönüşmesi kastedilmektedir. *Etkileşimlilik* ile medya metinlerine daha etkili bir kullanıcı katılımı, bilgi kaynakları ile daha bağımsız bir ilişki, kişiselleştirilmiş medya kullanımı ve kullanıcının daha fazla seçim imkânına sahip olması belirtilmektedir. *Hipermetinsellik* ise Yunanca hyper (üzerinde, ötesinde) ön ekinin metin kelimesi ile birleşerek dijital olarak kodlanmış bir metnin her parçasının okuyuculara eşit uzaklıkta olabilmesi, ağ üzerindeki bir veriden farklı bir veriye ulaşılabilmesi anlamına gelmektedir. *Sanallık*, teknolojik olarak gelişmiş

toplumların bir özelliği olarak postmodern kültürlerin ve günlük deneyimlerin pek çok yönünün teknolojik olarak birebir taklit edildiği, kullanıcının arayüz ile etkileşimi sonucunda orada olma hissinin verildiğini belirtilmektedir. *Ağa bağlılık* ise merkezi olmayan ağların geliştirilmesi ile medya ve iletişim süreçlerinin dönüşmesi, hareket halinde iken bile bu küresel ağa bağlanabilmeyi ifade etmektedir. *Simülasyon* ise gerçeğine benzeyen ve onu kapsayan temsili alanların oluşması, rasyonel bağlamda bir gerçekliğe ihtiyaç duymadan temsilin gerçekliğin yerine geçmesidir (ss. 13-43).

Poster (1995: 15) internetin, radyo, televizyon ve filmi birleştirerek itme (push¹) teknolojisi ile kitlesel kültürel nesneler üretme verimliliğini büyük ölçüde artırarak ve bunları dünyaya dağıtarak modern özne/nesne ilişkisini ilerlettiğini belirtmektedir. Fakat internet; çoktan çoğa iletişimi mümkün kılarak, kültürel nesnelerin eşzamanlı olarak alınmasını, değiştirilmesini ve yeniden dağıtılmasını sağlayarak, iletişimi mekânsal ilişkilerden uzaklaştırarak, anlık küresel düzeyde temas sağlayarak ve modern özneyi ağa bağlı bir makine içerisine sokarak basım ve yayın örneklerinin sınırlarını aşabilmektedir. McQuail (2010: 140), yeni medyada yeni olanın her türlü medya ortamının dijitalleşmesi ve yöndeşmesi, daha fazla etkileşim ve ağ bağlantısı, mesajın gönderilmesi/alınmasında devingenlik ve mekândan bağımsızlık, yayımcı ile izleyici kitlenin rollerinin uyarlanması, medya araçlarının yeni türlerinin ortaya çıkışı, medya kuruluşlarının bölünmesi ve bulanıklaşması olduğu belirtmektedir.

Her medya türünün kendine özgü özellikleri ile bazı üstünlüklere ve kısıtlamalara tabi olduğunu belirten Van Dijk (2006) dokuz farklı iletişim kapasitesi üzerinden eski ve yeni medyayı karşılaştırmıştır (ss. 14-15) (Çizelge 1.1.). Bu çizelgeye göre yeni medya iletişimde hız sağlarken, coğrafi olarak dünyanın bütün ülkeleri ve neredeyse insan yaşamının olduğu bütün bölgelerde internet erişimi bulunmakla birlikte herkesin bu erişime ulaşması mümkün değildir. Yeni iletişim teknolojileri sayesinde iletişimin depolanması yüksek derecede sağlanabilmekte ve yeni medya ile iletilen bilgi daha yüksek doğrulukta aktarılabilmektedir. Eski medyada hitap edilen kitle belirlenemez veya kısıtlı iken yeni medya sayesinde belirlenen kitleler ile iletişim sağlanabilmektedir. Yeni medyanın özelliklerinden birisi etkileşim olmasına rağmen bazı yeni medya uygulamaları (e-posta, telekonferans görüşme gibi) yüz yüze iletişimde ulaşılabilecek yüksek düzeyde etkileşime ulaşmaz. Yeni medya

¹ İtme (push) teknolojisi, belirli bir işlem talebinin yayıncı veya merkezi sunucu tarafından başlatıldığı internet tabanlı iletişim tarzıdır.

türlerinin ses, yazı, görüntü, veri gibi birçok özelliği bulunmakla birlikte duyuşsal olarak uyarınların yapay bir hali içinde olması nedeniyle zayıftır. Gerçek hayatta yeni biriyle tanışmak, meseleleri görüşmek daha zor görünmekte iken yeni medya kullanıcıları bilgisayar ağları vasıtası ile kişilerle daha rahat iletişim kurabilmekte, soru sorabilmekte ve bilgi alışverişinde bulunabilmektedir. Yeni medyada genellikle kullanıcıların kişisel özelliklerinin yer alması, isteyen kullanıcıların bu bilgilere erişebilmesi mahremiyetin korunması hususunda yeni medyanın olumsuz özelliklerindendir.

Çizelge 1.1. Eski ve yeni medyanın karşılaştırılması

İletişim Kapasitesi	ESKİ MEDYA				YENİ MEDYA	
	Yüzyüze	Basılı Materyal	TV/Radyo Yayını	Telefon	Bilgisayar Ağları	Multimedya
Hız	Düşük	Düşük/Orta	Yüksek	Yüksek	Yüksek	Yüksek
Erişim (Coğrafi açıdan)	Düşük	Orta	Yüksek*	Yüksek*	Yüksek*	Düşük
Erişim (Sosyal açıdan)	Düşük	Orta	Yüksek*	Yüksek*	Düşük	Düşük
Depolama Kapasitesi	Düşük	Orta	Orta	Düşük	Yüksek	Yüksek
Doğruluk	Düşük	Yüksek	Düşük/Orta	Düşük	Yüksek	Yüksek
Seçicilik	Düşük	Düşük	Düşük	Yüksek	Yüksek	Yüksek
Etkileşim	Yüksek	Düşük	Düşük	Orta	Orta	Orta
Uyaran Zenginliği	Yüksek	Düşük	Orta	Düşük	Düşük	Orta
Karmaşıklık	Yüksek	Yüksek	Orta	Orta	Düşük	Orta
Mahremiyetin korunması	Yüksek	Orta	Yüksek	Orta	Düşük	Orta

* Sadece gelişmiş ülkelerde

1.3. Sosyal Medyanın Tarihçesi

Sanayi toplumundan bilgi toplumuna geçiş sürecinde özellikle son yıllarda iletişim ve bilgi teknolojilerinde meydana gelen gelişmeler ile dünyayı saran iletişim ağ yapısını oluşturan internet temelli sayısal bilgi akışının sürekli hale gelmesi, teknolojinin desteklediği dinamik iletişim süreci ve mobil teknolojinin getirdiği yenilikler ile ‘dünyanın avuç içine sığması’ sonucunda yeni iletişim ortamları ortaya çıkmıştır. Toplumun değişimi, sistem ve alışkanlıkların değişimini beraber getirmektedir. Günlük yaşam içerisinde kurulan sosyal ağlar, internetin yaygın kullanımı ile birlikte sayısal ortama taşınarak sosyal medyaya dönüşmüştür. İnternet teknolojilerine paralel olarak, son yıllarda büyük önem verilen ve bireysel kullanımdan başka bir boyuta taşınan sosyal medyanın doğuşu gerçekleşmiştir. Sosyal medyanın doğuşu, Web 1.0’den Web 2.0’a geçişte web alt yapısının kullanılarak

internet alanında bilgi alışverişini sağlayacak platformun eklenmesi ile olmuştur. Bu sebeptendir ki sosyal medyanın tarihini anlayabilmek için internetin tarihinden bahsetmek gerekmektedir.

İnternetin tarihi, 1960'lı yılların başına dayanmaktadır. İlk amacı ABD'nin Savunma Bakanlığı ve Genelkurmay Başkanlığı'nın genel adı olan Pentagon tarafından finanse edilen araştırma kurumlarındaki bilgisayarları telefon hatları üzerinden bağlamaktı. Bu amaçla Paul Baran'ın 1964 yılında “*Yaygınlaştırılmış İletişimler Üzerine*” (On Distributed Communications) adlı raporu sonrasında ABD ile Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği arasında devam eden “Soğuk Savaş” döneminde bilgisayarların merkezi bir yapıya sahip olmadan, düşman tarafından saldırıya uğrasa ve imha edilse bile işlevini kaybetmeden çalışabilecek sağlam ve güvenilir bir işletim ağı oluşturulması amacıyla **İleri Savunma Araştırma Projeleri Ajansı** (*The Defense Advanced Research Projects Agency- DARPA*) tarafından **Gelişmiş Araştırma Projeleri Dairesi Ağı** (*Advanced Research Projects Agency Network-ARPA*) oluşturulmuştur. ARPA, sadece 15 bilgisayarın birbirine bağlı olduğu bir ağdan ibaret olup kapalı bir yapıya sahipti. Bilgisayar programcısı Raymond Tomlinson tarafından 1971 yılında iki bilgisayar arasında e-posta gönderimi başarı ile sonuçlanırken e-postanın kişiselleştirilmesi ve hangi bilgisayarların birbirleri ile iletişim kurduğunu anlamak “@” işaretinin kullanımı da başlamış oldu.

ARPA başlangıçta Kaliforniya ve Utah Üniversitesi ile Stanford Araştırma Enstitüsü'ndeki 4 ayrı ana bilgisayarlar ile bağlantı halindeydi. Zaman içerisinde ordu üsleri, üniversiteler ve bilim merkezleri arasındaki bağlantılar büyüdü ve giderek genişleyen bir bilgisayar ağı oluşturdu. Başlangıç aşamasında bilgisayarın yaygın olarak kullanılmaması, bilgisayar ve internet kullanımının karmaşık bir yapıya sahip olması nedeniyle sadece bilim adamları, bilgisayar uzmanları ve kütüphaneciler tarafından kullanılmıştır. 1985 yılında Ulusal Bilim Vakfı tarafından veri trafiği için otoban olarak hizmet verecek beş süper-bilgisayar merkezinin omurgasına sahip Ulusal Bilim Vakfı Ağı (NSFNET) finanse edilerek sistem geliştirilmesinin devamında 1990 yılında ARPA sistemi sonlandırılmıştır.

Başlangıçta kurumsal amaçlı olarak askeri ve akademik alanlarda kullanılmaya başlayan internet, 1990'lara gelindiğinde genel kullanıma sahip bir yapıya dönüşmüştür. Bu dönüşümün en temel taşı ise “**World Wide Web**” (WWW) oluşturmuştur. Avrupa Nükleer Araştırma Merkezi'nde (CERN) araştırmacıların kendi aralarında bilgi paylaşımının

kolaylaştırılmasını sağlamak amacıyla Tim Berners-Lee'nin "html"² adı verilen standart metin işaretleme diline dayalı projesi ile WWW'nin temeli atılmıştır. Bu ağın standartlarını belirlemek ve geliştirmek amacıyla Tim Berners-Lee ve Jeffrey Jaffe tarafından kurulan World Wide Web Konsorsiyumu'nun (W3C) aldığı karar ile WWW'nin telif ücreti veya başka bir bedelin ödenmesi şartına tabi olmadan herkesin kullanımına açılması sağlanmıştır (www.w3.org).

İnternet çok geniş ağları kapsayan milyonlarca bilgisayarı küresel olarak birbirine bağlayan ve bir bilgisayarın internete bağlı olduğu sürece başka bir bilgisayarla iletişim kurabildiği bir ağıdır. WWW veya basit haliyle Web, internet üzerinden bilgiye erişmenin bir yolu, internetin üzerine inşa edilmiş bir bilgi paylaşım modelidir. ABD Başkan Yardımcısı Albert A. Gore, 21-29 Mart 1994 tarihlerinde Buenos Aires'te düzenlenen "Dünya Telekomünikasyon Geliştirme Konferansı"nda yaptığı açılış konuşmasında *"Bu on yılda, bu konferansta, artık tüm dünya topluluklarını bir araya getirmek için teknolojik atılımlara ve ekonomik araçlara sahibiz. Artık en büyük şehirden her kıtadaki en küçük köye ışık hızıyla mesajlar ve görüntüler aktaran bir galaktik bilgi ağı oluşturabiliriz... yapılması gereken bir 'Global Bilgi Altyapısı' oluşturmak ve işletmek. Bu, dünyayı tüm insanların seyahat edebileceği bilgi otoyollarıyla çevreleyecektir. Bu otoyollar - veya daha doğrusu, dağıtılmış istihbarat ağları - bilgi paylaşmamıza, bağlanmamıza ve küresel bir topluluk olarak iletişim kurmamıza olanak tanıyacak."* ifadesi ile gelecek yıllarda internetin hayatımızda ne denli önemli bir yer tutacağını sinyallerini vermiştir (www.itu.int).

İnternetin sahibi kimdir? Aslında hiç kimse, çünkü tek bir kişi veya kuruluş interneti tamamıyla kontrol edemez. Dijital dünyada sivil özgürlükleri savunan ve teknoloji kullanımı arttıkça hak ile özgürlüklerin artırılması ve korunması amacı güden Elektronik Serhat Vakfı (**Electronic Frontier Foundation-EFF**) kurucusu John Perry Barlow (1996), dijital dünya içerisinde devletlerin egemenliğinin bulunmadığını, siber alanın ülke sınırları ile kısıtlanmayacağını ve bu alanın bedenlerin olmadığı her yerde ve hiçbir yerde olan, ayrıcalıksız ve önyargısız bir şekilde sessiz kalmaya veya kurallara uymaya zorlanma korkusunun bulunmadığı, herkesin fikrini beyan edebileceği bir dünya olduğunu belirtmektedir. Bu bakımdan internette bir 'anarşi' hüküm sürmektedir.

² Hypertext Markup Language (Hiper Metin İşaretleme Dili), web sayfalarında kullanılan işaretleme dili olup, bu dil sayesinde web sayfaları yazılan kodlamaları görsel hale dönüştürmektedir.

İnternetin gündelik hayat içerisinde daha fazla yer almaya başlaması ve yaygınlaşması ile birlikte 1990'ların sonunda ortaya çıkan ve 2000'li yıllarda tartışılmaya başlanan bir kavram da Tim Wu tarafından 2003 yılında ortaya atılan ağ/şebeke tarafsızlığı ilkesidir. Wu (2003: 141), gelecek yıllarda internetin rekabetçi ortamı içerisinde internet servis sağlayıcısı şirketler ile kullanıcılar arasında çıkar çatışmasına sahne olacağını belirtmektedir. Ağ tarafsızlığı ilkesi, internet servis sağlayıcılarının kullanıcı, içerik, web sitesi, platform, uygulama vb. ayrımı yapmaksızın internet iletişimine müdahil olmaması ve eşit davranmasıdır. Tim Berners-Lee, ağ tarafsızlığını “*Web'in Magna Carta'sı*” olarak tanımlamış, web'in icadı için kimseden izin almadığını belirtirken ağ tarafsızlığının internetin bedava olmasının olmadığını, belirli bir kalitedeki internet hizmeti için ödenen miktarın diğerleri için de aynı seviyede veya daha yüksek kalite internet hizmetine ulaşım amacıyla ödenmesi gerektiğini ifade etmektedir (Kiss, 2014).

Ağ tarafsızlığı ile ilgili tartışmalar Wu'nun belirttiği sağlayıcı ile kullanıcı arasındaki çatışmaya devlet yetkililerinin müdahil olması ile daha da karmaşık hale gelmiştir. Şebeke tarafsızlığı ile ilgili devletten beklenenin, kullanıcılar arasında önceliklendirme yapıp yapılmayacağı ile erişim yollarının ücretlendirilip ücretlendirilmeyeceği konusunda karar verilmesi iken tartışma konusu olmasının sebebi servis sağlayıcılar ve kullanıcılar arasındaki dengenin biri lehine değişmesi olasılığıdır. Şebeke tarafsızlığının temelinde açıklık ve ayrımcılık yapamama prensibi yatmaktadır. Açıklık prensibi, herhangi bir son kullanıcının diğer içerik sağlayıcılara veya son kullanıcılara ulaşabilmesi, ayrımcılık yapmama prensibi ise sadece hıza ve kapasiteye bağlı fiyat ayrımcılığı yapılabilmesidir. Ağ tarafsızlığı kavramı ile ilgili tartışmanın esası, internetin eşit şartlarda herkese açık, tarafsız ve erişilebilir olup olmamasıdır (BTK, 2011, ss. 7-8).

1990'lerden sonra internet, hız ve erişim açısından artan iletişim gücüyle kitle iletişim araçları arasında önemli bir yer edinmiştir. Morgan Stanley'in aktardığı veriler ile oluşturulan “*Müzik ve İnternet: Dijital Devrim*” araştırmasına göre internet en hızlı yayılan medya biçimi olarak ortaya çıkmıştır. Araştırma sonucunda radyonun 38 yıl, televizyonun 13 yıl, kablolu yayının 10 yıl, internetin ise sadece 5 yıl içerisinde 50.000.000 kullanıcıya ulaştığı belirtilmiştir (Jeffrey, 1999: 59). 1993 yılında bilgisayar programcılar Marc Andreessen ve Eric Bina tarafından Mosaic adı verdikleri grafik kullanıcı arayüzüne sahip bir web tarayıcı geliştirilmiştir. Mosaic ve sonrasında ortaya çıkan tarayıcılar sayesinde

internet sayfaları tekdüze metin yapısından çıkarak ses, görüntü, grafiklerin paylaşıldığı bir mecraaya dönüşmüştür. Böylece Web 1.0. teknolojisinin temeli de atılmıştır.

Bilgi bağlantıları ağı olarak tanımlanan Web 1.0, web'in ilk uygulaması olarak 1989'dan 2005'e kadar sürmüştür. Tim Berners-Lee'ye göre bu web, kullanıcıların sadece bilgiyi araştırıp okuyabildiği konumda ve kullanıcıların birbirleri ile bilgi alışverişinde bulunmasının çok kısıtlı olduğu, web sitesi ile etkileşimin ve içeriğe katılımın sağlanamadığı pasif bir yapıydı. Az sayıda bulunan içerik üreticiye karşılık çok sayıdaki istemci bulunmakla birlikte basılı bir broşürden farkı yoktu (Choudhury, 2014: 8096). Web sitelerinin bilgiyi kontrol altına aldığı Web 1.0 döneminde web sitelerinin içeriği kadar bilgi aktarılmakta, az sayıdaki web sitelerinden program ve dosya indirilebilmekteydi. 1994 yılında 2.738 olan internet sitesi sayısı 1997 yılında 1.117.255'e, 2004 yılında ise 51.611.646'a çıkmıştır (www.internetlivestats.com).

Darci DiNucci'nin (1999: 222) "*Parçalanmış Gelecek*" (Fragmented Future) isimli makalesi ile ortaya çıkan Web 2.0 kavramı, 2000'li yıllarda web'in bilgi sunmaktan öteye geçerek kullanıcıların da içerik oluşturmaya ve bilgi paylaşmasına olanak veren bir ağ halini almış; internetin salt kurumsal olarak kullanımı yerini ticari olarak kullanım sürecine bırakmıştır. Akademik dünyaya tanıtılması ise 2004 yılı Kasım ayında gerçekleştirilen "*The Web 2.0*" konferansında Tim O'Reilly tarafından gerçekleştirilmiştir. O'Reilly (2007), "*Web 2.0 nedir?*" isimli makalesinde interneti bir medyadan ziyade bir platform olarak tanımlamıştır. Aslında Web 1.0'ın beklentileri karşılayamaması nedeniyle ortaya çıkan bu platform bir güneş sistemine benzetilmiştir; kullanıcıların diğer kullanıcılar tarafından yorum yapılabilen kişisel profil sayfalarına sahip olduğu, kullanıcılar arası iletişimin sağlanabildiği, yazılı, sesli ve görüntülü içeriklerin yayınlanabildiği, gizliliğin ve paylaşımın kontrol edilebildiği, grup içi ve grup dışı bağlantıların sağlanabildiği geniş bir alan içerisinde çevrimiçi toplulukların yaratılmasına imkan sağlayan bir modeldir (Cormode ve Krisnamurthy, 2008). Bu özellikleri sayesinde Web 2.0, sosyal medyanın gelişimi için bir platform olarak görülebilir.

Dünya genelinde yayın yapan Time dergisi, o yılın olaylarına damgasını vuran -iyi veya kötü- kişileri "Yılın Adamı/Kadını", 1999 yılından itibaren de "Yılın İnsanı" olarak dergisinin Aralık sayısında kapağına taşımaktadır. 2006 yılı Aralık sayısında bir masaüstü bilgisayar ekranı, ekran resminde ise bir ayna içerisinde "You" (sen) ifadesi yer almaktaydı.

Time dergisi yılın insanı olarak “Yes, You. You Control The Information Age. Welcome to Your World” (Evet, sen. Bilgi çağını sen yönetiyorsun. Dünyana hoş geldin.) ifadesi ile internet kullanıcılarını yılın insanı seçmiştir. Grossman (2006), 2006 yılında World Wide Web’in milyonlarca insanın küçük katkılarını bir araya getirmek ve onları önemli kılmak için bir araç haline geldiğinden bahsetmekteydi. Web 2.0’ı gerçek bir devrim olarak tanımlayan Grossman, kişiden kişiye yeni bir anlayış oluşturmanın fırsatını “küresel medyanın dizginlerini ele geçirmek, yeni dijital demokrasiyi kurmak ve kavramsallaştırmak” olarak görmüş, WWW’nin sadece dünyayı değiştirmekle kalmayacağını, aynı zamanda dünyanın değişme şeklini de değiştireceğini belirtmiştir.

Web 1.0 durağan yapıdadır ve fikirlerin paylaşımı veya birlikte yeni ürünlerin oluşturulmasından ziyade bilgiye ulaşma yeridir. Web 2.0, insanların sadece okumaktan ziyade etkileşimde bulunabilecekleri ve katılabilecekleri bir ağıdır. Web 1.0 dünyanın en büyük kütüphanesi iken Web 2.0’ı dünyanın en büyük kahvehanesidir. Web 1.0 dünyası basit işlemlerin dünyasıdır. Web 2.0 dünyası, insanların ne söylediğini görmemiz, önerilerde bulunmanız, diğer sitelerin bağlantılarına göz atmanız, bir yorum bırakmanız, kullanıcı deneyimini karşılaştırmanız, bir şey satın almanız, deneyim hakkında yorum yapmanız ve daha sonra ayrılmanız gereken daha karışık ve insanın sosyal yapısına hitap eden bir modeldir (Lincoln, 2009: 8). Web 2.0, Web 1.0’a göre daha geniş etki alanı içerisinde daha fazla kişiye hitap edebilmektedir. Web 1.0 ile Web 2.0 arasındaki farklar Çizelge 1.2. de gösterilmiştir:

Çizelge 1.2. Web 1.0 ile Web 2.0 arasındaki farklar (Lincoln, 2009: 9)

Özellikler	Web 1.0	Web 2.0
Biçimi	Okuma	Yazma ve Katılma
İçeriğin Öncelik Ögesi	Sayfa	Yayımlama Kayıt
Durumu	Statik	Dinamik
Görüntüleme Aracı	Herhangi bir web tarayıcısı	Tarayıcılar / RSS* okuyucu
Yapısı	Kullanıcı Hizmeti	Web Servisleri
İçeriği Oluşturan	Web kodlayıcısı	Herkes
Etki Alanı	Bilgisayar meraklısı	Kitlesel amatörler

* Real Simple Syndication (RSS), internet ortamında birbirinden farklı sitelerin içerisindeki değişik videolar ya da haberler gibi içeriklerin tek bir noktadan hepsini birden izlenmesine fırsat veren içerik besleme sistemidir.

Her katılımcının içerik üretebilmesi ile birlikte Web 2.0, amatör kullanıcıların bile hem üretici hem de tüketici konumunda üre-tüketici (*prosumer*) olmasını sağlamaktadır. Bu kavram ilk defa Amerikalı yazar Alvin Toffler tarafından “*Üçüncü Dalga*” isimli kitabında ortaya atılmıştır. Toffler (1980); birinci dalgayı herkesin kendi ürettiğini tükettiği, ikinci dalgayı sanayi devrimi sonrası üretilenin başkası tarafından satın alınıp diye üretildiği, üçüncü dalgayı ise “tüketici” ile “üretici” arasındaki farkın bulanıklaştığı ve bu kavramların birbirine yakınlaşarak birleşeceğini öngördüğü bir alana dikkat çekmektedir (ss. 283-284). Toffler’ın, mobil iletişimin artması ve internet tabanlı Web 2.0 teknolojilerinin benimsenmesi, insanların istedikleri zaman ve istedikleri yerde bağlantıda kalması ile üre-tüketici kavramının günümüzü açık bir şekilde ifade ettiği söylenebilir. Bugün sosyal medya siteleri ile mobil uygulamalar ve web sitelerinin neredeyse tamamı Web 2.0 ın tezahür etmiş halidir.

Web 2.0’a bakış açısına göre tam anlamıyla tanımlama yapmak mümkün değildir bu nedenle de farklı tanımlamalar mevcuttur. Constantinides ve Fountain’e (2008: 232) göre “*Ticaret hayatı ve sosyal süreçlerde katılımcı olarak kullanıcıların deneyimlerini, bilgilerini ve pazar gücünü artıran açık kaynaklı, etkileşimli ve kullanıcı kontrollü çevrimiçi uygulamaların bir araya getirilmesidir.*”. O’Reilly (2005) ise bağlı tüm cihazları kapsayan bir platform olarak tanımlamakla birlikte bu platformun gerçek avantajlarından en iyi şekilde yararlanan Web 2.0’ın farklı kaynaklardan elde edilen verilerin ‘katılımcılığın mimarisi’ ile ağ etkileri yarattığını, sürekli güncellenen hizmetler sayesinde daha çok bireyin kullanımını sağladığını belirtilmiştir. Kaplan ve Haenlein’e (2010: 61) göre de içerik ve uygulamaların artık sadece bireyler tarafından oluşturulan ve yayınlanan değil aynı zamanda kolektif bir şekilde tüm kullanıcılar tarafından sürekli olarak değiştirildiği bir platformdur.

Farklı yazarların yaptığı çeşitli tanımlara göre yapılan analiz sonucunda teknoloji merkezli, ticaret merkezli ve kullanıcı merkezli tanımlar yapıldığı görülmüştür. Teknoloji merkezli tanımlar; webi tek bir aygıttan ziyade verinin belirleyici bir güç olarak webin zaman içerisinde gösterdiği gelişmeleri kapsayan şemsiye terim olduğuna yöneliktir. Ticaret merkezli tanımlar ise internet ortamında gelişen ticari olanaklar ile yazılımın gücüne vurgu yapmaktadır. Kullanıcı odaklı tanımlar da kendi başına teknolojiden ziyade sosyal bir olgu olarak bilginin toplanması ve üretilmesini baz alan, kullanıcının gücüne vurgu yapan tanımlamalardır (Dwivedi, Williams, Mitra, Niranjan ve Weerakkody, 2011).

McLoughlin ve Lee'ye göre (2007: 665), kullanıcılar arasında aktif katılım, bağlantı, işbirliği ile bilgi ve fikir paylaşımını destekleyen, Web 1.0'a göre daha kişiselleştirilmiş ikinci kuşak iletişimsel web platformu formu olarak tanımlanan Web 2.0; web günlükleri (bloglar), wikiler, RSS, podcastler³, sosyal ağ siteleri, etiket tabanlı folksonomiler⁴, P2P⁵ ve eğitim uygulamaları ile anlık mesajlaşma araçlarını içermektedir. Constantinides ve Fountain (2008: 233) ise podcastleri de içeren web blogları (geziyorum.net, dunyalilar.org vb.), kullanıcıların, kişisel içerik alışverişi ve iletişim için diğer kullanıcıların erişebileceği kişisel web siteleri oluşturmaya izin veren sosyal ağlar (Facebook, Twitter vb.), belirli içerik türlerini organize eden ve paylaşan web siteleri (Youtube, Flickr vb.), genellikle özel ilgi alanları etrafında fikir ve bilgi alışverişi için oluşturulan forum siteleri (Donanım Haber, Memurlar.net vb.) ve kullanıcıların erişmek istedikleri web içeriğini tamamen özelleştirmelerine olanak tanıyan içerik toplayıcı uygulamalar (Yahoo, Google vb.) olmak üzere 5 ana kategori üzerinden sınıflandırma yapmıştır.

Web 2.0 genel manada internet kullanıcılarının ortaklaşa ürettikleri içerikler bütünü ifade eden, internet ve web yayıncılığında yeni bir döneme işaret etmektedir. Bu dönem, sadece internet sayfaları olarak ortaya çıkan interneti sosyal ağlar, wikiler, bloglar, mikrobloglar gibi yeni ortamlarla zenginleştirerek büyütüştür (Bostancı, 2014: 87). Web 2.0'ın üç ana özelliğini Constantinides ve Fountain (2008) şu şekilde açıklamıştır:

✓ Çevrimiçi uygulamalar şeklinde hizmet tabanlı, basit ve açık kaynaklı çözümlere odaklanır. Paket yazılımlardan ziyade bir hizmet olarak sunulmaktadır. Genel olarak herkese sunulan hizmetlerin lisans ücretine tabi olmadan indirilmesi, paylaşımı ve dağıtımı kolaydır. Uygulamalar en azından kullanıcılar açısından basit ve sunduğu sınırlı özellikler ile karmaşadan uzaktır. Kullanıcının süreci kontrol ettiği sürece fayda sağladığı, herhangi bir hizmeti kolayca başka bir hizmetle değiştirebildiği yapıdadır.

✓ Kullanıcıların yeni yollarla katılımını ve etkileşimini gerektiren sürekli ve artan uygulama geliştirme imkânı sağlamaktadır. Kullanıcı sadece tüketen konumunda değil, aynı

³ Podcast, genellikle belirli bir konu veya tema odaklı bilgisayar, tablet veya akıllı telefon aracılığı ile erişimin sağlanabildiği ve indirilebildiği dijital medya ürünlerinin (video, ses dosyası vs.) yayınlanmasıdır.

⁴ Folksonomi, arkadaş ve sınıflandırma kelimelerinin birleşimi ile oluşmuş olup bilginin düzenlenme biçimini ifade etmektedir. Bilgi veya içerik tek kelimelik tanımlayıcılarla etiketlenir; herkes bir içeriğe etiket ekleyebilir ve başkalarının da ne etiketlediğini görebilir.

⁵ P2P (peer-to-peer), verilerin merkezi bir sunucuya ihtiyaç duymadan doğrudan ağdaki sistemler arasında paylaşılabilmesidir.

zamanda içeriğe katkıda bulunan, gözden geçiren ve düzenleyendir. Gerçek kullanıcılar, anlık olarak geri bildirim ve kullanılabilirliğin ölçülmesini sağlamaktadır. Web 2.0 araçlarının geçerli bir sürümü yoktur, yazılım var olduğu sürece geliştirme ve iyileştirme gerçekleşir. Her yeni kullanıcının araçlara katılımı, verilen hizmeti daha da geliştirmekte ve değer katmaktadır.

✓ Düşük hacimli ürünlere küçük bireysel müşterilerin ulaşması adına yeni fırsatlar sunmaktadır. Web 2.0 araçları kullanıcılarına ücretsiz hizmet sunarken geleneksel yöntemlerle elde edilen gelirlerini sponsorluk ve reklam yoluyla sübvansede bilmektedir. Bu araçlar sayesinde tüketiciler, düşük hacimli ürünlerin varlığından haberdar olabilmekte ve aynı ilgi alanlarını paylaşan diğer tüketicilerle kolayca iletişim kurarak bunları bulmalarını sağlamaktadır (ss. 235-237).

1967 yılında Amerikalı Stanley Milgram ve öğrencisi Jeffrey Travers'in "*Küçük Dünya Hipotezi*" (Small-World Experiment) isimli deneyinde, rastgele seçilmiş bireylerin her birinden tanımadıkları bir hedefe, tanıdıkları kişiler aracılığıyla ulaşılması amacıyla mektup gönderilmesi istenmiş, deney sonucunda "sosyal ağlar vasıtası" ile çok kısa yoldan bağlantı kurabildiğine ilişkin adını Macar yazar Frigyes Karinty'in 1929 tarihli "*Zincirler*" (Láncszemek) adlı kitabından alan "*altı derecelik ayırım*" (six degrees of separation) kuramı ortaya çıkmıştır (Easley ve Kleinberg, 2010: 611). Bu kurama göre birbirini tanımayan iki kişi arasında ortalama altı veya daha az kişinin bulunduğu varsayımı, günümüzde sosyal medya kavramının öncüsü olarak kabul edilmektedir.

1979 yılında Duke Üniversitesi'nden Tom Truscott ve Jim Ellis'in, internet kullanıcılarının genel mesaj göndermelerine izin veren küresel bir sohbet sistemi olan Usenet'i yaratması ile başlayan sosyal medya süreci (Kaplan ve Haenlein, 2010: 60), bugünkü anlamına 1997 yılında Andrew Weinreich'in kurucusu olduğu ve adını Milgram'ın deneyinden alan Sixdegrees, 1998 yılında ise Bruce Ableson ve Susan Ableson'un kurucusu olduğu Open Diary ile ulaşmıştır. Sixdegrees, kullanıcıların arkadaşlarını, aile üyelerini ve tanıdığı kişileri listelemesine ve listede üçüncü derecede bulunan kişilere mesaj gönderebilmesini sağlayan bir site iken Open Diary, çevrimiçi günlük yazarlarının bir araya gelmesini sağlayan bir sosyal ağ yazılımı olarak ortaya çıkmıştır (Boyd ve Ellison, 2008: 214).

İnternet kullanımı artarken bireylerin sosyal ağlarını sanal ağa fazlaca taşımamış olması, çoğu kişinin arkadaşlık isteklerinin kabul edilmesi dışında etkin olmaması ve yabancılarla tanışmakta isteksiz olmaları nedeniyle çevrimiçi olan genişletilmiş arkadaş ağları yoktu. 2000’li yıllardaki teknolojik gelişmeler, sosyal medyanın başlangıcı için bir basamak olmuştu. İnternete ulaşmak adına “dial-up”⁶ adı verilen bağlantının yerini ADSL⁷’ye bırakması ile birlikte kesintisiz internet erişimine ulaşılabilmektedir. İnternet, yazarların ve diğer içerik oluşturucuların materyal oluşturmasını ve küresel bir kitleye geniş çapta erişilebilir olmasını daha ucuz ve kolay hale getirmiştir. 1997 yılından 2001 yılına çeşitli profil sayfalarının oluşturulabildiği ve herkese açık arkadaşlık sitelerinin ortaya çıkması ile birlikte 2002 yılında Jonathan Abrams tarafından oluşturulan sosyal ağ sitesi Friendster, arkadaşları ve arkadaşlarının arkadaşlarıyla ağ üzerinden paylaşım yapmasını sağlayarak sanal ortamda sosyalleşmenin önünü açmıştır. Temmuz 2003’te ise Tom Anderson ve Chris DeWolfe tarafından kurulan Myspace, ilk kez herkesin dergi, fotoğraf, müzik ve ilgi alanlarını arkadaşlarıyla paylaşmasına izin veren çevrimiçi bir topluluk olarak 2004 yılında aylık 1.000.000 aktif kullanıcıya ulaşan ilk sosyal medya sitesi olmuştur. Myspace internette popüler bir site iken Facebook’un ortaya çıkışı ile birlikte kullanıcılarının önemli bir bölümünü kaybetmiştir (Babacan, 2017: 83).

2004 yılından bu yana, sosyal medya siteleri katlanarak büyümektedir. 2022 yılı itibariyle dünya genelinde 4.620.000.000 (dünya nüfusunun %58,4 ü) sosyal medya kullanıcısı bulunmakla beraber günlük ortalama kullanım süresi 2 saat 27 dakikadır (Kemp, 2022). Bugün muazzam sayıda sosyal medya sitesi ve uygulaması mevcut olup çapraz gönderiler⁸ sayesinde daha fazla kişiyle irtibat kurmak mümkün hale gelmiştir. Gelecek yüzyıllarda da insan hayatı var olduğu sürece sosyal medyanın da var olacağı aşikârdır. Günümüzde sosyal medya platformları artık önemli bir haber ve bilgi kaynağı haline gelmiştir.

⁶ Çevirmeli ağlar olarak tanımlanan bu kavram, temel olarak telefon hattını kullanarak internete bağlanmayı sağlamakla birlikte düşük internet hızı ve kesikli bağlantı sorunları yaşılmaktaydı.

⁷ ADSL (Asymmetric Digital Subscriber Line - Asimetrik Sayısal Abone Hattı), mevcut bakır telli telefon hatları üzerinden evlere ve işyerlerine yüksek bant genişliğinde hızlı veri iletimini kolaylaştıran bir teknolojidir.

⁸ Çapraz gönderi (cross-posting), benzer içeriği veya mesajı birden çok sosyal medya kanalında yayınlama işlemidir.

1.3.1. Facebook

2004 yılı Ocak ayında Harvard Üniversitesi öğrencisi Mark Zuckerberg, Harvard Üniversitesi öğrencilerinin yüzlerini karşılaştırılarak çekicilik açısından derecelendirilmesine ilişkin “FaceMash” isimli bir site kurmuştur. Yaklaşık 4 saat içerisinde 22.000 görüntülenme sağlanan site, Zuckerberg’in okulun güvenlik sistemine girerek öğrenci kimliklerinde bulunan görüntülerini kopyalaması nedeniyle üniversite tarafından birkaç gün içerisinde kapatılmıştır. FaceMash deneyimi sayesinde Mark Zuckerberg, Eduardo Saverin, Dustin Moskovitz ve Chris Hughes tarafından Harvard’daki öğrencilerin okuldaki diğer öğrencilerle bağlantı kurmak için .edu uzantılı e-posta adreslerini ve fotoğraflarını kullanabilecekleri yeni bir sosyal ağ sitesi fikri ortaya çıkmıştır. 2004 yılı Şubat ayında Facebook, www.thefacebook.com uzantısı altında kullanıma sunulmuştur. Zuckerberg, internette istediğimiz birçok şey için hizmetlerin bulunduğunu -müzik, haber, bilgi- fakat değer verdiğimiz insanları bulamamamız ve onlarla bağlantı kuramamamız konusunda doldurulması gereken bir boşluk olduğu düşüncesinin Facebook’un çıkış noktası olduğunu belirtmektedir.

Facebook’a kaydolun Harvard öğrencileri, kendi fotoğraflarını ve sınıf programları ile ait oldukları kulüpler gibi yaşamlarıyla ilgili kişisel bilgileri yayınlatabilmekteydiler. Popülerliğinin artması ve saygın üniversitelerin de öğrencilerine katılım izni vermesi ile birlikte 6 ay içerisinde 250.000’den fazla öğrenci Facebook’a kayıt olmuştur. 2005 yılı Eylül ayında ABD’deki liselere ve daha sonra da dünya geneline yayılmaya başlamıştır. 11 Eylül 2006 tarihi itibarıyla de eğitim kurumlarının ötesine geçerek geçerli bir e-posta adresi olan herkesin kullanımına sunulmuştur. Facebook’un 13 yaş ve üzeri herkese açılıp yükselişe geçmesi ile birlikte dünyanın en popüler sosyal ağı olarak MySpace’i hızla geride bırakmıştır.

En başarılı Web 2.0 uygulamalarından biri olan Facebook, ücretsiz olarak profil oluşturmaya izin veren, kullanıcıların arkadaşlarıyla, meslektaşlarıyla, tanıdıkları veya tanımadıkları kişilerle çevrimiçi olarak bağlantı kurmasını sağlayan bir web sitesidir. Kullanıcıların haber, bilgi, resim, müzik, video ve makalelerin yanı sıra kendi düşünce ve görüşlerini istedikleri sayıda kişiyle veya kuruluşla paylaşımlarına olanak tanır. Statista verilerine göre 2021 yılı üçüncü çeyreğinde Facebook’un dünya geneli aylık aktif kullanıcı sayısı 2.910.000.000 olup en büyük sosyal medya kuruluşudur. Zuckerberg, 2019 yılında

yaptığı açıklama 2003 yılı Irak Savaşı dönemini kastederek daha fazla insanın deneyimlerini paylaşacakları bir ortam olsaydı belki her şeyin farklı olabileceğini, herkese bir düşünce ortamı vermenin güçsüzleri güçlendirdiğini ve toplumu zamanla daha iyi olmaya ittiğine olan inancını şekillendirdiğini belirtmektedir.

Facebook'ta üyelerin yorum ve mevcut durumları ile konumlarını paylaştığı, fotoğraf ve video yüklediği, insanların profilinizi ziyaret ettiklerinde gördükleri alan olarak **“zaman çizelgesi”** (timeline), ilgi alanına (spor takımları, hobiler vb.) ve kriterlere göre diğer üyelerle sohbet etme ve bilgi paylaşımı için insan topluluklarının oluşturulduğu **“gruplar”**, yakındaki kişilere ürün satmanıza olanak tanıyan, Facebook'un bir ilan alanı olarak **“pazar”** (marketplace), içerik üreticilerinin ve yayıncıların yükledikleri videoların görüntülenmesine, paylaşılmasına ve bu videolara yorum yapılmasına olanak tanıyan **“izle”** (watch), gönderiler, etiketlenen gönderiler ve yıldönümleri gibi şeylerin görüldüğü alan olarak **“anılar”** (memories), arkadaşlar ve aile üyeleri ile özel olarak sohbet etmenin bir yolu olarak **“sohbet”** (messenger), kullanıcıların gerçek hayattaki etkinlikler için davetiye oluşturmaya olanak tanıyan **“etkinlikler”** (events) , ana sayfanın ortasında sürekli olarak güncellenen durum, fotoğraflar, videolar, bağlantılar, uygulama hareketleri ve beğenmelere ilişkin haber listesinin yer aldığı **“haber kaynağı”** (newsfeed) öne çıkan özellikleri olarak görülmektedir.

1.3.2. Twitter

Google firması eski çalışanı Evan Williams'ın 2005 yılı Temmuz ayında Odeo isimli bir podcasting platformu girişimi olmuş fakat Apple firmasının iTunes podcasting başlatması ile bu proje atıl kalmıştı. Bu projenin yerine Evan Williams, Biz Stone, Jack Dorsey ve Noah Glass tarafından 2006 yılı Şubat ayında insanların durumlarını paylaşabileceği bir proje olarak başlayan Twtrr, daha sonra ismini değiştirerek Twitter'a dönüşmüştür. Dorsey, Twitter'ı başlangıçta kısa mesaj hizmeti (SMS) tabanlı bir iletişim platformu olarak hayal etmişti ve arkadaş grupları, durum güncellemelerine göre birbirlerinin ne yaptığını takip edebilecekleri fakat bu mesajlaşmaktan daha da öteydi. Twitter'ın ana mantığı, kullanıcıların düşüncelerini **tweet** (kuş cıvıltısı) adı verilen küçük metin parçaları aracılığıyla takipçileriyle paylaşmasıdır. Twitter bu haliyle kısa gönderiler gönderilmesini ve alınmasını sağlayan bir mikroblog sistemidir ve başlangıcından itibaren ücretsizdir.

21 Mart 2006 tarihinde Jack Dorsey'in @jack hesabından attığı ilk tweet ile hizmete başlayan Twitter, o zamanki maksimum kısa mesaj uzunluğuna bağlı olarak mesajlar için 140 karakterlik bir sınır koymuştu fakat 2017 yılında artık akıllı telefon çağında bu sınırın geçerli olmadığına karar verilerek 280 karaktere genişletilmiştir. 25 Nisan 2011'den itibaren Türkçe olarak da kullanılabilen Twitter, öncelikli amacı insanların birbiri ile bağlantı kurmasına ve insanların düşüncelerini büyük bir kitleyle paylaşmasına olanak sağlamak olan bir sosyal medya sitesidir. Twitter, kullanıcıların günlük önem arz eden haber ve olayların takip etmesi, tüketmekten hoşlandıkları içerikleri yayımlayan kişi veya kurumları takip etmesi veya sadece arkadaşları ile iletişime geçmesi amacıyla kullanılabilir.

Twitter, bilgileri yaymada geleneksel medyaya göre çok daha hızlıdır; genellikle son dakika haberlerini hızlı bir şekilde yaymaktadır. Janis Krums (@jkrums) adlı kullanıcının 2009 yılında US Airways uçağının Hudson Nehri'ne düştüğü haberini birçok medya kuruluşunun bilgisi bile yokken Twitter aracılığıyla yaymasını Adornato (2022: 7), "izleyicinin değişen rolü" olarak tanımlamaktadır. Krums'un o sırada 170 Twitter takipçisi olan biri iken bu görüntülerin dakikalar içinde tüm dünyaya yayılması, yurttaş gazeteciliğinin en çarpıcı örneklerinden biri olarak görülmüş ve bir adamın bilgi dünyasını sonsuza dek değiştirdiği gün olarak anılmıştır. Twitter, geniş bir kitleye özlü içerikle ulaşan anlık mesajlaşma, blog yazma ve yazı yazmanın karışımı bir medya türüdür. Bu özellikleri ile Twitter, anlık olarak bilgi veya haberin paylaşımı, kampanya veya etkinlik duyuruları yapılabilmesi açısından önem arz etmektedir. Facebook'un aksine Twitter'da bir kullanıcıyı takip etmeniz onun da sizi takip ettiği anlamına gelmemektedir yani Facebook gibi karşılıklı değildir.

Avrupa Birliği Genel Veri Koruma Yönetmeliğinin (EU General Data Protection Regulation – GDPR) 25 Mayıs 2018 tarihli kararı ile Twitter'a giriş yaşı en az 16 olarak belirlenmiştir. Twitter'da ülkesel ve küresel bazda en çok tweet atılan bölümün yer aldığı "**ilgini çekebilecek gündemler**" (trending topics), başka bir hesabın yayınladığı tweet içeriğini kendi takipçileri ile paylaşmasını sağlayan "**retweet**", kullanıcıların birbirlerine özel mesaj atmasını sağlayan "**direkt mesaj**" (direct message), kullanıcıların ilgi duydukları herhangi bir konu ile ilgili paylaşımların kolayca bulunması ve sınıflandırılmasına yarayan "**anahtar kelime**" (hashtag-#), belirli tür Twitter hesaplarını içeren grupların oluşturulduğu "**listeler**", bir konunun birden fazla tweet ile anlatılabilmesini sağlayan "**tweet dizisi**"

(flood), olup bitenleri canlı olarak paylaşmak için oluşturulan “*canlı video*” öne çıkan özellikleri olarak görülmektedir.

1.3.3. Instagram

Amerikalı girişimci ve bilgisayar programcısı Kevin Systrom, 2010 yılında Foursquare tarzı konum tabanlı bir Iphone uygulaması olarak *Burbn* adlı bir web uygulamasının prototipini oluşturmuştu. *Burbn* uygulaması, kullanıcıların check-in yapmasına, planlarını yayınlamasına ve fotoğraf paylaşmasına izin veren bir uygulama olarak ortaya çıkarken Kevin Systrom ve Mike Krieger, birlikte uygulamayı daha kolay hale getirmenin yollarına koyulmuşlardır. Görsellerin kullanıcılar tarafından çok ilgi çekmesi nedeniyle sadece fotoğraf üzerine yoğunlaşmış diğer özelliklerin *Burbn*’den çıkarılması ile “instant camera” ve “telegram” kavramlarını birleştirerek **Instagram** uygulaması 6 Ekim 2010 tarihinden itibaren kullanılabilir hale getirilmiştir.

2012 yılında Android telefonlar için de uygun hale getirilen Instagram, 9 Nisan 2012 tarihinde Facebook firması tarafından 1.000.000.000 dolara satın alınmıştır. Instagram, 2013 yılında 13 filtre ve düzenleme ile birlikte 15 saniyelik video paylaşım özelliğini başlatmıştır. Özellikle cep telefonlarındaki kamera sistemlerinin gelişmesi ve fotoğraflara uygulanabilecek çok sayıda aktif efekt filtresi barındırması Instagram’ın hızlı bir şekilde yayılmasını sağlamıştır. Diğer sosyal ağlar gibi, diğer kullanıcılarla onları takip ederek, başkalarının sizi takip etmesine izin vererek, yorum yaparak, beğenerek, etiketleyerek ve özel mesajlaşma yoluyla etkileşime girebilir, Instagram’da gördüğünüz fotoğrafları da kaydedebilirsiniz.

Instagram’ın 2021 yılında 16 yaşından küçük kişilerin hesaplarını gizli hale getirmesi ile fiilen kullanım yaş sınırı 16 olarak belirlenmiştir. Instagram’ın kullanımı ücretsiz olmakla birlikte kullanıcıların kendi aralarında mesajlaşmasını sağlayan “*direkt mesaj*”, takipçiler ile gerçek zamanlı olarak bağlantı kurmak amacıyla 1 saate kadar sınırlı ve etkileşimli “*canlı yayın*” (live videos), 24 saat süre ile paylaşılabilen fotoğraf ve videolar için “*hikayeler*”, kullanıcıların ilgi duydukları herhangi bir konu ile ilgili paylaşımların kolayca bulunması ve sınıflandırılmasına yarayan “*anahtar kelime*” (hashtag-#), 1 saate kadar video paylaşılabilmesi amacıyla “*Instagram TV*” (IGTV), takip edilen konulara ilişkin bir çok farklı kullanıcının profil ve paylaşımlarına ulaşılabilen “*keşfet*”, daha

önceden ayarlanmış ses dosyaları üzerine 30 saniyeye kadar video kaydedilmesine izin veren “*reels*” öne çıkan özellikleri olarak görülmektedir.

1.4. Sosyal Medya Kavramı ve Özellikleri

Adını günümüzde çok sıklıkla duyduğumuz sosyal medya kavramı, “sosyal” ve “medya” kavramlarının birleşmesi ile oluşan fakat bu iki kelimenin tekil anlamından daha fazlasını sunan bir ifadedir. Türk Dil Kurumu Sözlüğüne göre sosyal kelimesi “*toplum bilimi*”, medya ise “*iletişim ortamı/araçları*” olarak tanımlanmıştır. Sosyal kelimesi dilimize Fransızca/İngilizceden geçerek “*topluma uygun, toplumu gözeten, toplumsal*” anlamında, medya ise İngilizce “medium” kelimesinin çoğulu olarak “*araçlar, özellikle basın ve yayın araçları*” anlamında kullanılmaktadır. Sosyal kavramı, insanların diğer insanlarla bağlantı kurmak zorunda olduğu içgüdüsel ihtiyaçları ifade etmektedir. Bu açıdan düşünce, fikir ve deneyimlerin paylaşarak benzer şekilde düşünen kişilerden oluşan gruplara dâhil olma ihtiyacıdır. Medya ise insanların diğer insanlarla bağlantı kurmasının yolunu ifade etmektedir. Bu yol davuldan telefona, e-posta ve web sitelerinden fotoğraf, video veya metin halindeki mesajlara kadar değişen teknolojinin kullanımıdır (Safko, 2010: 4).

Web 2.0 terimi ve kullanıcı tarafından oluşturulan içerikler ile sosyal medya kavramının birbirinin yerine kullanılabilir kavramlar olduğu konusunda fikir birliği olduğunu söylemek zordur (Kaplan ve Haenlein, 2010: 60). Ancak bazı araştırmacılar Web 2.0 terimini temel olarak çevrimiçi uygulamalarla ilişkilendirirken, sosyal medya terimini Web 2.0 uygulamalarının sosyal yönleriyle ilişkilendirmektedir. Bu açıdan bakıldığında Web 2.0 teknolojik gelişim olarak ele alınırken sosyal medya toplumsal boyutuna ilişkin olarak değerlendirilmektedir (Bruns ve Bahnisch, 2009: 7).

Sosyal medyaya ilişkin çok sayıda tanımlamanın yapıldığı ve genel kabul görmüş ortak bir tanımın olmadığı görülmektedir. Kaplan ve Haenlein (2010: 61), sosyal medya kavramını kullanıcılar tarafından herkese açık olarak oluşturulan ve değiştirilebilen, Web 2.0’in ideolojik ve teknolojik temelleri üzerine kurulu çeşitli medya içerikleri olarak tanımlamıştır. Kim, Jeong ve Lee (2010: 216), insanların çevrimiçi topluluklar oluşturmalarını ve kullanıcı tarafından oluşturulan içerikleri paylaşmasını mümkün kılan web siteleri olarak tanımlamaktadır. Kietzmann, Hermkens, McCarthy ve Silvestre (2011: 241) ise bireylerin ve

toplulukların kullanıcı tarafından oluşturulan içeriği paylaştığı, birlikte oluşturduğu, tartıştığı ve değiştirdiği oldukça etkileşimli platformlar oluşturmak için mobil ve web tabanlı teknolojiler olarak tanımlamıştır. Sosyal medya genel olarak internet tabanlı bir iletişim biçimi olarak sanal ağlar ve topluluklar oluşturarak fikir, düşünce ve bilgilerin paylaşımını kolaylaştıran ayrıca bireylere web içeriği oluşturmasını sağlayan bilgisayar tabanlı bir teknolojidir. Yapılan tanımlara bakıldığında sosyal medyanın geleneksel medya ile özel ikili iletişim arasındaki boşluğu doldurduğu, temelinde iletişim ve paylaşımın yattığını söylemek mümkündür.

Bu noktada birbirine karıştırılan sosyal ağ ile sosyal medya kavramına değinilmesi gerekir. İlginç olan hem sosyal medya hem de sosyal ağ “sosyal” kelimesine sahip olmakla birlikte, her iki kelimenin içeriği oldukça farklıdır ve birbirlerinin yerine kullanılamazlar. Sosyal ağ siteleri bireylerin kendisi, diğer kullanıcılar ile sitelerin sağladığı verilerden herkese açık veya yarı açık profil oluşturmalarına, bağlantı kurduğu arkadaşlarının listesinin oluşturabildiği, başkalarının oluşturduğu listelerin karşılıklı görüntülenebildiği web tabanlı hizmetler olarak tanımlanmaktadır. Sosyal ağ sitelerini benzersiz kılan şey, bireylerin yabancılarla tanışmasına izin vermeleri değil, kullanıcıların sosyal ağlarını eklemelerine ve görünür hale getirmelerine izin vermeleridir (Boyd ve Ellison, 2008: 211).

Schauer (2015), sosyal ağlar ile sosyal medya arasında 5 büyük fark olduğu belirtmiştir. Bunlardan ilki iletişim biçimidir. Sosyal medyada konuşurken yapılanlar yapılmaktadır; takipçiler ile görüntü içeriği ve video paylaşımı yaparak etkileşim kurmaya çalışılmaktadır. Sosyal ağlar ise hem konuşma hem de dinlemeyi içermektedir; sadece paylaşım yapmakla kalmayıp aynı zamanda geri besleme alınması sağlanmaktadır. İkincisi ise ulaşılmak istenen hedeftir. Sosyal medya etkileşim artırmaya yönelik iken sosyal ağlarda amaç bir takipçi ağı oluşturmak ve bu ağı genişletmektir. Üçüncüsü ise içeriktir. Sosyal medyada daha çok içerik paylaşımı yapılırken sosyal ağlar daha fazla bilgilendirme ve diyalog içermektedir. Dördüncü ise zaman ve çabadır. Sosyal medyada paylaşımları günler önceden hazırlayarak paylaşabilir ve etkileşim durumu görülebilir. Sosyal ağlarda ise iletişimi artırmak daha zaman alıcıdır ve gerçekten işe yaraması çok zaman ve çaba gerektirir. Sonuncusu ise yapılan yatırımın getirisidir. Sosyal ağlarda takipçi sayısının artması ölçülebilir bir getiri olarak görülürken sosyal medyada sosyal ağlar kadar net olarak ölçülebilir değildir.

Aslında sosyal ağların ortaya çıkışı insanlığın tarihi kadar eskidir, yani sosyal ağlar internetin icadından çok uzun zamanlar öncesinde de var olmuştur. İnsanların mağaralarda yaşadığı dönemlerden itibaren beraber çalışmak, yaşamak ve birbirlerini korumak için bir araya gelerek güvenilir sosyal ağlar oluşturmuşlardır. Bu sosyal ağlar, benzer ilgi alanlarına ve ortak bir bağa sahip topluluklara atıfta bulunmaktadır (Safko, 2010: 23). Sosyal ağ terimini ilk defa ortaya koyan Barnes (1954), her insanın birkaç arkadaşı olduğu ve bu arkadaşların kendi arkadaşları olduğunun; herhangi birinin arkadaşlarından bazıları birbirini tanırken diğerleri tanımadığından bahisle bu tür bir sosyal alandan ‘ağ’ olarak bahsetmektedir (s. 43) Sosyal ağ, insan arasındaki karşılıklı bağlantıyla ilgilidir. Bu bağlantı sadece bilgileri aktarmak değil, bilgiyi başka bir yerdeki başka bir kişiye vermekle de ilgilidir. Sosyal medya ve sosyal ağ arasındaki temel farklılık, sosyal medyanın insanların bağlantı kurmasına yardımcı olması ve sosyal ağların bu bağlantıyı geliştirmesidir. Sosyal ağlar, internet kullanıcıları arasında karşılıklı bağlantı kurmak için bir platform iken sosyal medya wikiler, forumlar, bloglar vb. web sitelerinin de dâhil olduğu katılımcıların tümünü içeren bir platformdur. Bazı ortak özellikleri olmakla birlikte sosyal ağ “ne” sorusuna cevap iken sosyal medya “nasıl” sorusunun cevabıdır. Sosyal ağ, daha iyi çözümlerle ortaya çıkmanın tartışılmasına yardımcı olurken, bunun nasıl yapılacağı sosyal medya tarafından cevaplanmaktadır.

Mayfield (2010: 6) sosyal medyayı sosyal ağlar, wikiler, podcastler, forumlar, içerik toplulukları ve mikrobloglar olarak altı kategoride sınıflandırmıştır. Sosyal ağlar, kullanıcıların kişisel web sayfaları oluşturmalarına, ardından içerik ve iletişim paylaşmak için arkadaşlarıyla bağlantı kurmasına izin vermektedir. Bloglar, çevrimiçi dergilerdir ve en yeni paylaşımlar ilk sırada görünür. Wikiler, insanların ortak bir belge veya veritabanına yeni içerikler eklemelerine veya bu bilgilerdeki bilgileri düzenlemelerine izin verir. Podcastler, abonelikle sağlanan hizmetler aracılığıyla kullanılabilen ses ve video dosyalarını içeren platformdur. Forumlar, genellikle belirli konular ve ilgi alanları etrafında çevrimiçi tartışma alanlarıdır. İçerik toplulukları, belirli içerik türlerini organize eden ve paylaşan topluluklardır. Mikrobloglar ise güncelleme adı verilen küçük boyuttaki içeriğin çevrimiçi olarak veya cep telefonlarındaki ağ üzerinden dağıtıldığı küçük boyutlu blogların sosyal ağlar ile birleşiminden oluşmaktadır. Twitter’ın bu alanda açık ara önde olduğu görülmektedir.

Sosyal medyanın farklı türleri olmasına rağmen insanların neden sosyal medyayı kullandığı üzerine çok sayıda araştırma yapılmıştır. Farklı sosyal medya uygulamaları bireylerin kullanım pratiklerine göre farklı özellikler içermekle birlikte Charlesworth'e (2015) göre bireylerin sosyal medya kullanıma nedenleri şu nedenler veya bunların kombinasyonu şeklinde olabilir: İnsan doğası gereği sosyalleşmeyi sever, sosyal medya bu ihtiyacı karşılamada yardımcı olur. Bu ihtiyaç, mevcut veya yeni arkadaşlar ve tanınan kişiler ile resmi veya resmi olmayan ortamda bir sosyal ağ oluşturması ile karşılanabilmektedir. Sosyal medyaya katılma dürtüsü, çevrenin sosyal baskısından kaçamama nedeniyle de oluşabilmektedir. İnternetin yaygın kullanımından önce kendini ifade etme olanağı sınırlı iken, şu anda hiçbir sınırlama olmadan dünyada internete erişimi olan herkes tarafından sosyal medya kullanıcılarının görüşleri okunabilir, görülebilir veya duyulabilir. İnsanlar, özellikle kendileriyle benzer ilgi alanlarına sahip kişilerle yakınlık duygusu hissedebildiğinde ilişki ağlarını genişletmeye çalışmaktadır. Bu kapsamda insanların birbirine yardım etme isteği, "cömertlik kültürü"nün oluşmasında etkili olur. Sosyal medya, insanlara satıcıların pazarlama mesajlarından daha fazla güvendikleri ticari bilgi kaynakları sağlamaktadır. Maddi kazanç arayışı içinde olanlara kendi kendine hizmet üretme imkânı vermektedir. Ücretsiz veya indirimli ürünlere erişim, müzik indirme veya bir iş arama şeklinde olabilir (ss. 12-13).

İngiltere'de devlet araştırmalarının yapıldığı Winchester Üniversitesi'ndeki araştırmacılar tarafından katılımcıların sosyal medya kullanımının ülke çapında sosyal medya alışkanlıkları ile ilgili araştırması sonucunda sosyal medyada 12 farklı kişilik tipleri nin bulunduğu sonucuna ulaşmışlardır (Faull, 2013):

- ✓ **Ultralar**, sosyal medyaya fanatik olarak takıntılıdır. Akıllı telefon uygulamaları kullanan ultralar, işyerinde bile gün içerisinde onlarca kez paylaşımlarını kontrol etmektedirler.
- ✓ **İnkârcılar**, sosyal medyanın hayatlarını kontrol etmediğini iddia etmelerine rağmen en sevdikleri sosyal ağa erişemediklerinde endişe duymakta ve kendilerini toplumdan soyutlanmış hissedebilmektedir.
- ✓ **Kepçeler**, sosyal medya sayfalarını nadiren ziyaret etmekle birlikte genellikle günler hatta haftalar boyunca paylaşım yapmadan sosyal medyaya erişim sağlamaktadırlar.

- ✓ **Çömezler**, sosyal ağlara kaydolmakla birlikte bu ağların kullanım işlevini anlamak için mücadele etmektedir.
- ✓ **Pusucular**, siber alan içerisinde saklanırlar ve çoğu zaman söyleyecek ilginç düşünceleri olmadığını düşündüklerinden sosyal medya sohbetlerine nadiren katılım sağlarlar.
- ✓ **Tavus Kuşları**, herkese ne kadar popüler olduklarını göstermeye çalışmaktadır. Daha fazla takipçi elde etme, paylaşımlarına daha fazla beğeni alma yarışı içerisinde bulunmaktadırlar.
- ✓ **Boş Lafçılar**, yüz yüze iletişimde daha naif iken, çevrimiçi olduklarında daha sabit fikirli ve başkalarının nasıl tepki vereceğinden endişe etmeden güçlü görüşlere sahiptirler.
- ✓ **Hayaletler**, yabancılara kişisel bilgini verme hususunda endişeli olduklarından anonim kalmak istemektedirler. Bunun için anonim kullanıcı profilleri oluştururlar ve belirgin şekilde seyrek paylaşımlı profiller ile zaman çizelgelerine (timeline) sahipler.
- ✓ **Değişkenler**, anonim kalmanın ötesine geçerek farklı sanal kişiliklere çabuk uyum sağlayan, gerçek kimliklerini kimsenin bilmediği hususunda emin olan kullanıcılarıdır. Kimliklerini sosyal medyada gizlemenin, görüşlerini ifade etme konusunda daha fazla özgürlüğe sahip olduğunu düşünürler.
- ✓ **Testçiler**, neden, nerede, nasıl gibi pek çok soru sorarak siber alanda unutulmamak adına iletişim kurma çabasında olmaktadır.
- ✓ **Bilgilendiriciler**, şöhret kazanmak ve en önemlisi de daha fazla takipçi ve beğeni kazanmak amacıyla ilginç bilgileri ilk fark eden ve dağıtan kullanıcılarıdır.
- ✓ **Onay Bekleyenler**, paylaşımlarını ve zaman çizelgelerini sürekli kontrol ederek ne kadar beğeni ve yorum aldıklarını merak etmektedirler, çünkü başkaları tarafından onaylanmak popülerliği getirmektedir.

Sosyal medya kullanıcıları sayılan kişilik tiplerinden birden fazlasının özelliğini gösterebilmektedir, hatta kullanılan platforma göre kişilik tipleri de değişebilmektedir. Sosyal medya platformlarına erişimin kolay hale gelmesi ile eskiden yüz yüze veya telefonla yapılan görüşmeler artık yerini siber alana bırakmış durumda. Bu siber alanda daha fazla zaman harcanırken insan ilişkilerini ve kişilikleri de değiştirebilmektedir. Birçok insan sosyal medyada gerçek dünyadaki davranışlarından çok farklı davranmaktadır.

Sosyal medyanın özellikleri şu şekilde sıralanabilir (Mayfield, 2010: 6):

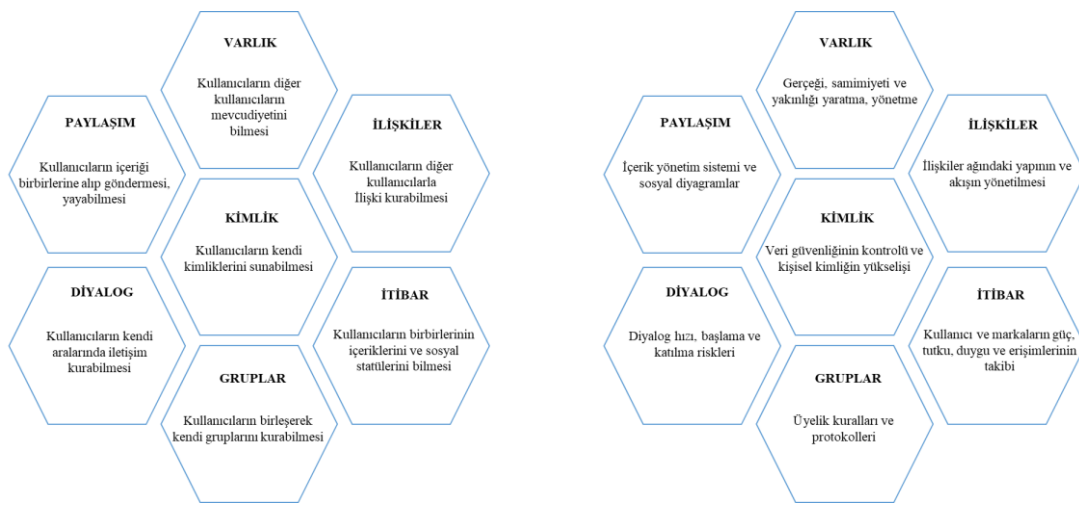
- ✓ **Katılım:** Sosyal medyanın ana temasını katılımcılar oluşturmaktadır. Her bir katılımcı kendi hesabını/hesaplarını oluşturabilmektedir. Herhangi bir kullanıcının/ katılımcının olmadığı bir alanda sosyal medyadan bahsedilemez. Bu bakımdan sosyal medya, ilgili tüm tarafların katılımlarını ve geri bildirimlerini teşvik etmektedir. Bu haliyle de sosyal etkileşime izin vermekte, medya ile kitle arasındaki çizgiyi bulanıklaştırmaktadır.
- ✓ **Açıklık:** Çoğu sosyal medya servisleri geri bildirimlere ve katılımlara açık olmakla birlikte değerlendirme, yorumlar ve bilginin paylaşımı konularında teşvik etmektedir. Açıklıktan anlaşılması gereken internete ulaşma imkânına sahip olan her bireyin bu servislere dâhil olabilmesidir. İçeriğe erişme ve içeriği kullanma konusunda nadiren engeller bulunmakta, bu engellerin büyük bir çoğunluğu da kullanıcılar tarafından oluşturulmaktadır.
- ✓ **Karşılıklı Konuşma:** Geleneksel medya içerik aktarımı ya da izleyici kitleye bilgi ulaşımına dair yayına ilişkin tek taraflı bir iletişim sunmakta iken, sosyal medya çift taraflı iletişime olanak tanınması bakımından daha geniş imkânlara sahiptir. İçerik aktarımı görsel, yazılı veya simgesel olmakla beraber hepsini de içerebilmektedir.
- ✓ **Toplum:** Sosyal medya, kitlelerin hızlı bir şekilde şekillenmesine ve etkili iletişim kurmasına olanak tanır. Bu kitleler; sevdikleri fotoğrafları, politik bir konuyu veya favori televizyon programları gibi ortak ilgi alanlarını herhangi bir engel olmaksızın paylaşabilmektedir. Sosyal medya sayesinde kullanıcılar diğer sosyal medya kullanıcılarıyla etkileşim içinde olabilmekte, aynı konu hakkında fikir sahibi olan katılımcıların bir başlık oluşturabilmekte ve bir gruba üye olabilmektedir. Bu açıdan aktif katılım imkânı sağlamaktadır.
- ✓ **Bağlantılılık:** Sosyal medyanın çoğu türü diğer sitelere, kaynaklara ve insanların ilgili oldukları herhangi bir konuya bağlantı verilmesine ve ulaşılmasına olanak tanır. Aynı zamanda diğer kullanıcılar ile etkileşim içinde bulunabilmektedir.

En popüler sosyal medya sitelerinin 5 ana karakteristiğe sahip olduğunu belirten Lietsala ve Sirkkunen (2008) bu karakteristikleri içeriği paylaşmak için uygun bir alana sahip olması, katılımcıların içeriğin tamamını veya çoğunluğunu kendilerinin oluşturup

paylaşması ve değerlendirmesi, sosyal etkileşime dayanması, içeriklerin dış ağlara bağlantı sağlayabilmesi, bu sitelere aktif olarak katılan tüm katılımcıların diğer katılımcılar ve uygulamalar ile bağlantı kurmak adına kendine ait hesaplar oluşturması olarak betimlemiştir. Bununla birlikte bir topluluk gibi hissettirmesi, kullanıcıların ücretsiz olarak katılım sağlayabilmesi, folksonomiye izin veren etiketleme sisteminin olması, içeriğin site içinde veya dışında oluşturulabilmesi ile kullanılan araç ve platformların kullanım esnasında değiştirilebilmesi ve geliştirilebilmesine olanak sağlamaktadır (s. 24).

Mavnacıoğlu (2009) ise sosyal medyayı bir internet uygulama zinciri olarak tanımlayarak zaman ve mekâna bağlı kalmaksızın paylaşım ve tartışmanın esas olduğu bir mecra olarak görmektedir. Kullanıcılar tarafından üretilen içerikler internet ortamında ve mobil ortamda kolaylıkla yayımlanmakta, kullanıcılar başka kullanıcılar tarafından oluşturulan içerikler ile yorumları takip edebilmektedir. Sosyal medya uygulamaları içinde kullanıcılar, hem takip edilen hem de takip edilen konumda olmaktadır. İletişim, günlük hayatta olduğu gibi belirlenmiş kurallar dâhilinde değil samimi bir diyalog içerisinde gerçekleşmektedir. Kullanıcıların oluşturduğu içerikler, formel yapıda olmamakla birlikte zaman içerisinde kullanıcılar arasında dedikodu zincirine dönüşebilmektedir (s. 64).

Kietzmann, Hermkens, McCarthy ve Silvestre (2011: 243) tarafından oluşturulan **“sosyal medya peteği”** modeline göre sosyal medyanın işlevselliği ve bu işlevselliğin sonuçları 7 temel fonksiyon bloğu ile belirtilmiştir:

Sosyal Medyanın İşlevselliği

İşlevselliğin Sonuçları

Şekil 1.1. Sosyal medya peteği

✓ **Kimlik:** Sosyal medyanın en temel fonksiyonel bloğu olarak kullanıcıların kimliklerini bir sosyal medya ortamında nasıl sunduğunu ve ne ölçüde açıkladıklarını temsil etmektedir. Bu kimlikler içerisinde isim, yaş, cinsiyet, meslek, yer bilgisi ve ayrıca kullanıcıları belirli şekillerde tasvir eden bilgileri içerebilir. Kullanıcıların ve sosyal medya sitelerinin farklı söylem tercihleri ve amaçları bulunmaktadır. Bir kullanıcının kimliğinin sunumunun genellikle düşünceler, duygular, beğeniler ve beğenmeme gibi öznel bilgilerin bilinçli veya bilinçsiz olarak kendini ifşa etmesi ile olabileceğini açıklar. Sosyal medyada bulunan birçok kişi gerçek adlarını kullanıp açık kimliğini sunarken, diğerleri ise takma adlarını kullanarak anonim olarak kalabilmektedir. Önemli hususlardan birisi kullanıcı kimliklerinin veri madenciliği ve gözetim unsuru olarak kullanılıp kullanılmadığı konusunda ciddi endişelerin olmasıdır.

✓ **Diyalog:** Bu blok, kullanıcıların bir sosyal medya ortamında diğer kullanıcılarla ne ölçüde iletişim kurduğunu temsil eder. Birçok sosyal medya sitesi, öncelikle bireyler ve gruplar arasındaki diyalogu kolaylaştırmak için tasarlanmıştır. Bu diyaloglar, benzer fikirdeki insanlarla tanışmak, benlik sunumu oluşturmaktan çevresel ve ekonomik sorunlar ile siyasi tartışmalara kadar değişen bir yelpaze içerisinde gerçekleşmektedir. Sosyal medyanın anlık iletişim sağlaması nedeniyle paylaşımların hızlı bir şekilde çok sayıda kişiye ulaşma imkânına sahip iken bu mesajların manipüle edilme riski de bulunmaktadır.

✓ **Paylaşım:** Sosyal kelimesinin altında yatan etkileşim ve paylaşım kavramına uygun olarak sosyal medya; kullanıcıların içerik alışverişi, dağıtımı ve ulaşma derecesini temsil etmektedir. Sosyal medyanın ana içeriğini oluşturan paylaşımlar (metin, video, ses, konum vb.) tüm insanlığın daha önce yaptıklarından daha kısa sürede dağıtılabilir. Bu sayede daha önceleri arka planda kalan paylaşımlar ön plana çıkabilmektedir.

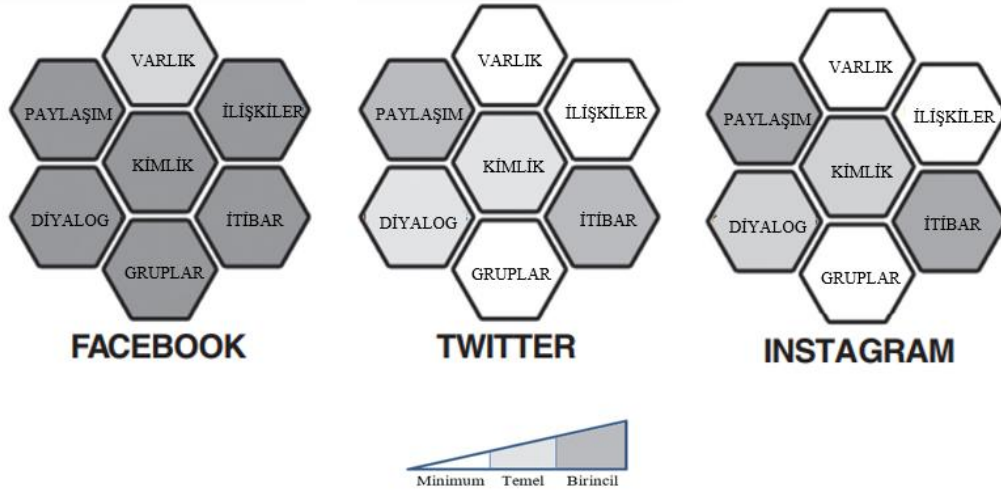
✓ **Varlık:** Kullanıcıların diğer kullanıcıların mevcudiyetinden haberdar olmasını temsil eden bu blok, sanal dünyada veya gerçek dünyada başkalarının nerede olduğunu ve erişilebilir olup olmadıklarını bilmeyi içermektedir. Sosyal medya, hareket halindeki kişilerin de sosyal medyaya bağlanabilirliği göz önüne alındığında sanal ve fiziki dünya arasındaki boşluğu doldurmaktadır. İlişki ortamının yakınlığı, daha yüksek seviyedeki sosyal varlığın iletişimi daha etkili kılmasını sağlamaktadır.

✓ **İlişkiler:** Web 2.0'ı Web 1.0'dan ayıran en önemli özelliklerden biri çift yönlü iletişim imkânı sağlamasıdır. Konuşma, bilgi paylaşımı, toplanma ya da sadece birbirini takipçisi ya da arkadaş olarak listeleme yoluyla birden fazla kullanıcı arasındaki bağlantıyı temsil eden ilişkiler, kullanıcıların diğer kullanıcılarla ne ölçüde bağlantı kurabileceğini temsil etmektedir. Bir sosyal medya platformu kullanıcılarının nasıl bağlantı kurabildiklerini bilgi alışverişinin ne şekilde ve nasıl yapılacağı belirlemektedir. Bu ilişkiler resmi ya da samimi bir ortamda gerçekleşebilmektedir. Sosyal medya toplulukları genel manada kişiliklere ve ilişkilere yüksek değerler atfetmemektedir. Sosyal medyayı daha yoğun kullanan ve merkezi konumda bulunan kişilerin, bu medya içerisinde daha etkili olma olasılığı yüksektir. İlişkinin akış yönü, ilişkinin kuvvetini de belirlemektedir. Güçlü ilişkiler, uzun süreli ve etkili olan iletişim sayesinde gerçekleşmektedir.

✓ **İtibar:** İtibar, kullanıcıların sosyal medya ortamında kendileri de dâhil olmak üzere başkalarının durumunu ne ölçüde belirleyebileceğidir. İtibar genellikle güven olarak algılanır, itibar arttıkça güven artar. Sosyal medyada kişilere duyulan güveni ölçmenin zorluğu karşısında paylaşılan içeriğin beğenilip/beğenilmemesi, paylaşım sayısı, takipçi sayısı vb. durumlara göre itibar algısı oluşturulabilmektedir. İtibar kavramı kullanılan sosyal medya türüne göre değişiklik gösterebilmektedir; Facebook için yapılan paylaşımların beğeni sayısı itibar göstergesi iken Twitter için takipçi sayısı ve paylaşımların beğeni ve sektirme (retweet) sayısı itibar göstergesi olarak görülmektedir.

✓ **Gruplar:** Bu blok, kullanıcıların toplulukları ve alt toplulukları ne ölçüde oluşturabileceğini temsil etmektedir. Bir ağ ne kadar “sosyal” olursa, arkadaş grubu, takipçi ve kişi grubu o kadar büyük olmaktadır. Burada iki tip gruptan bahsedilebilir. Birincisi, arkadaşlar, yakın aile çevresi ve aynı düşüncüyü paylaşanların toplandığı kendiliğinden oluşan gruplar; ikincisi ise gerçek dünyadaki kulüplere benzer şekilde herkese açık, kapalı veya gizli gruplar. Sosyal medya içerisinde izin verilecek grupları yönetmenin zorluğundan bahsedilebilir. Bu gruplara katılımın izinlerine yönelik farklı türler sunulmaktadır.

Sosyal medyanın işlevliğinin gösterildiği bu modelde, kullanılan sosyal medya türüne göre hangi bloğun daha ön plana çıktığı değerlendirilebilmektedir. Örneğin Facebook'ta varlık temel seviyede diğer bloklar birincil seviyede iken Twitter ve Instagram'da kimlik ve diyalog temel seviyede paylaşım ve itibar ise birincil seviyededir. Facebook, Twitter ve Instagram'a ait sosyal medya petekleri Şekil 1.2. de gösterilmiştir.

Şekil 1.2. Facebook, Twitter ve Instagram’a ait sosyal medya petekleri (Innes, Roberts, Preece ve Rogers, 2017: 112)

1.5. Beşinci Güç: Sosyal Medya

18’inci yüzyılda Fransız Devrimi öncesi Fransa ve İngiltere’de üç mutlak güçten bahsedilmekteydi: ruhban sınıfı, soylular sınıfı ve avam sınıfı. Thomas Carlyle (1842), İngiltere Avam Kamarası Milletvekili Edmund Burke’nin 1787 yılında meclis konuşmasında muhabirlerin bulunduğu yeri kastederek *“Burada üç güç var, hepsinden daha önemlisi dördüncü güç oturuyor”* ifadesi ile ilintili dördüncü güç olarak medyadan bahsetmekteydi (s. 147). O zamandan beri radyo, televizyon ve diğer kitle iletişim araçlarını oluşturan basın, önemli bir bağımsız demokratik kurum haline gelerek dördüncü güç olarak görülmüştür. Feodal toplumların çöküşü ile birlikte bu üç güç tekrardan tanımlanarak günümüzde modern demokratik toplumlarda devletin üç temel erki olan yürütme, yasama ve yargı organları, güçler ayrılığı kavramı ile bağlantılı hale gelmiştir. Her ne kadar devlet yönetiminin yasal bir parçası olarak tanımlanmasa da medyanın artan gücü, liberal demokrasileri oluşturan bu üç erkin denetlenmesi ve gözetlenmesi açısından dolaylı bir sosyal etkiye sahip olduğu söylenebilir (Dutton, 2009, ss. 1-2). Şöyle ki hükümetten veya herhangi bir siyasi oluşumdan bağımsız çalışan dördüncü bir güç olarak medyanın rolü demokratik uygulamaların temelini oluşturmakta, liberal demokratik felsefeye göre medya siyasi iktidar üzerindeki kontrol ve denge unsurlarından biri olarak işlev görmektedir (Butler, 1998: 29).

Ramonet (2003) bu üç geleneksel gücün hata yapabilmesinin ve olması gerektiğinden kusurlu çalışmasının olağandışı olmadığını belirtmektedir. Bu durumun insan hakları ihlalleri ve özgürlüklere yönelik saldırıların olduğu otokrasi ve diktatör rejimler altında

gerçekleşmesi daha olası iken demokratik seçimlerin yapıldığı ve adalet sisteminin –en azından teorik olarak– yürütmeden bağımsız olduğu ülkelerde de birçok ciddi ihlaller görülmektedir. Masum bir kişi yanlış bir şekilde suçlanabilmekte, parlamentolar nüfusun bazı kesimlerine karşı ayrımcılık yapan yasalar yürürlüğe koyabilmekte, hükümetler toplumun bir kesimine zarar veren politikalar izleyebilmektedir. Demokratik bir yapı içinde medya, bu tür insan hakları ihlallerini bildirme görevini sık sık yürütmektedir. Medyanın yurttaşlık sorumluluğu ve bireysel gazetecilerin cesareti sayesinde masum insanlara karşı yapılan haksız, adaletsiz, yasadışı ve hatta suç içeren uygulamaların eleştirilmesi, reddedilmesi ve tersine çevrilmesi için temel ve demokratik bir yol sağlamıştır. Medya, sesi olmayanların sesi olmuştur.

Bununla birlikte Butler (1998) ABD, İngiltere ve Avustralya’da medyanın son yıllarda kolektif gücünün sınırlarını aştığını, siyasi baskı grubu olarak hareket ederek siyasi güçlerini kötüye kullandığı, siyasi süreçte gözlemci olmaktan ziyade aktif katılımcılar olarak görev yaptığı hususunda eleştirildiğini belirtmektedir (s. 29). Ramonet’e (2003) göre de küreselleşmenin hızlanmasıyla birlikte dördüncü gücü potansiyelinden sıyrılarak yavaş yavaş karşı güç olarak işlev görmekten vazgeçmektedir. Gündelik hayat piyasa ve devlet, kamu ve özel sektör, birey ve toplum, bireysellik ve dayanışma arasında bir çatışmaya tanıklık ederken yeni bir kapitalizm türü olarak medyanın şu anda dünya siyasetinde çoğu hükümete göre daha fazla güce sahip gibi görünen birkaç küresel ekonomik gruplaşmanın ve holdingin elinde bulunduğunu belirtmektedir. Bu durum **“Medyanın gücü yoktur gücün medyası vardır”** savını doğrulamaktadır. Günümüzde gücün medyası, medyanın gücünü kullanarak faaliyet göstermektedir.

Sabah gazetesi köşe yazarı Hıncal ULUÇ, 30 Temmuz 2004 tarihli **“Dördüncü Güç mü? Güldürmeyin beni”** başlıklı köşe yazısında;

“...Soru sormanın bile yasak olduğu bir ülkede medyanın bir güç olduğunu söylemek mümkün mü? Kendini korumaktan aciz bir güç, güç olabilir mi? Biz Dördüncü Güç falan değil, iki satır yazıp geçerek kendi kendini tatmin eden Don Kişot bozuntularıyız. O hiç değilse yel değirmenlerine saldırırdı. Biz onu da yapamıyoruz. Türkiye’yi kaynağını anayasadan alan üç güç yönetir. Yasama. Yürütme ve Yargı. Bunları denetleyecek, bunların eksiklerini gediklerini belirleyecek, yanlışlarını düzeltinceye kadar izleyecek Dördüncü Güç, yani Basın kaynağını halktan alır. Bu gücü alması için de o önce o halkı yönlendirmesi, kamuoyu oluşturması gerekir.

Halkın basına güvenmesi, inanması gerekir. Türk basını bunu yapıyor mu? Yapabiliyor mu? Yapsa böyle mi olurdu, her şey?”

19 Eylül 2017 tarihli **“İşte “Dördüncü” Güç! Oto sansür bitti!”** başlıklı köşe yazısında;

“Öteden beri yazarım. Bu ülkede Dördüncü Güç, Dördüncü güç olsa, pek çok sorun çözüldü. Şikâyet ettiğimiz pek çok konunun sorumlusu, aslında birleşerek bu işin üzerine gitmeyen medyadır!...”

31 Ağustos 2018 tarihli **“Bu ülkeyi Sosyal Medya mı yönetiyor?”** başlıklı köşe yazısında;

“...Uluslararası dilde “Araçlar” anlamına gelen Media/Medya her türlü yayın şeklini kapsadığı için, Dördüncü Güç’ün yeni adı oldu. Şimdi Medya’ya yeni bir bölüm eklendi. Sosyal Medya. Twitter, Facebook, Instagram gibi, icat edenleri milyarder yapan uygulamalar, giderek yeni bir “Fikir Özgürlüğü Kullanma” alanı oluşturdu. Aslında güzel bir şey. Herkesin, hemen herkesin elinde bulunan cep telefonları ile fikrini söyleme alanı bulması, Fikir Özgürlüğü’nün nasıl geniş kullanımına fırsat verdiği için, harika bir şey değil mi? Hıncal Sabah’ta köşesine oturuyor, canı ne isterse söylüyor. Peki böyle bir şansı olmayan milyonlar? İşte şimdi onların da cep telefonları var! Harika değil mi? Şimdi gelişmelere bakıyorum. Sosyal Medya, Dördüncü Güç’ün bir parçası olmaktan çıktı. Tek başına “Beşinci Güç” haline geldi. Hem de çok etkili bir Beşinci Güç...”

15 Şubat 2019 tarihli **“Yaşasın benim Sosyal Medyam!”** başlıklı köşe yazısında;

“Türkiyemde artık “Dördüncü Güç” denen bir şey varsa, bu tonla gazetesi, televizyonu ve radyosuyla bizler değiliz. Dördüncü Güç artık Sosyal Medya. Onların gözünden bir şey kaçmıyor. Ve onlar müdahale ettiler mi, 40 köşe yazarı bir araya gelse oluşacak gücü milyonla çarpıyor ve en geç 48 saatte sonuç alıyorlar...”

ifadeleri ile medyanın dördüncü güç olarak yaşadığı bu durumu özetlemektedir.

21’inci yüzyılda dördüncü güce benzer bazı özelliklere sahip fakat dördüncü güçten yeteri derecede ayırt edici ve önemli özelliklere sahip yeni bir güç ortaya çıkmıştır: **Beşinci Güç**. Bu yeni güç, ağlarla birbirine bağlı bireylerin diğer bireylere, alternatif bilgi kaynaklarına ve diğer kaynaklara erişimini yeniden yapılandıracak şekilde internet ile bilgi ve iletişim teknolojilerini artan kullanımı üzerine inşa edilmektedir. Castells’in ağ toplumu

kavramıyla ilintili ağların ağı sistemi içinde bireylerin mevcut kurumların sınırlarını aşmasına, zayıflatmasına ve ötesine geçmesine imkân sağlarken; politikacıların, basın, uzmanların ve etki alanına sahip diğer kurumların hesap verebilirliğini artırmanın yeni yollarını açmaktadır (Dutton, 2009: 2).

Bu sayede kullanıcılar, arama imkânı ve sosyal medya tarafından sağlanan yetenekleri kullanarak herhangi bir kurumdan bağımsız olarak bilgi kaynağına ulaşılabilir. Ayrıca kullanıcılar, diğer kurumlardan bağımsız olarak kamuoyunda kendini doğrudan ifade edilebileceği bloglar, e-posta, tweetler, web sitesi yorumları gibi mekanizmaların sunulduğu ortamda birçok formda içerik oluşturabilir. Bu içerik, ağ toplumu içerisinde hükümetlerin, iş dünyasının ve diğer kurumların faaliyetlerinin işlevini yerine getirirken bunu dördüncü güç medyayı atlayarak veya gücünü artırarak yapabilmektedir. Dolayısıyla beşinci güç de potansiyel olarak etkili bir siyasi güçtür. Merkezi kurumsal temelleri olan dördüncü gücün aksine beşinci güç merkezi olmayan, ağına bağlı bir şekilde hareket eden birçok bireyin dağınık faaliyetlerinden oluşur (Newman, Dutton ve Blank, 2012: 7). Beşinci gücün cep telefonlarındaki ve web sitelerindeki dâhil olmak üzere medya platformlarındaki blog yazarlarını, Twitter kullanıcılarını ve web sitesi yazarlarını içerirken baskı temelli kültürden siber kültüre geçişi sağladığını ifade eden Ward ve Wasserman (2010: 282), ana akımın ne sahibi olduğu ne de kontrol edebildiği gazeteciler ve gazetecilik alanı olarak beşinci gücün ana akım medya tarafından görmezden gelinen olayları ya da konuları farklı bir perspektiften ele aldığını iddia etmektedir.

Robert E. Park (1922), *“The Immigrant Press and Its Control”* isimli kitabında günlük gazetelerin halkın dikkatini çekmek adına bir araç olduğundan, muhabirlerin ve haber ajanslarının her gün olan ve kaydedilen tüm olaylar içerisinde yayınlamak için daha önemli veya daha ilginç gördükleri öğeleri seçerek haberleştirdiğini ve bu nedenle de geri kalanların çöpe atıldığından bahsetmekteydi (s. 328). Bu şekilde bir editoryal elemeden geçebilen haberler izleyicilere aktarılmaktaydı. Kurt Lewin (1943: 40) *“Forces Behind Food Habits And Methods Of Change”* eserinde yeme alışkanlıkları ile ilgili yaptığı araştırması esnasında yiyeceğin nasıl satın alındığına ilişkin ‘kanal teorisi’ ni ortaya atmış, bu kanalı kimin kontrol ettiğine yönelik de *“eşik bekçisi”* (gatekeeper) kavramını literatüre kazandırmıştır.

Her gün dünya çapında farklı sosyal alanlarda (gündem, politika, ekonomi, spor vb.) on binlerce hadise meydana gelmektedir. İnsanların bunların hepsine ulaşma ihtimali

neredeyse imkânsızdır bu nedenle de bilginin alaka düzeyine, toplumun bilgiye yatkınlığına ve önem derecesine göre haberler belirli seçimlerden geçerek hiyerarşileştirilmiş formda aktarılmaktadır. Geleneksel medya kuruluşlarınca haberlerin kamuoyuna aktarılması belirli meslek ilkeleri ile medya kuruluşunun etik değerleri ve politika kuralları doğrultusunda gerçekleşmektedir. Geleneksel medyanın haberi aktarma sürecinde zaman ve alan kısıtlaması olması nedeniyle hangi bilgilerin topluma aktarılacağına editör adı verilen eşik bekçileri karar vermektedir. Eşik bekçiliği, medyada yayınlanacak bilgilerin bilginin türü, içeriği, niteliği ile olay türü vb. temelinde seçilmesi adına medya tarafından yürütülen bilgi yönetim sürecidir.

İlk başta psikoloji ve sosyal psikoloji alanında yaygın olarak kullanılan ve daha sonra kitle iletişim alanına taşınan “Eşik Bekçisi Teorisi” toplumda dolaşan haber mesajlarının nasıl seçildiğini ve şekillendiğini ele almaktadır. En yaygın ve geniş iletişim kanallarını kontrol eden eşik bekçileri, hangi mesajların bu kanallardan geçebileceğine ve geçemeyeceğine karar vermektedirler. Eşik bekçisine göre değişen değer yargılarının devreye girmesi bu süreci öznel hale getirmektedir. Facebook kurucusu Mark Zuckerberg’in 17 Ekim 2019 tarihinde Georgetown Üniversitesi’nde yaptığı konuşmasında;

“İnsanlar, toplumun diğer güç yapılarının yanında dünyada yeni bir ölçekte kendilerini ifade etme gücüne sahipler-Beşinci Güç. İnsanlar artık seslerini duyurmak için siyaset ya da medyadaki geleneksel bekçilere güvenmek zorunda değiller ve bunun da önemli neticeleri var. Teknoloji platformlarının gücü merkezileştirmesine dair endişeleri anlıyorum, fakat bu platformların gücü doğrudan insanların ellerine koyarak merkezi olmaktan çıkardığına inanıyorum. Bu, hukuk, kültür ve teknoloji yoluyla ifade alanının genişlemesinin bir parçasıdır...”

cümleleri ile beşinci gücü ifade özgürlüğü alanının genişlemesi olarak tanıtmış, artık bu özgürlüğün eşik bekçilerine takılmadan yaşandığını belirtmiştir (Wagner ve Frier, 2019).

1.6. Sosyal Medyanın Geleneksel Medyadan Farkları

Sosyal medya, yeni medyanın bir alt kümesi olarak tezahür etmektedir. Fakat bazı yönleriyle yeni medyadan farklılık göstermekte, en temel farklılık ise ağ kullanımı üzerinde görülmektedir. Yeni medya için ağa bağlı olma zorunluluğu bulunmazken, sosyal medyanın esası ağa bağlılıktan geçer. Kullanıcı sayısının artması ile değer bulan sosyal medya

platformları, ağı bağlı olunmadığı sürece işlevsiz olacaktır çünkü ağı bağlı olunan süreçte yayımlanan içerikler önem kazanacaktır. Bu içeriklerin görünür olması ve ulaşılabilir olması sosyal medyaya değer katmaktadır. Hem yeni medyanın hem geleneksel medyanın kendine özgü artı ve aksi yönleri bulunmakla birlikte ortak özellikleri küçük veya büyük kitlelere ulaşabilmesidir. Yeni medyanın özellikleri dikkate alındığında sosyal medya ile geleneksel medya arasındaki farklılıklar şu şekilde sıralanabilir:

Geleneksel medyanın üretim araçlarına genellikle özel şirketler veya hükümetler sahip iken, sosyal medya araçları genellikle az bir ücret karşılığı veya hiçbir ücret ödmeden herkes tarafından kullanılabilir. Geleneksel medyanın oluşturulması için bir miktar yatırım ve lisans sahibi olmak zorunlu iken sosyal medyada böyle bir zorunluluk yoktur. Ayrıca geleneksel medyada içerik üretilmesi için bu işe ayrılmış bir zamana ve mekâna (basımevi, stüdyo vb.) ihtiyaç duyulurken sosyal medyada içeriğin üretilmesi zamansız ve mekânsız olarak gerçekleşmektedir. Bu açıdan geleneksel medyada içerik üretmek daha maliyetli iken sosyal medyada içerik üretimi daha düşük maliyetlidir.

Geleneksel medyada içerik üretimi tipik olarak özel beceriler ve eğitim gerektirir. Çoğu sosyal medya için bu durum geçerli olmamakla birlikte herkes üretim araçları sayesinde içerik üretebilir.

Geleneksel medya tarafından üretilen içeriklerde meydana gelen gecikmeler, anlık etkileşimin sağlandığı ve gecikmelerin kullanıcıların inisiyatifinde olduğu sosyal medyaya kıyasla daha uzundur. Sosyal medyada anlık olarak içerik yayınlanabilir ve ulaşılabilir. Geleneksel medyada bilgiyi yaymak zaman almakta ve yayınlanmadığı sürece sosyal medyanın hızına yetişememektedir. Günümüzde geleneksel medyanın sosyal medya araçlarına adapte olması nedeniyle bir süre sonra bu farklılık ortadan kalkabilir.

Sosyal medya, geleneksel medyanın rekabet edemeyeceği düzeyde bir esneklik sunar. Geleneksel medyada içerik bir kez üretildiğinde (dergi/gazete basıldığında veya televizyon/radyo yayını yapıldığında) değişiklik yapılamazken sosyal medyada yorumlar veya düzenleme ile anlık olarak değiştirilebilir.

Geleneksel medyanın aksine, sosyal medya genellikle zengin çeşitli bilgi kaynakları içermektedir. İçeriğe ek olarak, öğeler arasındaki bağlantılar ve topluluk üyelerinin

değerlendirmeleri gibi çok çeşitli “içerik dışı” bilgiler mevcuttur. Geleneksel medyada içerik eşik bekçilerinin denetimden geçirilerek kalitesi yayıncı tarafından kontrol edilmektedir. Okuyucu ve izleyiciler haberin tüketicileri konumunda olup, içeriğin oluşturulması ve yayımında hiçbir işlev üstlenmemektedir. Sosyal medya sitelerindeki içeriğin üretimi ise tamamen herhangi bir kullanıcı tarafından yapılmakta, bu içerik denetimsiz bir ortamda yüksek kaliteden düşük kaliteye, bazen küfürlü hatta kasıtlı olarak yanlış üretilen içeriğe değişkenlik gösterebilmektedir. Geleneksel medya birden çoğa, sosyal medya ise çoktan çoğa prensibi üzerine çalışmaktadır.

Geleneksel medya genellikle daha genel bir kitleye hitap etmekte iken sosyal medya daha belirgin bir kitleye yöneliktir. Bu açıdan geleneksel medya kitleler oluştururken, sosyal medya toplulukların oluşmasına imkân sağlar. Bir topluluk, bir kitleyle karşılaştırıldığında çok daha yüksek düzeyde etkileşim sağlar. Bu etkileşim düzeyi belki de sosyal medyanın ana ayırt edici faktörüdür. Sosyal medya, dünya çapında milyarlarca kişiyi birbirine bağlarken geleneksel medyaya erişim ve ulaşabileceği kitle daha kısıtlı ve sınırlıdır.

Sosyal medya genellikle güvenilir olmayan verilere sahip iken geleneksel medyadaki veriler daha doğrudur. Sosyal medyanın çevrimiçi olarak yanlış bilgi vermeyi kolaylaştırması nedeniyle başkaları tarafından sağlanan bilgilerin doğrulanması zor ve zaman alıcı olabilmektedir. Sosyal medyada sunulan bilgilerin çoğu öznel olabilecek kişisel deneyimlere, düşüncelere ve görüşlere dayanmaktadır. Sosyal medyada güven, olumlu veya olumsuz geri bildirim süreciyle ilgili deneyimlerden kaynaklanmaktadır. Sosyal medyanın gizlilik, güvenlik, sahte haberler, teyit edilmemiş bilgiler konusunda yarattığı şüphe, manipülasyona açık olması ve profesyonellikten nispeten uzak oluşu güven duygusunu da zedelemektedir. Sosyal medyada profil hesaplarının yanına eklenen ve onaylı hesap olduğunu gösteren mavi tık/mavi rozet işareti ile sahte (fake) hesaplardan ayırmak, gerçek kişi olduğunu kanıtlamak, saygınlık ve güvenilirliği artırmak, sağlıklı şekilde etkileşim sağlanmaya çalışılmaktadır.

Geleneksel medyada içeriğin dağıtımında merkezîyetçilik hâkim iken sosyal medya doğası gereği merkezîyetçilikten uzaktır ve aynı anda birkaç farklı yerde istenilen bilgiler hakkında araştırma ve içerik üretme fırsatı sunar.

Geleneksel medya, yarattığı içeriği yazılı materyal, televizyon/radyo veya reklamlar/ afişler yoluyla kitlelere iletir. Fakat bu içerik, katılımın ve geri beslemenin sağlanmadığı tek yönlü bir iletişim ile sınırlıdır. Bu açıdan pasif izleyici kitlesi yaratmakta ve bağlılığı ön plana çıkarmaktadır. Sosyal medya, hedef kitlenin geri bildirimde bulunmasını ve sürekli etkileşimde bulunmasını son derece kolaylaştırır. Bu bakımdan sosyal medya çift yönlü etkileşim sağlar.

Geleneksel medyada okunma/izlenme/dinlenme ölçümlerinin yapılması daha zor ve gecikmelidir. Gazete ve süreli yayınların tiraj açıklamalarının yayın organlarının elinde olması tiraj ölçümlerine güveni zedelemiş, bu nedenle Türkiye’de tirajların objektif değerlendirilmesi amacıyla 2005 yılında Audit Bureau of Circulation (ABC) standartlarının uygulanması ve kâr amacı gütmeyen bir komitenin kurulması kararlaştırılmıştır fakat başarılı olduğunu söylemek zordur. Televizyon ve radyo için ise reyting ölçümleri yapan firmalar Radyo ve Televizyon Üst Kurulu (RTÜK) tarafından denetlenmektedir. Focalmeter ve peoplemeter cihazları ile yapılan ölçümlerin doğruluğu yaklaşık 15 dakika içinde test edilebilmektedir. Fakat bu cihazlar kullanıcıların inisiyatifi içerisinde kullanıldığından, eğitim ile mesleğe göre dört farklı grup içerisinde değerlendirildiğinden, örneklem grubu içerisinde ölçüm yapıldığından ne kadar gerçekçi olduğu tartışmalıdır. Sosyal medya için ise ne derecede etkileşimde (takipçi sayısı, görüntülenme, beğenme/beğenilmeme, yorum, paylaşım vb.) bulunduğu ölçümleri yazılımlar sayesinde kullanıcı ayrımı olmaksızın daha anlık yapılabilmekte, buna bağlı olarak da kullanıcı adına daha kısa sürede strateji belirlenebilmektedir.

Sosyal medya türlerinin çok küçük bir yüzdesi bilgi oluşturmaya veya yaymaya adanmıştır, ancak bunun habere dayalı olması gerekmez. Geleneksel medya, her şeyden önce bilgi medyasıdır; bilgi toplama ve yayma işlevini yerine getirir ve sürdürür. Sosyal medya ise tanımından da anlaşılacağı gibi, insanların arkadaşları, akrabaları ve tanıdıkları kişilerle etkileşimde bulunduğu medyadır.

Sosyal medya gerçek anlamda yöndeşmenin olduğu medyadır. Sosyal medya sitelerinde farklı formlarda (metin, ses, video, grafik, fotoğraf vb.) içerik yayımlayabilmektedir. Geleneksel medya ise yöndeşmenin olmadığı basılı materyal, radyo veya televizyon olarak yalnızca tek bir biçimde çalışmaktadır. Bu bakımdan sosyal medyada geleneksel medyaya nazaran daha hızlı ve kolay tüketimin olduğu söylenebilir.

Geleneksel medya sıkı bir şekilde denetlenirken sosyal medyanın denetime tabi tutulması çok zordur. Basın örgütlerinin gücüne bakış açısı ve temel insan haklarının savunulmasına dair gerekçeler ile devletler tarafından geleneksel medyaya sansür uygulanabilmektedir. Sosyal medya, çok yönlü iletişim ortamı olması ve kullanıcıların iletişim sürecine doğrudan katılımına ve birden fazla kullanıcıya anında mesaj gönderilmesini mümkün kılarak anında örgütlenmeye imkân vermesi dolayısıyla çoğunlukla bir özgürleşme imkânı olarak değerlendirilmektedir (Özgül, 2015: 86). Geleneksel medyaya olan bağımlılığın iptali, bilgilerin serbest dağıtımı için doğru alanı yaratmıştır. Artık medya sahiplerine bağımlı olmama ve farklı kaynaklardan bilgi seçme özgürlüğü, geleneksel medyanın araçlarına ihtiyaç duymadan geniş kitlelere sesini duyurma fırsatı sağlamaktadır.

Sosyal medya sayesinde geleneksel medya ortamı içerisinde veya gündelik yaşam içerisinde ulaşılamaz görünen kişilere/kurumlara ulaşma imkânını mümkün kılarak aradaki sınırları azaltabilmektedir. Günlük hayatta sosyal mesafenin hüküm sürdüğü alan içerisinde iletişim kurmanın mümkün olmadığı kişilere/kurumlara sosyal medya sayesinde ulaşılabilen ve etkileşim sağlanabilmektedir (Carminati, Ferrari ve Viviani; 2014: 1; Saxena, 2018)

1.7. Sosyal Medya ve İletişim

Avcı-toplayıcı toplumdan tarım toplumuna geçişle birlikte iletişim sözlü iletişime dayalı iken sanayi toplumuna geçildiğinde matbaanın yarattığı büyük etki sayesinde iletişim yazılı iletişime doğru evrilmiştir. 20'nci yüzyılın sonlarında haberleşmenin üst düzeyde yer alması, diğer sosyo-ekonomik etkenlerin ona tabi konuma düşmesine neden olurken iletişim, üretimi insani etkinliklerin birincil ihtiyacına dönüştürmüştür (Rüstemov, 2011: 2). Castells'in belirttiği ağ toplumunun temeli; mesajların hacmi, hızı ve öneminde meydana gelen değişiklikler ile birlikte iletişim sistemlerinin eski toplumlara nazaran yeni toplumlarda kıyaslanamayacak ölçüde artmış olmasına dayanmaktadır. Bu da dijital teknolojinin hâkimiyet sağladığı bu toplum içerisinde üretimin daha büyük bir ivme kazanması ile sağlanmaktadır.

Antik Yunan filozofu Aristoteles, "Metafizik ya da İlk Felsefe Üzerine" kitabında her insanın doğası gereği bilmek istediğini belirtmektedir. İnsanın güdüsel olarak iç doğasından kaynaklanan bilme istediği, modern bilimin olmadığı bir dönemde ve sonu olmayan bir

döngüde yaşadığı doğa içerisinde fiziksel olarak hayatta kalmak için bir dürtü, doğa olaylarını anlayabilmek adına bir merak ve öğrenme ilgisine atıfta bulunur. Günümüzde sadece duyu organları ile algılanabilen bir doğadan da öte bilme isteği, teknolojinin gelişmesine bağlı iletişim olanaklarının artması ve medyanın şekil değiştirmesi ile daha da yüksek seviyede gerçekleşmeye başlamıştır. En erken kaydedilen iletişim modellerden biri, eski Yunan filozofu Aristoteles'e atfedilmiştir. Aristoteles Retorik⁹ kitabında iletişimi, geniş kitlelere hitap eden bir hatip gibi betimlemekle birlikte konuşmacı-mesaj/aracılık eden dil-dinleyici unsurlarını içeren bir model öngörmüştür. Bu model içerisinde Aristo'nun dile getirdiği 'Ethos-Pathos-Logos' yani 'Akıl-Duygu-Kişilik' dediğimiz niteliklerin ikna sürecine etki eden belirgin özellikler olduğu görülmektedir.

İletişimin akademik anlamda ilk tanımlaması, Amerikalı iletişim teorisyeni ve siyaset bilimci Harold Dwight Lasswell tarafından yapılmıştır. Literatürde **“Laswell Modeli”** olarak bilinen “Toplumda İletişimin Yapısı ve İşlevi” (*The Structure And Function of Communication in Society*) adlı çalışmasında bir iletişimi tanımlamanın uygun yolunun 5 soruya cevap vermekten geçtiğini belirtmiştir. Kim (bilginin kaynağı), Ne dedi (ileti), Hangi kanalla (araç), Kime (alıcı) ve Hangi etkiyle (etki). İletişim, en basit hali ile bir kişinin (gönderici/kaynak) ortak bir dil göstergesinden (sözcük, davranış vb.) yararlanarak başka bir kişide anlamlı bir ifade yarattığında ortaya çıkmaktadır. Yani kaynak tarafından belirli anlamlar yüklenerek belirli araçlar kullanılması sonucunda alıcının bu iletiyi kendince anlamlandırması sonucunda bir yoruma ulaşması halidir. Burada kaynağın iletiye yüklediği anlam ile alıcının yorumladığı anlam aynı noktada kesişiyorsa doğru iletişimden bahsedilebilecektir (Güz, 2012: 125). Bu modeller içerisinde iletişim süreci tek yönlü gerçekleşmekte, kaynak aktif halde iken alıcı pasif halde bulunmaktadır.

Laswell'in modeli sadece insan iletişimi bağlamında geçerli iken, elektronik iletişimin öncüsü olarak 1949 yılında Claude Elwood Shannon ve Warren Weaver tarafından matematiksel bir iletişim modeli geliştirilmiştir. Kitle iletişimi tanımlama adına oluşturulan Shannon-Weaver modeli, mesajların nasıl gönderildiğini ve alındığını analiz etmek için bir çerçeve sağlayan doğrusal bir iletişim modelidir. Bu model, mesaj gönderme ve alma

⁹ Eski Yunancadan Fransızcaya alıntılanan retorik *“Güzel söz söyleme, hitabet sanatı; söz sanatlarını inceleyen bilim dalı, belagat.”* olarak tanımlanmaktadır.

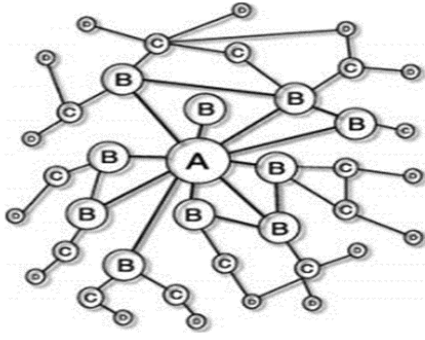
arasındaki süreçte mesajların nasıl karıştırılabileceğini ve yanlış yorumlanabileceğini açıklama yeteneği ile bilinmektedir. Gönderici mesajı kodlar ve teknolojik bir kanal (telefon, telgraf gibi) aracılığıyla alıcıya gönderir. Gönderici, mesajı makinenin anlayabileceği kodlara dönüştürür ve mesaj bir ortam aracılığıyla kodlar halinde gönderilir. Alıcı, mesajı anlamadan ve yorumlamadan önce kodu çözmelidir. Mesajın iletildiği kanalda gürültü/parazit olabilir ve alıcı, iletişim sürecinde sorunlara neden olabilecek kod çözme kapasitesine sahip olmayabilir (Shannon, 1948: 381). Bu modelin son aşaması olan geribildirim, Shannon ve Waever tarafından tasarlanmayan fakat Norbert Weiner'in doğrusal (tek taraflı) modellere yönelik eleştirileri ile ortaya çıkmıştır. Geribildirim, tek yönlü iletişim döngüsünü kapatarak gönderenin mesajı aldığını bilmesini veya mesajın ne kadar net alınıp ne kadar iyi anlaşıldığının belirlenmesini sağlar.

Sosyal medyanın sınırlarının tanımlanması oldukça zor bir alan olmakla beraber merkezde iletişim bilimi olmak üzere psikoloji, sosyoloji, hukuk vb. disiplinlerin de dâhil olduğu bir disiplinlerarası çalışma alanı içermektedir. Günümüzde dijital medya teknolojileri merkezîyetçilikten uzak ve hiyerarşik yapı barındırmayan ağlar oluşturarak ağ toplumlarını şekillendirirken Castells (2004) ağ kavramını birbirine bağlı düğümler kümesi olarak betimlemiştir. **Düğüm** (node) kişi/grup veya kurum, **kenar** (edge) düğümler arasındaki ilişki bağlantıları ve **graf** adı sosyal ağların grafiksel gösterimini içermektedir. Bir ağ, merkezi bulunmamakla birlikte sadece düğümlerden oluşur. Düğümler, ağ içerisinde farklı anlamlar taşıyabilir; daha alakalı bilgileri alarak ve daha verimli şekilde işleyerek ağ içerisindeki önemini artırır. Bir düğümün önemi, kendine has özelliklerinden değil ağın hedeflerine katkıda bulunma yeteneğine göre belirlenir. Ancak, ağın tüm düğümleri ağın performansı için gereklidir. Düğümler gereksiz veya işe yaramaz hale geldiğinde, ağlar kendilerini yeniden yapılandırma, bazı düğümleri silme ve yenilerini ekleme eğilimindedir (s. 3).

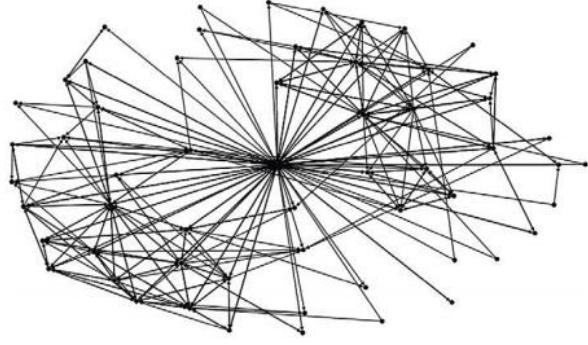
Sosyal ağ analizinin kökleri, 20'nci yüzyılın başlarında Alman sosyologlarının çalışmalarında bulunmaktadır. Diğer teoriler savaş, ekonomi ve din gibi sosyal olguları tanımlamaya odaklanırken Alman sosyolog Georg Simmel, modern toplumu dönüştüren sosyal ve teknolojik değişimlerle ilgilenerek bu sosyal olguların nasıl ortaya çıktığını açıklayan bir teori inşa etmeye çalışmıştır. Simmel, bireylerin ekonomik, duygusal ve iletişimsel vb. farklı türden ilişkilere giderek daha fazla dâhil olduklarını ve bu ilişkilerin sadece kısmen kişinin tercihlerinden kaynaklandığını gözlemlemiş, ikili (dyad) ve üçlü (triad) etkileşimler arasındaki temel fark üzerine çalışmaları sonucunda sosyal ağ analizinin

öncüsü olan “formel sosyoloji” kavramı ortaya çıkmıştır. Sosyal ağ analizi hem teorik bir bakış açısı hem de bir dizi yöntemdir. Teori açısından, bireylerin özelliklerinden ziyade insanlar ve insanlar arasındaki ilişkilerin nedenlerine ve sonuçlarına odaklanmaktadır. Yöntem açısından ise insanlar arasındaki ilişkilerin ölçülmesine odaklanmak, böylece matematiksel ve istatistiksel sonuçlar çıkarılabilmektedir (McCarty ve Bernard, 2003: 1321). İlk olarak Jakob Moreno tarafından “sosyometri” olarak kavramlaştırılan sosyal ağ analizi, farklı ağ yapılanmalarının belirli bir düğümü nasıl etkileyebileceğine yönelik bir sistemdir. Bu ağ yapılanması ile hangi düğümün daha etkin olduğu, düğümlerin ağ içerisinde hangi rolleri üstlendiği, ağ içerisinde bilginin nasıl yayıldığı, ağa katılımların nasıl gerçekleştiği, düğümlerin ağ içerisindeki davranışlarının nasıl olduğu sorularına cevap aranmaktadır (Hansen, Shneiderman ve Smith, 2011: 38).

Sosyal medya madenciliği olarak da adlandırılan sosyal ağ analizi, Facebook'un kurucusu Mark Zuckerberg'in 2007 yılında yeni şirketinin platformunu tanımlamak için “sosyal grafik” ifadesini kullandığında popüler hale gelen bir terimdir. Granovetter'in (1973) “*Zayıf Bağların Gücü*” isimli makalesinden esinlenerek oluşturulan sosyal grafik, diğer insanlarla olan ilişkilerin veya onlarla bağlantıların bireyden nasıl yayıldığını göstermektedir. Bir ilişki bağlantısının gücü, ilişkinin süresine, duygusal yoğunluğuna, yakınlık durumuna (karşılıklı güven) ve karşılıklı gerçekleşen faaliyetlere göre değişmektedir (s. 1361). Basit haliyle Şekil 1.3.de gösterilen sosyal ağ analizinde A bir kişiyi, B, C ve D ise merkezden yayıldıkça zayıflayan kendi bağlarıyla bağladıkları kişileri temsil etmektedir. Bağlantılarının gücüne bağlı olarak, bunlar doğrudan ve dolaylı ilişkiler olarak tanımlanabilmektedir (Charlesworth, 2015, ss. 10-11). Bu ilişki ağı içerisinde en az iki düğüm bulunmakla birlikte ilişki sayısı ne kadar fazla ise o kadar kenar içermektedir. Çok sayıda düğümün olabileceği bu yapı, tek yönlü veya iki yönlü olabilmektedir. Sosyal ağ analizi ülkemizde genellikle popüler sosyal medya platformlarıyla (Facebook, Twitter vb.) ilgili çalışmalarda konu edilmektedir. Facebook'ta ilişki ağı çift yönlü iken Twitter ve Instagram'da tek yönlü olarak gerçekleşmektedir. NodeXL programı ile bir Twitter kullanıcısına ait bilgisayar aracılı sosyal ağ analizi Şekil 1.4. de gösterilmiştir.

Şekil 1.3. Sosyal ağ analizi
(Charlesworth, 2015: 11)

Şekil 1.4. Bilgisayar aracılı sosyal ağ analizi
(Hansen, Shneiderman ve Smith, 2011: 156)

Oxford Üniversitesi profesörlerinden Robin Dunbar (2010), “*Şu Hayatta Kaç Arkadaş Lazım? Dunbar Sayısı ve Diğer Evrimsel Acayiplikler*” isimli eserinde beyinde zihinsel kapasitenin bulunduğu neokorteks tabakasının ölçümü sonrasında insanların sosyal ilişkileri sürdürme yeteneğinin üst sınırının tahmin ederek insan beyninin yürütebileceği sağlıklı sosyal ilişkinin yaklaşık 150 olabileceği sonucuna varmıştır. Dunbar’ın bu teorisine göre birbirini takip eden 5 ardışık katman bulunmaktadır. Bu katmanlarda sırası ile 5 kişi (sevdikleriniz), 15 kişi (iyi arkadaşlarınız), 150 kişi (anlamli irtibatlarınız), 500 kişi (tanıdıklarınız) ve 1500 kişi (tanıyabilecekleriniz) bulunmaktadır. İnsanlar bu katmanların içine ve dışına hareket edebilmektedir, fakat yeni giren herkes için yer açılmalıdır (s. 32).

Sosyal medyanın yeni bir toplumsallık oluşturup oluşturmadığını sorgulayan Bezci (2015), sosyal medyada bireysel olanın toplumsal alana taşındığını fakat ortaklık yaratmadığını belirtmektedir. Sosyal medya daha kaotik ve sistemsiz iken ortak kamusalık yerine karşıt kamusalık yaratmaktadır (ss. 31-32). ABD Dışişleri Eski Bakanı Hillary Clinton’ın danışmanları Alec Ross ve Ben Scott (2011) tarafından “NATO Review” dergisi için hazırlanan “*Sosyal medya: Sebep, sonuç ve tepki*” adlı makalede sosyal mobilite aracı olarak cep telefonlarına olan talebin yüksekliğinden ve artışından bahsederken iletişim, altyapı ve demografik değişikliklerin bir araya gelmesinin tarihte bir ilk olduğu belirtilmektedir. Uluslararası bir altyapı olarak ortaya çıkan internetin, kitle iletişim teknolojisinde bir nesil değişikliğinden öte olduğunu kitle iletişiminin, basılı alandan yayına ve dijitale; iletişimin postadan telgrafa, daha sonra telefona ve cep telefonuna, ekonomik altyapının deniz yolundan demiryoluna ve karayollarına günümüzde internete geçişini tek bir ağ altında birleştğini “*21’inci yüzyılın Che Guevara’sı ağlardır*” cümlesi ile

açıklamaktadır. Teknoloji benzer fikirdeki insan gruplarını bir araya getirirken zayıf olan bağları da güçlendirmiş, kitleleri organize etme işlevini tek bir figür yerine çok çeşitli aktörlere dağıtmıştır.

İnternet ve sosyal medya, taşıdığı özellikler sayesinde bilginin daha hızlı dağıtılmasına ve bilgiye daha kolay ulaşılmasına olanak sağlamıştır. Bu sayede sosyal medya daha özgür ve denetimsiz bir mecra olmuştur. Microsoft şirketinin kurucularından Bill Gates (1996), **“İçerik Kraldır”** isimli yazısında internet ile ilgili heyecan verici şeylerden birinin, bir kişisel bilgisayar ve modem sahibi olan herkesin üretebileceği tüm içeriği yayınlayabilecek olması olarak görmektedir. Buna göre internet, kitlenin boyutu ne olursa olsun, materyalin düşük maliyetle çoğaltılmasına izin vermekte, aynı zamanda bilgilerin dünya çapında sıfır maliyetle dağıtılmasını sağlamaktadır. Geniş kitlelere hitap edebilme adına bu teknoloji, içerik üretenleri özgür hale getirecektir. Önceleri geleneksel medya içeriğin kralı iken artık dijital dünya içerisinde yeni kralın dijital mecralar ve bu mecra içerisinde sosyal medya olduğu artık su götürmez bir gerçek olarak karşımıza çıkmaktadır.

Televizyon, toplumsal algıları biçimlendirip, ideolojik ayrışmayı pekiştirirken görsel ve yazılı haber medyasına olan güvensizlik, son on yılda sosyal medyanın yükselişini de kaçınılmaz kılmaktadır. Kamuoyunu ilgilendiren ve biçimlendiren tartışmaların sosyal medyadan çıkması da tesadüf değildir. Ana akım medyada kendine yer bulamayan nitelikli gazetecilerin serbest çalışan (freelancer) olarak habercilik anlayışlarını sosyal medyaya aktarmaları etkili olurken yalan ve gerçeğin, manipülasyon ve tanıklığın iç içe geçebildiği sosyal medya ortamında Twitter, Instagram, YouTube, Facebook, WhatsApp’ın son dönem haber evreninde kalıcı birer aktör olduğu açıktır (KONDA, 2019: 27)

Geleneksel anlamda gazetecilik, günümüzde internet ve dijital teknolojilerin ulaştığı boyut nedeniyle anlam değiştirirken kendine özgü dinamikleri ile de yeni bir gazetecilik anlayışı oluşmuştur. Karaduman (2005), internet gazeteciliği adı verilen bu anlayışa ait olanak ve farklılıkları şu şekilde açıklamaktadır: Haberler çok hızlı bir şekilde iletilebilmekte ve sürekli güncellenmektedir. Okur, haberlere zaman kısıtlaması olmaksızın 24 saat erişim sağlayabilmektedir. Multimedya temelli ses, grafik ve görüntü dosyalarının kullanımına olanak sağlamaktadır. Arşivde yer alan haberlere kolay erişim sağlanabilir ve bu haberler saklanabilir. Okur ile etkileşim ve geri bildirim imkânı sağlar. Haberlerle ilgili web

sitelerine bağlantılar sağlayarak arka plan bilgilerine kolay erişilebilmektedir. Diğer mecralarda yer almayan farklı haberler bulunabilmektedir (ss. 146-147).

Sosyal medyanın günümüzde öncelikli bilgi kaynağı olmasıyla birlikte haber ajansları, birçok meslekten profesyonel bireyler, politikacılar ve vatandaşların sosyal medya hesaplarından sık olarak bilgi yayılmasının gazeteciliği farklı bir boyuta taşıdığını belirten Kulkul (2019), internet gazeteciliğinin geleneksel gazeteciliğe göre daha önce bahsedilen avantajlı özelliklerinin birçoğunun şimdi sosyal medya platformları için tartışıldığını vurgulamaktadır. Sosyal medya, bireylerin sadece haberleri okuyan bir kitle olarak görmenin ötesinde katılımcı bir medya kültürü kavramını inşa etmektedir. Jenkins (2006: 3) bu katılımcı kültürü, medya sahipleri ve tüketicilerin farklı rollerini tartışmak yerine artık hiç kimsenin tam olarak anlamadığı yeni bir dizi kurala göre etkileşime giren katılımcılar üzerinden görmektedir. Burada tüm katılımcılar eşit şartlarda olmasa bile bazı tüketiciler, bu yükselen kültüre katılma konusunda diğerlerine göre daha fazla yeteneğe sahiptir.

20'nci yüzyılda başlayan ve günümüzde hızla devam eden bilgi edinmenin teknoloji temelli değişimin birçok bilgi türünün değişimini ve gelişimini beraberinde getirdiğini belirten Kırık ve Çetinkaya (2018), haber medyasının da bundan nasibini aldığını ve sosyal medyanın etkileşim unsuru sayesinde kullanıcıların haber içeriklerine doğrudan katkı sağlayabildiğini ifade etmektedir. Kullanıcılar tarafından oluşturulan içerik ve katılımcı gazetecilik ile haber üretimine katılım sağlanması yurttaş gazeteciliği olarak tanımlanmaktadır. Sosyal medya, yurttaş gazeteciliğine farklı boyutlar kazandırmıştır. İnternet haber siteleri, içeriklerini daha geniş bir kitleye ulaştırmak için sosyal medyayı aktif olarak kullanırken kullanıcılar Facebook, Twitter, Instagram gibi ağlarda paylaşılan haberlere yorum yapabilir ve haberlerle ilgili görüş ve düşüncelerini ifade edebilir. Bu durum, çevrimiçi gazetecilik ve sosyal medya arasındaki ilişkiyi açıkça göstermektedir (ss. 1175-1176). Haber değeri taşıyan bir konuya gazetecinin tanıklık etmemesi ve bu konuyu sosyal medya vasıtası ile öğrenmesi, sosyal medyanın haber kaynağı olarak kullanımına örnek teşkil etmektedir. Bu durum sosyal medyayı gazetecilerin takip etmesi gereken bir haber kaynağı haline getirmekte, habere ilişkin video ve fotoğrafların sağlanabileceği ek bir kaynak olarak kullanılabilir. Günümüzde pek çok gazeteci, kendi ilgi alanları ile ilgili veya güncel gelişmeleri sosyal medya üzerinden takip etmektedir (Taşkiran ve Kırık, 2016: 229).

Gerçek zamanlı bilgiye olan ihtiyaç, sadece bilginin üretimi ve dağıtılması hususunda medya şirketleri arasında değil aynı zamanda birçok haber üreticisi arasında da rekabet yaratmaktadır. Ana akım medya kuruluşlarında kendine yer bulamayan gazeteciler de habercilik anlayışlarını sosyal medyaya taşımaktadırlar. Dünya ve ülke gündeminin çok hızlı değişmesi, geleneksel gazetecilik yöntemlerinin sosyal medya gibi anlık iletişim sağlayabilecek alanlara kaymasını zaruri hale getirmiştir. Sadece haber alma ihtiyacının değil aynı zamanda olaya farklı bakış açılarının yakalanmaya çalışması da sosyal medya muhabirciliğinin ön planda olmasını sağlamaktadır.

Jenkins, Ford ve Green (2013: xiv), medyayı onu destekleyen sistemlerden daha fazlası olarak görmektedir. Mevcut iletişim ortamlarının gerçekleri daha karmaşık yapıdadır ve iletişim ortamlarının değişimini kültür yönlendirmektedir. Katılımcı kültürün pratikleriyle birleştiğinde ağa bağlı iletişimin yayılması, seslerini duyurmak için uzun süredir mücadele eden çeşitli grupların müdahalesini de kolaylaştırmaktadır. Bu açıdan yeni platformlar sosyal, kültürel, ekonomik, hukuki ve politik değişim için yeni başlangıçlar yaratmakta, çeşitlilik ve demokratikleşme için fırsatlar sunmaktadır. Bugün içerik, yukarıdan aşağıya aynı zamanda aşağıdan yukarıya dolaşırken ortaya çıkan medya ortamında eğer içerik dolaşıma girmiyorsa ölü sayılmaktadır. Geleneksel medyanın, medya içeriğinin üretimini ve meta olarak satışını büyük ölçüde veya tamamen kontrol ettiği ‘dağıtım’dan bahsedilirken artık daha önceden oluşturulmuş mesajların tüketildiği bir ortamdan medya içeriğini şekillendiren ve paylaşan katılımcı bir kültürün hareket geçmesi ile birlikte ‘dolaşım’dan bahsetmek mümkün hale gelmiştir (s. 1).

Fransız düşünür ve tarihçi Alexis de Tocqueville’nin sivil toplum yaklaşımı içerisinde “demokratik” olarak tanımladığı toplum yapısını Lawrence M. Friedman günümüz için “yatay toplum” olarak betimlemektedir. Göreceli olarak dikey yapıdan yatay yapıya geçen kimlik gibi, toplumların da dikey toplumdaki yatay topluma geçtiğini belirten Friedman (1999), güç otorite ve nüfuzun da göreceli olarak yatay hale geldiğini, eğer bir toplum bireylerin daha büyük gruplara üye olma özgürlüğüne izin veriyorsa veya bunun önemi üzerinde duruyorsa yatay toplum olarak adlandırılabilirliğini belirtmektedir. 19’uncu yüzyılda sınıf mücadeleleri yatay toplumun ilk ayak sesleri iken 19’uncu ve 20’nci yüzyılda toplumsal bağlantı sürecinin artış hızı 21’inci yüzyılda son sürat halini almıştır. İnsanlar bazen küçük bazen de çok büyük yeni gruplar oluştururken, sadece ulusal değil aynı zamanda uluslararası da bir yakınsama sürecinden geçmektedir (ss. 7-9).

Bu haliyle yatay toplum, hiyerarşik ilişkilerin olmadığı ve toplumsallığın da merkezîyetçilikten uzaklaştığı McLuhan'ın da belirttiği “küresel köy” içerisindeki bir toplum olarak karşımıza çıkmaktadır. Yatay toplumda toplumsal sınıflar, statüler, cinsiyet farklılıkları azalırken etkileşimin artması ile birlikte iletişim çatışmaları da yaşanmakta, bu ortamda yatay iletişim daha da ön plana çıkmaktadır. Castells (2005), ağ toplumu yaygınlaştıkça ve yeni iletişim teknolojileri ağlarını genişlettikçe medya sektörü ve hükümetlerden bağımsız, kendi kendine yönlendirilmiş kitle iletişiminin ortaya çıkmasına izin veren yatay iletişim ağlarında patlama yaşandığını belirtmektedir. İletişimin genellikle medya sistemini atlayarak bireyler veya gruplar tarafından kendi başlarına başlatılması onun kendi kendini yönettiğini ifade eder. Bu kitle iletişiminin internete yayılmış olması, potansiyel olarak tüm gezegene ulaşmasını sağlayabilmektedir. Etkileşimli, bilgisayardan bilgisayara iletişim biçimlerinin patlaması, tarihte ilk kez sosyalleşmiş iletişim için toplum kurumları tarafından kurulan kanallardan geçmeden insanların birbirleriyle iletişim kurmasını sağlayan yeni bir küresel, yatay iletişim ağları sistemini kurmaktadır (s. 13). Teknoloji içerisinde zaman ve mekânı bağılı kalmaksızın bir gruba, bir fikre veya ideolojiye ait hissedebilmek mümkün iken bunun bir ‘tık’ ötesinde eski zamanların agora¹⁰sı yerini katılımın daha geniş olduğu ve daha özgürlükçü e-goraya bırakmıştır.

2016 yılında Birleşik Krallık'ın Avrupa Birliği'nden ayrılma kararı alması (BREXIT) ve ABD başkanlık seçimleri sürecinde ve bu süreç sonrasında özellikle sosyal medya aracılığı ile çok hızlı şekilde yayılan yalan haberlerin yarattığı kaygı ortamının ciddi boyutlara ulaşması “*post-truth*” (hakikat ötesi) kavramını öne çıkarmıştır. Öyle ki Oxford sözlük tarafından 2016 yılında yılın kelimesi olarak seçilen post-truth, “*kamuoyunu şekillendirmede nesnel gerçeklerin duygu ve kişisel düşüncelere hitap etmekten daha az etkili olması durumu*” olarak tanımlanmıştır. Önceleri ‘post’ ön eki, belirli bir durum veya olaydan sonraki zamanı belirtmek için kullanılırken artık gerçeğin önemsiz veya alakasız hale geldiği bir zamana ait olduğunu anlatmak için kullanılmaktadır (Oxford Languages, 2016).

İlk olarak Steve Tesich'in (1992: 13) “*Yalanlar Hükümeti*” başlıklı makalesinde kullandığı post-truth kavramı, Reagan dönemi İrangate skandalı ve Bush dönemi Birinci

¹⁰ Eski Yunanca “*agora*” kelimesi “toplanma yeri, kamuya ait açık alan, meydan, çarşı” sözcüğünden alınmış olup “*ageirō*” “toplanmak” fiilinden türetilmiştir. Antik Yunan kentlerinde günlük dini, siyasi, adli, sosyal ve ticari faaliyetlerin gerçekleştirildiği, şehrin ortasında veya kamu binaları ile çevrilmiş alanlardır.

Körfez Savaşı sonrasında halkın gerçeği gerçekten bilmek istemediğini, bu nedenle de halka yalan söylerken politikacıların zorlanmadıklarını, önceleri yönetimlerin gerçekliği bastırmaya çalıştığını fakat günümüzde davranışlarımızla bunun artık gerekli olmadığını, herhangi bir anlamdaki gerçeği yalanlayabilecek manevi bir mekanizma edindiğimizi ve özgür insanlar olarak, hakikat sonrası dünyada yaşamak istediğimize özgürce karar verdiğimiz anlatmak için kullanılmıştır. Amerikan tarihçi Daniel J. Boorstin'in "*Hakikat, hayatlarımıza hâkim olan ifadelerin bir ölçüsü olarak inanılabilirlik ile yer değiştirmiştir.*" sözünü akıllara getiren post-truth kavramını Keyes (2004), yalanların genellikle tereddüt, endişe, biraz suçluluk, biraz utanç, en azından biraz mahcubiyet ile söylenirken şimdi zeki insanlar olarak suçluluk duygusundan kurtulma adına gerçeğin tahrif edilmesine gerekçeler bulduğumuz dönem olarak betimlemektedir. Bu dönem, etik olarak alacakaranlık kuşağında yer alırken yalancı olduğumuzu düşünmeden gizlenmemizi sağlamaktadır (s. 13)

Post-truth ile nesnel gerçeklik giderek silikleşirken gerçek, bağlamından çıkarılarak kasten çarpıtılmaktadır. Bu bakımdan söylemin çekici kılınması, kolay anlaşılır bir halde sunulması, gerçeği arayan bir kişiyi istediği yöne çekebilmektedir. Özellikle sosyal medyada sıklıkla rastlanan komplo teorileri, yanıltma haberler, kara propaganda, karalama kampanyaları içerisinde yaşanan gerçek bilgiye ulaşma çabası bu kapsamda değerlendirilmektedir. Sosyal medyada bilginin hızlı dolaşımı ve herkesin içerik oluşturabilmesi ile bu büyük bilgi yığını içerisinde gerçek bilgiye ulaşma daha karmaşık hale gelmektedir.

McIntyre (2018: 13) post-truth kavramını bir ideolojik üstünlük biçimi olarak görmektedir. Bu sayede uygulayıcılar, bir konu hakkında elinde iyi bir kanıt olup olmadığına bakılmaksızın birisini buna inanmaya zorlamaya çalışmaktadır. Duyguların bazen gerçeklerden daha önemli olduğu fikriyatı içerisinde kişiler kendi yararına olan, açık veya kolaylıkla doğrulanabilir bir gerçeği tartışmaz iken düşüncelerinin rahatsızlık veren veya sorun yaratan bir olgu tarafından tehdit edilmesi durumunda bazen gerçeğe –bilinçli veya bilinçsiz olarak– meydan okumayı tercih etmektedir. 1950'li yıllardan itibaren altın çağını yaşayan geleneksel medyanın gerçeği sürdürmek için elinden geleni yapsa da fikir tabanlı ve editoryal süreçten geçmeyen haberler karşısında değerlerini korumakta zorlandığını belirten McIntyre, geleneksel medyanın dünya çapına yayılan internet nedeniyle gerilemesinin şaşırtıcı olmayan bir sonuç olduğunu belirtmektedir. Bir haber kaynağı olarak sosyal medyanın yükselişi, insanların bloglardan ile alternatif haber sitelerinden hikâyeler

paylaştıkça haber ve görüş arasındaki çizgilerin daha da bulanıklaştırmıştır. Neyin güvenilir kaynaklara ve gerçeğe dayalı olup olmadığını anlamak gittikçe zorlaşmaktadır. Bunun sebebi ise elbette bazı insanların zaten bakış açılarına uyan haberleri okumayı ve inanmayı tercih etmeleridir. Haber bombardımanı sonucu oluşan ‘haber siloları’, medya sayesinde kutuplaşmayı ve ayrışmayı beslemektedir (s. 94).

Gerçekler üzerinde yaşanan anlaşmazlıklar, güvenilir kurumlara/kaynaklara daha az inanılmasına neden olmaktadır. Bu durumu *“hakikatin çürümesi”* (truth decay) olarak tanımlayan Kavanagh ve Rich (2018), ABD’de 1890-1900’lerin başında New York World ve New York Journal gazeteleri arasındaki tiraj savaşına dayalı sansasyonel, abartılı ve uydurulmuş haberlere atıfta bulunan sarı gazetecilik ile bu çöküşün başladığını belirtmektedir. Bunu 1920-1930’lu yıllarda sansasyonel cinsel içerikli, suç ve şiddet hikayeleri yayımlayan tabloidleri içeren caz gazeteciliği ve 1960-1970’li yıllarda haberler ile yazarların kendi görüşlerinin ve yorumlarının yoğun biçimde birleştirdiği yeni gazetecilik takip etmektedir (s. xii).

Bunun sebeplerini ise kişilerin bilişsel yönelimleri, bilgi akışının hacmini ve hızının ve gerçekle ilgili göreceli görüş hacmini önemli ölçüde artıran sosyal medyanın yükselişini içeren bilgi sistemlerindeki değişiklik ile geleneksel medyanın sosyal medyayla rekabet adına dönüşümü, eğitim sisteminin bilgi sistemindeki değişikliklere ayak uydurabilme kabiliyetini sınırlayan rekabetçi talepler ve politik, sosyo-demografik ile ekonomik kutuplaşma olarak görmektedir. Medya ise gerçeğin çöküşünde rol oynayan bir faktördür (ss. 1-4). Günümüz içinse haber kanalları ve sosyal medya, son dakika haberi ve en güncel gelişmeleri sağlarken sahte ve aynı düşüncelerin tekrarlandığı bir kar fırtınası içinde yanlış veya çarpıtılan bilginin geleneksel medya ve sosyal medya aracılığı ile çoğaldığını belirtmektedir. Hakikatin çürümesini meydana getiren eğilimleri; gerçekler ve gerçeklerin analitik yorumu hakkında artan anlaşmazlık, görüş ve gerçek arasındaki çizginin bulanıklaşması, fikirlerin ve kişisel deneyimlerin kapsamının ve etki alanının artması ve daha önce saygın bilgi kaynaklarına olan güvenin azalmasıdır (ss. 21-38). Hakikatin çürümesi, vatandaşlar arasında kısır bir güvensizlik döngüsüne neden olurken bireyleri bilgi kaynaklarını daraltmaya, aynı fikirde olan kişilerle kümelenmelerine, temel konular hakkında anlamlı tartışmalardan kaçınmalarına ve yerel/ulusal politika tartışmalarından yabancılaşmış hissetmelerine yol açabilmektedir (ss. 191-221).

Pek çok insan, kendisine benzeyen insanlarla çevrili olma ve bilgilerini, fikirlerini pekiştiren kaynaklardan alma eğilimindedir. Sonunda, yanlış anlatıların gelişmesine izin veren, fikirleri değiştirmeyi veya yanlışları düzeltmeyi giderek zorlaştıran tecrit edilmiş ortamlarda bulunmaktadır. Günümüzde çok sayıda haber kaynağının var olduğu nazara alındığında hangisinin güvenilir olduğunu söylemek neredeyse imkânsız hale gelmiştir. “*Bir kişinin sadece kendi fikirleriyle örtüşen inanç veya görüşlerle karşılaştığı, böylece mevcut görüşlerinin güçlendirildiği ve alternatif fikirlerin dikkate alınmadığı bir ortam*” olarak tanımlanan “**yankı odası etkisi**” (echo chamber effect), özellikle sosyal medyada güvenilir bilgiye ulaşmayı amaçlayan herkes için tehlikeli bir ortam yaratmaktadır.

Siyasal iletişim araştırmacısı Chadwick (2013: 4) tarafından, farklı medya türlerinin sadece bir arada var olmadığı, aynı zamanda daha eski ve daha yeni medya yapıları arasında karşılıklı (etkileşim) gelişen bir sistem oluşturduğunu vurgulamak için *hibrit medya* kavramı ortaya atılmıştır. Çıkış noktası yeni iletişim teknolojilerinin hızla yayılması, batı demokrasilerinin siyasal iletişim ortamlarını yeniden şekillendiren karmaşık ve çok yönlü güçleri üzerinde düşünme olan hibrit medya sistemi, ilgili tüm medyaların birbirine ve karşılıklı bağımlılığını vurgulamaktadır. İnternet ve dijital medya, yeni türler yaratma sürecinde çok çeşitli eski medya türlerini türleri hibritleştirir ve bütünleştirir. Chadwick, televizyonun haber üzerindeki geleneksel tekelinin, yalnızca çevrimiçi haber sitelerinin, genellikle profesyonel gazetecilerin gerektirdiği doğrulama standartları olmadan haber yayımlayarak risk almaya daha hazır olması nedeniyle değil, aynı zamanda sosyal medya iletişiminin yatay doğası nedeniyle de zayıfladığını belirtirken resmi basın bültenleri yayınlanmadan önce haberlerin kişilerarası ağlarda yayılmasının çok daha muhtemel olduğu ifade etmektedir. Bu sebeple büyük haberler artık ilk olarak internette yayınlanmakta, Twitter ve Facebook gibi medya türevlerini takip eden televizyon muhabirleri ve gazeteciler tarafından da bu haberler alınmaktadır (s. 44).

Dutton (2017), internetin ilk yıllarında, herhangi birinin, herhangi bir yerde, herhangi bir zamanda sadece bir tık uzakta bilgi dünyasına sahip olması devrim niteliğinde iken bugün sosyal medyanın insanların gördüğü çevrimiçi bilgilerin kalitesini düşürdüğünden ve kötü bilginin dijital çağda demokrasiyi zayıflatabileceğinden endişe ettiğini belirtmektedir. Sosyal medyayı çevreleyen korkular önemsiz iken abartılı paylaşımlar yersiz korkuya neden olmaktadır. Flaxman, Goel ve Rao (2016), internetin bilginin üretimi, dağıtımı ve bunlara erişim maliyetlerini önemli ölçüde azalttığını ifade ederken Facebook ve Twitter gibi sosyal

medya sitelerinin yükselişi ile bireylerin artık en sevdikleri hikâyeleri yüzlerce kişiyle kolayca paylaşabildiğine dikkat çekmektedir. Makine öğrenmesi aracılığıyla arama motorları, haber toplayıcıların ve sosyal ağların içeriğini filtre balonları aracılığı ile giderek daha fazla kişiselleşmektedir. Ayrıca, bireylerin yerel sosyal çevrelerinde görüşlerine uyan bilgileri paylaşma olasılıkları daha yüksek iken siyasi görüşleri ile uyumlu haber makalelerini seçme eğilimleri vardır (ss. 298-299). Madrigal (2012) ise sosyal medya trafiğine ilişkin yaptığı araştırmada Facebook ve Twitter gibi sitelerde görülen paylaşımların buzdağının görünen kısmını oluşturduğunu, sosyal medya trafiğinin yaklaşık %69'unun karanlık sosyal medya (dark social) adını verdiği kaynağı takip edilemeyen paylaşımlardan oluştuğunu ortaya koymaktadır.

Suç, sapma ve medya ilişkisinde en çok bilinen kavramlardan biri de **ahlaki paniktir**. Türkçe'de "törel ürkü" olarak da adlandırılan ahlaki panik kavramını akademik anlamda ilk olarak ortaya koyan sosyolog ve kriminolog Stanley Cohen'dir. Cohen (2002), **"Halk Düşmanları ve Ahlaki Panikler"** (*Folk Devils and Moral Panics*) isimli kitabında ahlaki paniğin bir durum, olay, kişi veya grubun toplumsal değerler ve çıkarlar için bir tehdit olarak tanımlanmaya başlaması ile ortaya çıktığını belirtmektedir. Bu tehdit, kitle iletişim araçları tarafından sahte/gerçekçi olmayan bir tarzda tasvir edilir ve basmakalıp bir biçimde sunulur. Editörler, din adamları, politikacılar ve kanaat önderleri tarafından ahlaki barikatlar oluşturulur. Yetkililer ve konunun uzmanları tehdide yönelik teşhisler ve çözümleri ile başa çıkma yolları dile getirir. Son olarak da bu tehdit kaybolur, sümen altı edilir, daha kötü duruma evrilir veya daha görünür hale gelir. Bazen bu tehdit yeni iken bazen de uzun süredir var olan fakat bir anda ilginin yoğunlaştığı bir hususta da olabilmektedir. Aynı zamanda toplumsal hafıza dışında da tutulabilir, ya da hukuki düzen ve sosyal politika üzerinde daha ciddi ve uzun süreli yankıları sürebilir. Hatta toplumda toplumun kendini algılama biçiminde olduğu gibi sosyal değişikliklere neden olur (s. 1).

Goode ve Ben-Yehuda (2009), belirli bir toplumda ahlaki paniğin hâkim olduğunun nasıl bilinebileceğini sorgularken ahlaki paniği beş kriter üzerinden tanımlamaktadır. İlk olarak, belirli bir grup veya zümrenin davranışı ve bu davranışın muhtemelen toplumun bir veya daha fazla kesimi için neden olduğu sonuçlar üzerinde yüksek düzeyde bir *endişe* olmalıdır. Bu tür bir endişe, medya da dâhil olmak üzere bir dizi faktörden kaynaklanabilir; bu endişe ancak hissedilirse ahlaki paniğe yol açtığı söylenebilir. İkincisi, söz konusu davranışa karıştığı veya duruma neden olduğu düşünülen grup veya zümreye karşı artan bir

düşmanlık düzeyi olmalıdır. Toplumda açıkça tanımlanabilir bir grup veya kesim tehditten sorumlu görülürken, bu grup veya kesimin üyelerinin davranışları toplumun değerlerine, çıkarlarına, varlığına veya en azından o toplumun büyük bir kesimine zararlı veya tehdit edici olarak atfedilir. Böylece toplumda biz (temiz toplum) ve onlar (halk düşmanları) ayrımı yapılır. Üçüncüsü, bir tehdidin ahlaki panik olarak nitelendirilebilmesi için bu tehdidin gerçek, ciddi ve kanunları ihlal eden grup üyeleri ile onların davranışlarından kaynaklandığına ilişkin toplumda veya toplumun belirli kesimlerinde en azından belirli bir asgari düzeyde *fikir birliği*ne varılmalıdır. Ahlaki paniğin de seviyeleri vardır; bazıları toplumun büyük çoğunluğunu etkilerken bazıları sadece belirli grup veya zümrelerde endişe yaratır. Dördüncüsü, toplumun birçok üyesinde söz konusu davranışa gerçekte olduğundan daha fazla sayıda bireyin katıldığı yönünde bir algı olduğu ve tehdit, tehlike veya davranışın neden olduğu söylenen zarar, gerçekçi bir değerlendirmenin sürdürebileceğinin üzerinde ve ötesinde *orantısız* olmalıdır. Toplumsal endişenin nesnel zararlar doğru orantılı olması durumunda, toplumun endişesinin nesnel olanın üzerinde olduğu ima eder. Ahlaki panikte sayıların (ölüm, suç, yaralanma, hastalık vb.) bir miktar abartılarak üretilmesi ve yayılması önemlidir. Beşinci olarak da ahlaki panik doğası gereği *değişkendir*; uzun süre uykuda kalsa ve zaman zaman yeniden ortaya çıksa da aniden ortaya çıkıp neredeyse aniden azalır. Bazı ahlaki panikler rutinleşebilir veya gelenekselleşebilir, yani panik seyrini tamamlarken resmi ve gayri resmi kurumlar harekete geçer. Diğer ahlaki panikler ise neredeyse hiçbir iz bırakmadan, yalnızca ortadan kaybolurlar (ss. 37-43).

Modern kitle iletişim araçlarından çok daha önce örgütlü toplumların varlığı kadar eski dönemlerde söylenti, dedikodu ve efsaneler tarafından körüklenen ahlaki panik kavramı, günümüzde etiketleme teorisi ile güçlü bir şekilde ilişkilidir ve bu etiketlemeyi yapan sosyal kontrol mekanizmaları yerine medyanın kendisidir. Medya, ahlaki paniğin yaratılması için en etkili kıvılcım ve iletilmesinde itici güçtür. Medya, sapmayı görselleştirir, aynı zamanda halkın haksız davranışa ilişkin öfkesinin yoğunlaşmasını ve sosyal kontrol mekanizmalarına yeni bir bakış açısı getirilmesini sağlar (Goode ve Ben-Yehuda, 2009: 89).

Cohen (2002) medya ile ahlaki panik ilişkisini üç başlık altına analiz etmektedir. İlki *abartma ve çarpıtmadır*. Medyada meydana gelen olayların ciddiyeti, olaya ve şiddete karışanların sayısı, oluşan zarar veya şiddetin miktarı ve etkileri gibi kriterler açısından aşırı derecede abartılmaktadır. Suç haberciliğinin sunum tarzı açısından da sansasyonel manşetleri, acıklı kelime öbekleri ve yıkım, ölüm, saldırı, savaş, çete gibi ifadeleri kasıtlı

olarak kullanılarak olayın çarpıtılmasıdır. İkincisi *tahmindir*. Medyada yerel figürlerin (esnaf, meclis üyeleri ve polis sözcüleri vb.) bir dahaki sefere ne yapılması gerektiğine veya aldıkları acil önlemlere ilişkin rapor edilen açıklamaları ile ahlaki panik yaratan konuya ilişkin tahminler yer alır. Üçüncüsü ise *simgeleştirmedir*. Bir sözcük belirli bir statünün (suçlu veya sapkın) simgesi haline gelir, nesneler sözcüğü sembolize eder, nesnelerin kendisi statünün simgesi haline gelir. Bu tür simgeleştirme, kısmen abartı ve çarpıtmaya yol açan aynı standart kitle iletişim süreçlerinin sonucudur. Bu nedenle, gerçek olayın doğruluğunun kanıtlanamadığı veya en azından belirsiz olduğu durumlarda, açık bir şekilde olumsuz semboller oluşturmak için medya yanıltıcı ve uygunsuz başlıklar kullanılmaktadır (ss. 26-41).

Goode ve Ben-Yehuda (2009), medyanın ‘halk düşmanları’ hakkındaki endişe ifadesinin ahlaki paniğin çeşitli tezahürlerinden biri olduğunu, bu anlamda medyanın ilgisinin kendi başına ahlaki paniği oluşturduğunu belirtmektedir. Medyada olağandışı ve önemli, dramatik ve nispeten acayip olaylar haber değeri taşıırken, daha rutin, sıradan ve yaygın olaylar daha az ilgi çekici olduğundan daha az haber değeri taşımaktadır. Ayrıca medya, hayali veya uydurma olayları gerçek hikâyeler olarak haber yapmakta, olayların kapsamını ve boyutunu abartmaktadır (ss. 106-108).

Bilginin kontrolü ile sosyal medya, elitlere meydan okuyan kitlelerin sesi olarak tasvir edilmektedir. Dijital platformların erişilebilirliğinin ve gelişmişliğinin, sıradan vatandaşlara kendi haberlerini yapma, sorunları kamusal endişe olarak adlandırma ve kolektif duyguları şekillendirme konusunda yetki verdiğine inanılmaktadır. Bu açıdan dijital medya, güç odaklarını değiştirirken daha fazla bireyin sesinin duyulmasını sağlamakta, karşı çıkma hususunda yeni olanaklar üretmektedir. Böylece ahlaki koruyucuların etkisini azaltarak, ahlaki paniklerin daha fazla körelmesine ve rekabetçi anlatılar arasında dağılmasını sağlamaktadır. Başka bir açıdan bakılacak olursa da değişen iletişim ve bilgi koşulları sıklıkla ahlaki huzursuzluğa sebep olmaktadır. Toplumlar yanlış yönetilirse yeni medyanın genç nesiller üzerinde zararlı etkileri olacağı korkusuna kapılacağını belirten Walsh (2020), sosyal medyanın paniklerin meydana geldiği dış ortamı da yeniden yapılandırıldığına dikkat çekmektedir. Kaygılar; çevrimiçi saldırganlar, cinsel içerikli mesajlar, siber zorbalık ile şiddet içerikli paylaşımlara maruz kalmaktan kaynaklı güvenlik açıkları nedeniyle su yüzüne çıkarken sosyal medya bu hususta önde gelen suçlular arasında sayılmaktadır. Sosyal medyanın yarattığı korku iklimi, yetişkinlerin toplumun gözetimi, sansür ve çevrimiçi

platformlar üzerinde kontrolün yoğunlaştırma girişimlerine sıklıkla yol açmaktadır (ss. 843-844).

Drotner (1999: 596), toplumsal sahneye her yeni bir kitle aracı girdiğinde, toplumsal ve kültürel normlar üzerine kamuoyu tartışmalarını, bu normları yansıtmaya, müzakere etmeye ve muhtemelen revize etmeye yarayan tartışmaları teşvik ettiğini belirtirken yeni bir ortamın tartışılmasının hararetli duygusal tepkilere ve gerçekten değişimlere neden olduğunu “medya paniği” kavramı ile açıklamaktadır. Marwick (2008), yeni teknolojilerin temsil ettiği modernite korkusuna bir tepki olarak ahlaki paniği bağlamsallaştırma girişimi ile “teknopanik” kavramını ortaya çıkarmıştır. Buna göre teknopanikler; bilgisayar aracılı teknolojiler biçimini alan yeni medyaya odaklanır, gençlerin bilgisayar korsanlığı, dosya paylaşımı veya şiddet içeren video oyunları oynama gibi yeni medyayı kullanmalarını patolojik hale getirir, kültürel kaygılar gençleri veya medya ürünlerinin yaratıcılarını veya üreticilerini kontrol ederek gençlerin davranışlarını değiştirme veya düzenleme girişiminde kendini gösterir. Aynı zamanda dijital medya, ahlaki paniklerin gelişmesi ve yayılması için yeni iletişim kanalları sağlayarak daha bireyselleştirilmiş kaygıya yol açmaktadır. Burada teknoloji, mevcut ahlaki düzeni altüst etme potansiyeline sahip belirli bir fail türü olarak korkulurken aynı zamanda suçlu ilan edilir. Sosyal medya, insan etkileşimlerini aşırı şeffaf hale getirirken toplumsal eylemlerin sorumluluğunu faillerden onları görünür kılan platforma kaydırmaktadır. Bu aşırı şeffaflığın sosyal medya çevresinde ahlaki bir paniği beslediğini ifade eden Mueller (2019: 1), daha önceki yeni medya teknolojilerinde olduğu gibi günümüzde bağımlılık, terörizm ve aşırıcılığı teşvik, etnik temizlik ve hatta demokrasiyi yok ettiği hususunda bir dizi kötülükle suçlandığını belirtmektedir.

1.8. Kuşakların Sosyal Medya Kullanımı

Kuşak kavramını ilk olarak bilimsel açıdan ele alan Auguste Comte, bir kuşaktan diğer kuşağa aktarılan birikim sayesinde toplumsal ilerlemenin varlığından bahsetmiş, Karl Mannheim ise ortak alışkanlıkları, kültürü ve zaman dilimini paylaşan insanlar topluluğu olarak tanımladığı kuşak kavramını aynı zaman dilimine uygun davranışlar sergileme eğilimi ile anlamlı bütünlük oluşturmada etkili olduğunu belirtmiştir (Deniz ve Tutgun-Ünal, 2019: 1027). Amerikan tarihini inceleyen Strauss ve Howe (1997) dört farklı dönemden bahsetmektedir: İlk dönem kurumların güçlendiği ve bireyselliğin zayıfladığı; ikinci dönem eski düzenin saldırı altında olduğu bir uyanış ve ruhsal kargaşanın hüküm sürdüğü; üçüncü

dönem bireyselliğin güçlendiği ve kurumların gücünün zayıfladığı; dördüncü dönem ise sivil karmaşanın arttığı kriz dönemleri içerisinde eski düzenlerin devrildiği ve yerine yenilerinin geldiği dönemdir (s. 3). Bu dönemler içerisinde yaklaşık yirmi yıllık yaş kümelerini oluşturan bireylerden ve yaşamın aynı evresini işgal eden nesiller olarak nitelendirilen kuşaklar arasındaki farklılıklar; önemli tarihsel olaylara, ekonomik ve sosyal koşullara, teknolojik ilerlemelere ve ortak oldukları diğer toplumsal değişikliklere dayanmaktadır (Reeves ve Oh, 2008: 295). Bu açıdan bir neslin üyeleri çocuk ve genç yetişkin olarak karşılaştıkları dönemlerle kalıcı olacak şekillenmekte; risk alma, kültür ve değer, sivil katılım ve aile hayatı gibi temel tutumlar da dâhil olmak üzere bazı ortak inanç ve davranışları paylaşma eğiliminde olmaktadır.

Teknolojinin hızla ilerlemesiyle birlikte kuşakların iletişim araçlarıyla etkileşimlerinin konu alındığı güncel araştırmalar, özellikle teknolojiyle küçük yaştan beri iç içe olanlar ile sonradan tanışan kuşaklar arasındaki farklılıkların tespit edilmesi yönüne kaymıştır (Deniz ve Tutgun-Ünal, 2019: 1029). Göz önünde bulundurulması gereken bir diğer gerçek, yeni teknolojinin tipik olarak önce en genç nesil tarafından ve daha sonra da yavaş yavaş eski nesiller tarafından benimsenmiş olmasıdır. Yeni teknolojiler ile birlikte internet ve ağların yaygın hale gelmesi, bireylerin duygu ve davranışlarını daha hızlı şekilde etkilemiş, bu sebeple kuşaklar arasındaki zaman makası gittikçe daralmıştır. Günlük yaşantı içerisinde farklı kuşakların farklı iletişim tüketimlerine yönelmesi iletişim sorunlarını da beraberinde getirmiştir.

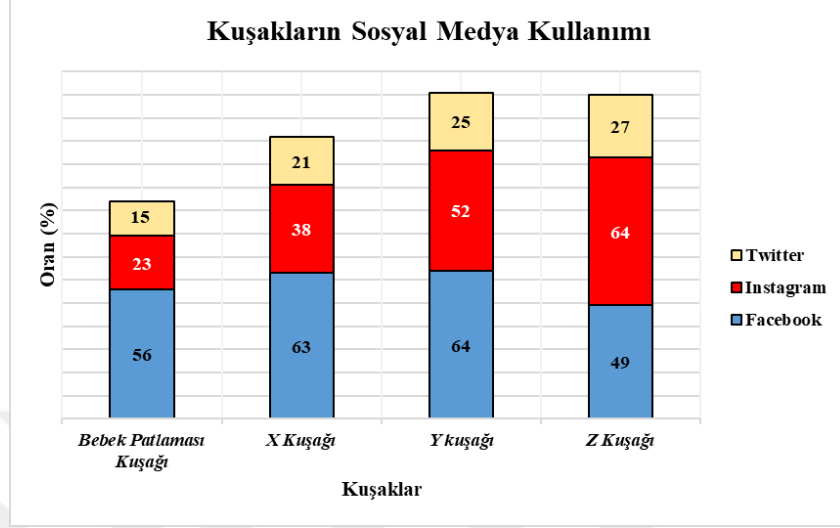
Literatürde farklı kuşak yaklaşımları olmakla birlikte 21'inci yüzyıl için bahsedilebilecek altı farklı kuşak tanımlaması yapılmaktadır. Kuşakların iletişim türlerine ve kullandıkları medya araçlarına bakıldığında; **Sessiz Kuşak** otoriteye saygılı, kanaatkâr ve uyumlu olmakla birlikte değişime karşı olan bir nesil olarak teknoloji yerine bizzat yüz yüze iletişim kurma çabası içinde bulunduğu söylenebilir. **Bebek Patlaması Kuşağı** ise ben odaklı özellikler gösterirken, teknolojik gelişmelerin yeni yeni gelişmeye başladığı bir dönem içerisinde teknolojik gelişmelere ayak uyduramamış; televizyon, radyo, dergi ve gazete gibi geleneksel medyanın en büyük tüketicileridir. Büyük çoğunluğunun Facebook hesabı olmakla birlikte genellikle aile üyeleriyle iletişimde kalmak ve eski arkadaşlarla yeniden bağlantı kurmak için daha fazla teknoloji kullanmaya başlamışlardır. Teknolojik evrimin ve medyanın yükselişi ile gelişmesinin tüm döneminden geçen fakat akıllı telefonlara gelecek nesillere göre daha az bağımlı olan, gayri resmi genellikle dolaylı iletişim kuran nesildir.

X Kuşağı daha mücadeleci ve sabırsız özellikleri ile ön plana çıkmakta, hala gazete ve dergi okuyan, radyo dinleyen ve TV izleyen nesil olmakla birlikte, teknolojik gelişmelere mecbur kaldığı için uyum sağlama eğiliminde, bir görevi bitirmek için çevrimiçi olup ardından bilgisayardan uzaklaşan, dijital olarak da bilgili ve haftada yaklaşık 7 saatini Facebook'ta geçiren, anlık, gündelik ve doğrudan iletişim kuran bir kuşaktır. **Y Kuşağı** ise teknoloji ile büyüyen bir nesil olarak % 95'i hala TV izlemekte fakat geleneksel TV yayınları yerine ücretli dijital platformlara daha fazla yönelmektedir. Mobil cihazların kullanımı konusunda son derece yetkin, bilgisayar kullanmaya devam eden ve genellikle birden fazla sosyal medya hesabı olan, sosyal medyayı her anlamda etkin şekilde kullanan ve görüşlerini dile getiren, sorunsuz bir şekilde çevrimiçi ve çevrimdışı olarak başkaları ile her zaman ve her yerde iletişime geçebilen, çok çabuk bilgiye ulaşabilen ve en belirgin özelliklerinin sorgulama olan, farklı görüşlerin dayatılmasına karşı çıkan, eleştiride acımasız, bir olay karşısında birliktelik kurmak için sosyal ağları ciddi bir araç olarak kullanan nesildir.

Z Kuşağı ise tabir-i caizse teknolojinin içine doğan ve teknolojiyi amaç olarak kullanan, ortalama olarak 10 yaşında ilk cep telefonunu alan, çabuk tüketen ve kendini daha çok önemseyen, birçoğu ebeveynlerinin cep telefonları veya tabletleri ile oynayarak hiper bağlantılı bir dünyada büyüyen bir nesil olarak iletişimde akıllı telefonu tercih etmektedir. İnternet aracılığı ile sosyalleşen bu kuşak sanal ortamı etkin bir şekilde kullanmakta, sosyal ilişkilerinin merkezinde internet ve sosyal medya kullanımı yer almakta, yüz yüze yerine görsel ve yazılı mesajlar ile iletişim kurmayı tercih etmektedir. Adı Mark McCrindle (2011: 203) tarafından atfedilen **Alfa Kuşağı** ise doğduğu andan itibaren ekrana bağlanma oranı yüksek, dünyayı fiziksel sınırları olmayan bir yer olarak gören, bilgiye anında ulaşmak isteyen ve bilgiye erişim açısından en şanslı kuşak olarak diğer kuşaklara göre sözlü iletişimi daha az tercih eden, gerekmedikçe fiziki buluşmalardan kaçınacak bir nesil olacağı öngörülmektedir (Erdör, 2018; www. kasasa.com; Akdemir vd., 2013: 18; Tutgun-Ünal, 2013).

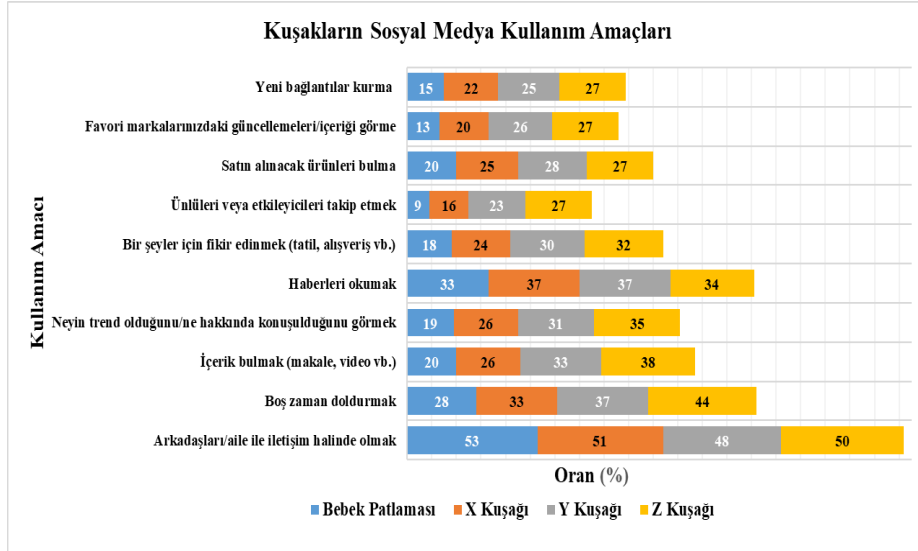
Global Web Index'in dünya geneli internet kullanıcılarının verilerine dayanarak sosyal medya kullanımının kuşaklar (sessiz kuşak ile Çin verileri hariç tutularak) ve bölgesel farklılıkları karşılaştırdığı analizinde 2020 yılı dördüncü çeyreğinde sosyal medyanın ortalama 3 saat 15 dakika ile en fazla Z kuşağı, 1 saat 40 dakika ile en az Bebek Patlaması Kuşağı tarafından kullanıldığı görülmektedir. Günlük olarak kullanıma bakıldığında ise en

fazla Instagram ve Twitter kullanan nesil Z kuşağı, en fazla Facebook kullanan nesil ise X ve Y kuşaklarıdır. Günlük kullanıma ilişkin grafik Şekil 1.5. tedir.

Şekil 1.5. Kuşakların sosyal medya kullanımı

Kuşakların en fazla arkadaşları/aile ile iletişim halinde olmak, boş zaman doldurmak ve haberleri okumak amacıyla sosyal medya kullandığı görülmektedir. Kuşakların sosyal medya kullanım amaçlarına ilişkin grafik Şekil 1.6. dadır (Global Web Index, 2020).

Şekil 1.6. Kuşakların sosyal medya kullanım amaçları

Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK)'nin 2021 yılı verilerine göre Türkiye'nin genel nüfusu ile kadın nüfusu özelinde hazırlanan kuşak türleri ve nüfusa göre oranları Çizelge

1.3. tedir. Bu tabloya göre her iki cinsiyet için Türkiye’de en fazla Y kuşağına mensup bireyler yaşamakta, X ve Y kuşakları ise nüfusun yaklaşık yarısını oluşturmaktadır.

Çizelge 1.3. Kuşak türleri ve Türkiye’deki genel nüfusa göre ve kadın nüfusuna göre oranları (Strauss ve Howe, 1997: 17; Deniz ve Tutgun-Ünal, 2019: 1028; McCrindle ve Wolfinger; 2011: 203)

Kuşak Adı	Kuşak Adı (diğer)	Dönemi	Türkiye Genel Nüfusu ve Oranı		Türkiye Kadın Nüfusu ve Oranı	
Sessiz Kuşak	Savaş Kuşağı/Gelenekçiler	1927-1945	2.913.652	3,4%	1.750.506	4,1%
Bebek Patlaması Kuşağı	Büyük Patlama Kuşağı	1946-1964	11.683.080	13,8%	6.060.411	14,3%
X Kuşağı	13.Kuşak, Gen X	1965-1979	16.163.790	19,1%	8.032.329	19,0%
Y Kuşağı	Milenyum Kuşağı, Ağ Kuşağı, Dijital Kuşak, Gen Y, Echo Boomers	1980-1999	26.044.026	30,8%	12.835.058	30,4%
Z Kuşağı	Gen Z, iGeneration, Post-Millennials	2000-2009	12.807.625	15,1%	6.236.446	14,8%
Alfa Kuşağı	Cam Nesli	2010-	15.068.100	17,8%	7.337.422	17,4%
T O P L A M			84.680.273	100,0%	42.252.172	100,0%

Teknoloji yeni araçlar ile toplumları ve aynı zamanda birçok değeri de değiştirmektedir. İnsanların teknoloji ile ilişkileri geliştikçe diğer insanlarla iletişim kurmak ve sosyal ağ geliştirmek adına yeni sosyal davranışlar da ortaya çıkmaktadır. Bilginin değişirken bilgiye erişim ve bilgi edinme şeklinin de değiştiği bilgi toplumunda dijital teknolojideki gelişmelerin kuşaklar arasındaki farklılıkları da artırdığını belirten Prensky (2001: 1) her yerde bulunan yeni medya ortamı ve onunla olan etkileşimin büyüklüğünün bir sonucu olarak, günümüz öğrencilerinin bilgiyi öncekilerden farklı şekilde düşündüğünü ve işleme tabi tuttuğunu ifade etmektedir; bilgisayar, video oyunları ve internetin dijital dilini ana dili olarak gören bu yeni topluluğu *“dijital yerli”* olarak adlandırmaktadır.

Alanyazında binyılın öğrencileri (millennials), internet jenerasyonu (net generation), siber çocuklar (cyberkids), anlık mesaj nesli (instant-message generation), oyun nesli (gamer generation) ve farklı dijital bilgi kaynakları aynı anda kontrol edebildikleri için homo zappiens gibi isimlerle de nitelendirilen dijital yerliler; 1980'lerden itibaren doğan ve dijital teknolojilerin günlük yaşamın ayrılmaz bir parçasını oluşturduğu bir bağlamda yetiştirilen, ağ bağlantılı dijital teknolojilere tamamının erişim sağladığı ve hepsinin bu teknolojileri

kullanma yetisine sahip olduğu nesiller için yaygın olarak kullanılan bir terim haline gelmiştir (Pedró, 2006: 2). Yazılı basının daha az merkezi, TV/radyo haberlerinin etkili olduğu fakat etkisinin azaldığı, internet haberlerinin daha merkezi hale geldiği bir ortamda büyüyen dijital yerliler; çalışma, okuma, yazma ve birbirleri ile etkileşimleri açısından farklı olarak gazetelerden ziyade blog okuyan, yüz yüze tanışmadan önce çevrimiçi olarak tanışan, telefonla konuşmak yerine anlık mesajlaşmayı tercih eden, haberlere internet üzerinden ulaşan, yaşamlarının önemli yönlerine dijital teknolojilerin aracılık ettiği, başka hiçbir yaşam biçimini bilmeyen bir topluluktur (Palfrey ve Gasser, 2008: 2).

Prensky (2001: 2), dijital dünya içine doğmamış ancak yeni teknolojinin pek çok ya da çoğu yönünü benimsemiş olan toplulukları ise **“dijital göçmen”** olarak betimlemektedir. Palfrey ve Gasser (2008: 296) de dijital yerlilerin aksine, esasen dijital dünya içinde yaşamayan fakat dijital dünyada yolunu bulan insanlar olarak tanımlamaktadır. Yazılı basının hala önemli olduğu, televizyon ve radyo haberlerinin baskın halde ve internet haberlerinin yeni yeni ortaya çıktığı bir çağda büyüyen dijital göçmenler genellikle teknolojiyi bilgi edinme amaçlı kullanırken popüler iletişim araçları halen televizyon, radyo, gazete gibi geleneksel medya türleridir. İnternet kullanımını hayatlarının ileriki bir döneminde öğrenen bu nesil, haber tüketimi için televizyon ve radyoya güvenmeleri daha olasıdır, çünkü bunlar büyüdükları ortamın en önemli haber medyasıdır. Dijital medya araçlarını ilk değil ikinci kaynak olarak kullanırlar, öncelikli olarak basılı kaynakları tercih ederler. Yeni medya ürünlerini dijital yerlilere göre daha az etkili kullanabilen dijital göçmenler, interneti zorunluluk durumlarında kullanmaya çalışırken oyun, eğlence ve sohbet alanlarında da interneti kullanmaktadır. Dijital göçmenler haber kaynağı olarak basılı gazetelerden yararlanırlarken, dijital yerliler internet gazeteciliği ve sosyal medyadan yararlanarak güncel gelişmelerden haberdar olmaktadır (Kürkçü-Dumanlı, 2015: 2).

Prensky'nin dijital yerli ve dijital göçmen kavramlarına üçüncü bir grup olarak **“dijital göçebe”** kavramını ekleyen Palfrey ve Gasser (2008: 4), dijital göçebelerin bu yarışın ilk mensupları olan, dijital ortama yakın olmayan ve hayatlarını şekillendiren analog bir dünya içerisinde büyüyen yaşlı bireyler olduğunu belirtmektedir. Bu yaşlı insanlar da çevrimiçidir ve genellikle bu teknolojileri kullanımları oldukça karmaşıktırlar, ancak geleneksel, analog etkileşim biçimlerine de büyük ölçüde güvenmeye devam ederler. Yazılı basının baskın olduğu, televizyon ve radyo haberlerinin yükselişte olduğu bir ortamda büyüyen ve haber tüketimi için TV/radyo veya internet yerine gazete kullanan dijital göçebeler teknolojiyi

bozmaktan korkarken, dijital dünyada yaşam onlar için hiç de kolay değildir ve dijital dünya çok da çekici değildir (Kurt-Aşkı, Günüş ve Ersoy, 2013: 9).

Lee ve Delli Carpini (2010), 21'inci yüzyılda alışılmış haber tüketimine ilişkin yaptığı araştırma içerisinde 1945 ve öncesi doğanları dijital göçebe, 1946-1980 yılları arası doğanları dijital göçmen, 1981-1992 yılları arası doğanları ise dijital yerli olarak tanımlamıştır. Bu tanımlamaya göre sessiz kuşak dijital göçebe, bebek patlaması kuşağı ile X kuşağı dijital göçmen, Y ve Z kuşağı ise dijital yerlidir. 18 yaşından büyük 3600 kişi ile yapılan araştırmada birincil haber kaynağı olarak en fazla gazete okunmaktadır. İkinci sırada dijital göçebeler için TV gelirken, dijital göçmen ve dijital yerliler için internet gelmektedir. Grupların haber araçları kullanım sıklığına bakıldığında ise dijital göçebelerin gazeteye, dijital göçmenlerin TV'ye, dijital yerlilerin ise internete yöneldiğı görölmektedir (ss. 12-13).

Dünya çapında faaliyet gösteren Amerikan kitle iletişim kuruluşu Time Inc. ile nörobilim araştırma şirketi Innerscope Research'in dijital yerliler ile dijital göçmenlerin medya kullanım alışkanlıkları ile ilgili ortak çalışmasına göre; dijital yerliler saatte 27 kez farklı medya platformları arasında geçiş yapabilmekte (dijital göçmenlere göre % 35 daha sık), birden fazla platformda önemli derecede zaman harcarken içerikle daha kısıtlı bir etkileşim içinde olmakta bu sebeple de daha az inişli çıkışlı duygusal tepki yaşamakta, ev içerisinde dijital yerlilerin % 65'i cihazlarını odadan odaya yanlarında götürmekte (dijital göçmenler için bu oran % 41), dijital yerlilerin yarısından fazlası (% 54) konuşmak yerine mesaj atmayı tercih etmektedir (dijital göçmenler için bu oran % 28) (www.msi.org).

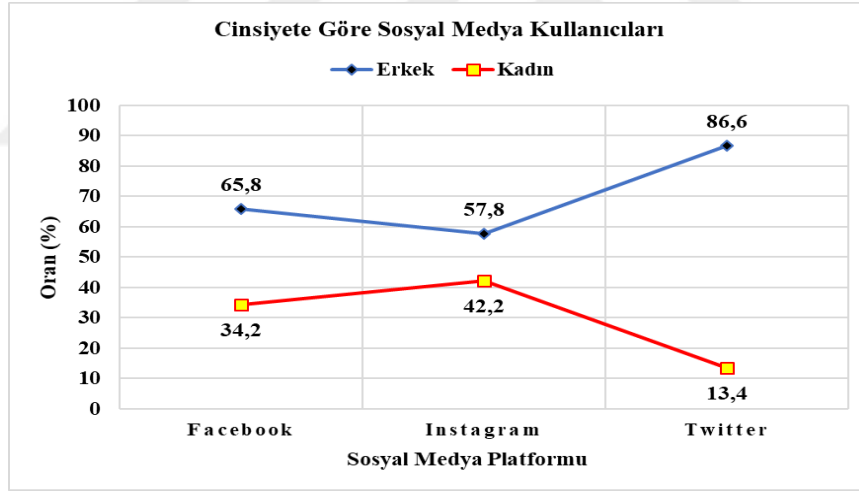
1.9. Türkiye'de İnternet ve Sosyal Medya

İnternet ve sosyal medyaya ilişkin analizler yapan Hootsuite (WeAreSocial) firması tarafından hazırlanan **“Global Digital Report”** kapsamında Türkiye ile ilgili son 5 yıllık (Şubat 2017-Şubat 2021) analizleri Çizelge 1.4'de gösterilmiştir. TÜİK verilerine göre Türkiye'nin nüfusu 2017-2021 yılları arasında yaklaşık %4,8 artarken; internet kullanıcısı sayısı %37, aktif sosyal medya kullanıcısı sayısı %25 ve sosyal medyaya mobil cihazlardan bağlanma oranı ise %41 oranında artmıştır. Son 5 yılda Facebook kullanıcı sayısı azalırken, Instagram ve Twitter kullanıcı sayısı artış göstermiştir (Çizelge 1.4.).

Çizelge 1.4. Türkiye’de internet ve sosyal medya kullanımı

Yıl	İnternet Kullanıcısı (milyon)	Aktif Sosyal Medya Kullanıcısı (milyon)	Aktif Mobil Sosyal Medya Kullanıcısı (milyon)	Ortalama İnternet Kullanım Süresi (dk)	Ortalama Sosyal Medya Kullanım Süresi (dk)	Facebook Kullanıcısı (milyon)	Instagram Kullanıcısı (milyon)	Twitter Kullanıcısı (milyon)
2017	48	48	42	406	181	48	Veri Yok	Veri Yok
2018	54,33	51	44	429	168	51	33	Veri Yok
2019	59,36	52	44	435	166	43	38	9
2020	62,07	54	Veri Yok	Veri Yok	171	37	38	11,8
2021	65,8	60	59,1	477	177	38	46	21

Türkiye’de sosyal medya kullanıcılarının Facebook, Instagram ve Twitter platformlarındaki cinsiyete göre yüzdeleri Şekil 1.7. de gösterilmiştir. Her üç platformda da erkek kullanıcıların daha fazla olduğu görülmektedir.

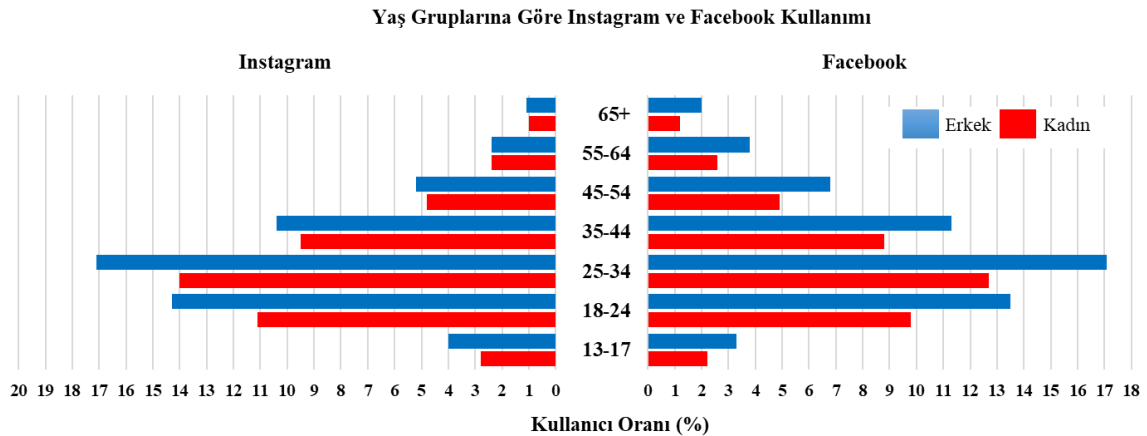
Şekil 1.7. Cinsiyete göre sosyal medya kullanıcıları

TÜİK Yazılı Medya İstatistiklerinden derlenen verilere göre 2011-2020 yılları arası karşılaştırıldığında gazetelerin tirajı (baskı sayısı) %55,6 ve dergilerin tirajı %61,4 oranında düşüş gösterirken, gazete sayısı %25,5 ve dergi sayısı da %33,3 oranında azalmıştır (TÜİK, 2021). TÜİK Bilgi Toplumu İstatistiklerine göre 2021 yılında 16-74 yaş grubundaki bireylerde internet kullanımı %82,6 oranında gerçekleşmiştir. İnternet kullanımının cinsiyetlere göre dağılımına bakıldığında ise erkeklerin %87,7’si, kadınların ise %77,5’i internet kullanmaktadır. Yaş gruplarına göre değerlendirildiğinde ise erkeklerde ve kadınlarda internet kullanımı en yüksek oranda 25-34 yaş aralığında (%95,8) ve 16-24 yaş

aralığında (%95,7) olduğu görülmektedir. Her yaş grubu için erkeklerin kullanım oranı daha fazla iken 35 yaşından itibaren yaş arttıkça internet kullanımının her iki cinsiyet için de azaldığı görülmektedir. Eğitim durumuna göre değerlendirildiğinde ise eğitim seviyesi arttıkça cinsiyete bakılmaksızın internet kullanımı artmaktadır.

TÜİK Bilgi Toplumu İstatistikleri 2021 verilerine göre interneti kullanan bireylerin özel kullanım amaçlarına bakıldığında ilk üç sırada mesajlaşma (%93), internet üzerinden sesli veya görüntülü arama yapma (%90) ve sosyal medya üzerinde profil oluşturma, mesaj gönderme veya fotoğraf vb. içerik paylaşma (toplam %73,8; erkekler için %76,2 – kadınlar için %71,2) gelmektedir. Cinsiyete göre son üç ay içinde internet kullanan bireylerin internet kullanım sıklığına bakıldığında ise düzenli internet kullanıcısı oranı %98,9 (erkekler için %99,1 - kadınlar için %98,8) iken hemen her gün kullanım sıklığı oranı %94 (erkekler için %94,4 - kadınlar için %93,5) olarak gerçekleşmektedir.

NapoleonCat verilerine göre 2022 yılı Temmuz ayı itibariyle Türkiye’de cinsiyet ve yaş gruplarına göre Facebook ve Instagram kullanıcı oranları Şekil 1.8. de gösterilmiştir. Kullanıcıların cinsiyet ve yaş durumlarına bakıldığında ise Facebook ve Instagram’da en fazla kullanıcının her iki cinsiyet için de 25-34 yaş aralığında olduğu, bütün yaş grupları için erkek kullanıcıların sosyal medya kullanım oranının daha fazla olduğu görülmektedir.

Şekil 1.8. Yaş gruplarına göre Instagram ve Facebook Kullanımı

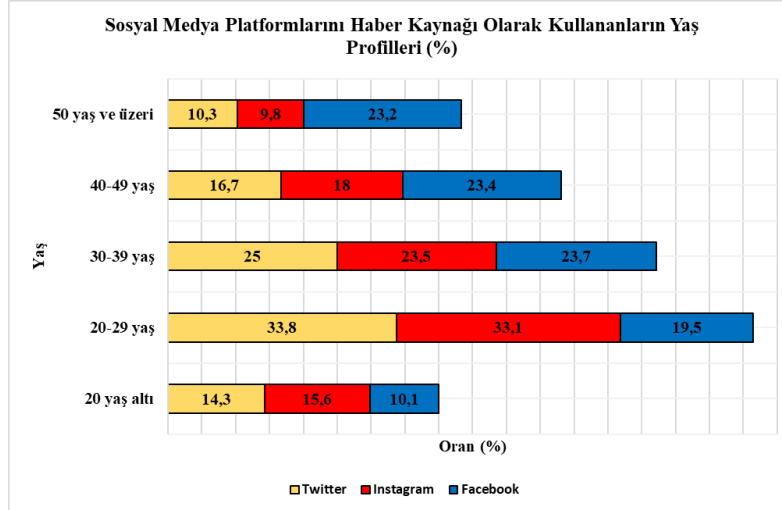
Bilinen yanlışlardan, sosyal medyanın gündemine oturan şüpheli bilgilere, medyanın gündeme getirdiği iddialardan, şehir efsanelerine birçok alanda doğrulama yaparak internet kullanıcılarının doğru bilgiye ulaşmasını sağlamak için çalışan, eleştirel düşünme alışkanlığını kazandırmayı ve yeni medya okuryazarlığını artırmayı amaçlayan sosyal etki

odaklı ve kâr amacı gütmeyen bir sosyal girişim olan Teyit.org'un 2019 yılı **“Medya Kullanımı ve Haber Tüketimi: Güven, Doğrulama, Siyasi Kutuplaşmalar”** isimli çalışmasında Türkiye genelinde 15-64 yaş grubu aralığında farklı eğitim ve gelir düzeyindeki 1.500 kişi (%43 kadın, %57 erkek) ile yüz yüze ve telefonla yapılan görüşmeler sonucuna ilişkin bazı veriler aşağıda sunulmuştur:

✓ İnterneti kullanım amacına bakıldığında katılımcıların günde en az bir kere ve haftada bir/birkaç kere %88,1'inin sosyal medyayı kullandığı, %86,3'ünün ise interneti haber almak-bilgi edinmek amaçlı kullandığı, internete bağlanmak için en çok telefonu kullandıkları (%91,2) görülmektedir (s. 10). Katılımcıların %91,5'i haberleri ve gündemi takip ederken en fazla haber takibi 40-49 yaş aralığındaki katılımcılar tarafından yapılmaktadır. Haberlerin takip edilememesi sebebine bakıldığında **zaman bulamama** (%26), **yalan/yanlış haberlerin olması** (%20,9), **haberlerin doğruluğuna güvenmeme** (%19,2) ve **haberlerin olumsuz etkiliyor oluşu** (%15,3) olarak açıklanmıştır (s. 14).

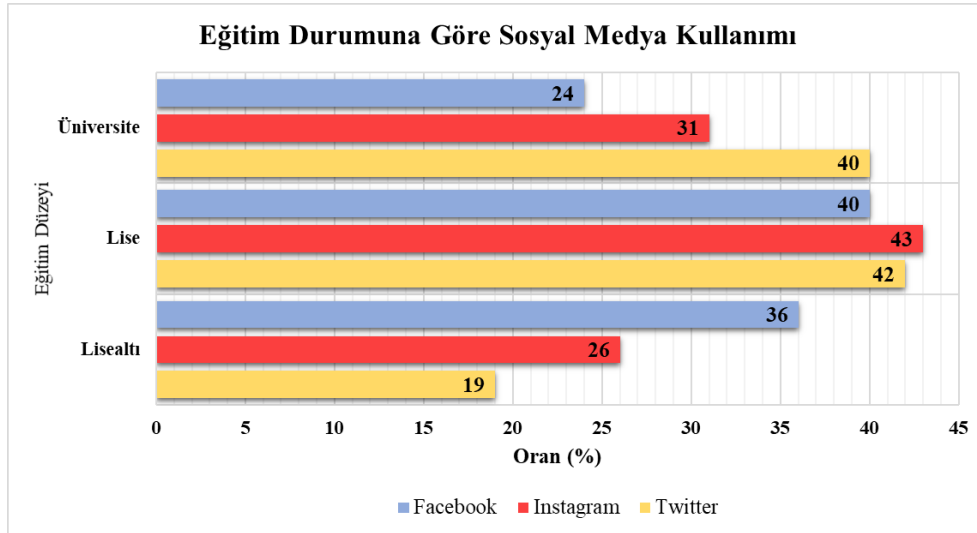
✓ Katılımcıların, medya türüne göre haber kaynaklarını kullanım sıklığına bakıldığında “sık sık” ve “her zaman” sıklığında en çok kullandıkları ortam WhatsApp, BİP gibi mesajlaşma uygulamaları (%66,5), sosyal medya platformları (%65), çevrimiçi medya ve haber uygulamaları (%55,2) ile görsel medyadır (TV kanalları) (%45,1). Haberleri takip etmede sosyal medya platformları en fazla %30,5 ile 20-29 yaş aralığı, %25 ile 30-39 yaş aralığında gerçekleşmiştir. Haber takibi için sosyal medya platformları içerisinde ağırlıklı olarak Instagram (%67,9), Facebook (%51,8), Twitter'ın (%44,4) tercih edildiği görülmektedir (ss. 15-16).

✓ Katılımcıların tercih ettikleri sosyal medya platformlarının günde en az bir kere kullanım oranlarına bakıldığında ise Instagram %65,3, Facebook %40,9, Twitter %36,3 olduğu; Facebook'un en çok 40-49 yaş aralığında (%23,6), Instagram'ın en çok 20-29 yaş aralığında (%33,3) ve Twitter'ın en çok yine 20-29 yaş aralığında (%34,2) kullanıldığı görülmektedir. Kullandığı platformda haber takip yüzdesine bakıldığında ise Facebook'un kullananların %48,1'i, Instagram kullananların %40,9'u ve Twitter kullananların %64,6'sı olduğu görülmektedir. Sosyal medya platformları içerisinde haber kaynağı olarak Facebook'u daha çok 30 yaş üzerindeki (%70,3), Instagram'ı daha çok 20-29 yaş aralığındaki (%33,1) ve Twitter'ı yine daha çok 20-29 yaş aralığındaki (%33,8) katılımcılar kullanmaktadır (s. 21). Sosyal medya platformlarını haber kaynağı olarak kullananların yaş profillerine ilişkin grafik aşağıda gösterilmiştir (Şekil 1.9.).

Şekil 1.9. Sosyal medya platformlarını haber kaynağı olarak kullananların yaş profilleri

KONDA şirketinin “Televizyonla Değişen Algılar, Sosyal Medyanın Yükselişi ve 10 Yıllık Medya Serüvenimiz 2008 – 2018” medya raporuna göre ülkemizde 2019 yılı için 18 yaş üstü nüfusun sosyal medya kullanımı ile eğitim seviyesine ilişkin grafik Şekil 1.10. dadır. Buna göre sosyal medya platformu olarak üniversite mezunları Twitter, lise mezunları Instagram, lise altı eğitim mezunları ise Facebook’u öncelikli olarak kullanmaktadır (KONDA, 2019, ss. 35-44).

Şekil 1.10. Eğitim durumuna göre sosyal medya kullanımı

Türkiye’de medya ve habere güven genel olarak düşük olmakla birlikte katılımcıların görsel ve basılı medyadaki haber kaynaklarına duyulan güvenin internet platformlarındaki haber kaynaklarına duyulan güvenden daha düşük olduğu gözlemlenmiştir. Eğitim seviyesine göre medya ve haber güveni analizinde güvenin ilköğretim seviyesinde daha

yüksek olduğu, en düşük seviyenin ise lisans ve yüksek lisans/doktora eğitim seviyesinde olduğu görülmektedir. Yani eğitim seviyesi arttıkça medya ve habere duyulan güvenin azalmaktadır. Yaş gruplarına göre medya ve haber güvenine bakıldığında ise 20 yaş altı bireylerin çevrimiçi ve sosyal medyadaki haberlere güveni diğer tüm yaş gruplarından fazla olmakla birlikte 40 yaş ve üstü kullanıcıların çevrimiçi ve sosyal medyada haberlere güveni gözle görülür bir biçimde düşmektedir. Tüm medya araçlarında kullanım ile güven arasında doğrusal bir ilişki olduğu gözükmemektedir. Sosyal medyayı sık sık veya her zaman kullananlardan medyaya **“çok güvenirim”** diyenlerin oranı %86,2 iken, hiç kullanmayan veya nadiren kullananlardan **“hiç güvenmem”** diyenlerin oranı %40,9’dur (s. 33). Sosyal medya bir haber kaynağı olarak ele alındığında güven yaygınlıklarına göre sosyal medya platformlarına bakıldığında ise Instagram %23,1, Twitter %20,3 ve Facebook %18,2 olarak görülmüştür (s. 37).

Bireylerin çoğunluğunun takip ettikleri/okudukları haberlere karşı az da olsa şüphe duymaya eğilimi olmakla birlikte şüpheliği yüksek bireyler (sık sık veya her zaman) toplamın sadece %36,4’ünü oluşturmaktadır. Şüphe duyma nedenlerine bakıldığında ise haberin **“her görüşe eşit mesafede yaklaşılmaması”** (%30,6), **“veriye/kaynağa dayalı bilgi içermemesi”** (%30,2) ve **“kişiye/kişilere ait yorumlar içermesi”** (%17,8) en sık verilen cevaplar olmuştur (s. 39). Farklı sosyal medya takipçilerinin şüphe duyma seviyelerinin çoktan aza doğru Instagram, Twitter ve Facebook şeklinde sıralandığı görülmektedir (s. 42).

Sosyal medya platformlarını kullanım amaçlarına bakıldığında katılımcılar tarafından Facebook’un en çok arkadaş takip etmek (%28,7) için, Instagram’ın arkadaş takip etmek (%25) ve paylaşım yapmak (%23,4) için, Twitter’ın haberleri ve gündemi takip etmek (%34,3) için kullanıldığı görülmektedir. Haberleri/gündemi takip etmek için Facebook %23 (2.sırada), Instagram ise %16,9 (4.sırada) oranında kullanılmaktadır. Facebook için 20-29 yaş aralığı (%23,9), Twitter için yine 20-29 yaş aralığı (%34,9) en fazla oranda haberleri ve gündemi takip etmektedir (ss. 59-60). Haber almak/bilgi edinmek amacıyla en fazla sosyal medya kullanımı ile doğrulama davranışı arasında en yüksek düzeyde ilişki olduğu görülmüştür. En fazla doğrulama yönteminin farklı platformlardan aynı haberi incelemek (%43,6) olduğu görülmekle beraber eğitim seviyesi arttıkça farklı platformlardan aynı haberi inceleme ve haberleri doğrulayan platformlara bakma oranları artmaktadır (s. 71).

IPSOS araştırma şirketinin 2019 yılı “*Medyaya Güven*” raporunun Türkiye’ye ilişkin verileri incelendiğinde haber kaynaklarına güven analizi sonucunda “çok güvenirim-genellikle güvenirim” seçeneğinde en düşük oran geleneksel medyaya ait iken çevrimiçi haber siteleri ve platformlarına olan güven daha yüksek seviyede görülmüştür. Son beş yıllık güven analizine göre ise çevrimiçi haber siteleri ve platformlarına olan güven %48 oranında azalırken bu mecrada sahte haberlerin yaygın olduğunu düşünenlerin oranı ise %36 oranında gerçekleşmiştir. Reuters Institute Digital News Report 2021 Türkiye bölümüne göre de çevrimiçi haberler kentlerde yaşayanlar tarafından yaygın olarak kullanılmakta, Türkiye genelinde televizyon en önemli haber kaynağı olmaya devam etmektedir. 2020 yılı için akıllı telefonlar çevrimiçi haberlere erişmek için en önemli cihaz olarak %75 oranında, haber kaynağı olarak sosyal medya kullanımı ise %61 oranında gerçekleşmiştir. Bütün haber kaynaklarına güven seviyesi %41 iken sosyal medya için bu oran %36 oranındadır. Haber kaynağı için Facebook %30, Instagram %34 ve Twitter %34 oranında kullanılmaktadır (s. 109).

The Brand Age dergisi için Adba Analytics tarafından 01 Ocak 2018-19 Şubat 2019 aralığını baz alarak hazırlanan “*Sosyal Medyada Kadın*” raporuna göre sosyal medyada “kadın” kelimesini içeren günlük ortalama 121.000 adet paylaşım yapılırken bu paylaşımlarda en çok sırasıyla ***kadın ve tecavüz*** (%39), ***kadın ve taciz*** (%22), ***kadın ve istismar*** (%19) ile ***kadın ve cinayet*** (%18) paylaşımları yer almaktadır (www.adbaanalytics.com).

İKİNCİ BÖLÜM

SUÇ, KORKU VE SUÇ KORKUSU

2.1. Suç Kavramı

Tarihi insanlık tarihi kadar eski olan suç, insan var olduğu sürece varlığını sürdürecektir bir kavramdır. Suç, herhangi bir toplumda kaçınılmaz olan karmaşık bir olgudur; ancak bir toplumdan diğerine farklı olarak da tanımlanabilir. Toplumsal düzenin devamı açısından korunması gereken hukuki değerlerin ihlali niteliğini taşıyan, haksızlık teşkil eden insan davranışı olarak tanımlanabilecek suç kavramı, ilk bakışta kolluk ve adliye bağlantılı bir olay olarak değerlendirilse de gerçekte suç, hukuki bir olay olduğu kadar sosyolojik ve kriminolojik bir olaydır (Alacakaptan, 1975: 1).

Yasal açıdan suç, yasalara aykırı davranış ya da ceza hükümleri içeren kanunlarda düzenlenen hukuka aykırı ve cezai yaptırıma bağlanmış eylem olarak tanımlanmaktadır. Suç aslında topluma zarar veren eylemlerin sadece bir kısmının ve genellikle de en zararlı olanların, kanun koyucu tarafından tanımlanmasıdır. Siyasal açıdan suç, yasaya otorite tarafından yerleştirilen davranış biçimlerine yönelik cezai yaptırımların uygulanmasıdır. Sosyolojik açıdan suç ise, toplum içerisinde oluşturacağı zararlı etkiden dolayı kanun ile yasaklanan ve ceza ile kontrol altına alınmaya çalışılan kusurlu sosyo-psikolojik insan davranışlarıdır. Psikolojik açıdan suç ise, sosyal olarak kötü uyumun hali olup bir davranış problemidir (Demirbaş, 2016: 33; İçli, 2007, ss. 23-24).

Durkheim'a (2004) göre günümüz toplumlarında bir suç işlendiğinde onu cezalandırmak ne kadar normal karşılanıyorsa suçun varlığı da en az o kadar normal karşılanmalıdır. Çünkü suç, tüm toplumlarda kaçınılmazdır ve gelişmiş sanayi toplumlarında suç oranı daha yüksektir. Toplumun her üyesi toplumun ortak değer ve inançlarına eşit seviyede bağlı olamayacağından suç, bireylerin oluşturduğu toplumsal sistemden kopuş halidir. Suç barındırmayan bir toplumdan bahsedilemez çünkü suç sağlıklı bir toplumda, sosyal değişimin ve toplumun yenilenmeye olan ihtiyacını belirtir (ss. 14-16).

Garofalo suçu, dürüstlük ve merhamet duygularına saldırıyı ifade etmek için kullanmıştır. Lombroso'ya göre suç doğum, ölüm gibi tabii bir olay iken Foucault'a (2011) göre suç, günah ve hata ile yakınlığı olan bir şey değildir; topluma haksızlık yapılan bir şeydir, toplumsal bir zarardır, karışıklıktır, tüm toplum için bir sorundur (s. 219). Suç,

sosyoloji sözlüğünde “*Kişisel alanı aşır kamusal alana giren ve yasak olan kural ya da yasaları çiğneyen, buna bağılı olarak meşru cezaların ya da yaptırımların uygulandığı ve kamusal bir otoritenin (devlet ya da yerel bir kuruluş) müdahalesini gerektiren fiiller*” olarak tanımlanmıştır (Marshall, 1999: 702). Adalet Bakanlığı ise suçu, “*Bir toplumun var olma; yaşam koşullarını veya bireylerin ve toplumun temel yararlarını ihlâl eden ya da tehlikeye sokan; topluma zarar verdiğ, tehlikeli olduğı kanun koyucu tarafından kabul edilen bu yüzden de ceza veya güvenlik tedbiri müeyyidesine bağlanmış fiiller*” olarak tanımlamaktadır (Adalet Bakanlığı, 2020).

Günümüzde önemli bir toplumsal sorun olarak gündemdeki yerini koruyan suç, sadece gelişmekte olan veya az gelişmiş ülkelerin değil, gelişmiş ülkelerin de ciddi bir sorunudur. Üstelik gelişmekte olan ülkelere kıyasla gelişmiş ülkelerde suç oranlarının daha yüksek olması bu ülkelerde toplumsal yaşamı daha fazla tehdit etmektedir (Kızmaz, 2020: 5). Suçun modern toplumlarda tartışılmaz en önemli sonuçlardan ve sorunlardan biri haline geldiğini belirten Ataç (2007), ekonomik, sosyal ve teknolojik değişim ve gelişimler bağlamında kentlerin güvensiz hale gelmesinin önlenmesi güç olan suç oranı artışına neden olmakla birlikte toplum üzerinde giderek yaygınlaşan suça maruz kalma ya da suça tanık olma gibi korkulardan kaynaklanan güvensizlik hissinin oluşması sonucunu da doğurduğunu belirtmektedir. Yaşanan güvensizlik hissi neticesinde bireyler tedirgin bir hayat sürerken yaşam kalitesi düşmekte, kullanılamaz hale gelen alanlar da suçun giderek yaygınlaşmasına sebep olmaktadır (s. 16).

Kızmaz’a göre (2020) suç davranışı, genel olarak hem hukuk kurallarının ihlal edilmesini ve hem de toplumun geneli tarafından benimsenen değer ve normlardan bir sapmayı ifade etmekte; suç da hukuk sistemi/normatif yapının yanı sıra toplumsal değerlerden de bir ayrışma veya ayrılma anlamına gelmektedir. İşlenen suç oranının toplumun bir kesimini olumsuz olarak etkileme gücüne veya niteliğine sahip olması, sosyal düzeni tehdit eden ve bu yönde bir algının oluşmasına neden olan toplumsal sorunları ortaya çıkarmaktadır. Suç olgusu günümüzde neredeyse tüm alanlara sirayet etmiş durumdadır ve belirli düzeylerde görünürlük oluşturmaktadır. Suçun sorunsal niteliğı ve etkisi geniş bir düzeyde karşımıza çıkmakta, insanların birlikte bulunmalarını gerektiren tüm alanlarda ciddi bir problem olarak insan yaşamını tehdit etmektedir. Suçun medyadaki temsil düzeyi ve sunulma biçimi de özünde bir sorunsallık taşımaktadır. Bu haliyle suç ortaya çıkış nedeni, sebep ve sonuçları ile sosyal bir problem teşkil etmekte; suç toplumlara göre farklılık

göstermekte ve suç toplum üzerinde olumsuz etki bırakmaktadır (ss. 5-9). Toplumsal yapıdaki sosyal ilişkilerde yaşanan çözümler nedeniyle ortaya çıkan suç, toplumsal sorunlara ve bunalımlara yol açmakta, bu da toplumsal değerlerin değişmesine ve yeni davranış kurallarının oluşmasına neden olmaktadır. Bu durum suç ve suçluluk olgusunun toplumsal yapının bir parçası olduğunu göstermektedir (Yıldırım, 2014: 3).

Suç, evrensel bir olgu olmakla birlikte hangi davranışın suç teşkil ettiği toplumun yapısına göre değişmektedir. Toplumlar değiştikçe belirli zamanlarda suç olarak görülen davranışlar daha sonraki zamanlarda suç olarak tanımlanmayabilmektedir. Örneğin Türkiye’de 1926’da zina suç olarak tanımlanmış iken 1996 yılında suç olmaktan çıkarılmıştır. Fakat her zaman ve her yerde evrensel olarak topluma zararlı görülen eylemler vardır. Kendi doğası gereği medeni bir toplumun doğal, ahlaki veya kamusal ilkelerini ihlal eden kötü veya yanlış, devletin yasaları tarafından fark edildiği veya cezalandırıldığı gerçeğine bakılmaksızın sonuçlarına göre zarar verici olan bir suç (adam öldürme, hırsızlık, tecavüz gibi) Latince *“malum in se”* olarak adlandırılırken bunların dışında kalan toplumdan topluma değişik şekillerde tanımlanan ve sadece tanımlandıklarından dolayı suç kabul edilen, pozitif hukuk tarafından yasaklanan eylemler (vergi kaçakçılığı, rüşvet vb. beyaz yaka suçları gibi) de *“malum prohibitum”* olarak ifade edilmiştir (dictionary.law.com). Bu iki kavram arasındaki ayrım, 1400’lü yılların sonunda İngiltere’de kralın işlemek için izin verebileceği suçları, böyle bir güce sahip olmayanlardan ayırmak için tanımlanmıştır. Bu da *“malum in se”* kavramının Tanrının yeryüzündeki temsilcisi olarak görülen kralın aksine daha yüksek mevkideki Tanrının affetme yetkisinde olan suçlar olarak görülmesidir (Gray, 1995, ss. 1373-1375).

Suça yönelik farklı yaklaşımlar olmakla birlikte Madriz (1997) özellikle iki yaklaşıma dikkat çekmektedir: Nesnel ve sosyal yapılandırmacı. Nesnel yaklaşımda sosyologlar ve kriminologlar, resmi istatistikleri kullanarak sorunun kapsamının, nedenlerinin ve olası çözümlerinin incelenmesi gerektiğini savunmaktadır. Buna göre suç kötüdür çünkü toplumun ahlaki değerinin nihai yansıması olan kanunları ihlal etmektedir. Fakat bazılarına göre suç olarak görülen davranışlar diğerleri için suç olarak atfedilmeyebilmektedir. Sosyal yapılandırmacı yaklaşıma göre suç daha karmaşık bir olgudur. Bu yaklaşıma göre suç istatistikleri suç çalışmaları için önemli olmakla birlikte birçok suçun istatistiklerde yer almaması (siyah sayılar) ve bu sayıların politik gündemden etkilenmesi sebebiyle istatistikler sosyal manada yapılandırılmaktadır. Bu yaklaşım, genel olarak suçun sembolik

değerini ve özellikle de çeşitli sosyoekonomik, etnik ve cinsiyet grupları için belirli suçların sembolik değerini anlamaya çalışır ve belirli davranışları sosyal problemler olarak tanımlama gücüne sahip grupların ekonomik, sosyal ve politik özelliklerini dikkate alır. Ayrıca kadınlar, azınlık grup üyeleri ve ekonomik olarak dezavantajlılar gibi bireylerin göreceli güçsüzlüğü arasındaki ilişkiyi de incelerler (ss. 8-10).

Suçun maliyetinin sadece maddi açıdan ölçülemeyeceğini belirten Sokullu-Akıncı (2007), suçun toplumda yarattığı huzursuzluk ve sisteme olan inancının sorgulanmaya başlanmasının yaratmış olduğu toplumsal tahribatı tespit etmenin oldukça güç olduğuna işaret etmektedir. Ayrıca suç nedeniyle uğranılan zarar, ortaya çıkan/çıkabilecek zararların giderilememe olasılığı, suç işleneceği korkusu gibi psikolojik zararlar da ortaya konulduğunda suçun ortaya çıkardığı zarar daha da büyük miktarda olmaktadır (s. 53). ABD’de verilen vergilerin nasıl harcandığını sorgulayan ve devletin parayı tasarruflu kullanması ile daha verimli çalışmasına yardımcı olmak amacıyla tarafsız ve apolitik olarak faaliyet gösteren Devlet Hesap Verebilirlik Ofisinin (*Government Accountability Office-GAO*) Kongreye sunulmak üzere hazırladığı Eylül 2017 raporunda suçun maliyetinin tahmin edilmesinde yaygın bir yöntem olmadığından bahsedilmektedir. Suçun maliyetinin unsurları somut ve soyut maliyet olmak üzere iki türlüdür. Somut maliyetler, suç eylemlerine karşılık veya suç beklentisiyle ortaya çıkan ürün ve hizmet alımlarını gözlemleyerek etkinin değerlendirilebildiği maliyetlerdir. Mağdurun yaralanması sonrası tedavi ve tıbbi bakım masrafları, eve hırsız girmesini engellemek amacıyla alarm sistemi kurmak somut maliyetlere örnek verilebilir. Soyut maliyetler ise suçun olumsuz etkilerinden kaynaklanan fakat etkileri gözlemlenebilir piyasa değerine sahip olmayan maliyetlerdir. Mağduriyet sonucu yaşam kalitesinin düşmesi/kaybolması, toplumda oluşan korku veya mağdur olma olasılığını azaltmaya yönelik kaçınma davranışları soyut maliyetlere örnek verilebilir (GAO, 2017, ss. 6-7). Suça ilişkin maliyet Çizelge 2.1.’de gösterilmiştir. Buna göre somut maliyetleri en çok toplumun ve mağdurun, soyut maliyetleri en çok toplumun ve potansiyel mağdurun, bütün maliyetlere bakıldığında ise en çok toplumun ve mağdurun üstlendiği görülmektedir.

Çizelge 2.1. Suça ilişkin maliyet (GAO, 2017: 7)

Suç Maliyeti	Maliyetin Unsurları	Maliyetin Kaynağı	Suçun Maliyetini Üstlenen					
			Mağdur	Potansiyel Mağdur	Mağdurun ailesi	Toplum	Suçlu	Suçlunun ailesi
								İş/İşveren
								Masum birey
Suç beklentisi içindeki maliyetler	SOMUT	Mağdur olma olasılığını azaltmaya yönelik harcamalar (güvenlik sistemi satın alma, etrafa tel örgü çekme vb.)	X					
		Suç önleme programları ve eğitimleri				X		
		Toplum harcamaları (İş yatırımları gibi)				X		X
		Sigorta yönetimi				X		
	SOYUT	Kaçınma davranışı (belirli alan ve insanlardan kaçınma gibi)		X		X		
		Suç Korkusu		X		X		
Suç nedeniyle doğrudan oluşan maliyetler	SOMUT	Mağdurun çalışamaması nedeniyle uğradığı ücret kaybı	X					
		İşverenin mağdurun çalışamaması nedeniyle üretim kaybı				X		X
		Mağdurun tedavi masrafları	X	X	X			
		Mağdurun maddi kaybı	X					
		Mağdurun maddi kaybının geri ödemesi/alınması için topluma yönelen maliyet				X		
		Ölen mağdurun cenaze ve defin masrafları		X				
	SOYUT	Mağdurun yaşadığı acı/ızdırıp ile yaşam kalitesinin kaybı	X					
		Mağdurun ailesinin duygu ve mutluluk kaybı		X				
		İkinci tür maliyetler (işlenen suçlar nedeniyle gelecekte oluşabilecek sosyal maliyetler)				X		
		Suçlunun çalışmak yerine hapis süresi dâhil yasadışı faaliyetlerde harcadığı zamanın fırsat maliyeti				X		
Suça müdahale sonucu oluşan maliyetler	SOMUT	Kolluğun asayiş ve soruşturma masrafları				X		
		Suçun kovuşturulması ve yargılama amaçlı mahkemelerde oluşan maliyet				X		
		Şüphelilerin mahkemede savunulma maliyeti					X	
		Suç mağdurlarına verilen desteğe ilişkin maliyetler				X		
		Ceza dışı adalet programları (yardım hatları, kamu hizmeti duyuruları ve toplum destek programları)				X		
		Hapishane maliyetleri				X		
		Suçlunun hapiste iken yaşadığı ücret kaybı ile gelecekteki istihdam olasılığını düşürmesi					X	X
		Suçlunun hapiste olması nedeniyle toplumun gelecekteki vergi ve üretim kaybı				X		
	SOYUT	Suçlunun ailesinin duygu kaybı ile psikolojik bedeli						X
		Aşırı önleyici tedbirler (masum insanların yargılanması, toplumun meşru faaliyetlerinin kısıtlanması gibi)				X		X
		Yanlış hükümlerin engellenmesi için yasal koruma tedbirlerinin geliştirilmesi, yenilenmesi ve muhafazası				X		
		Suçluların tespiti ile ortaya çıkan maliyet, suçlulara eşit muamele edilmesi				X		

2.2. Korku Kavramı

Çoğu karmaşık yapılı organizma, caydırıcı veya tehlikeli durumlara maruz kaldığında, algılanan zorlukla başa çıkmayı ve böylece hayatta kalma şansını en üst düzeye çıkarmayı amaçlayan bir dizi uyarlanabilir yanıt sergiler. İnsanlarda, öznel korku duygusu, bu uyarlanabilir savunmacı tepkilerden biri olarak kabul edilebilir (Thigpen ve Keil, 2020: 156). *“Bir tehlike veya tehlike düşüncesi karşısında duyulan kaygı, üzüntü; kötülük gelme ihtimali, tehlike, muhatara; gerçek veya beklenen bir tehlike ile yoğun bir acı karşısında uyanan ve coşku, beniz sararması, ağız kuruması, solunum ve kalp atışı hızlanması vb. belirtileri olan veya daha karmaşık fizyolojik değişmelerle kendini gösteren duygu”* olarak tanımlanan korku, dünyadaki herkesin yaşadığı yedi evrensel duygudan biridir. Korku; fiziksel, duygusal veya psikolojik, gerçek veya hayali zarar verme tehdidiyle ortaya çıkmaktadır. Genellikle olumsuz bir duygu olarak atfedilen korku, aslında bizi potansiyel tehlikeyle başa çıkmaya harekete geçirdiğinden, bizi güvende tutma konusunda önemli bir rol oynamaktadır.

Korku, sadece insanoğluna özgü değildir; diğer birçok hayvanın da korkuya ilişkin belirtiler gösterdikleri gözlemlenmiştir. Hayvanların hayatta kalması, avcı hayvanlar gibi tehlikeleri tespit etme ve uygun şekilde karşılık verme yeteneği ile ayrılmaz bir şekilde bağlantılıdır. Doğal ve ilkel bir duygu olan korku, evrensel bir biyokimyasal tepkinin yanı sıra yüksek bir bireysel duygusal tepkiyi içerir. Korku, ister fiziksel ister psikolojik olsun, tehlike veya zarar tehdidinin varlığı konusunda bizi uyarır. Korku; gerçek tehditlerden veya durumlardan (örümcek, yılan, yükseklik, deprem vb.) aynı zamanda hayali tehlikelerden, gelecekteki olaylardan ve bilinmeyenden kaynaklanabilir. Korku ayrıca panik bozukluk, sosyal anksiyete bozukluğu, fobiler ve travma sonrası stres bozukluğu (TSSB) gibi bazı akıl sağlığı durumlarının bir belirtisi de olabilir.

Korkunun temel olarak iki kaynağının olduğu söylenebilir. Bunlardan ilki olan **doğal korku**, insanın doğumla birlikte sahip olduğu ve fiziksel acı ile ölümden kaçınmak için doğuştan gelen korku türüdür. Watson ve Rayner’in (1920: 2) “Küçük Albert” adı verilen koşullanma deneyi ile 9 aylık Albert B. isimli erkek bebeğe aniden ve ilk defa arka arkaya beyaz bir fare, bir tavşan, bir köpek, bir maymun, saçlı ve saçsız maske, pamuk, yanan gazeteler vb. gösterilmesine rağmen herhangi bir korku belirtisi göstermediği görülmüştür. Deney, aynı nesneler Albert’a verilirken metal bir boruya çekiçle vurarak yüksek ses

çıkarılması ile tekrarlanmış, Albert’ın yüksek sesi duyduktan sonra ağlamaya başladığı görülmüştür. Hatta deneyin ilerleyen safhalarında ses çıkarılmamasına rağmen aynı nesneleri gören Albert’ın korku tepkisi olarak ağladığı görülmüştür. Akustik irkilme refleksi olarak adlandırılan bu durum, insanların doğuştan yüksek sese karşı korku tepkisi verdiğini göstermektedir. Gibson ve Walk’ın (1960: 64) 6-14 aylık bebeklerde ve genç hayvanlarda yaptığı “görsel uçurum” (visual cliff) deneyi ile düşme korkusunun, birçok türün hayatta kalması için gerekli bir içgüdü olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Hoehl, Hellmer, Johansson ve Gredebäck, (2017) 6 aylık bebeklere aynı renkte çiçek-örümcek ve balık-yılan ikililerini göstermiş, çiçek ve balıklara kıyasla örümceklere ve yılanlara artan uyarılma ile yanıt verdiklerini tespit etmiştir. Bu durumu da tehdit edici olmayan kontrol uyaranlarına kıyasla atalarımızdan bize kalan korku mekanizması olarak tehditlere karşı artan fizyolojik uyarılma ile tepki vermemiz olarak açıklamıştır (s. 6).

Korkularımız, yaşam süresi boyunca gelişmektedir. Potansiyel olarak zararlı uyaranlar ve olaylar hakkında bilgi edinmek, hızla değişen bir ortamda uyarlanabilir davranışı şekillendirmede kritik öneme sahiptir. **Öğrenilen korku**, bireyin yaşamı içerisinde deneyimlediği veya sözlü uyarılar ile başkalarını gözlemlene yoluyla kazandığı korkulardır. Korku çeşitli şekillerde ifade edilebilir, aktarılabilir ve edinilebilir. Örneğin, bir semtte saldırıya uğramanız, orada birinin saldırıya uğradığını görmeniz veya birisinin size orada benzer bir suçla ilgili korkutucu bir olay anlatması sebebiyle belirli bir semtten korkabilirsiniz. Bu nedenle korkular, doğrudan deneyimler yoluyla veya dolaylı olarak sosyal aktarım yoluyla edinilebilir. Yapılan araştırmalar, sosyal olarak öğrenilen korkuların doğrudan deneyim yoluyla edinilen korkularla aynı sinir mekanizmalarını paylaştığını göstermiştir (Olsson ve Phelps, 2007: 1095). Korku, karmaşık bir duygu olup toplumsal olarak korkunun kaynağı değişmesine rağmen her canlı tarafından hissedilmektedir. Farklı toplumlar, kendilerini rahatsız eden tehlikelerle yaşamada farklı yollar geliştirmiştir. Korku politikası, suç korkusu, endişe çağı, risk toplumu ve en son likit korku gibi çağdaş terimlerin her biri, tehlikenin her yerde gizlenebileceği yüksek güvensizlik dönemlerinde yaşadığımızı ileri sürmektedir (Carrabine, Cox, Lee, Plummer ve South, 2009: 221).

Korkuların bir kısmının genetik, büyük bir kısmının ise sonradan öğrenildiğini vurgulayan Tarhan (2020), çocukların anne babaların korkularını satın alıp aynısını doğru kabul ettiğini ve korkunun bulaşıcı özellik taşıdığını belirtmektedir. Korkunun bulaşıcılığı, başkaları ile fiziki temas olmasını gerektirmez; medyanın korkuyu yaymada etkisi çok

fazladır. Korku, içgüdüsel bir tepkiden öte toplum ve kültür tarafından şekillendirilmektedir. Toplumsal ve kültürel yapı, bireylere ne zaman ve ne kadar korkmaları gerektiğini öğretmektedir. Svendsen (2017: 20), başlangıçta ussal bir temeli olmasa bile korkunun bulaşıcılığından bahsetmekte, biri bir şeyden korkmaya başladığı zaman bu korkunun diğerlerine, onlardan da başkalarına yayılma eğilimi gösterdiğini belirtmektedir. LeDoux (2014: 2876), nasıl ki farklı malzemelerin karışımı ile farklı çorba türleri yapılabiliriyorsa korkunun da hayatta kalma güdüsü, beynin uyarılması, vücut tepkileri ve geri bildirimler, anılar, düşünceler, tahminler gibi olayların karışımı sonucu ortaya çıktığını, bu olayların türü ve miktarındaki çeşitlilik ile korku hissedip hissetmediğinizin ve aynı zamanda hissettiğiniz korkunun türünü de belirlediğini açıklamaktadır.

Bauman (2006), insanların dünya algısının ve davranışsal seçimlerini yönlendiren beklentilerinin yeniden düzenlenmesinden sonra, bir tehdit olup olmadığına bakılmaksızın davranışlarına rehberlik eden sosyal ve kültürel olarak “geri dönüştürülmüş” bir tür ikincil korkuya sahip olduğunu belirtmektedir. İkincil korkuyu geçmiş deneyimlerin bir tortusu olarak betimleyen Bauman, insan davranışını şekillendirmede önemli bir faktör haline gelen ikincil korkuyu tehlikeye açık olma duygusu olarak tanımlamaktadır. Şöyle ki bu durumu dünyanın tehlikelerle dolu olduğuna ilişkin güvensizlik duygusu; bir tehlike ile temas edilmesi durumunda kaçma şansının veya kendini savunma şansının azlığı veya savunamayacağına ilişkin güven eksiliğine dair savunmasızlık duygusu ile açıklamaktadır. Böyle bir dünya görüşünü kendisine içselleştirmiş kişi gerçek bir tehdit olmasa bile rutin olarak tehlikelere uygun yanıtlara başvuracaktır; ikincil korku kendi kendine bir itici güce sahiptir. Dışarıdaki dünyanın tehlikeli ve kaçınılması gerektiği düşüncesinin tehlikelerin en çok akşamları ortaya çıktığını düşünen ve nadiren dışarı çıkan insanlar arasında daha yaygın olduğu belirtilmiştir. Bu tür insanların tehlike duygusundan dolayı mı evlerini terk etmedikleri, yoksa karanlık sokaklarda gizlenen söylenmemiş tehlikelerden mi korktuklarını bilmenin bir yolu yoktur (s. 3).

Konfor alanı; kişinin alıştığı düzeni korumak istediği, risk almaktan kaçındığı, en az stres ile kendisini güvende hissettiği yaşam alanıdır. Bu alan, fiziksel olabileceği gibi psikolojik bir alan da olabilir. Konfor alanı, zaman içerisinde edindiğimiz tecrübeler, düşüncelerimize ve yaptıklarımıza bağlı olarak değişebilmektedir. İnsan beyni, fiziksel ve psikolojik manada acı çekmek istemeyeceğinden, insanı konfor alanında tutmaya çalışır. Korku hissi insanın korunma güdüsünü sağlarken konfor alanından çıkmasını da zorlaştırır.

Kişi korkularıyla hapsediği konfor alanının dışına çıktığında öğrenme alanı başlar. Konfor alanının terk edilmesi ile birlikte daha önce hiç karşılaşmadığımız zorluklardan korktuğumuz için kendimizi baskılanmış ve başkalarının fikirlerinden etkilenmiş hissedebiliriz.

Furedi (2002: vii), insanların haklı olarak korkması gereken birçok deneyiminin olduğunu, bu deneyimlerin hayal gücümüzü ve korkularımızı şekillendirdiği belirtmektedir. Fakat bugün korkularımızın çoğu genellikle kişisel deneyime dayanmamaktadır. Geçmiş zamanlarla karşılaştırıldığında Batı toplumunda yaşayan insanlar acıya, cefaya, yıkıcı hastalıklara ve ölüme daha az aşina olmasına ve yine eşi benzeri görülmemiş düzeyde kişisel güvenlik önlemleri alınmasına rağmen korku hayatımızın sürekli genişleyen bir parçası haline gelmektedir. Sorumlu vatandaşlık anlayışı çerçevesinde insanlığın günlük varoluşumuzu tehdit eden güçlü yıkıcı güçlerle karşı karşıya olduğu inancına ilişkin daha fazla korku çığırkanlığı yapılmaktadır. İnsanların birbirlerine aktardığı korkutucu hikâyeler, toplumun kendini rahatsız hissetmesine neden olurken kültürel yaşantımıza “*Dikkatli ol!*” kavramı hâkim olmaktadır.

Kul (2013), ilk dönem modern insanın temel problemi açlık iken modernliğin radikalleşip yaygınlaştığı bu dönemde yerini korkulara ve endişelere bıraktığına dikkat çekmektedir (s. 16). Korkunun daima yönelimsel bir nesnesi olduğunu belirten Svendsen (2017), bu nesnenin gerçek bir nesne olmasına gerek olmadığını, korkunun oluşabilmesi için hem tehdidin ciddiye alınması hem de bu tehdidin kolayca bertaraf edilemeyeceğine dair inancın olması gerektiğini belirtmektedir (ss. 48-50). Mannoni (1992), korkunun doğal ve doğaüstü olmak üzere iki şeklinden bahseder. Fakat bu iki korku temelde ölüm korkusuna dayanmaktadır; diğer korkular yakından veya uzaktan ölüm korkusu ile ilintilidir. Belirsizliğin arttırdığı korku iklimi, temel olarak insanın ölümün varlığını bilmesinin sonucudur (ss. 16-26).

Gençöz’e (1994) göre korku, içinde bulunulan duruma değil bu durum için geliştirilen düşüncelere verilen reaksiyondur. Bahçenizde bir yılanla karşılaşmanız durumunda yılanın kendisinden değil sizi sokabilme ihtimaline ilişkin düşünceniz sizin korkmanıza neden olur. Duyduklarımız, gördüklerimiz, televizyon, sinema, tiyatro ve günlük konuşmalar korkularımızın kaynağı olan düşünceleri ister istemez geliştirmektedir. Korku reaksiyonunun gelişmesinde olumsuz algı yaratacak bir olayın doğrudan kişinin başına

gelmesinin yanı sıra, çevremizden edindiğimiz bilgiler de aynı türden reaksiyonların verilmesine sebep olabilir (ss. 9-11). Kul (2013), korkunun; bireysel ve toplumsal boyutları olduğunu belirtmektedir. Bireysel korkularda kişi genel olarak neden korktuğunun farkında olup bu korkular gelip geçici iken toplumsal korku, yalnızca yaygın olarak bireysel korkuların toplamı değil, varlığını belirli kurumların desteği olmaksızın devam ettiremeyen, bilinçaltına yerleşerek, insanları yönlendirebilen bir korku türü olarak karşımıza çıkmaktadır (s. 27).

Darwin (1872), korkuyu tüm duygular içerisinde en iç karartıcı olanı olarak tanımlarken tehlikeden en şiddetli ve uzun süreli kaçış girişimlerinin sonucu olarak mutlak ve çaresiz bir bitkinliğe neden olduğundan bahsetmektedir. Ancak aşırı korkunun bile genellikle ilk başta güçlü bir uyarıcı olarak hareket ettiğini, dehşetle çaresizliğe sürüklenen bir insan ya da hayvanın harika bir güce sahip ve en yüksek derecede tehlikeli olduğunu belirtmektedir (s. 81). Korkuyu bir beklentiyle ilişkili endişeli bir uyarılma durumu olarak tanımlayan Albrecht (2007), birçok korku tanımının olmasının birçok korku türü olduğuna işaret ettiğini belirtmektedir. Bununla birlikte, içimizde korkuya neden olan durumlardaki birçok farklılığın yanı sıra, aslında nispeten az sayıda temel veya birincil korkuya sahip olduğumuzu belirten Albrecht, tüm insanların paylaştığı beş temel korkuya dikkat çekmektedir (ss. 306-308):

✓ **Ölüm/Yok Olma Korkusu:** Bu sadece bir ölüm korkusundan ya da nasıl öleceğimizden daha fazlasını ifade etmektedir. Korkularımızın tam kalbinde artık var olunmayacağı korkusunun yer almasını “*varoluşsal kaygı*” olarak açıklayan Albrecht, insanın yaşadığı çevreyi fethedemeyeceği ve kontrol edemeyeceğinden bahisle yapabileceğinin en iyisinin belirli bir derecede bu çevre ile hayatta kalmak için mücadele etmek olduğunu belirtmektedir. Varoluşsal kaygı, kişinin hayatını kaybetmesi ile birlikte bir hiç olabileceğinin farkına varması ve varlığın yok olmaya karşı verdiği mücadeleye ilişkin normal bir kaygıdır. Bu korku bilinç seviyesinin altında aniden yok olabileceğimize ilişkin pusuya yatıp beklemektedir. Yetişkin insanlar, ölüm gerçeğinin hem farkındadır aynı anda da bu gerçeği gizlemeyi öğrenmişler hatta ölümle ilgili şakalar yapabilecek konumdadır. Uçaklardan, aşırı yüksek hızdan, silahlardan, yüksek binalardan, ölümcül hastalıklardan korkma bu korku tipine örnektir.

✓ **Sakatlanma Korkusu:** En ilkel seviyede fiziksel güvenlik açısından insanın sahip olduğu tek şey bedenydi. Bu açıdan bedeni insan için değerli iken vücut sınırlarını işgal

eden fiziksel bir yaralanma, sakatlanma, bir vücut parçasının kaybı veya işlevsizliği, çoğu insan için korkutucu ve tehdit edici sonuçlara sahiptir. Anatomimizin önemli bir bölümünü kaybetme veya onun kalıcı olarak hasar görmesi düşüncesi, ilkel bir endişe ve stres biçimini ortaya çıkarmaktadır. Çünkü insan, yaşama karşı verdiği mücadeleyi bahşedilen bedenle atlatmak istemektedir. Böcekler, örümcekler, yılanlar gibi zehirli ve tehlikeli hayvanlar, köpekler veya köpekbalıkları gibi zararlı olduğuna ilişkin düşüncenin var olduğu herhangi bir hayvan, cerrahi işlemler hatta dişçiye gitmek zorunda kalmaya ilişkin kaygı, sakatlanma korkusundan kaynaklanmaktadır.

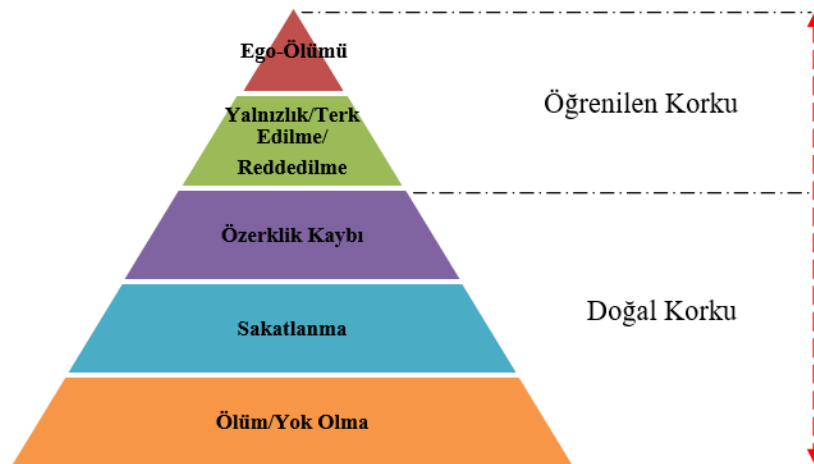
✓ **Özerklik Kaybı Korkusu:** Otonom şekilde hareket eden bir yaşam formu olarak insan ilkel atalarından kendisine kalan, hareketsiz hale gelmekten, fiziksel olarak ciddi şekilde sakatlanmaktan, kötürüm kalmaktan veya hapsedilmekten endişe duymaktadır; bu endişe özgür olma kapasitesinin yitirilmesi ile iniltidir. Diğer bir deyişle kişinin sınırlandırılması, seçeneklerden yoksun olma, özgürlüğü üzerindeki kontrolü yitirmesi ile birlikte ortaya çıkan kısıtlanma ve kontrolümüz dışındaki koşullar tarafından başka şekilde kontrol edilme korkusudur. Özerkliğin kaybı fiziksel olarak olabileceği gibi aynı zamanda sosyal etkileşimlerimize ve ilişkilerimize de uzanabilmektedir. Özerkliğin kaybı hapisanede yaşam sürdürmek, bina enkazı altında sıkışıp kalmak olabileceği gibi yoksulluk, yaşlılık ayrıca ebeveynlerin çocuklarına karşı vazgeçilemeyecek sorumluluklara sahip olması da olabilir.

✓ **Yalnızlık/Terk Edilme/Reddedilme Korkusu:** Sosyal bir varlık olarak insan, ilkel dönemlerden beri bir gruba veya kabileye ait olma ihtiyacı hissetmiştir. Evrimsel bakış açısından kabile tarafından reddedilmek ölüm ve tehlike anlamına geliyordu. Çocukluğumuzun erken dönemlerinden itibaren çoğumuz özerklik arzusu ile bağlılık arzusunun bir karışımını yaşarız. Özellikle bağlantının kaybı, kişi olmama, başkaları tarafından istenmiyor, saygı duyulmuyor veya değer verilmiyor olmak tam anlamıyla refahımızı ve hayatta kalmamızı tehdit etmektedir. Bir grup tarafından empoze edildiğinde ise “*sessiz manipülasyon/muamele*” adı verilen karşıdakini yok sayma, duymazdan gelme, konuşmayı reddetme vb. davranışlar görülmekte, bu da bir insanın bir insan olarak değer duygusunun temelini aşındırabilmekte ve yıkıcı bir etkiye sahip olabilmektedir. Bir ilişkinin sona ermesi (arkadaşlığın sonlanması, boşanma, sevilen birinin ölümü vb.), iş kaybetme, ilişkinin reddi, yalnızlık bu korku türüne örnek gösterilebilir.

✓ **Ego-Ölümü/Aşağılanma Korkusu:** Başkalarıyla ve kendimizle sağlıklı ilişkiler kurabilmek için, hepimizin dünyada sevgi dolu, sevgiye layık ve değerli hissetmeye ihtiyacı vardır. Ne yapabildiğimiz, yapamayacağımıza, neler yapabildiğimiz yapamayacağımıza ve bu yaşamda

ne olup olmadığımızla ilişkin inandığımız şeylerin çoğu ise ego kimliğimiz ile onu koruma ve muhafaza etme ihtiyacımız tarafından şekillendirilir. Ego-ölümü, kendiliğin bütünlüğünün yitirilmesine yol açan aşağılanma veya derin bir kendini onaylamama korkusudur. Dahası kişinin değer duygusunu, yeteneklerini ve sevebilirliğini yok etme korkusudur. Bu korku, bireysel anlamda yalnızlıktan korkmanın yanında sosyal niteliklidir. Bir toplumun açık ve çeşitli olması, insanların yaşadığı korkunun azalmasını sağlamaktadır. Bunun yanında, bu korku muhafazakâr ve geleneksel gruplarda çok daha yaygındır. Bireysel çözülme korkusu olarak adlandırılabilir başarısızlık, utanç, eleştirilme, alay edilme, zorbalığa uğrama, suçluluk, mağduriyet, reddedilme, bağımlılık, hatalar yapma ve hatta topluluk önünde konuşma korkusu ego-ölümünün yansımalarıdır. Utanç ve değersizlik hissi, toplum tarafından yanlış kabul edilen bir şey yapıldığında yargılama ve eleştiri beklentisi nedeniyle oluşmaktadır. İlave olarak bazen bir suçun mağduru olduğumuzda da -tecavüz, zorbalık ya da iftira- aynı durumu oluşmaktadır.

Bir Japon atasözü, korkunun yalnızca zihnin izin verdiği kadar derin olabileceğini belirtmektedir. Albrecht'in korku hiyerarşisi (**feararchy**) adını verdiği bu yapı bir piramit şeklinde basamaklanmış durumdadır (Şekil 2.1.) Ölüm/yok olma korkusu, sakatlanma korkusu ile özerklik kaybı korkusu istemsiz ve içgüdüsel olmakla birlikte çoğunlukla tehdit edici durumlarda harekete geçmekte ve kolay bir şekilde baskılanabilmektedir. Yalnızlık/terk edilme/reddedilme korkusu ise içgüdüsel olmaktan öte öğrenilen bir korku modelidir. Ego-ölümü/aşağılanma korkusu ise diğer dört korkuya göre daha çok sosyal hayatın içinde yer almakta ve daha az içgüdüsel olma eğilimindedir. Onu tetikleyen koşullara bağlı olarak, neredeyse diğerleri kadar güçlü ve yoğun olabilmektedir.

Şekil 2.1. Korku hiyerarşisi (Albrecht, 2007, ss. 306-308)

Tehdit oluşturan bir durumda uygun müdahaleyi seçmenin ve hızlı bir şekilde uygulamanın hayatta kalmak için çok önemli olması nedeniyle canlılar, evrim süreci içerisinde doğuştan gelen ve otomatik olarak aktif duruma geçen savunma davranışları geliştirmişlerdir. Buna savunma silsilesi (***defense cascade***) adı verilmektedir (Lang, Davis ve Öhman, 2000: 149). Hayvanların, tehditlere yönelik davranışsal tepkileri; avcı tarafından fark edilme şansını azaltmak için donma gibi pasif tedbirler ile kaçmak ya da savaşmak gibi aktif tedbirler olmak üzere iki türlüdür. İnsanların savunma silsilesinin hayvanlara göre daha karmaşık olduğunu belirten Kozłowska, Walker, McLean ve Carrive (2015), insanların bedenlerinin özel durumlarının farkında olduklarını ve deneyimlerine anlam bahsettiklerini bu sebeple geçmişten gelen duygu durumları ve hayal edilen geleceğe ilişkin durumlarını gerçek tehditler olarak algıladıklarını, bu tehditlerin yokluğunda bile vücudun savunma sistemlerini harekete geçirme kapasitesine sahip olduğunu çünkü insanların tehdit sembollerini yaratmak için zihinlerini kullandıklarını belirtmektedir. Bu durumda korku, iç ve dış tetikleyicilerin kombinasyonları tarafından “bilinçli” veya “bilinçsiz” olarak harekete geçirilebilir (s. 267). Bu savunma silsilesi beş adımda gerçekleşmektedir:

✓ **Uyarılma:** Uyarılma, savunma silsilesini harekete geçirmek için gerekli olan ilk adımdır. İnsan dış dünya ile düzenli olarak etkileşim halindeyken sürekli bir uyarılma durumu içerisindeydir. Korku, savunma sisteminin itici gücüdür. Algılanan tehdide ilişkin korku reaksiyonu, beynin duyguları deşifre eden, olası tehdidi belirleyen ve korkuya ilişkin hatıraları depolayan “***amigdala***” adı verilen bölgesinde başlar ve bütün vücuda yayılır. Bir tehdit uyarısı ile karşılaşıldığında amigdala, ilgili motor işlevlerinin harekete geçmesi amacıyla bir korku tepkisi aynı zamanda stres hormonları ile sempatik sinir sisteminin salınmasını tetikler. Karşılaşılan durum amigdalayı harekete geçirdiğinde, bilinçli düşünceyi geçici olarak geçersiz kılar, böylece vücut tüm enerjisini ne pahasına olursa olsun tehditle yüzleşmeye yönlendirebilir. Bu tetikleme bizi tehlikeye karşı daha etkili olmaya hazırlayan bedensel değişikliklere yol açar: Beyin hiperalert hale gelir, gözbebekleri genişler, bronşlar genişler ve nefes alma hızlanır. Kalp atış hızı ve kan basıncı yükselir. İskelet kaslarına giden kan akışı ve glikoz akışı artar, ağız kuruluğu, terleme ve titreme görülebilir. Gastrointestinal sistem gibi hayatta kalmada hayati önem taşımayan organlar yavaşlar.

✓ **Savaş veya Kaç Tepkisi:** Savaş veya kaç tepkisi, zihinsel/fiziksel olarak stresli veya korkutucu olarak algılanan bir olaya karşı otomatik olarak verilen fizyolojik bir aktif tepkidir. Tehdit algısı ile birlikte sempatik sinir sistemi harekete geçer ve vücudu savaşmaya veya kaçmaya hazırlayan akut bir stres tepkisini tetikler. Bu tepkiler, tehdit edici durumlarda

hayatta kalma şansını artırmak için evrimsel uyarlamalardır. Bu uyarılma fizyolojik (nabızın artması, derin olmayan nefes alımı), bilişsel (uyarılma ve endişe hali) ve davranışsal (kaçmak gibi) semptomlara yol açar. Walter Bradford Cannon (1922) tarafından ilk defa tanımlanan savaş ya da kaç tepkisi, gerçek manada bir tehlike ile karşılaşıldığında tehditle hızlı ve etkili bir şekilde başa çıkma olasılığını artırır. İnsanlar, tehlikeli olarak atfettikleri durumlardan mümkün olduğunca uzak kalmak, eğer bu durumun içinde kaldıysa kaçmak ve kendini korumak ister. Bu sebeple korku içerdiği tehlike düşüncesi sebebiyle beraberinde korunma ve kaçma davranışı getiren bir duygudur (Gençöz, 1994: 10). Kaç tepkisini sadece fiziki olarak algılamak yanlış olacaktır; şöyle ki korkuya sebep olan durum ile arasına engel koymak veya buna karşı önlem almak da bu tepkiye ilişkindir.

✓ **Donma Tepkisi:** Tıpkı savaş veya kaç tepkisi gibi donma da bir tehdide yönelik otomatik ve istemsiz verilen bir pasif tepkidir. Beyin, kısa bir süre içinde, olanlardan sağ çıkmanın en iyi yolunun donmanın (savaşmak veya kaçmak yerine) olduğuna karar verir. İnsanlarda donma tepkisi, tehdit algısının en başında meydana gelmektedir. Yüksek ve artırılmış dikkat seviyesi ile vücudun gergin halini içeren geçici bir durum, basit fakat güçlü bir kaçınma stratejisidir. Donma tepkisi ile birlikte hareket ve görünürlük azalırken etrafta olan biten hakkında bilgi toplanması için zaman sağlamakta, aynı zamanda bir sonraki hareket için hazır olunmaktadır. Donma sırasındaki parasempatik sinir sisteminin baskınlığı, net bir şekilde kalp atış hızının yavaşlaması veya azalması ile ilişkilendirilmiştir (Roelofs, 2017: 2).

✓ **Tonik Hareketsizlik:** İnsanlarda tonik hareketsizlik, birey köşeye sıkıştırıldığında ve ne kaçmanın ne de savaşmanın mümkün olduğunu algıladığında; bir faille fiziksel temas olduğunda ve kaçmak veya savaşmak mümkün olmadığında veya başarısız olduğunda son çare olarak; ya da bireyin travmaya (ya da tekrarlayan travma anılarına) birinci basamak tepkisi olarak ya önceki deneyim bağlamında hazırlanma ya da diğer bireysel farklılıklar nedeniyle ortaya çıkmaktadır. Tonik hareketsizlik, gerçek veya yakın bir tehlike ile karşılaşıldığı esnada korku ve savunma kaynaklı sinir sisteminin yavaşlayarak hareket etme veya seslenme yeteneği kaybı şeklinde ortaya çıkmaktadır. Aynı zamanda korku, kendine yabancılaşma, duyarsızlaşma, umutsuzluk ve tuzağa düşmüş hissi yaratmaktadır. Hayvanlardan farklı olarak insanlar mağduru oldukları olayın anısını hafızasında muhafaza etmektedir. Korku nedeniyle felç olma ya da ölü taklidi şeklinde anılan tonik hareketsizlik en çok tecavüz olaylarında ve ayrıca savaşta yoğun çatışma yaşayan askerler, uçak/araba kazası kurbanları ve fiziksel saldırı veya vahşi hayvanların saldırılardan sağ kurtulanlarda tanımlanmıştır.

✓ **Sakinleşme:** Hayvanlarda akut stres dönemi sonrası güvenli bir ortama geçmesi ile birlikte acıya, yaralanmaya ve yorgunluk halinin giderilmesi amacıyla dinlenmeyi ve iyileşmeyi destekleyen bir sakinlik halidir. İnsanlarda da hayvanlar gibi, hareketsizlik, şiddetli iç organ, iskelet, kas veya eklem ağrısına veya stresli bir olaya yanıt olarak ortaya çıkan uyarlanabilir bir tepkidir. Fakat hayvanların aksine insanlar genellikle tehlike geçtiğinde eski durumunda geri dönmekte zorlanırlar. Bununla birlikte yaşadıkları travma veya tehlikeyle bağlantılı tekrarlayan tepki modeline takılıp kalabilmektedir.

Genellikle birbirinin yerine kullanılan fakat farklı anlamlar barındıran korku ve kaygı (anksiyete) kavramlarına değinecek olursak, korku şu an var olan somut bir tehdit ve tehlike ile; kaygı ise gelecekle ilgili potansiyel bir tehlikeye karşı belirsizlik ile ilişkilidir. Korku daha kısa süreli ve geçici iken, kaygı daha uzun sürmekte ve sürekli. Korku dışardaki tehlike ile orantılı, kaygıda ise durumla orantısız bir tehlike vardır. Korkuya karşı birey bilinçli olarak önlem alırken, kaygı karşında bilinçdışı savunma düzeneklerine başvurur (Şahin, 2019, ss. 119-120).

Korku, ilkel atalarımızdan beri süregelen güçlü ve evrensel bir hayatta kalma mekanizmasıdır. Hayatta öğrenebileceğimiz en önemli şeylerden bazıları, hangi durumların ve olayların tehlike veya tehdit oluşturduğudur. İnsanlara bu tür bilgiler genellikle sosyal etkileşim yoluyla iletilmektedir. Korku sadece bireyin kendisinin değil, aynı zamanda bireyin yaşadığı, çalıştığı ve ikamet ettiği sosyal ve fiziksel alan içindeki bireyin bir işlevidir. Korkunun olumsuz fizyolojik sonuçlarla ilişkilendirildiğini belirten Pleggenkuhle ve Schafer (2017), toplumla bütünleşmeyi ve toplum içerisinde bireylerin yaşam kalitesi üzerinde yıpratıcı etkisine dikkat çekmektedir. Kadınların korkusunun sonuçları itibari ile erkeklere göre daha derin olduğu öne sürülmektedir. Bu haliyle korku duygusal bir tepkiden öte korkunun yaygın olduğu toplumlarda reel sonuçlara neden olmaktadır. Korku, hem bireyler tarafından alınan korunma davranışlarını (mahalle sakinlerinin yaşadığı bölgede ve kamusal alanlarda nasıl etkileşime girdiği, bireylerin hayatını nasıl yaşadıkları, bireylerin kaygılarını ve tercihlerini yönlendiren güvenlik endişeleri vb.), hem de toplumların korunma davranışlarını (toplumların suç saydığı davranışlar, suç azaltma stratejilerinin seçimi ile cezalara ilişkin hükümlerin düzenlenmesi) etkileyebilmektedir (s. 3)

İçinde bulunulan durumun tipik bir korku olarak nitelendirilebilmesi için bireyin tehdit altında olduğuna ilişkin bilişsel algısı, bu algıya karşılık gelen duygusal deneyimi ile duruma

uygun güdü veya eylem eğilimi bileşenlerinin birlikte bireyde tanımlanması gerekmektedir. Bu üç bileşenin bağımsız olarak oluşması veya farklı kombinasyonlarına ilişkin durumlar Çizelge 2.2. de gösterilmiştir (Gabriel ve Greve, 2003: 604).

Çizelge 2.2. Bilişsel, duygusal ve güdü / eylem eğilimi ile atfedilen durum

Tehdit Altında Olunduğuna Dair Bilişsel Algı	Korku Hissi	Eylem Eğilimi	Atfedilen Durum
-	-	-	Korku yok
+	-	-	Kayıtsızlık (Apati): Bu durum beni gerçekten tehdit etmeli çünkü tehlikeli; garip ama umurumda değil ve harekete geçme eğilimim yok.
-	+	-	Yüzen (serbest) anksiyete: Kişideki, belli bir şeye atfedilemeyen devamlı huzursuzluk ve endişe hali
-	-	+	Anlık değerlendirmeler veya duygular tarafından yönlendirilmemiş temkinli davranış (rutin hale gelen davranış veya refleks davranışı)
+	+	-	Korkuyla felç olma, cesaret, çaresizlik ve kâbus gibi garip durumlar
+	-	+	Algılanan bir tehdit karşısında korkuyla davranma fakat sakinliğini koruma (örneğin iyi eğitilmiş ve deneyimli bir koruma görevlisi)
-	+	+	Panik atak, fobi
+	+	+	Korku

İnsanlar, sonucu belirsiz olan bir eylemde bulunduğunda bir risk alınmaktadır. Hayatın her alanında her zaman bir belirsizlik olduğundan hayat, içerisinde her zaman bir miktar risk barındırmaktadır. Bu belirsizlik içerisinde her bir riskin potansiyel maliyetini ve faydasını tartarak karar verilmektedir. Carleton (2016), herhangi bir bilinç düzeyinde veya eylem noktasında algılanan bilgi yokluğunun neden olduğu korkuyu yaşama eğilimi olarak tanımladığı bilinmezlik korkusunun bütün korkulara hükmeden korku olduğunu belirtmektedir. Bu korku, öğrenilerek değil herhangi bir bilinç seviyesinde algılanan bilgi eksikliği ile ortaya çıkmaktadır (s. 11). Bilinmezlik korkusu, daha önce hiç deneyimlenmemiş, yapılmamış veya görülmemiş bir şeyin yapılmasına ilişkin oluşan belirsizlik kaygısıdır. Korkunun kaynağı belirsizdir fakat bir şeyden korkulur (Svendsen, 2017: 51). Bu şey bir eylem, durum veya başka herhangi bir şey olabileceği gibi bir kişi de olabilir.

Bilinmezlik korkusu kişiye yönelik ise yabancı korkusu adını almaktadır. Scott (2003), kadınların daha yüksek korku düzeylerinin bildirilmesindeki en güçlü etkilerin, kadınların

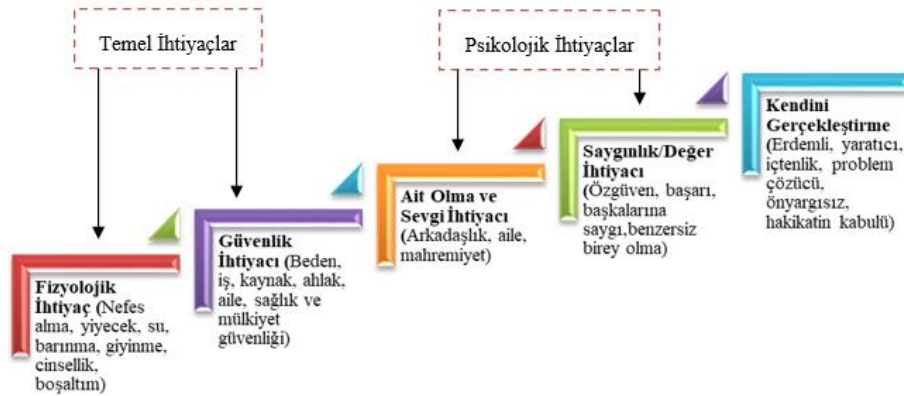
tanıdık olmayan erkeklerle yaşadığı geçmiş deneyimlerinin (müstehten telefon konuşması, takip edilme, istenmeyen ilgi vb.) olduğunu belirtmektedir (s. 211). Bireyin güvensizliği ve toplumsal yalıtılmışlığının tehlikeli yabancılar ile dolu bir dünya imgesinin canlanmasına neden olduğunu belirten Furedi (2002), yabancılar ve riskler karşısında duyulan korkunun güvenin azalmasına neden olduğunu ve “komşusuz mahalleler” kavramını ortaya çıkardığına işaret etmektedir (s. 127). Şiddet içeren suçlara ilişkin korku, temelde yabancıardan korkmaktır. Yabancıardan korkmanın en tehlikeli yönü ise, toplumun ahlaki ve sosyal düzeninin güvenilirlik ve istikrarına yönelik şüpheli yaklaşımlardır. Topluma olan inancın kaybolması ile birlikte suça ilişkin korku bir yabancı korkusu haline geldiğinde, sosyal düzen daha da bozulur. Sosyallik ve karşılıklı güven seviyesi azaldıkça, sokaklar ve halka açık yerler gerçekten daha tehlikeli hale gelebilir. Bir toplumda yardım çılgınlıklarına yoldan geçenler kayıtsız kalmaya başladıysa o toplumda sosyallik azalmakta, karşılıklı güvensizlik ve toplumsal düzeyde geri çekilme yaşanmaktadır (NCJRS, 1967, ss. 52-53).

Eğer yaşanan belirsizlik yönetilebilecek durumda ise bireyler kendini rahat hissedebilmektedir. Risk seviyesinin belirlenemediği, fayda/zarar oranının hesaplanamadığı durumlarda ve ne yapacağı konusunda hiçbir fikri olmayacak kadar çok belirsizlik varsa, birey kendisini korumak için en kötü durum senaryosunu devreye sokmaktadır. Çevremizde neler olup bittiğine dair bir belirsizlik olduğunda, yakın çevremizi bir tehdit olarak görmeye başlamaktayız. Aynı durum gelecekle ilgili belirsizlik için de geçerlidir. Fakat belirsizlik durumunda bile harekete geçmemiz gerektiğinde konfor alanından çıkan çoğu insanın bu korkuyla başa çıkma yolu, kesinliğin sanrısıdır. Yani kesin olduğunu düşündüğümüz fikirler bizim harekete geçmemizi sağlamaktadır. Örneğin sürekli olarak aynı saatte geçtiğiniz bir caddede hiç suça maruz kalmadıysanız ya da suça tanık olmadıysanız bu caddenin güvenli bir alan olduğuna ilişkin “sanrı” yaşıyorsunuz demektir.

2.3. Suç Korkusu Kavramı

Maslow’un (1943) oluşturduğu “*İhtiyaçlar Hiyerarşisi*” teorisine göre kişinin kendini gerçekleştirebilmesine yönelik temel ihtiyaçları, kendi aralarında basamaklı bir hiyerarşiye sahiptir. Teoriye göre belli bir hiyerarşi içerisinde en temel ihtiyaçlardan hareketle alt seviyedeki bir ihtiyaç karşılanmadan bir üst basamaktaki ihtiyaç ortaya çıkmaz. Bu piramide göre fizyolojik ve biyolojik ihtiyaçlar en alt seviyede yer alır. Güvenlik ise bu ihtiyaçlardan hemen sonra gelen temel ihtiyaçtır (Şekil 2.2.). İhtiyaçlar piramidinde basamaklar arasındaki

geçiş, yaşam doyumunun genel tanımıyla örtüşmektedir (s. 376). Maslow, bu hiyerarşinin belirttiği kadar katı olmadığını ve çoğu insanın ihtiyaçları bu hiyerarşiye uyarken birtakım istisnalarının olduğunu açıklamaktadır. Her bir ihtiyacın bir sonraki ihtiyaç ortaya çıkmadan önce %100 karşılanması gerektiği yönünde yanlış bir izlenim olabileceğinden bahisle gerçekte toplum içerisindeki normal bireylerin tüm temel ihtiyaçlarından kısmen tatmin olurken kısmen de tatmin olmadığını belirtmektedir. Hiyerarşinin daha gerçekçi bir açıklaması ise hiyerarşide yukarı çıktıkça memnuniyet yüzdeleri düşmektedir (ss. 386-389). Çünkü yaşam doyumunda farklı faktörler yer almakla birlikte bireyin yaşamına dair genel bir değerlendirme yani bireyin yaşamına dair olumlu duygularının baskın ve egemen olması söz konusudur. Bu kapsamda kişi yaşamından memnuniyet duymaktadır ve kendisini gerçekleştirme yönüyle yeterli bir doyum söz konusudur (Kula ve Çakar, 2015: 193).

Şekil 2.2. Maslow'un ihtiyaçlar hiyerarşisi

İnsan tek başına, diğer insanlardan soyutlanmış vaziyette ve belirsizlik içerisinde hayatını idame ettiremez. Dışarıdan gelebilecek tehditlere karşı korunaklı yerler arayışı içerisinde bulunan insan küçük gruplar halinde ilk olarak mağaraları barınma amaçlı kullanmış, nüfusun artması ile birlikte güvenlik ihtiyacının artmasının da sonucu olarak yerleşik hayata geçerek ilk köyleri oluşturmuştur. Kaynakların kısıtlı olması sonucu sadece doğa ve yaban hayatı ile değil aynı zamanda kendi türü ile de mücadeleye giren insan, köylerin etrafına duvarlar çekerek olası tehditleri bertaraf etmek istemiştir. Güvenlik ihtiyacının özgürlük istemlerinden çok daha önce ortaya çıktığını belirten Sipahi (2016), orta çağda *"borough"* adı verilen surlarla çevrili şehirlerin kurulmasını güvenliğin kentler için taşıdığı önemi en iyi biçimde sembolize ettiğini açıklamaktadır (s. 24).

Beccaria'ya (2016: 25) göre insanlar, esenlik, güvenlik ve dirlik düzenlik uğruna hiç değilse özgürlüğün geri kalanından yararlanmak amacıyla onun bir parçasını gözden çıkarmışlardır. Bir ulusun egemenliği, herkesin iyiliği için gözden çıkarılan özgürlüğün bütün parçalarının toplamıdır. Hükümdar ise, ulusal egemenliğin yasal emanetçisi ve uygulayıcısıdır. Thomas Hobbes, John Locke ve Jean-Jacques Rousseau gibi Aydınlanma Çağı düşünürleri tarafından oluşturulan toplumsal sözleşme kuramına göre de toplumu oluşturan bireyler; hukukun üstünlüğü, güvenlik, adalet ve toplumsal düzen anlayışına karşılık kamu otoritesi tarafından konulan kurallara itaat etmeyi benimsemektedir (Ekici, 2006: 83).

İlkçağlardan beri ortaya çıkan güvenlik ihtiyacı, günümüzde en çok geleceğin tahmin edilemediği durumlarda ya da siyasi veya toplumsal düzenin istikrarsızlaşması durumunda ortaya çıkmaktadır. Hemen hemen bütün toplumlarda güvenliğin sağlanması amacıyla ceza adalet örgütlenmesi yapılmakta, bu örgütlenmenin içerisinde birçok düzenleme (mahkeme, cezaevi, kolluk vb.) gerçekleştirilmektedir. Genel olarak ceza ve güvenlik sistemi içerisinde suçların işlenmesi önlenmeye çalışılmakta, suç işlendikten sonra ise failin bulunarak cezalandırılması amaçlanmaktadır. Peki, suçların engellenmesi ve failerin yakalanması güvenlik hizmetlerinin sağlandığı anlamına gelir mi? Bir yerin düzen ve güvenlik içinde bulunması durumu, düzenlilik, güvenlik olarak ifade edilen asayiş kavramı, Jandarma Teşkilat, Görev ve Yetkileri Yönetmeliği 3'üncü maddesinde *"hukuka uygun ve gerekli önlemlerin alınması sonucu, devlete, topluma, kişilere, mal ve eşyalara yönelik tehlike, kaza ve sabotajların söz konusu olmadığı bir ortamı, düzensizlik ve karışıklıkların önlenildiği, hayatın normal akışının sağlandığı hali, dirlik ve düzenin varlığı konusunda kamuda oluşan yerleşik ve yaygın inancı"* olarak tanımlanmaktadır. Bu yerleşik ve yaygın inanca bağlı olarak vatandaşların yaşadıkları yerde suçtan dolayı mağdur olacakları konusundaki endişelerinin ulaştığı seviye yani suç korkusu seviyesine bağlı olarak günlük yaşam içerisinde yaşanan/karşılaşılan olumsuzluklar, o bölgede devletin sunduğu güvenlik hizmetine ne kadar güvenildiğine ilişkin en önemli ölçütlerden biri olarak görülmektedir.

Risk kavramı gerçek ve algılanan risk olmak üzere iki alt başlıkta incelenmektedir. Suç kavramı üzerinden bakıldığında gerçek risk, yapılan suç analiz verilerine dayanan ve bir kişinin bir suçun mağduru olma olasılığı şeklinde açıklanabilir. Algılanan risk ise bir olayın kişi tarafından algılanan gerçekleşme ihtimaline dayalı olarak, olayın meydana gelme

durumunda birey tarafından yaşanılacağı düşünülen etkinin şiddeti olarak tanımlanmaktadır (Adams, 1995'ten akt. Bayraktar ve Akgül, 2014).

Beck (1992), esas tehlikelerin geçmişte doğa kaynaklı olduğunu fakat yeni sosyal dünya içerisinde bu tehlikelerin insan eliyle yaratıldığına ilişkin sosyal bir değişimi tanımlamak adına “*risk toplumu*” terimini literatüre kazandırmıştır. Modernleşmenin getirdiği risk, sistematik ve çoğu zaman geri döndürülemez bir zarara neden olur; önceleri tehlike kişisel iken risk toplumunda artık küresel hale gelmiştir. Bazı insanlar risklerin dağılımından ve büyümesinden diğerlerine göre daha fazla etkilenmektedir. Eş zamanlı olarak da risk, dünya ülkeleri arasında eşitsizlik yaratmaktadır. Er ya da geç modern dünyanın riskleri onları üreten ya da onlardan kâr sağlayanları da vuracaktır (bumerang etkisi). Modern hayatın içerisindeki riskler, daha fazla risk oluşturarak bir geri bildirim döngüsü oluşturur. Modern riskler sonsuzdur ve bunları azaltmak adına sonsuz talepler yaratır. Sınıf ve tabakalaşma pozisyonlarında varlık bilinci belirler, risk pozisyonlarında ise bilinç varlığı belirler. Bilgi, yeni bir politik önem kazanır. Buna göre, risk toplumunun politik potansiyeli, risklerle ilgili bilginin kökeni ve yayılımı ile ilgili sosyolojik bir teoride detaylandırılmalı ve analiz edilmelidir. Risk, kamusal alanları kaplar. Özel güvenlik önlemleri, kamu güvenliğinin yerini giderek daha fazla almıştır. Alt sosyal sınıfta bulunanlar, kamusal alana ve kamu güvenliğine daha fazla güvenmek zorundadır (ss. 22-24). Beck, sınıf toplumundaki itici gücün “*ben açım!*” olduğunu, risk toplumunu harekete geçiren sloganın ise “*korkuyorum!*” olduğunu belirtmiştir. Beck, ihtiyaçlara yönelik toplum ortaklığının yerini toplumsal endişe ortaklığının yer aldığını savunmaktadır. Yani modernleşme ile birlikte oluşan tehlike ve riskler de toplumu endişeye sevk etmekte, birey risk toplumu içerisinde korku ve güvensizlik duygusuyla baş başa kalmaktadır (s. 49). Risk toplumunun ayırt edici temel özelliklerinden biri, kimsenin tehlikeden azade olmamasıdır; kaçınılmaz olarak herkes, nerede yaşarsa yaşasın, sosyal statüsü ne olursa olsun tehlikeden etkilenebilir (Svendsen, 2017: 69).

ABD’de 1960-1968 yılları arasında işsizlik azalıp ortalama hane başına gelir artarken, Federal Soruşturma Bürosunun (FBI) 1975 yılında yayımladığı “Uniform Crime Report” da sosyal ve ekonomik koşullar iyileşmesine rağmen 1960 ve 1975 yılları arasında gasp suçlarının %263, saldırı suçlarının %164, zorla tecavüz suçlarının %174 ve cinayet oranlarının ise %188 arttığı belirtilmiştir. Aynı şekilde mala karşı işlenen suçlarda (örneğin hırsızlık oranları %200 artmıştır) da görülen artış, şiddet içermeyen suçlar için de aynı

durumun geçerli olduğunu göstermektedir (Cohen ve Felson, 1979: 588). 2'nci Dünya Savaşının ardından özellikle ABD'de artan iş gücü ihtiyacı ile birlikte kadınların da çalışma hayatında geniş yer bulması, toplumsal hayattaki hızlı değişim ile dönüşümün sonucunda asayiş ve huzurun bozulmasına ve suç oranlarında yüksek bir artış yaşanmasına neden olmuştur. 1960'lı yıllarda ABD'de yaşanan siyasi ve sosyal sorunların ardından hükümetin adalet ve düzenin sağlanması adına sosyal bilimsel araştırmanın bir hedefi olarak yapılan - bilgi toplumuna yönelimle de birlikte- suç anketleri sonucunda suç korkusu kavramı ortaya çıkmıştır. Suç anketleri ile birlikte gerçek suç oranının polis kayıtlarından çok daha fazla olduğu görülmüş, aynı zamanda halkın suça ilişkin algılarının da ölçülmesini sağlamıştır (Jackson, 2006: 254).

1960'ların sonlarından itibaren, ilk olarak ABD'de daha sonra ise dünyanın başka ülkelerinde vatandaşlarla kişisel suç deneyimleri hakkında mülakat yapmak sıradan hale gelmişti. Suç Araştırması (crime survey) adı verilen, hane halkının suç mağduriyeti seviyelerine ilişkin daha doğru bir görüş elde etmenin yanı sıra halkın suça, kolluğa, cezalandırma sistemine ve suçu önlemeye yönelik inançları ve tutumları hakkında bilgi sağlamaya yönelik anketler sonucunda özellikle Avrupa ve Amerika'da suç korkusunun suçtan daha büyük bir sorun haline geldiği görülmüştür (Carrabine, Cox, Lee, Plummer ve South, 2009: 221). Avustralya'da birkaç farklı kuruluş tarafından yapılan anket sonuçlarına ilişkin temel konular şunlardır: Bazı insanlar belirli suç türlerinden korkarken diğerlerinden korkmayabilir. Bazı kişiler halka açık yerlerde değil evinde iken suçtan korkabilir. Kadınlar ve yaşlılar gibi toplumun farklı kesimlerine göre farklılık gösteren çok çeşitli suç algıları vardır. Kişisel mağduriyet, geçmişte suça tanıklık ve olayların medyada yer alışı gibi birçok faktör suç korkusuna katkıda bulunur. Suçun yaygınlığına ilişkin algı, işlenen suç oranları ile ilgili değildir (Commonwealth of Australia, 2004: 11). Gabriel ve Greve (2003); bağlantı, anlam ve sonuçları açısından farklı suç türlerine ilişkin heterojenlikten bahsederken aynı suçun bir kişiden diğerine farklı etkiye sahip olabileceğini belirtmektedir (s. 606). Örneğin, mağdur evde iken eve hırsızın girmesi hırsızlık yanında cinsel veya fiziki saldırı riski ile ilişkilendirilebilirken başka bir mağdur sadece maddi kaybına odaklanabilir.

Suç işleyenlere, suç mağdurlarına ve suçun azaltılmasına yönelik tedbirlerin alınmasına ilişkin Hukuk Uygulama ve Adalet Dairesi Başkanlık Komisyonu'nun (*President's Crime Commission on Law Enforcement and Administration of Justice*) **Özgür Toplumda Suçla Mücadele** (*The Challenge of Crime In A Free Society*) raporunda en ciddi

suçların fiziksel saldırı uygulanan/içeren suçlar (kasten öldürme, tecavüz, yağma, kasten yaralama vb.) olduğu belirtirken bu tür suçların yol açtığı yaraların ağır ve onarılamaz olduğundan bahsetmektedir. Buna göre babası öldürülen bir çocuğa veya zorla tecavüze uğramış bir kadına verilen zararı telafi etmenin hiçbir yolu yoktur. Yağma sonucunda mağdurun yaraları iyileşse bile ve kolluk kuvvetleri yağmalanan malı geri alsa bile kişiye kendisinden şiddet/zor kullanarak alınan kişisel güvenlik hissi geri verilemez (NCJRS, 1967: 3).

Literatürde **suç mağduriyeti korkusu** (*fear of victimization*) veya **suça ilişkin korku** (*crime-related fear*) olarak da adlandırılan **suç korkusu** (*fear of crime*) kavramının kesin ve net bir tanımı olmamakla birlikte, bu durum genellikle suçun kendisinden daha karmaşık yapıya sahip olmasına ilişkindir. Ferraro ve LaGrange (1987) genel olarak suç korkusunu “suça veya suçla ilişkili sembolere yönelik kaygı veya suç mağduru olmanın korkusu şeklinde ifade edilen duygusal bir tepki” şeklinde tanımlanmıştır (s. 72). Bu tanımdan kişinin bir suçun faili olması ve bu suçtan dolayı cezai işleme tabi tutulması ihtimaline karşı geliştirdiği korku veya bir suçtan dolayı mağdur olma ihtimali ile mağduriyet neticesinde fiziksel, ekonomik veya duygusal anlamda zarar görme ihtimaline karşı geliştirilen korku olarak iki farklı anlam çıkarılabilmektedir. Pain (2000: 367), bireylerin ve toplulukların suça ve düzensizliğe karşı çok çeşitli duygusal ve nesnel tepkileri olarak; Smith (1987: 2) ise kendisi ve başkaları için suçun göz korkutucu olduğunu kabullenmek, birinin zarar görme ihtimaline karşı tehlike ve endişe duygusunun bir ifadesi olarak tanımlamaktadır.

Winkel’e göre (1998: 474) kişisel mağduriyet riski ve algılanan olumsuz etki yani mağduriyet fikrinin kendisi korkunun artırmasına neden olmaktadır. Acierno, Rheingold, Resnick ve Kilpatrick’e (2004) göre korku çoğunlukla algılanan sonuçtan ziyade beklenen riski ifade etmekte olup suç korkusu, risk ve tehlike durumlarında ortaya çıkan bir durumdur (s. 386). Risk toplumunun tezahür etmiş hali olarak suç korkusu üzerine yapılan tanımlar birbirinden farklılık gösterse de suç korkusunun olumsuz bir duygusal tepki olduğu, bu tepkinin mağdur olma ya da zarar görme tehdidinin sonucu olduğu ve korkunun potansiyel tehlikenin olası yakınlığı nedeniyle ortaya çıktığı hususlarında ortak paydaya vardıklarını söylemek mümkündür.

Kızmaz’a (2020) göre bireylerin suç eylemleri ile ilişkili duydukları korku halini ifade eden suç korkusunu sadece suçtan mağdur olanlar ile sınırlandırmamak gerekmektedir. Her

ne kadar suç korkusu ağırlıklı olarak bireylerin suça maruz kalma olasılığından/riskinden beslense de suça maruz kalan bireylerde oluşan mağduriyetin toplumun diğer bireyleri üzerinde yarattığı korkuyu da içermektedir (s. 9). Genel anlamı ile suçun toplum içerisinde yarattığı güvensizlik duygusu olarak da tanımlanabilecek suç korkusu kavramı, geniş anlamı ile bireyin içinde yaşadığı toplumda suç oluşturan veya suç sayılan eylemlerden korkması ya da bunlardan normalin üzerinde endişe duyması ve bu korkunun esiri haline gelmesi olarak açıklanabilir. İnsanların genel suç düzeyleri hakkındaki düşünceleri, bir suça ilişkin kendisinin veya sevdiklerinin suça ilişkin mağduriyet riskleri ve mağduriyetin olası sonuçları hakkında bir kaygıyı da ifade edebilir.

Günümüzde güvensizlik algısının sosyal bir sorun olarak ortaya çıktığı ve şimdi her büyük kentte yaşayanlar ve yöneticiler için ana kaygılardan biri haline geldiği tartışılmaktadır. Suç korkusu, doğal içgüdüsel bir duygu olmakla birlikte algılanan bir suça maruz kalma riskine dayanmaktadır. Bu korku bizi belirli sokaklardan uzak durmaya teşvik etmekte, gece saatlerinde daha hızlı yürümemize neden olmakta ve her birimizi hayatımızın bir ayından fazla bir süre boyunca arabaları ve binaları kilitleyip kilidini açmak veya günlük rutinin bir parçası olarak diğer güvenlik önlemlerini almak için harekete geçirmektedir (Prieto Curiel ve Bishop, 2017: 1). Korku ve suça karşı olan reaksiyon, toplumu şekillendiren önemli hususlar olarak öne çıkmaktadır. Şiddet içeren suça ilişkin korku, toplumun her düzeyindeki insan ilişkilerini etkiler. Suçun amansızca yükselişine ilişkin algılar, toplum nezdinde serbest dolaşan risk bilinci ile her gün farklı bir suç tipine odaklanmaktadır (Furedi, 2002, ss. 23-24). Karasu (2017), suç oranlarının yüksekliği ve suçun varlığının suça karşı duyulan korkuya neden olduğunu belirtmektedir. Yapılan araştırmalar suç korkusunun suçun da ötesine geçerek huzursuzluk kaynağına dönüştüğünü göstermektedir. Suç korkusu nedeniyle bireyler kendilerini potansiyel kurban olarak görmekte, belki de hiçbir zaman karşılaşmayacakları bir suçlu nedeniyle hayat boyu endişe duymakta ve tedirgin olmaktadır (s. 45).

Gabriel ve Greve'nin (2003: 604) korku psikolojisini "tehdit altında olunduğuna dair bilişsel algı, korku hissi ve eylem eğilimi" olarak üç farklı boyuta ilişkin tanımlamasına benzer şekilde suç korkusu da **bilişsel** (algılanan risk), **duygusal** (mağduriyet endişesi) ve **davranışsal** (korunma ve kaçınma) bileşenleri olan üç boyutlu karmaşık bir olgudur. Suç korkusunun bilişsel bileşeni risk algılarının ortaya çıktığında rasyonel düşünce sürecini kapsarken, duygusal bileşeni, kaygı ve korku ile bağdaştırılan hislere atıf yapmaktadır.

Davranışsal bileşeni ise suç davranışlarına yönelik verilen fiziksel tepkileri ifade etmektedir (Franklin, Franklin ve Fearn, 2008: 205). Yani bilişsel suç korkusu, bir kişinin belirli bir süre içinde çeşitli suçların mağduru olma olasılığının değerlendirilmesini içerirken duygusal suç korkusu, bu suçları deneyimleme korkusunun sıklığını ifade etmektedir. Davranışsal suç korkusu ise olası bir mağduriyetten kaçınmak için üstlenilen belirli davranışları belirtmektedir. Bilişsel ve duygusal suç korkusu, kişisel suç korkusu kavramının iki alt boyutu olarak görülmektedir. İnsanlar yalnızca hem saldırıya uğrayacaklarından şiddetle korktukları hem de bu tür saldırıların yüksek bir olasılıkla gerçekleşeceği kanısına vardıkları zaman yüksek derecede korkulu olarak sınıflandırılırlar. Duygusal ve bilişsel bileşenler bu nedenle eşit derecede yüksek düzeyde korkuya işaret etmelidir. Yüksek düzeyde korkuya sahip, ancak aynı zamanda saldırıların olabileceğine inanmayan insanlar orta düzeyde korkuya sahip olarak değerlendirilirken saldırıların çok muhtemel olduğunu düşünen, ancak onlardan korkmayan insanlar da yüksek korkulu olarak sınıflandırılmaz.

Suç korkusunun kavramsallaştırılması ve ölçülmesindeki en büyük sorun, suç riski veya suç endişesi ile karıştırılmasıdır. Suç korkusu genellikle bir kişinin kendi mağduriyet olasılığını algılamasıyla ve ülkedeki suç durumunun ciddiyetine ilişkin tahminiyle ölçülür. Bir birey suç sorunundan rahatsız olabilir, ancak kişisel olarak mağdur olmaktan hiç de korkmayabilir (Furstenberg, 1971: 603). Ferraro ve LaGrange (1987), suç korkusu araştırmacıları tarafından neredeyse hiçbir zaman açıkça tanımlanmasa da ulaşılan sonuçların suç korkusunun örtük olarak suç mağduru olma olasılığının algısı olarak tanımlandığını gösterdiğini belirtmektedir. Suç anketlerinde sorulan *“Yaşadığınız yerde geceleri yalnız yürürken kendinizi ne kadar güvende hissedersiniz?”* veya *“Geceleri yaşadığınız yerde yalnızken kendinizi ne kadar güvende hissediyorsunuz?”* sorularının genel olarak mağdur olmaktan ne kadar korktuklarını değil bir suçun mağduru olma riski veya mağdur olma olasılığı hakkındaki düşüncelerini öğrenmeyi amaçlamaktadır (s. 76). Risk yargısı ile korku duygusu birbirinden ayrı iki kavramdır. İnsanların suç mağduru olma ihtimalinin düşük olduğunu düşünmesi, suçtan korkmadıkları anlamına gelmez. Aynı şekilde algılanan risk algısının artması otomatik olarak artan korku duygularına dönüşmez. Eşit düzeyde algılanan risk, tüm insanlar arasında eşit düzeyde korku yaratmaz. Korku, risk yargılarından etkilenirken aynı zamanda bu yargıları da etkilemektedir (LaGrange ve Ferraro, 1989: 699).

1989 yılında 14 ülkede başlayan **Uluslararası Suç Mağduru Araştırması** (*The International Crime Victims Survey-ICVS*) Türkiye’de ilk defa 2005 yılında ve İstanbul ilini kapsayacak şekilde 1242 katılımcı ile gerçekleştirilmiştir. ICVS’de katılımcılara gelecek yıl evlerinin soyulma olasılığını soran bir soru sorulmuş, hırsızlık olasılığını “çok olası” veya “muhtemel” olarak değerlendiren kişilerin yüzdesi İstanbul için %75 oranı ile en yüksek seviyede gerçekleşmiştir. Sokak suçlarına karşı savunmasızlığı ölçmek için karanlıktan sonra yaşanan bölgede yalnız yürürken ne kadar güvende hissettiklerine ilişkin sorulan soruya karşılık “biraz güvensiz” veya “çok güvensiz” cevabını verme oranı ise %51 oranında ve Avrupa genelinde Atina’dan sonra en yüksek oranda gerçekleşmiştir (Van Dijk, Van Kesteren ve Smit, 2007, ss. 127-131).

Evans ve Fletcher’in (2000) suç korkusunun ölçülmesine yönelik yeni hipotezlerin test edilmesine adına yaptıkları araştırmada üç sonuca ulaşmışlardır: Suç korkusunun suçun kendisinden çok daha büyük bir sorun olması (suç korkusunun daha fazla insanı doğrudan etkilemesi) onu incelemeye değer bir araştırma konusu yapar. Suç korkusu somut bir olaydan ziyade bir duygusal bir durum olduğu için politika girişimlerine daha açık olabilir. Yüksek düzeyde korku sergileyen kişilerin mağduriyet oranlarının fazla olduğunu düşünmek yanlıştır (ss. 395-396).

2.3.1. Suç Korkusuna İlişkin Kuramlar

Literatürde suç korkusunun nedenlerini açıklamaya yönelik farklı yaklaşımlar olmakla birlikte esas olarak demografik ve sosyal teorilerin öne plana çıktığı görülmektedir. Demografik teoriler, insanların suç korkusunun suç deneyimleriyle mi yoksa savunmasızlık duygularıyla mı ilişkili olduğunu inceler ve bazı sosyo-demografik grupların neden diğerlerinden daha fazla suçtan korktuğunu açıklamaya çalışır. Sosyal teoriler ise suç korkusunun, bir dizi farklı toplumsal faktörün değişmesi veya bozulmasının neden olduğu genel bir endişe durumunu yansıttığını savunmaktadır (Doran ve Burgess, 2012, ss. 26-31). Bu teorilere ilişkin yaklaşımlar aşağıda açıklanacaktır.

2.3.1.1. Suç mağduriyeti yaklaşımı

Mağdur; eylem veya ihmal yoluyla kendisine karşı işlenen suç nedeniyle bireysel veya toplu olarak fiziksel/psikolojik/duygusal manada zarar gören veya malında hasar oluşan ya

da ekonomik olarak kayba uğrayan, temel hakları önemli ölçüde zarar gören kişiler olarak tanımlanabilmektedir (BM, 1985). Kriminoloji teorileri uzun yıllar boyunca suçun faili üzerine odaklanırken mağdurun rolü neredeyse göz ardı edilmiştir. 1970’li yıllardan itibaren kriminoloji araştırmaları suç mağduru üzerine yoğunlaşmış, zaman içerisinde ayrı bir disiplin haline gelen ve bilim dalı olan **“viktimoloji”** (mağdur bilimi) ortaya çıkmıştır. Bununla birlikte mağdurun suçta pasif bir hedef olmadığı, davranışları ile kendi kaderini etkileyebilecek, suçluyu şekillendiren birey olduğunu anlaşılmaya başlanmış, suç içerisinde mağdurun rolü sorgulanmaya başlamıştır. Aşağıda en önemli dört mağduriyet teorisi irdelenmiştir:

✓ **Mağdurun Suça Sebep Olduğu Teorisi:** Bu teori, mağdurun saldırganı sözlü veya fiziksel olarak taciz etmesi gibi, mağdurun davranışının müteakip suçu ateşleyen kıvılcım olduğu fikrine dayanmaktadır. Buna göre suç dinamik bir sosyal etkileşim iken suçun oluşumunda hem mağdur hem de fail sonuca katkıda bulunmaktadır. İlk defa Wolfgang (1957) tarafından adam öldürme suçu için kullanılan bu terim, mağdurun doğrudan ve pozitif bir şekilde etkileşimi ilk başlatan kişi olduğu belirtilmektedir (s. 2). Dursun (2003), mağdurun tahrik yoluyla suça yol açmasının her bir suç tipi özelinde ortaya çıkabileceğini fakat genel manada mağdurun fiziksel hareketi, söyledikleri, jest ve mimikleri, kıyafeti gibi faktörlerin suça yol açabileceğini belirtmektedir (s. 13). Birçok suç olayının kaynağının mağdurların saldırgan veya kışkırtıcı davranışları olduğu görüşü ile aktif; bazı bireylerin kişisel ve sosyal özelliklerinden dolayı saldırganlar için çekici hedefler haline gelerek mağdur olduğu görüşü ile pasif şekilde gerçekleşebilir. Pasif halinde mağdur, saldırganla hiçbir zaman tanışmamış veya hatta varlığından haberdar olmamış olsa da, saldırgan tehdit altında hisseder ve buna göre hareket eder. Bu durum özellikle göçmenlere karşı nefret suçu için geçerli iken, iş yerinde yükselme nedeniyle rekabet, sosyal statüsünün yükselmesi nedeniyle kadının aile içi şiddete maruz kalması durumunda da mağdurun pasif olarak suça neden olabileceği değerlendirilmektedir (Siegel, 2016: 74).

✓ **Yaşam Tarzı Teorisi:** Yaşam tarzı teorisinin temelinde suç mağduru olma durumunun rastgele bir olay değil, mağdurun yaşam tarzı ile sahip olduğu servetin bir sonucu olduğu öne sürülmektedir. Hindelang, Gottfredson ve Garofalo tarafından 1978 yılında *“Kişisel Suç Mağdurları -Kişisel Mağduriyet Teorisi İçin Ampirik Bir Temel”* adlı kitapta ortaya atılan bu teoriye göre yaşam tarzı, “rutin günlük aktiviteler, hem mesleki aktiviteler (iş, okul, ev temizliği vb.) hem de boş zaman aktiviteleri” olarak

tanımlanmaktadır (Maxfield, 1987: 276). Suç eylemlerinin belirli bölgelerde ve mekânlarda yoğunlaşması ve aynı şekilde bu mekânlarda benzer özelliklere sahip insanların daha çok suça maruz kalmaları, yaşam tarzı ile suça maruz kalma arasındaki ilişkiyi göstermektedir (Kızmaz, 2020: 88). Tehlikeli bir bölgede geceleri tek başına yürümek, dikkat çekici bir şekilde pahalı mücevherler takmak, kentsel alanda yaşamak, kapıları açık bırakmak ve bilinen suçlularla ilişki kurmak mağduriyete yol açabilecek yaşam tarzı özelliklerindendir. Aksine, birey geceleri evde kalarak, şehir dışında bir yere taşınarak, halka açık yerlerden uzak durarak, daha fazla para kazanarak ve evlenerek mağdur olma riskini azaltılabilir. Yaşam tarzları nedeniyle de genç erkeklerin mağduriyet riski oldukça yüksektir. Son derece riskli bir hayatı olan gruplara mensup kişiler -evsizler, kaçaklar, uyuşturucu kullanıcıları vb.- yüksek suç mağduriyeti riski altındadır; sokak yaşamına ne kadar çok maruz kalırlarsa, suç mağduru olma riskleri o kadar artar (Siegel, 2016, ss. 74-75).

✓ **Sapkın Yer Teorisi:** Stark (1987: 893) tarafından ortaya atılan bu teori, suç ve suçluluğa ekolojik bir yaklaşım sergilemektedir yani suçun önemli ölçüde mekânsal ve zamansal özelliklerine yönelmektedir. Sapkın yer teorisine göre mağdurun suça sebep olduğu teorisinden farklı olarak mağdurlar suçu aktif veya pasif olarak teşvik ederek etkilemezler, onun yerine insanlar suç işleyenlerle temasa geçme riskinin en yüksek olduğu, sosyal olarak düzensiz, yüksek suç oranlarına sahip bölgelerde ikamet ettiklerinde veya tehlikeli/tekinsiz alanlara maruz kaldıklarında suç ve şiddet mağduru olma olasılığı yükselmektedir. Örneğin, bir gaspçının tekinsiz bir mahallede karanlıkta yalnız yürüyen bir kişiyi hedeflemesi daha olasıdır. O halde, muhitin suç seviyeleri, mağduriyet olasılıklarını belirlemek için bireysel özelliklerden daha önemli olabilmektedir (Siegel, 2016, ss. 75-76). Şehirlerin yüksek sapma alanlarını karakterize eden kentsel mahallelerin beş yönü olduğunu vurgulayan Stark (1987), ticaret ve konut mülklerinin yan yana yer aldığı, yoksul, yoğun nüfuslu, geçici kullanım alanlarının bulunduğu ve bakımsızlık nedeniyle harap olmuş alanları sapkın yer olarak tanımlamaktadır. Sapkın yerler; yerleşim yeri sakinleri arasında ahlaki kinizm, suç ve sapma için artan fırsatlar, sapma için artan motivasyon ve sosyal kontrolün azalması ile etkileşim içindedir (s. 895). Daha varlıklı bölgelerde yaşayan ve güvenlik önlemleri alan insanlar, suç mağduru olma şanslarını önemli ölçüde azaltırken güvenlik önlemlerinin etkisi yoksul bölgelerde daha az belirgindir. Düşük gelirli hanelerin şehrin tehlikeli bölgelerinde veya yakınında bulunma olasılığı daha yüksektir ve sosyoekonomik geçmişi zayıf olan bireyler bu tehlikeli alanlardan uzaklaşma konusunda

daha az yeteneklidir. Bu amaçla, suç oranının yüksek olduğu yerlerden uzak durarak veya tehlike/tekinsiz yerlerden kaçınarak suç mağduru olma riski azaltılabilir.

✓ **Rutin Aktiviteler Teorisi:** ABD'deki suç miktarındaki artışa mantıklı bir açıklama getirilebilmek amacıyla Cohen ve Felson (1979) tarafından farklı bir yaklaşımla hem suçlular hem de suçtan mağdur olanlar açısından suçların artışında hayat içerisinde yaşanan rutinlerin etkisinin olduğunu belirtilen **“Rutin Aktiviteler Teorisi”** ortaya atılmıştır. Günlük hayat içerisinde rutin aktivite düzenlerindeki yapısal değişikliklerde yer ve zaman açısından 3 faktörün suç oranlarını etkileyebileceği düşünülmüştür: motive olmuş suçlular, uygun hedefler, suça karşı koyabilecek koruyucuların bulunmaması. Bu unsurlardan birinin eksikliği halinde bir suçun başarı ile tamamlanmasının önlenilebileceği, uygun hedefler ile suça karşı koyabilecek koruyucuların bulunmaması halinde bireyleri suça karışmaya motive eden yapısal şartlarda herhangi bir değişiklik olmasa bile suç oranlarında büyük artışlara yol açabileceği öne sürülmüştür (s. 589).

Mekânsal veya zamansal konumu, suça ilişkin hedefi az veya çok derecede saldırı riskine sokmaktadır. Suç hedeflerinin, bir kişi veya nesne olabileceğini belirten Felson ve Clarke (1998), suç işleyenlerin bakış açısına göre uygun hedefin dört özelliğinden bahsetmektedir: Birincisi, hedefin **değerli** olmasıdır. Suçluların genellikle daha değerli gördükleri şeylere (elektronik eşya, para, mücevherat vb.) yönelmesi hayatın olağan akışına uygundur. İkincisi, hedefin **taşınabilir** olmasıdır. Eşyanın hareket ettirilebilir ve hafif olması onu cazip bir hedef haline getirmektedir. Üçüncüsü, hedefin **görünür** olmasıdır. Değerli eşyaların aracın ön camına konulması, ziynet eşyalarının görünür şekilde taşınması, herkesin görebileceği şekilde para sayılması hedefin suçlular için cazip hale getirmektedir. Dördüncü ise hedefin **erişilebilir** olmasıdır. Suçluların hedefe kolayca erişebilmesi ve hedeften kolayca ayrılabilmesi hedefi değerli kılmaktadır. Kapı kilitleri yeterli derecede sağlam olmayan kapılar, kamera sistemlerinin yetersizliği, açık kapı veya pencereler suçluların hedefe erişimini olanaklı kılmaktadır (s. 5).

Cohen ve Felson'un Rutin Aktiviteler Teorisi, suç korkusu anlayışına yardımcı olmak için de uyarlanmıştır. Suç fırsatlarını arttırmak için ortamları değerlendiren suçlulara benzer şekilde, potansiyel mağdurlar da suça uygun hedef olmamak adına bulundukları yer ve zaman kavramlarını riskli veya tehdit edici olarak tanımlayabilmektedir. Bireylerin yaşama dair değerlendirmelerinin gündelik yaşamı da şekillendirdiğine ilişkin Blumer tarafından

teorileştirilen sembolik etkileşim gibi küçük ölçekli bakış açısıyla bakıldığında ise suç korkusunun mekânsal ve zamansal dağılımını açıklamaya çalışan analizlere olanak sağlamaktadır. Bununla birlikte, yapılan birçok çalışma, suç korkusunun ve insanların mağduriyet riski algısının, gerçek suç oranları seviyelerinin gerçekliğini fazlasıyla aştığı kabul edilmektedir. Bildirilmeyen / ihbar edilmeyen suç miktarı hesaba katıldığında bile bu durum geçerliliğini korumaktadır (Doran ve Burgess, 2012: 25).

Haksızlığa uğrama durumu, mağdurluk olarak tanımlanan mağduriyet kavramı içerisinde suç mağduriyeti, suç korkusunun başlıca sebeplerinden biridir. Bu yaklaşım doğrudan veya dolaylı olarak bir suçun mağduru olma durumu ile suç korkusu arasında pozitif yönde bir ilişki olduğunu ortaya koymaktadır. Lewis ve Salem (1980)'e göre mağduriyet yaklaşımı suçu, bireyin doğrudan veya dolaylı bir mağdur olarak deneyimlediği bir olay varsayar. Suç birey tarafından tecrübe edilirken potansiyel mağdur ana aktör olarak görülmektedir. Korku, bireyin suça maruz kalmasına temel bir tepki ve doğal bir sonuçtur (s. 50).

Geçmişte bir suçun mağduru olan bazı bireyler, gelecek dönem içerisinde tekrar bir suçun mağduru olabilecekleri yönünde endişe ve korku yaşamaktadır. Bu kapsamda doğrudan mağduriyet, bir suçtan doğrudan etkilenen veya mağduriyet sonrası bir miktar maddi kayıp yaşayan mağdurları tanımlamak için kullanılmaktadır. Bu teoriye göre bireyin geçmişe ait doğrudan suç mağduriyetine ilişkin deneyimleri, riske olan duyarlılığını artırmaktadır. Bu da bireyin bulunduğu durumu tehlikeli olarak tanımlama ve mağduriyet risklerini daha büyük olarak algılama olarak ifade edilebilmektedir (Doran ve Burgess, 2012: 26). Boers (2003), mağduriyet yaklaşımı içerisinde suç korkusunun ağırlıklı olarak şiddet ve cinsel suçlara ilişkin mağduriyetle ilgili ciddi kişisel deneyimler yoluyla tetiklendiğini varsaymaktadır. Buna göre daha yoğun bir mağdur olma deneyimine sahip olanların oranı, suçtan korkanların oranından çok daha azdır. Mağduriyetlerin özellikle kişisel risk değerlendirmesi yoluyla suç korkusu üzerinde dolaylı bir etkisi bulunmaktadır. Özellikle de belirli bir suçun mağdurları, bu belirli suçun mağduru olma olasılıklarının daha yüksek olduğunu iddia etmektedir (ss. 1138-1139).

Rountree (1998), suç ve korku ilişkisinde sosyo-psikolojik faktörlerin de etkili olduğunu belirtirken daha önce soyguna maruz kalmış ya da fiziksel olarak saldırıya uğramış olanların, daha önce mağdur olmamış olanlara göre şiddet suçlarından korkma ihtimalinin

daha yüksek olduğunu bildirmiştir. Ayrıca, şiddet içeren suç oranlarının daha yüksek olduğu mahallelerde yaşayan bireylerin de şiddet mağduru olmaktan korkma olasılıklarının daha yüksek olduğu görülmektedir (s. 364). Fakat Agnew (1985), doğrudan suç mağdurlarının yaralanmanın inkârı (cana geleceğine mala gelsin vb.), kırılabilirliğin inkârı (hiçbirimiz güvende değiliz vb.), sorumluluğun inkârı (benim yüzümden bunlar başımıza geldi vb.), adil bir dünyaya olan inanç (umuyorum ki en kısa zamanda suçlular yakalanacak vb.), ilahi adalete olan inanç (başımıza geleceği varmış vb.) gibi teknikleri kullanarak suç korkularını etkisiz hale getirebileceklerini öne sürmektedir (ss. 225-232).

Dolaylı mağduriyet ise kişinin çevresinde tanıdığı bir kişinin suça maruz kalmasıyla yaşadığı mağduriyeti ifade etmektedir. Birey, kendisi mağduriyet yaşamasa bile bir suç eyleminden haberdar olduğunda korku hissetmektedir. Dolayısıyla olay sadece mağduru etkilemekle kalmamakta aynı zamanda aile fertlerini, arkadaşlarını, komşularını ve toplumu da etkilemektedir (Öztürk, 2015b: 255). Yaşanılan mağduriyetin diğer bireylere aktarılması, mağdurun yaşadığı sorunlara ilişkin empati kurulması ve acıma duygusunu da beraberinde getirmektedir. Medyanın suç korkusu ile ilişkisi, daha çok dolaylı mağduriyet kapsamında tartışılırken medya çeşitli suçları gerçekçi bir biçimden ziyade dramatik bir hale koyarak, abartarak ya da sıradanlaştırarak betimleyebilmektedir. Bu da suça ilişkin haberlerin suça maruz kalmanın ve kendini suçtan korumamanın olası etkilerini belirtirken bireyin de aynı şekilde suç mağduru olabileceğine yönelik düşüncenin yerleşmesine neden olmaktadır. Skogan ve Maxfield (1980), bireylerin suçtan doğrudan deneyim sıklığının korku sıklığına kıyasla nispeten düşük olması nedeniyle, birçok insanın suç tehdidiyle ilgili ikincil etkilere tepki gösterdiği belirtmektedir; medya ve bireysel görüşmeler. Bireysel görüşmeler sonucu bireylerin bölgelerindeki suçlar hakkında bilgi sahibi olduklarında daha çok korkmaktadırlar. Suça ilişkin dedikodular da suç korkusuna neden olmaktadır. Kişilere ve hayata karşı mağduriyete ilişkin suç hikâyeleri, mala karşı işlenen suçlara nazaran daha fazla yayılmaktadır (ss. 390-392).

Covington ve Taylor (1991), doğrudan mağduriyete ilişkin üç noktaya dikkat çekmektedir. Buna göre korku mağduriyetten daha yaygındır çünkü doğrudan mağdur olmayanlar, başkalarından bu tür deneyimleri duyduklarında dolaylı olarak mağdur olması ile birlikte korku seviyeleri yükselmektedir. Ayrıca yerel sosyal bağlar esas olarak mağduriyet deneyiminin yerel korku düzeyinde etkisini artırmakta ve korkunun sosyodemografik bağıntıları mağduriyet riskini yansıtmaktadır (s. 232). Doğrudan ya da

dolaylı olarak yaşanan mağduriyet deneyiminin, suç korkusunu önemli ölçüde etkilemesi kadar, mağduriyetin türü değiştikçe ve niteliği de arttıkça suç korkusunun oluşmasında ya da düzeyinin artmasında etkili olmaktadır. Kişinin cüzdanının çalınması ile tecavüze uğraması ya da kesici bir aletle yaralanması gibi farklı deneyimler, kişinin suç korkusu üzerinde farklı derecede etki yapmaktadır (Çardak, 2012: 32). Özellikle suç bedene yöneldiğinde, mağdur zihinsel, duygusal ve bedensel olarak derin bir çöküş yaşayabilmektedirler (Kul, 2013: 37). Bu nedenle de çevrelerine karşı tedirgin, şüpheli ve her an tetikte olma eğilimindedirler. Daha önce güvenle geçtikleri yerlerden artık rahatlıkla geçemez olurlar, yaşam faaliyetlerini güvenli bölgelerdeki güvenli zamanlarda gerçekleştirirler, şehrin güvenli olmayan bölgelerindeki restoran, işyeri ve konutlardan uzak dururlar, yaşam faaliyetlerini güvenli bölge ile sınırlandırmayan kişiler ise kendi mahallelerinde bile dolaşmaktan korkar hale gelir ve hatta mecbur kalmadıkça sokağa bile çıkmayabilirler (Liska, Sanchirico ve Reed, 1988: 828). Bu durum mağduriyet yaşamış kişilerin suça yükledikleri anlamı büyütmede ve bireysel yaşanan mağduriyetler dışında, yakınlarının ve diğer bireylerin yaşadığı suç deneyimlerinden haberdar olmaları ya da tanık olmaları da onların suç korkularını artırabilmektedir (Ferguson ve Mindel, 2007: 324).

Suçlar meydana geldiğinde -bir genç sokak ortasında vurularak öldürüldüğünde, yaşlı bir kadın gasp edildiğinde, bir hastanenin otoparkında bir hemşireye tecavüz edildiğinde, bir sürücü park yeri için bir diğer sürücüye yumruk attığında, azınlık gruptaki bir ailenin yeni evi tahrip edildiğinde- toplumun dikkati doğal olarak mağdurlara ve maddi kayıplarına odaklanır. Mağdurun fiziki yaraları, maddi kayıpları ve yaşadığı sıkıntılarla ilgili toplumsal empati devreye girer. Şöyle ki gencin ölümü ebeveynleri çocuklarının geleceğine dair umutsuzluğa düşürmekte, yaşlı kadının gasp edilmesi yaşlılara sokaklardan ve başıboş dolaşan gençlerden korkmayı öğretmekte, tecavüze uğrayan hemşire yaraları iyileştikten çok sonraki zamanlarda bile kendini savunmasız hissetmekte, park yeri kavgası yabancılara karşı duyulan genel korkuyu tasdik etmekte, azınlık gruptaki aile mülklerini tamir etmenin getirdiği güçlükten ziyade mahalle düşmanlığına ilişkin korku sebebiyle daha fazla acı çekmektedir. Henüz bir suçun kurbanı olmayanlar ya da yakın zamanda bir suçtan mağdur olmayan geri kalan kişiler için korku, suç mağduru olmanın zararlarını yayan bulaşıcı bir ajan haline gelmektedir (Moore ve Trojanowicz, 1988: 1).

2.3.1.2. Savunmasızlık yaklaşımı

Suç korkusunu açıklamaya çalışan herhangi bir yaklaşım, bir kısım savunmasızlık kavramını içermektedir. Bu yaklaşım, gerçek mağduriyet riski hesaba katılmaksızın fiziksel veya sosyal olarak dezavantajlı olduğunu düşünen bireylerin kendilerine yönelebilecek muhtemel bir suç eylemi karşısında kendilerini daha savunmasız hissettiklerinden dolayı suç korkusu yaşadığı fikrine dayanmaktadır. Ayrıca farklı sosyodemografik grupların farklı düzeylerde suç korkusu yaşadıkları, bu korkuyu da farklı şekilde sergilediklerini varsaymaktadır. Genel manada hızlı koşamadıkları, saldırganlara karşı koyacak fiziksel cesaretlerinin bulunmadığı, yaşadığı yeri korumayı göze alamadıkları, bedensel yaralanmalarının ortalamadan daha uzun sürede iyileşeceğini düşünmesi sebebiyle kendini koruyamayacağı yönünde algı geliştiren kişilerin diğer kişilerden daha fazla korkması beklenebilir (Hale, 1996: 95).

Savunmasızlık kavramı genel anlamda bir saldırı anında etkili savunma, o saldırıdan kaçma ve saldırıyı bertaraf etme noktasındaki yetersizliği ifade etmektedir. Bu durum; göz ardı edilemez riske maruz kalma, etkili savunmanın, koruyucu önlemlerin veya kaçma olanaklarının olmaması ve ciddi sonuçların öngörülmesi olmak üzere üç ana faktör tarafından belirlenmektedir. Bu üç faktör gereklidir, ancak ayrı ayrı ele alındığında korku üretimi için yeterli koşulları sağlamamaktadır. Bunun için de **fiziksel** (*kadınlar, yaşlılar, engelliler vb.*), **sosyal** (*yoksullar, farklı ırksal/etnik grup içerisinde yer alanlar vb.*) ve **durumsal** boyutları (*yardım edecek kimsenin bulunmadığı ıssız sokaklar, metruk binalar vb.*) da hesaba katan analitik bir düşünce gerekmektedir (Killias, 1990: 98).

Skogan ve Maxfield (1980) savunmasızlığı sosyal ve fiziksel olmak üzere iki boyutta incelemiştir. Sosyal savunmasızlık; bireyin mağduriyete karşı kendisini daha savunmasız hissetmesine yol açan bireylerin toplumdaki pozisyonlarını ve sosyal karakteristikleri içermektedir. Sosyo-ekonomik sistemler kişinin yaşadığı ve çalıştığı yeri yansıtmaktadır. Sosyo-ekonomik statüsü düşük olma ve azınlıklar statüsü içerisinde yer almanın suç mağduru olma potansiyelini artırdığına inanabilmektedirler. Fiziksel savunmasızlık ise bireyin herhangi bir suçun mağduru olması durumunda buna karşı koyacak fiziki gücün kendinde olduğuna inanmaması durumudur. Bu kavramın gönderme yaptığı iki husus olarak yaş ve cinsiyet ön plana çıkmaktadır. Kadınların ve yaşlıların fiziksel zayıflığı, suç korkularını yükseltmektedir. Kendilerine yönelebilecek muhtemel bir saldırıya karşı

koyacak fiziksel güçten mahrum olduklarını düşünen kadınlar ve yaşlılar toplumdaki en savunmasız gruplardan birisini oluşturmaktadır. Savunmasızlık teorisi bu görüşten yola çıkarak mağduriyet korkusunun bu iki grupta daha yüksek çıkmasını doğal kabul etmektedir (ss. 103-105). Bu bağlamda cinsiyet, yaş, sosyo-ekonomik durum ve ırk/etnik köken değişkenlerinin suç korkusuna etkileri incelenecektir.

2.3.1.2.1. Cinsiyet

Suç korkusunun sosyo-demografik birçok tanımlayıcı analizi arasında, en kalıcı bulgular suç korkusunun en önemli etmenlerinden birinin cinsiyet olduğu ve kadınların suçtan çok korktuklarına ilişkindir (LaGrange ve Ferraro, 1989: 697). Bu konudaki birçok çalışma, savunmasızlıkları nedeniyle kadınların erkeklerden daha fazla suç korkusuna sahip olduğunu göstermektedir. Algılanan risk seviyesi erkeklerle aynı olmasına rağmen, kadınların mağduriyetin sonuçlarının daha ciddi olacağını düşünmeleri nedeniyle suç korkusuna daha yatkın oldukları değerlendirilmiştir. Bazı feministler kadınlardaki suç korkusunun, cinsiyetçiliğin yaygın olduğu toplum düzeninde kadınların erkek korkusundan kaynaklanan endişesi çerçevesinde değerlendirilmesi gerektiği konusunda hemfikirdir (Pantazis, 2000: 417).

Fakat burada bir paradokstan söz edilebilir. Cinsiyet-korku paradoksu olarak adlandırılan bu duruma göre istatistiksel olarak kadınlar erkeklere nazaran çok daha az oranla bir suçun mağduru oldukları halde, yapılan araştırmaların büyük çoğunluğu çok daha fazla suç korkusu yaşadıklarını göstermektedir. Adalet Bakanlığının 2012-2020 yılları arasındaki istatistiklere bakıldığında erkekler, kadınlara nazaran yaklaşık 2,5 kat fazla suç mağduru olmaktadır (Adalet Bakanlığı, 2020: 90). Bu duruma kadınların suç mağduru olma korkusu nedeniyle riskli bölgelerden uzak durmaları, sosyal ve ilişkilerinde kaba kuvvet ve şiddete yol açabilecek tutum ve davranışlardan uzak olmalarının etkili olduğu söylenebilir. Suç korkusunun erkekler ve gençlerde daha az olması, daha fazla süreyle ev dışı mekânlarda zaman geçirmesine, suç mağduru olmamak için daha az önlem almasına ve sonuç olarak da daha fazla suç mağduru olmasına sebebiyet vermektedir. Aslında bu durum bir paradoks gibi görünse de kapalı kapılar ardında aile içi şiddet veya cinsel suçlara maruz kalmalarına rağmen kadınlara karşı işlenen bu suçların resmi istatistiklere yansımaması ve de gizli kalması kadınların daha az suça maruz kalmasına karşın irrasyonel şekilde daha çok suça maruz kalma korkusu yaşadıkları hakkında bize bir ipucu verebilmektedir (Scott, 2003:

203). Kadına yönelik suçların çoğunun kamuya açık alanda tanımadıkları kişiler tarafından gerçekleştirildiği varsayımının hatalı olduğunu belirten Madriz (1997), birçok suçun kadınların kendi sosyal ağındaki ve tanıdıkları kişilerce işlendiğine işaret etmektedir (s. 13). Kadın Cinayetlerini Durduracağız Platformunun 2021 yılı verilerine göre yıl içerisinde işlenen 280 kadın cinayetinin %94,6'sı (265 kadın) tanıdıkları kişiler (eşi/sevgilisi, eski eşi/eski sevgilisi, babası, oğlu, kardeşi, akrabası vb.) tarafından gerçekleştirilmiştir. Bu kadınların %64'ü evinde (178 kadın), %81'i (227 kadın) ateşli silah ve kesici aletle öldürülmüştür (kadincinayetlerinidurduracagiz.net).

Warr (1985: 239), tecavüz korkusunun kadınlar için evrensel bir durum olduğunu radikal bir feminist olan Susan Griffin'in "...tecavüz ve tecavüz korkusu her kadının bilincinin günlük bir parçasıdır." sözleri ile ifade etmektedir. Ayrıca tecavüz korkusu kadınların faaliyetlerini pasif bırakacak veya bağımlılık yaratacak kadar kısıtlamakta, kadınların özgürlüğünü önemli ölçüde sınırlandırmaktadır. Gordon ve Riger (1991), tecavüz korkusunun her kadında belirli bir seviyeye kadar olduğundan ve tüm kadınların bundan etkilendiğinden bahsetmektedir. Bu korku, geceleri kadınları sokaklardan uzak tutarken evde zaman geçirmelerine sebep olmakta, 'tahrik edici' olarak görülmekten korktukları için pasif ve gösterişsiz bir hale koymakta, ne zaman nereye hangi yoldan gideceğine kadar etki altına almaktadır. Bazı kadınlar için günlük faaliyetlerini tamamen kontrol edecek kadar derin hissedilmekte, diğerleri için ise tehlike hissedildiğinde ön plana çıkacak kadar arka planda beklemektedir. Kadınların tecavüzden daha çok korktuğu tek suç ise cinayettir. Tecavüz çoğu kadının zihninde en üst sırada yer almasa da her zaman mevcuttur. Kadınların tecavüz korkusu; kişinin her zaman tetikte olmasını gerektiren, çocukluktan ergenliğe ve de olgunluğa kadar duydukları nasihatleri hatırlatan bir korku türüdür. Bilinen veya duyulan, televizyon ve sinema ekranları ile gazetelerde resmedilen kadınların korkunç deneyimlerine ait görüntüleri çağrıştırmaktadır (ss. 2-3). Kadınlar, kişisel alan ve kamusal alan üzerinde erkeklere göre daha az kontrole sahip olmakla birlikte nadir görülen ve genellikle kadın mağdurları içeren olağandışı ve ciddi suçlar medyada aşırı derecede yer almakta ve abartılmaktadır (Gilchrist, Bannister, Ditton ve Farrall; 1998: 284).

Ferraro (1996)'ya göre tecavüz genellikle başka bir suçla beraber işlenen bir suç olarak ortaya çıkmaktadır. Kadınlara yönelecek herhangi bir suç eylemi eş zamanlı olarak cinsel taciz riskini de taşımaktadır. Kadının tecavüze uğrama korkusu hırsızlık, soygun, oto hırsızlığı ve telefon sapıklığı başta olmak üzere diğer tüm potansiyel suçlarla ilgili

korkularını artırmakta ve erkeklerle kıyaslandığında daha yaygın/genel korku yaşamalarına neden olmaktadır. Başka bir deyişle cinsel taciz, kadınlar arasında diğer mağduriyet türlerini *gölgelemektedir* (s. 669). Şöyle ki cinsel içerikli suçların büyük çoğunluğunun kadınlara yönelik olması, kadınların genel suç türleri arasında en fazla cinsel saldırıya uğramaktan korkmasına neden olmaktadır. Kadınlara yönelik cinsel saldırı oranı erkeklerle kıyasla 10 kat daha fazla olmakla birlikte özellikle kentlerde yaşayan genç kadınların daha büyük tehdit altında olduğu belirtilmektedir (s. 687).

Suç korkusu, dünya görüşü ve kişisel özelliklere göre değişiklik göstermekle birlikte birçok araştırmacı suç korkusunu araştırırken kadın ve erkeklerin farklı sosyalleşme sürecinden geçtiklerinden bahsetmektedir. Buna göre erkek ve kadınlar, benzer çocukluk korku ve uyarı örüntüleri bildirmelerine rağmen, çocukluk sonrası deneyimleri karşılaştırıldığında cinsiyet farklılıklarının daha büyük olduğu ortaya konulmaktadır. Kadınlar, erkeklere göre oluşabilecek durumlar hakkında daha fazla uyarılmakta, çocukluktan sonra cinsel savunmasızlık temalarını ifade eden hem uyarıları hem de korkuları bildirme olasılığı erkeklerden çok daha fazla olmaktadır (Sacco, 1990, ss. 493-494). Cinselliğin ayrışması sadece çocuğun kendi cinsiyetini tanımlamasıyla oluşmayıp, aynı zamanda toplum içinde o cinsiyetin gerektirdiği psikolojik ve kültürel özelliklerin kazanılması ve cinsel bir rolün benlik içinde sindirilmesini de ifade etmektedir (Yıldız ve Kılıç-Akın; 2015: 378). Kadınların sosyalleşmesinde cinsel tacize ilişkin uyarılar (***düzgün otur!, bacaklarını ört!, eteğini düzelt!, yabancılarla konuşma!***) önemli bir yer tutmaktadır. İmalıdan açık ifadelerle varan bu uyarılar, suçun ciddiyetini artırırken yüksek seviyede savunmasızlık hissi ve tecavüz korkusuna yol açar. Tecavüz korkusu kadının hayatında 'kirletilmiş' alanlar yaratmakta, içgüdüsel bir his olarak istediklerini veya yapmaları gereken şeyleri yapmaktan alıkoyan bir endişe haline sokmaktadır (Madriz, 1997, ss. 11-12).

Ataerkil toplum yapısı içerisinde kadın ve erkeğe belirli roller biçilmekte, bu rol kadınların toplumda daha pasif/kırılgan olmaları, yabancılardan korkmaları, kontrol edilmeye muhtaç hissetmeleri ve duygularını rahatça ifade etmeleri beklenmektedir. Bu rolün yerleşebilmesi adına kadınlar korku kültürü ile yetiştirilmekte, bir erkek tarafından korunmasına ihtiyaç olduğu düşüncesine inandırılmaktadır (Sipahi, 2016: 47). Yapılan araştırmalar içerisinde de toplumun kendine biçtiği rol içerisinde cevap vermesi nedeniyle suç korkuları yüksek çıkmaktadır. Aksine toplum, erkeklerin güç timsali olmasını beklemektedir. Bu gücü kaybettiğine ilişkin durumun acizlik olarak algılanması nedeniyle

toplumdan dışlanma kaygısıyla hissettikleri korkuyu baskılamalarına ve samimiyetten uzak cevap vermelerine neden olmaktadır. Bu sebeptendir ki erkeklerde suç korkusu oranı daha düşük çıkmaktadır (Öztürk, Kocacık ve Gönültaş, 2016: 1493).

2.3.1.2.2. Yaş

Savunmasızlık kavramı ile suç korkusu arasındaki ilişkiyi etkileyen önemli fiziksel faktörlerden bir diğeri ise yaştır. Yaşlılar genellikle çevik değildirler ve kuvvetli genç erkeklerin işlediği suçların mağduru olurlar. Yaşlı bireylerin fiziksel ve sosyal zarar görebilirlik korkusunu taşımaları nedeniyle suç korkusunu da yoğun biçimde deneyimlediklerini belirtilmektedir. Hem kadınlar hem de yaşlıların kırılganlıkları pasif savunmasızlık terimi ile açıklanmaktadır. Bu terim bireyin fiziksel yapısı ile ilgili olup potansiyel saldırganlar tarafından istismar edilebilir olarak tanımlanmasıdır. Aktif savunmasızlık ise mağdurun, potansiyel kurban olmaya yönelik çevre ile ilgilenmeme veya tahrik edici davranışları içerisinde olmasıdır (Skogan ve Maxfield, 1980: 92).

Skogan (1978), yaşlıların suç korkusuna ilişkin dört husustan bahsetmektedir: Yaşlıların diğer yaş gruplarına kıyasla hane gelirleri düşüktür, bu da çalınan eşyalarının yenisini almasını, oluşan zararların ödenmesini ve hayatlarını geri kazanmalarını zorlaştırır. Yaşlılar fiziksel olarak daha kırılgan olup, ciddi yaralanmalardan kurtulmada zorluk yaşarlar ve hatta asla iyileşmeme ihtimaliyle karşı karşıyadırlar. Özellikle yaş ilerledikçe, yaşlıların yalnız yaşama olasılığı daha yüksektir. Korkularını paylaşacakları, onlara eşlik edecekleri ve incinirlerse onlara bakacakları kimseleri yoktur. Yaşlılar, çok katlı konutlar/toplu konutlar gibi kendisi korku ortamı yaratan yerlerde ikamet etmeye yoğunlaşmakta, toplu taşımaya daha bağlı kalmaları ortamlarının güvenliği üzerinde kontrolü azaltmaktadır (s. 10).

Akers, La Greca, Sellers ve Cochran'a (1987) göre yaş ile suç mağduru olma arasında negatif korelasyon bulunmaktadır. Yani mevcut çalışmalar, yaşlıların suç mağduru olma olasılığının daha düşük olduğunu göstermektedir. Cinsiyet açısından oluşan paradoks aynı şekilde yaş açısından da gerçekleşmektedir. Genel olarak, yaşlıların şiddet içeren suçların kurbanı olma oranı, genç grupların oranının yaklaşık beşte biri kadardır; gasp ve yankesicilik mağduru olma olasılığı biraz daha fazla olsa da yaşlıların kişisel olarak hırsızlık mağduru olma olasılığı gençlerden dört kat daha azdır. Aynı zamanda evden hırsızlık suçunun mağduru olma oranı ise diğer grupların yarısı kadardır (s. 488). Fakat yaşlı

bireylerin, yaşlılıkla birlikte deneyimledikleri fiziki ve sosyal deformasyonlar, bu bireylerin toplum içinde kendilerini daha dezavantajlı biçimde algılamalarına neden olmaktadır. Yaş-suç korkusu ilişkisi üzerine yapılan araştırmaların çoğunluğu, suç korkusunun yaşlı yetişkinler arasında gençlere göre daha yüksek olduğunu göstermektedir. Ayrıca şehirde yaşayan yaşlılar arasında suç korkusunun kırsalda yaşayan yaşlılara göre çok daha güçlü olduğunu görülmektedir (Ferraro ve LaGrange, 1992: 233).

Yaşlıların bir suçun mağduru olma korkusu seviyeleri, farklı çevresel koşullar içerisinde değişiklik göstermektedir. Yaşlıların suç mağduriyeti korkusunun suç mağduriyet riski ile orantılı olduğu ifade edilmektedir. Buna göre suç oranı ve mağduriyet riskinin yüksek olduğu yerlerde suç korkusu daha yüksek iken, düşük olduğu yerlerde daha az veya neredeyse yoktur. Düşük gelirli muhitlerde yaşayan yaşlıların suç korkusunun daha yüksek, yüksek gelirli bölgelerde yaşayanların ise suç korkusunun daha az olduğu tespit edilmiştir. Suç korkusu, yaşlılarda suçun kendisinden daha büyük bir sorun haline gelirken yaşlıların yaşam kalitesini önemli ölçüde düşürerek sosyal faaliyetlerini kısıtlayabilmekte, sorunlar karşısında dirençlerinin zayıflamasına yol açabilmektedir. Hatta bazı yaşlıların suç korkusunun etkisiyle kendilerini dış dünyadan soyutlamakta ve daha da ötesi kendilerini eve hapsetmektedirler (Hale, 1996: 101). Gerçekleştirilen çalışmalar yaşlıların gençlerden daha az suça mağdur olduğunu ortaya koymakla birlikte aynı zamanda yaşlı erkeklerin yaşlı kadınlardan daha fazla suç mağdur olduğunu ve yaşlı kadınların çoğunlukla kapkaç gibi temas içeren hırsızlıklara maruz kaldığını göstermiştir. Bütün suç tipleri açısından değerlendirildiğinde eşlerinden ayrı ya da boşanmış olan kişilerin evlilere göre en yüksek mağduriyet oranlarına sahip olmaktadır (Joseph, 1997: 699).

2.3.1.2.3. Sosyo-ekonomik durum

Sosyo-ekonomik durum, bireyi mağduriyet karşısında daha savunmasız hissettiren önemli sosyal özelliklerinden biridir. Sosyo-ekonomik durumu, bireyin hane geliri ve eğitim seviyesi ile ilintilidir. Cinsiyet ve yaş ile ilgili çalışmalara nazaran gelir seviyesine ilişkin çalışmaların daha az görüldüğü belirtilirken, mevcut veriler ışığında yoksul insanların nüfusun geri kalanından çok daha fazla korktuğu açıklanmaktadır. Şöyle ki çoğunlukla mahrum hanelerde yaşayan bireyler, rahat hanelerde yaşayanlara kıyasla yaşadıkları bölgede kendilerini güvensiz hissetme olasılıkları üç kat daha fazladır.

Bu hususta beş önemli değerlendirme ön plana çıkmaktadır: Yoksulların evlerinin genellikle yeterli güvenlik önlemlerine sahip olup olmamasını seçimler değil masraflar belirler. Bu sebeple yoksulluk koşullarında yaşayanlar mülklerini mağduriyet tehdidine karşı daha az koruyabileceklerini düşünürler. Ayrıca kendilerini veya mallarını korumada veya kaygı yaratabilecek durumlardan kaçınmada daha az yeteneklidirler. Mal kaybına yol açan suç mağduriyetine karşı ev eşyalarını sigortalatmayanlar (yoksullar gibi) için suçun etkisi daha önemli olabilmektedir. Maddi ve sosyal kaynakların eksikliği, bireysel düzeyde mağduriyetle daha az başa çıkabildikleri anlamına gelebilmektedir. Şahsi aracının olmaması ve/veya taksi ücretlerini karşılayamaması, yoksul insanların toplu taşıma araçlarına daha fazla bağımlı olmalarına ve bu sebeple de potansiyel olarak daha tehdit edici durumlara maruz kalmalarına sebep olmaktadır. Yoksul insanlar daha yüksek derecede suç ve kaba davranışlardan mustarip olan bölgelerde yaşıyor olabilir ve bu durum kendilerini güvensiz hissetme algılarını artırabilmektedir. Yoksulluk içinde yaşayan insanlar, mağduriyetin etkilerini iyileştirmede başkalarının yararlandığı sosyal ağlardan yoksun olabilir. Bütün bunlar kontrol eksikliği duygusunu ve potansiyel olarak suç korkusunu artıracaktır (Hale, 1996: 103; Pantazis, 2000: 416). Sosyo-ekonomik statü, bireysel güvenlik algıları üzerinde güçlü bir etkiye sahiptir. Mali açıdan daha iyi durumda bulunan bireylerin daha iyi güvenlik sağlayabildikleri gerçeği ile kendilerine karşı suç işleme riski altında olan dezavantajlı geçmişe sahip bireylerle ilişki kurma olasılıkları daha düşüktür (Grabosky, 1995: 9).

Zengin ve yoksul arasındaki uçurum bölgesel düzeyde de görülmektedir. Daha zengin bölgeler, yoksul bölgelere göre daha düşük suç korkusuna sahip olma eğilimindedir. Kujala, Kallio ve Niemelä (2018), gelir eşitsizliği ve suç korkusu arasındaki ilişkiyi açıklayan iki mekanizma olduğunu belirtmektedir. İlki, ülke geneline yayılan gelir eşitsizliği daha yüksek suç oranıyla ilişkilidir ve bu da diğer insanlara, yetkililere ve kurumlara olan güveni azaltır. Suç oranlarının artmasının neden olduğu azalan güven, suç korkusunu artırmaktadır. İkincisi ise bir sosyal gruptan diğerine geçme şansının yani sosyal hareketliliğin azalması, sosyal katmanlar arasındaki mesafenin artmasına sebep olmaktadır. İnsanlar ve gruplar arasındaki daha geniş sosyal ayırım, ülke düzeyinde daha yüksek gelir eşitsizliği oranları ile ilişkilidir. Bu sosyal mesafe, daha düşük bir güven oranı ve daha yüksek bir suç korkusu oranıyla ilişkilendirilir (ss. 4-6). Kujala, Kallio ve Niemelä'nın Avrupa'daki 20 ülkede yapılan "Avrupa Sosyal Taraması Araştırması" (*European Social Survey*) verilerini kullanarak gelir eşitsizliği, yoksulluk ve suç korkusu üzerine yaptığı çalışmada ülkelere göre suç korkusu oranları değişmekle birlikte genel olarak daha yüksek gelir eşitsizliği ve yoksulluk

oranlarına sahip ülkelerde daha yüksek bir suç korkusuna rastlandığı sonucuna varılmıştır (s. 15).

Clemente ve Kleinman (1977), gelir ve eğitimin cinsiyet ve yaşla karşılaştırıldığında suç korkusuyla ilişkisinin daha az tutarlı olduğunu öne sürmüştür (s. 519). Borooah ve Carcach (1997) ise eğitim seviyesinin artması ile birlikte bireyin kişisel suç deneyimlerinin etkisini telafi edebilecek şekilde yaşam koşullarında iyileşme sağlayacağı, sonuç olarak da kişinin kendini daha güvende hissedeceğini savunmaktadır (s. 636). Bu bakımdan eğitim düzeyi ile suç korkusu arasında negatif bir ilişki olduğu söylenebilir. Çardak (2012), eğitim seviyesinin düşüklüğünün bireylerdeki güvenlik algısını olumsuz etkilediğini belirtmektedir. Ayrıca suç ve suçluya ilişkin farkındalığı da etkilediği düşünülmektedir. Eğitim seviyesi arttıkça birey, suç ve suçlu gibi kavramlara karşı bilgi sahibi olmakta, artan bilgi de gerekli tedbirlerin alınarak risk alanlarının azaltılmasını sağlamaktadır (s. 33). Eğitim seviyesi yüksek bireyler yaşam tarzını buna göre belirlemekte, genellikle kendileri açısından suç oranı daha az olan belirli bölgelerde ikamet etmekte ve çalışmaktadır. Ancak eğitim düzeyi ile suç korkusu arasındaki ilişki konusunda netlikten söz etmenin olanaklı olmadığını belirten Sipahi (2016), eğitim seviyesinin suç korkusunun belirleyicisi olmadığını ifade etmektedir (s. 51).

2.3.1.2.4. Irk/etnik köken

Irk/etnik köken ile suç korkusu arasındaki ilişkiye yönelik araştırmalar ağırlıklı olarak ABD’de başlamış, daha sonra diğer ülkelerde de benzer çalışmalara konu olmuştur. ABD’de yoğun göç ile birlikte polisiye önlemlerin yetersizliği orta ve üst gelir seviyesindekilerin başka şehirlere kaçışını beraberinde getirmiş, yoksul siyahiler belirli alanlarda ikamet ederken bu alanlar suç açısından yüksek riskli ortamlar haline gelmiş, buralarda yaşayan ve çalışanlar artan suçların kurbanı olmuştur. Wiltz (1982), suç korkusunun yaşlı siyahlar arasında yaşlı beyazlara göre çok daha yaygın olduğunu belirtirken aynı zamanda daha da fazla suça maruz kaldıklarını belirtmektedir. Cinsiyet ve yaş faktörleri ile birlikte değerlendirildiğinde ise suç korkusu daha da belirgin hale gelmektedir (s. 284). Skogan ve Maxfield (1980), nüfus alt gruplarında suç korkusuna ilişkin yaptığı çalışma ile en yüksek ortalama korku değerinin fiziksel savunmasızlık bakımından yaşlı ve kadınlarda, sosyal savunmasızlık bakımından ise siyahi ve yoksullarda olduğu sonucuna ulaşmıştır (s. 102). Irk/etnik köken ile suç korkusu arasındaki ilişki daha az belirgin olmakla birlikte yapılan

çalışmalar genellikle ırksal/etnik karşılaştırmalar ve belirli suçlara bağlı olarak gerçekleştirilmektedir. Hem çoğunluk hem de azınlık etnik grupların ifade ettiği korku derecesinin, yaşadıkları mahallenin etnik çeşitliliğinin bir fonksiyonu olarak sistematik olarak değiştiğini belirten Brunton-Smith ve Sturgis (2011), heterojen (çeşitli etnik kökenlerden bireylerin yaşadığı) mahallelerde yaşayan beyazların, daha homojen (aynı etnik kökenlerden bireylerin yaşadığı) mahallelerde yaşayan beyazlara göre daha fazla korkuya sahip olduğunu, fakat siyahiler için bu durumun daha düşük korku seviyesiyle ilintili olduğunu öne sürmektedir (s. 357).

Hem siyasi hem de popüler söylemde, etnik azınlıkların ve göçmen grupların varlığı genellikle suç ve suç korkusuyla ilişkilendirilmektedir. Bir toplumun çoğunluk nüfusu, göçmen gruplarının üyelerini çoğunlukla şiddet içeren suçlarla ilişkilendirme eğilimi göstermekte ve bazı durumlarda göçmen karşıtı söylemler, etnik azınlıkların varlığıyla ilişkili suç tehdidine odaklanmaktadır (Hooge ve Vroome, 2016: 66). Etnik grupların daha fazla suç işlediğine dair kalıp yargılar mevcut iken suçun aynı etnik gruba yöneldiğini belirtmektedir. Etnik gruplar sapma ve suç davranışları ile ilişkilendirilmekte, bir suçlu arandığında en zayıf halka olabilmekte, medya bu etnik gruplara yönelik haberleri öncelemekte ve yönlendirmektedir (Kul, 2013: 35; Sipahi, 2016: 49).

Çoğunluk grubunun üyelerinin toplumda, etnik azınlıkların varlığının bir sonucu olarak suç ve güvenlik konusunda daha endişeli hale geldiği görüldüğünden, suç korkusunun da gerçekçi bir tehdit unsuru olarak kabul edilebileceğini belirten Hooghe ve Vroome (2016), bu duruma ilişkin üç olası sebep saymaktadır: İlki, bazı araştırmaların belirli etnik grupların belirli suç türlerinde uzmanlaşma eğiliminde olduğuna işaret etmesidir. İkincisi, yüksek düzeyde sosyal egemenliğe sahip olan kesimin, görünür azınlıkları suç ve tehditle ilişkilendirme olasılığının daha yüksek olduğu, hatta suçun yaygınlığı ve mağduriyetle ilgili objektif olarak sunulan kanıtları göz ardı edeceği varsayımına dayanmasıdır. Üçüncü ise suç, bir azınlık grubunun bir üyesi tarafından işleniyorsa çoğunluk grubu üyelerinin bu azınlık grubu rahatsız edici ve tehdit edici olarak görme olasılığının daha yüksek olmasıdır (s. 67).

2011 yılında Suriye’de başlayan iç savaş sonucu Türkiye’ye Suriyeli göçmen akını yaşanmıştır. Göçmenler konusundaki toplumsal önyargıların, artan sosyal ve ekonomik sorunların neden olduğu hoşnutsuzluk ile kuvvetlendirilmiş korku kültüründen kaynaklandığını vurgulayan Karasu (2018), Şanlıurfa ilinde Suriyeli sığınmacılar özelinde

yaptığı çalışmada 2018 yılı ilk 9 ayı baz alındığında Suriyelilerin Türkiye'de karıştığı suç oranları %1,46 olmasına (Bulur, 2018) rağmen Suriyeli sığınmacıların Şanlıurfa'ya gelişinin kentin güvenliğini olumsuz etkilediğini belirtenlerin oranı %79 oranında gerçekleşmiştir (s. 340). Bu sonuç, etnik kökene ilişkin suç korkusunun kişisel olmaktan ziyade toplumsal olduğuna işaret etmektedir (s. 344).

2.3.1.3. Sosyal düzensizlik yaklaşımı

Suç korkusunu sosyal düzensizlik yaklaşımı üzerinden açıklamaya çalışan görüşler toplumsal yaşamda görülen düzensizliklerin bireylerin güvenlik algılarını olumsuz olarak etkilediğini, sosyal örgütlülüğün ve düzenin bozulduğu toplumlarda bireyler arası ilişkilerin daha çok yıkıcı, zarar verici ve rahatsız edici bir hal aldığı bunun sonucunda ise suç korkusunun arttığını vurgulamaktadırlar (Gökulu, 2018: 589; Kızmaz, 2020: 11). Lewis ve Salem (1980), sosyal kontrol yaklaşımı da adı verilen bu perspektiften suç korkusunu, bir alanın çöküşüne verilen tepki olarak tanımlamaktadır. Toplum yaşamındaki genel manada fiziksel ve ahlaki aksamalar bu çöküşün işaretidir. Toplumsal düzeni bozan güçlerin istilasının getirdiği ahlaki çürümenin bir sonucu olarak da korku içinde olanlar mağdur olma risklerinin arttığını düşünebilmektedir (s. 20). Önceleri sosyo-demografik değişkenler ile suç korkusu arasındaki ilişkiye odaklanan çalışmaların, sonraları ise ekolojik faktörlerin de suç korkusu üzerinde etkili olduğuna ilişkin çalışmaların hızlandığı görülmektedir. Bu yaklaşım, kentsel yapı ve suç arasındaki ilişkiyi inceleyen Sosyal Düzensizlik Teorisinden beslenmektedir (Öztürk, 2016: 282).

Shaw ve McKay (1942) tarafından Amerikan şehirlerindeki yerel toplulukların farklı özelliklerine ilişkin suçluluk oranlarının incelenmesi amacıyla “Çocuk Suçluluğu ve Kentsel Alanlar” (Juvenile Delinquency And Urban Areas) adlı çalışmada adlandırılan “Sosyal Düzensizlik Teorisi”, çevre suçluluğunu açıklamaya çalışan kriminolojik bakış açılarına hâkim olmuştur. Shaw ve McKay, Chicago kentindeki araştırmaları ile kentleşme ve suç ilişkisini uzamsal olarak incelenmeye başlanmıştır. Kentin fiziksel durumu, ekonomik durumu ve heterojenliğini analiz ederken kentsel yaşamın özelliklerinin sosyal çözülmeye yol açtığı savunulmaktadır. Başlangıçta, toplumun sosyal yapısının yıkılmasının nihayetinde suç ve sapmaya nasıl yol açabileceğine odaklanmakla birlikte artık bu kavram suç korkusunu da kapsamaktadır. Bursik (1988), sosyal düzensizliği yerel topluluk üyelerinin ortak değerlerini gerçekleştirememesi veya toplumda yaşanan sorunları çözmemesi olarak

tanımlamaktadır. Bunun nedenlerini ise kişilerin ilk fırsatta ayrılmayı düşündükleri topluluklara ilgisiz kalması ile sosyal kontrolü sağlamanın zorluğu, devamlı iç ve dış göç hareketlerinin bulunduğu yerlerde ortak payda içeren informal ilişkilerin kurulma güçlüğü ve toplumun heterojenliğinin iletişimi engellemesi böylece ortak sorunları çözme ve ortak hedeflere ulaşma arayışını engellemesi olarak belirtmiştir (s. 521). Sampson ve Groves bu tanıma “*etkili sosyal kontrolün sağlanamadığı*” kavramını eklemiştir. Bu sebeptendir ki bu teori, ortak değerleri ve sosyal normları olan bir topluluğun varlığına bağlıdır. Bu tanımların altında yatan doğal önermeler, topluluk yapılarının bir topluluğun kamu düzenini sürdürme kabiliyetini etkilemesi, sakinlerin sosyal normları ihlal etmemesi ve dolayısıyla suç ve korkudan uzak tutmasıdır (Doran ve Burgess, 2012: 33).

Sosyal Düzensizlik Teorisi alanında çalışan başta Shaw ve McKay olmak üzere araştırmacıların vurguladıkları en önemli noktalardan birinin aile bağlarının ve arkadaş çevresinin sosyal düzenin sağlanmasında önemli bir rol oynamasıdır. Bursik ve Grasmick, yerleşik ailelerin yaşadıkları bölgelerde suç tehdidinde uzak kalmak istedikleri, bu amaçla da suça ve suçu oluşturabilecek davranışlara karşı bölgede ortak bir uzlaşma içerisinde bulunduklarını belirtmiştir. Bu kapsamda bir bölgedeki suç oranı ve suç korkusu, bölge sakinlerinin bu bölgede yaşayanların ve bölgeye herhangi bir nedenle dışarıdan gelenlerin tavır ve davranışlarını düzenleme ve kontrol edebilme derecesine göre değişmektedir. Bölge sakinlerinin, suç ve suçu oluşturabilecek davranışlara karşı oluşturdukları ortak uzlaşma ve hareket tarzı ne kadar etkili ise o bölge de o derece güvenli olacaktır (Başibüyük ve Karakuş, 2010: 81).

Toplumsal düzenin bozulmasına yönelik bireylerin her türlü davranışları, devletler tarafından oluşturulan kaideler ve yasalarla denetlenir. Düzeni bozmayı amaçlayan davranışların cezalandırılmasında bu davranışların tekrarından kaçınılacağı fikrine dayanılır. Buna formal sosyal kontrol denilmektedir. İnfomal sosyal kontrol ise, Silver ve Miller (2004) tarafından “mahalle sakinlerinin yerel alanda suçlu ve sapkın davranışları önleme amaçlı davranışlarda aktif olarak yer alma isteği” olarak tanımlamaktadır. İnfomal sosyal kontrol örnekleri arasında, not alma ve yabancıları sorgulama, birbirlerinin mülkünü izleme, gençliğin denetimi için sorumluluk alma ve yerel temelli rahatsızlıklara müdahale etme verilebilir (s. 553). Zorunlu olmayan ve gönüllülüğe dayalı informal sosyal kontrol yalnızca suçlulara etki yaratan caydırıcı bir kavram olmayıp aynı zamanda bireylerin de kendilerini güvende hissetmelerini sağlayan bir etkiye sahiptir. İnfomal sosyal kontrol, bireylerin

yaşadığı gruplarda az veya çok farkında oldukları değer, norm, gelenek, görenek, adet, örf, duygu ve düşüncelerine güvenmeleri temeline dayanmakla birlikte sosyal ilişkilerin düzenli akışını engelleyici faktörlere karşı koymaktadır (İçli ve Burcu, 1993: 45).

Sosyal Kontrol Modeli olarak da adlandırılan Toplumsal Kaygı Kuramı, bir mahalledeki suç ve düzensizlikle birlikte mahalle sakinlerinde oluşan kaygı ve suç korkusuyla mücadele etmede toplumsal dayanışma ve güven, sosyal (informal ve formal) kontrol mekanizmalarının önemine vurgu yapmaktadır. Bu yaklaşıma göre özellikle kentleşmenin getirdiği ve kişilerin yaşadıkları sosyal çevrelerin fakirlik, hızlı nüfus hareketleri ve farklı etnik/ırksal grupların bulunması (heterojenlik) gibi bazı özelliklerinin suça yol açtığı, özellikle hızlı nüfus değişimlerinin formal ve informal sosyal kontrolleri zayıflattığı iddia edilmektedir (Başbüyük ve Karakuş, 2010: 74). Toplumsal kaygı/kontrol modeline göre toplumsal dayanışma ve güven temelinde geliştirdikleri ilişkiler olarak tanımlanan sosyal sermayenin (Putnam, 1993: 36) ve informal kontrolün yüksek olduğu, formal kontrol bağlamında kolluğun ve kamu kurumlarının etkin bir şekilde hizmet verdiği ve dolayısıyla kolluk ve kamu kurumlarının hizmetlerinden memnuniyetin yüksek olduğu toplumlarda suç korkusunun daha düşük olacağı öngörülmektedir (Karakuş, 2013: 5).

Boers (2003), bir mahallenin sosyal yapısındaki değişikliklerin, özellikle hızlı sosyal dönüşüm zamanlarında, kişisel olarak mağdur olma riski altında olma algısını güçlendirmede ve kişisel güvensizliğin artmasında önemli bir rol oynayabildiğini belirtmektedir. Kriminolojik çalışmalar, sosyal düzensizliğin derecesinin, sakinlerin kendi yerleşim alanlarındaki belirli sosyal düzensizlik belirtilerini ne kadar sorun olarak algıladıklarına bağlı olduğunu göstermektedir (s. 1141). Silver ve Miller (2004) tarafından yapılan araştırmada mahalle sakinlerinin kolluk tarafından sağlanan suçu önleme, mağdurların taleplerine cevap verme, sokaklarda suçu önleme gibi hizmetlerden memnun olması ve kolluğun görevlerini meşruiyet içerisinde ve duyarlı bir şekilde yaptığına dair tatmin olma durumu karşısında toplumsal düzeni sağlamak adına herhangi bir sapma eylemine karşı hareket geçmede kendini daha güçlü hissedeceği sonucuna ulaşılmıştır. Aynı şekilde kolluktan memnuniyet düşük olduğunda, sakinlerin mahalledeki sosyal düzeni korumak için informal sosyal kontrol sağlamak adına kişisel riskleri almak konusunda isteksiz olacağı belirtilmiştir (ss. 558-559). Toplumsal düzensizlikler bireyler arası ilişkilere zarar vermekle birlikte suç oranlarında artışa da neden olmaktadır. Bu bakımdan suç

korkusunun azaltılmasında sosyal ve komşuluk ilişkileri ile sosyal, kültürel ve duygusal etkileşimin yüksek düzeyde olması önem arz etmektedir.

Suç korkusuna sebep olan çevresel koşullara bakıldığında kent ve güvenlik unsurlarıyla karşılaşılmaktadır. Kent içerisinde güvensiz tabir edilebilecek ve suç işlenmesine uygun alanlar yaratan bölgeler hem suç hem de suç korkusunu beraberinde getirmektedir. Çevresel faktörlerin başında kentin gelmesi, bireyin kentin mekânlarında herhangi bir suça maruz kalması veya bir suça tanık olunması suç korkusunu getirmekte ve kişide güvensizlik hissi oluşturmaktadır (Yavuz, 2019: 44). Suçun kent ve insan üzerindeki etkisinden yola çıkan kent sosyologları, kentsel mekânda fiziksel ve sosyal çevrelerin ya da kullanıcıların birbirleriyle ve çevresiyle olan ilişkilerinin, mekândaki güvenlik ve suç ile doğrudan ilişkili olduğunu görmüştür (Ataç, 2007: 18). Suç korkusu, kentsel yaşam kalitesini düşürmektedir. Toplumsal bütünleşme düzeyinin yüksek ve sosyal denetim yoğun olduğu küçük yerleşim yerlerinde veya kırsal alanlarda suç korkusu, büyük kentlere göre daha düşük düzeydedir (Sipahi, 2016: 65).

Değişen kentsel yaşam, bazen sokak yaşamının sakinler temelli kontrolünün düzensiz sosyal ve fiziksel koşullara yol açtığı bir bozulma ile karakterize edilmektedir. Çevresel değerlendirme ile algılanan güvenlik arasındaki bağlantıyı toplumsal ve fiziksel düzensizlik üzerinden açıklayan LaGrange, Ferraro ve Supancic (1992), bu durumu nezaketsizlik/medeni olmayan davranış (*incivility*) olarak adlandırmaktadır. Buna göre nezaketsizlik, geleneksel olarak toplum tarafından kabul edilmiş normların ve değerlerin erozyonuna işaret eden düşük düzeyli ihlaller olarak tanımlanmaktadır. Çevredeki **fiziksel** (*metruk bina ve araçların varlığı, grafiti, başıboş köpekler, çöp yığınları, vandallık sonucu zarar görmüş kamu malları, düzensiz araziler, yetersiz ışıklandırma vb.*) ve **sosyal** (*sokakta yaşayan evsizler, sarhoşlar, uyuşturucu satıcıları ve içicileri, dilenciler ve çetelerin varlığı, aylak gezen gençler, düşüncesiz ve kaba komşular vb.*) özelliklerin suça maruz kalma korkusunu etkilediği öne sürülmektedir (s. 312). Brantingham ve Brantingham (1995), suç-mekân ilişkisine yönelik dört farklı durum belirtmektedir: **Suç yaratan alanlar** (alışveriş veya eğlence alanları vb.), **suçu çeken alanlar** (barlar bölgesi, fuhuş alanları vb.), **suçtan bağımsız alanlar** (ıssız adalar vb.) ve **korku yaratan alanlar** (metro ve otobüs durakları, alt geçitler, otoparklar vb.) (s. 7). Nezaketsizlik, bir suç veya suç tehdidinin uyarıcısı olarak algılandığında korku üretmektedir. Bu haliyle yaklaşmakta olan tehlikenin uyarı sinyali

olarak algılanırken kriminojenik (suç yaratan) risk algısında artış yaratmaktadır (Doran ve Burgess, 2012, ss. 38-39).

İnsanların belirli yerlerin güvenli veya tehlikeli olup olmadığını nasıl değerlendirdiği, risk değerlendirmesinin önemli bir bileşenidir. Düzensizlik kuramı ile yaşadıkları bölgelerde fiziki ve sosyal düzensizlik unsurlarına maruz kalan kişilerin, yaşadıkları yerler ait güvenlik algıları azalarak suç korkusunu daha yoğun yaşadıkları varsayılmaktadır. Çünkü bu bölgeler bilinçli veya bilinçsiz olarak olası mağduriyet yerleri olarak algılanmaktadır. Ayrıca bireyin sosyal kontrolünün eksildiği ve ortak normların zayıfladığı yönündeki algısı da yine suç korkusunu artırıcı bir faktör olarak kabul edilmektedir (Köseoğlu ve İçli, 2019: 272). Taylor ve Hale (1986: 154), sosyal ve fiziksel düzensizliklerin sadece kamu düzenine olan ilgi eksikliğinden değil aynı zamanda yetkili kurumların bu sorunlarla başa çıkamadıklarına işaret ettiği için korku verici olduğunu ifade etmektedir.

Suç korkusu, mekân-zaman ilişkisi içerisinde de tezahür etmektedir. Karanlık korkuyu provoke eden bir durum iken toplumda “gece” kavramı suç açısından özel bir anlam taşımaktadır. Suç korkusunun özellikle belirli mekânlarda ve zamanlarda daha fazla hissedildiğini belirten Kul (2013), İstanbul’da kapkaç özelinde yaptığı çalışmada örneklem grup zamansal olarak geceleri daha fazla güvensiz bulurken kapkaç suçunun neredeyse tamamının gündüz saatinde meydana geldiğine dikkat çekmektedir (s. 94). Bazı mekânların geceleri ıssızlaşması, başkalarının görünürlüğü ve teşhisinin azalması, yetersiz aydınlatmanın getirdiği karanlık ile birlikte değerlendirildiğinde suç korkusunu arttırdığı değerlendirilmektedir. Karanlık çöktükten sonra korkular artarken yapılan aydınlatma iyileştirmeleri yaşanan bölgeyi fiziksel olarak iyileştirdiği ve halkın çevreyle ilgili algısını değiştirdiği için suç korkusunu azaltmaktadır. İnsanlar iyi aydınlatılmış bir ortamın karanlık olandan daha az tehlikeli olduğunu hissederler. Painter (1994: 121) aydınlatma iyileştirmelerinin ardından görüşülen kadın katılımcıların yol yerine kaldırım kullandıklarını, koşmak yerine normal yürüdüklerini ve genellikle daha kendinden emin göründüklerini belirtmektedir.

Fiziksel çevre ve suç arasındaki bağı açıklayan en önemli teorilerden birisi kırık camlar teorisidir. Amerikalı psikolog Philip Zimbardo, 1969 yılında yaptığı bir araştırma sonucunda çevresel koşullara bağlı olarak güvenlik algısını incelemiş, bu araştırmadan ilham alan Wilson ve Kelling (1982) tarafından ortaya konulan bu kurama göre binaların kırık

camlarının tamir edilmemesi/edilememesi, sokaklarda çöp yığınlarının oluşması gibi fiziki koşulların düzensizliğe zemin hazırladığı öne sürülmüştür. Yaşananlar olayların görmezden gelinmesi ve olumsuz koşulların devam etmesi durumunda bu bölgede yaşayanlar tarafından denetim yapacak bir otoritenin olmadığı düşünülmesine neden olmaktadır ve bölgede suç işlenmesine neden olabilecek bir durum ortaya çıkacaktır. Kimsenin onarmadığı bir binada kırık bir cam varsa, diğer camların sonunun da aynı olması kaçınılmazdır (s. 32). Suçla mücadele etmenin en iyi yolunun suçtan önce gelen düzensizlikle mücadele etmekten geçtiği belirtilmektedir çünkü denetimsizliğin arttığı yerlerde suç işleme olasılığının fazla olması, düzensizliğe yüklenen anlamların güvensizlik yaratması suç korkusunu da beraberinde getirmektedir. Suçun arttığı ortamlar ele alındığında bu bölgelerde yaşayan veya bu bölgeleri geçiş noktası olarak kullanan kişilerde güvenlik endişesi ile suç korkusunun artacağını söylemek çok yanlış olmayacaktır (Valera ve Guàrdia, 2014: 196).

2.3.1.4. Sosyal problem yaklaşımı

Toplumsal problem yaklaşımı, medyanın etkisi modeli ya da toplumsal korkuların aktarımı perspektifi olarak da adlandırılan bu yaklaşımda suç mağduriyeti korkusunun medya üzerinden verilen haberlerle beslendiği ve korkunun pekişmesinde medyanın rolünün üzerinde durulmaktadır. Medyanın haberleri aktarma biçiminin toplumu etkilediği ve korkunun yaygınlaşmasında medyanın önemli bir araç haline geldiği fikrini sunmaktadır. Terör örgütlerinin korku yayma aracı olarak medyayı seçmeleri de bu teoriyi desteklemektedir (Yavuz, 2019: 6). Sosyal problem yaklaşımında medyanın suç üzerindeki etkisi önemli bir tartışma başlığıdır. Özellikle günümüzde gerek basın-yayın organları gerekse sosyal medyanın çevrelediği bireylerin suça bakışı ve suç algısı tümüyle medyanın etkisindedir (Karasu, 2017: 51). Bu bakımdan televizyon, gazete, internet haberleri ve sosyal etkileşim vb. medyanın suç korkusu üzerindeki etkisi dolaylı mağduriyetin bir boyutu olarak kişilerin güvenlik algılarını şekillendirmektedir.

Kitle iletişim araçlarına ulaşmak her geçen gün daha kolay hale gelirken bireyler aynı zamanda bu araçlardan da rahatlıkla yararlanabilmektedir. Kitle iletişim araçlarının yaygınlığı bireylerin dünyada olup bitenden çok kısa sürede haberdar olmasını sağlamakta, günümüzde modern birey, toplum içerisinde ne olup bittiğini çoğunlukla kitle iletişim araçları vasıtasıyla öğrenmekte, bu hadiseleri farklı yorumlamakta ve değerlendirmektedir. Bu açıdan öne çıkan husus bir hadisenin nasıl oluştuğundan çok kamuoyuna aktarılma

biçimleri olup bu durum suç korkusunu etkileyen bir unsur olarak karşımıza çıkmaktadır (Gökulu, 2018: 589). Kitle iletişim araçlarının sıklıkla suç ve şiddet olaylarını gündeme taşımaları ve kamuoyunda suçun/şiddet olaylarının arttığı veya nitelik değiştirdiği yönünde bir algı oluşturmaları, bireyler arasında yoğunluklu bir suç korkusu oluşturmaktadır. Toplumu tehdit edecek düzeyde bir suç yoğunluğu ve şiddet oluşturmaya dahi medyanın bu yöndeki çabası bir sosyal problemin varlığının ister istemez aşılması zor bir gerçek olarak algılanmasına yol açar (Kızmaz, 2020: 12). Medya suç haberlerini, suçlardaki artış oranlarıyla değil sunum şekliyle de suç korkusunu arttırıcı rol oynayabilmektedir. Haberler toplumda korku, tedirginlik, panik ve güvensizlik ortamının oluşmasına neden olur. Böylece sokağa çıkan kadınlara ‘tehlikeyesiniz’ mesajı verebilmekte ya da okula giden çocukların ailelerinde, çocuklarının güvende olmadığı algısına neden olabilmektedir (Sipahi, 2016: 56).

Medya sektörü, yeni iletişim teknolojilerinin gelişmesi ile birlikte değişimden en çok etkilenen sektörlerden biri olmuştur. Bu sektör içerisinde internet sayesinde gazeteler, haber anlayışı, okurlar ve hatta gazetecilik mesleği de büyük dönüşümler geçirmiştir. İnternet; okuyucunun tek yönlü olarak pasif konumdan çıkarak içerik üreten, her habere anında yorum yapabilen, sosyal medya ortamlarında tanımadığı insanlarla gündemi tartışan, yeri geldiğinde tepkileri veya protestolarıyla gündemi oluşturan aktif okuyucu konumuna geçmiştir. Yeni iletişim ortamları geliştikçe içerikler, haberlerin verilişi, sunumu, haber yazmanın, yaratmanın kuralları da değişerek farklılaşmıştır (Atik-Taşkıran, 2018: 220).

Kolektif bir kavram olan medya, önemli bir bilgi kaynağı olarak karşımıza çıkmaktadır. Ancak olayların tanımlanması ile açıklamalar ve yorumlar; okuyucuların, izleyicilerin ve dinleyicilerin hayal gücünü nasıl etkilemektedir? Aslında halkın günlük olayları bilmesi ve anlaması için medyaya ihtiyacı vardır. Medya alanı içerisinde “iyi” hikâyelerin sunulması için girilen rekabet, gerçeğin halka etkileyici ve çekici şekilde sunulması ile sonuçlanmaktadır. Bu da sunulan haberlerin tarafsızlığını ve doğruluğunu tehdit edecek derecede gerçeğe kurgu arasında muğlaklık yaratmaktadır (Berrington ve Honkatukia, 2000: 50). Bu eğlence ve haberin, sahte haberlerin ve çoğu zaman kitleleri eğlendirmek için sansasyonelliğe yol açacak şekilde gerçeklerin çarpıtılması, halka yönelen bilgiyi, bilgi-eğlence bir ikilisine dönüştürmüştür. Sonunda medyada yer alan haberler, bir olayın haber editörlerinin filtrelemesinden geçen ve haber değeri ölçütleriyle değerlendirilen bir sürümü olarak sunulmaktadır (Chadee ve Chadee, 2016: 58).

Suç korkusunun en sık göz önünde bulundurulanan nedenlerinden biri medyadır. Bununla birlikte tüketici, farklı medya kanallarını kendisi seçmekte ve mesajlar genellikle tüketicinin yorumuna bağılı olmaktadır. Ayrıca medyada bildirilen suç, medyanın şiddet içeren suça daha fazla önem vermesi nedeniyle gerçekliği yansıtmamaktadır; bu nedenle medyanın suç korkusu üzerindeki etkisi belirsizdir (Prieto Curiel ve Bishop; 2018: 2). Medya, halkın suçla ilgili konulardaki algılarını büyük ölçüde etkilemektedir. İnsanlar, güncel konularla ilgili haberlere maruz kaldıklarında sosyal bağılılık ve süreklilik duygusu hissettikleri bir dünyaya halk gözü ile bakmaktadır. Bununla birlikte, 40 yıl öncesine kadar yapılan araştırmalar, medya tarafından suçla ilgili sunulan bilgilerin genellikle gerçek suç oranını yansıtmadığını göstermektedir. Medyanın haberleri sunma şekli üzerinde yapılan araştırmalar, suç haberlerinin kamuya çarpıtılarak sunulduğu sonucuna varmaktadır. Fakat suç ve şiddet, okuyucuları cezbetmektedir. Suç meseleleriyle ilgili medya sunumu suç gerçeğini yansıtmasa da, kamu gündemi ve bu gündemle ilgili politikalar medya söylemlerinden büyük ölçüde etkilenmektedir. Suç miktarı arttıkça, kamu politikalarına ve ceza adalet sistemine olan tepkiler, suç haberlerine daha fazla güç katmakta ve kendini gerçekleştiren bir kehanet gibi görülmeye başlanmaktadır (Pritchard ve Hughes, 1997: 49).

Kitle iletişim araçlarının haksız yere suç korkusu yarattığı suçlamaları medyanın kendisi kadar eski olup kitle iletişim araçları, birçok yazar tarafından suç haberlerinin sunumunda önyargılı olarak tanımlanmakta ve sosyal gerçekliğin inşasında etkili olmaktadır. 1960'ların başında Amerikan sosyolog ve gazeteci Daniel Bell *“İdeolojinin Sonu: Ellilerdeki Siyasi Fikirlerin Tükenişine Dair”* adlı kitabında gazetelerin satışını artırmak için, sansasyonelizmin kullanımını ve suç haberlerinin abartılmasını gözlemlemiştir. 1970'lerde de medya, genellikle suçun abartılması ve yanlış sunulması nedeniyle eleştirilmiştir (Chadee ve Chadee, 2016: 59). Toplumda yaşayan insanların çoğu suç ve suçlu ile doğrudan doğruya temas etmezler, insanlar genellikle daha basit ve küçük birtakım fiillere maruz kalırlar. Oysa fiilen işlenen suçlar ile medyanın “resmini çizdiği” suç arasında büyük farklar vardır. Kitle haberleşmesi özellikle can ve mal özgürlüğünü esaslı şekilde ihlal eden ağır suçlar üzerinde durmaktadır. Bazen de suç üzerinde gereğinden fazla ve abartılmış haber verilerek suçu anlamak ve uygun tepki vermek güçleşmektedir. Bu nedenle suç korkusu toplumda bir tür panik haline dönüşmektedir (Dönmezer, 1994, ss. 228-229).

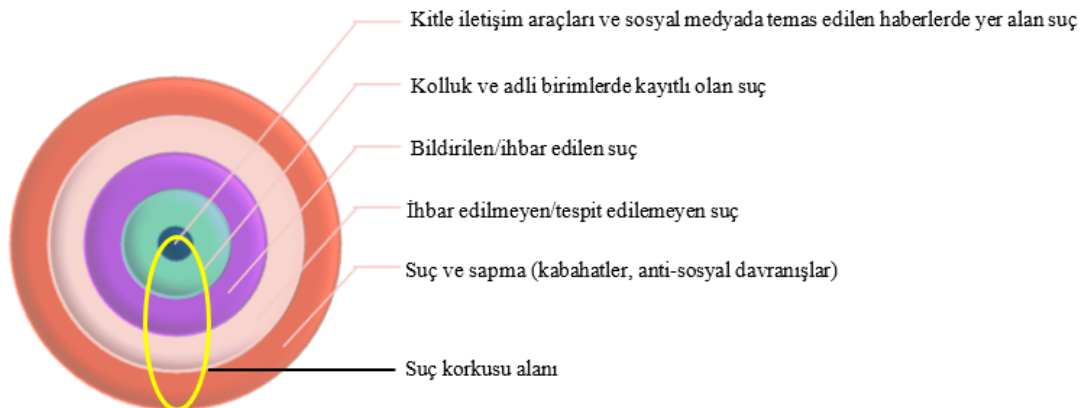
Medyanın suç korkusunu nasıl etkilediğini açıklamak için çeşitli çalışmalar yapılmış, suça doğrudan maruz kalma yerine dolaylı mağduriyet nedeniyle suç korkusu yaşandığı, haberler gibi ikincil kaynaktan gelen bilgilerin vatandaşların korkularını artırdığı ve muhtemelen bir suçun mağduru olacaklarına algı oluşturduğuna yönelik sonuca ulaşılmıştır. Suçla ilgili medya mesajları alan bireyler korkuları nedeniyle suçun dolaylı kurbanları haline gelmektedir (Kohm, Waid-Lindberg, Weinrath, Shelley ve Dobbs, 2012: 70). Suç korkusu ile medya arasındaki ilişki açısından asıl soru, medyada çok fazla suçun yer alması mı yoksa insanların suçtan korkması ve neler olduğunu görmek istemesi nedeniyle medyada suç haberlerinin kapsamlı olarak verilmesi midir? Medyanın istenmeyen suç korkusu seviyeleri yarattığı fikri kesinlikle yeni olmamakla birlikte son yıllarda medyanın biçimindeki ve kapsamındaki patlamanın, suç korkularını daha da şiddetlendirdiğini söylemek doğru olacaktır (Marsh ve Melville, 2009: 188). Suç istatistiklerine göre Almanya'nın dünyanın en güvenli ülkelerinden biri olmasına ve 2018 yılında suç oranı bir önceki seneye göre %10 düşmesine rağmen Almanların kendilerini her zamankinden daha fazla tehlike altında hissettiğine ilişkin açıklamada bulunan Alman kriminolog Christian Pfeiffer bu durumu *“medya fenomeni”* olarak tanımlamaktadır. Pfeiffer, basında “sadece kötü haber iyi haberdır” anlayışının hâkim olduğunu ve televizyonun bu konuda önemli bir faktör olduğunu, işlenen şiddet suçları azalsa bile genel güvensizlik hissinin, ülkede çok sayıda yabancının yaşaması ile birlikte gelen emniyet hissinin kaybı nedeniyle oluştuğunu belirtmiştir (Pieper, 2018).

Suç korkusunun neden bu kadar fazla olduğunu merak ettiğimizde medya-suç korkusu ilişkisine yönelik dört husus öne çıkmaktadır: Birincisi, medyada suç hakkında oldukça fazla şey yer almaktadır. İkincisi, genellikle suç dramasının şiddetli, heyecan verici ve kendine bağlayan bir olgu olduğu konusunda hem fikir kalınmaktadır. Suç haberleri, kolluk kayıtlarından küçük parçalar içeren, fazlasıyla cinsellik ve şiddet üzerine kurulan tahmin edilebileceği gibi çarpıtılan öykülerden oluşmaktadır. Üçüncüsü, çoğu insanın doğrudan kişisel suç deneyimini yoktur ve bu nedenle de bu konudaki bilgilerinin çoğunun medyadan alındığına inanılmaktadır. Son olarak da çoğu insan çok fazla medyaya maruz kalmaktadır, dolayısıyla insanların suç korkusunun medyadan gelmesi gerektiği açıktır (Ditton, 2005: 4).

Heath ve Gilbert (1996), kitle iletişim araçları ile suç korkusu arasındaki ilişkinin seyirciye ve verilen mesaja bağlı olduğunu ileri sürmektedir (s. 384). Medya, dünyanın giderek daha tehlikeli bir yer olduğuna ilişkin algılarını geliştirmekte ve böylece yüksek

düzeyde suç korkusu yaratmada merkezi bir rol üstlenmektedir (Tulloch, 2000: 453). Medya, kitle iletişim araçlarını kullanarak yansıttıklarıyla bireylerin duygusal alanına da hitap eden mesajlar göndermektedir. Bireyler ilk başta doğruluğunu düşünmeksizin, medyanın yansıttıklarını değerlendirmeye almaktadır (Utma, 2015: 503). Günümüz dünyasında, sırada beklerken ya da restoranda yemek yerken bizim de aktif olarak merak ettiğimiz birçok medya mesajı bombardımanına uğramaktayız. Medya mesajlarının hayatımıza daha fazla girmesi, bu mesajların sadece reklam amaçlı ürünlere yönelik görüşlerimizi değil aynı zamanda sosyal dünyamızın görüşlerini de şekillendirmedeki potansiyel etkisini arttırmaktadır (Chadee, 2016: xiii). Bu açıdan toplumda farkındalık ve tepki davranışları oluşturan suç davranışlarının medyada abartılarak yer alması, bireysel olarak da anksiyete ve endişeye yol açmaktadır (Er, Elmas ve Hızlı-Sayar, 2018: 58).

Medyanın toplumun riski algısının şekillenmesinde önemli bir rol oynadığını belirten Furedi (2002), medyanın belirli suç veya hastalıklara vurgu yaptığında kamuoyunun bu sorunlara ilişkin yüksek bir tehlike duygusu edinmesine yol açtığının yapılan çalışmalar ile ortaya konduğuna dikkat çekmektedir. Çoğu insan bilgilerini doğrudan kişisel deneyimleri yerine medya yoluyla elde ettiğinden, bilginin iletilme şekliyle algıları şekillenir. Bununla birlikte medya, risk algısını güçlendirebilir veya zayıflatabilir ancak toplumun risk algısına neden olmadığını hatırlamak gerekir. Toplumda olumsuz sonuçların beklentisine yönelik eğilim vardır ve sonra medya devreye girer. Medya, sürekli olarak bazı tehlikelere karşı uyarıda bulunmaktadır fakat medyanın riskle meşgul olması sorunun asıl kaynağı değil bir belirtisidir. Yaşam memnuniyeti yüksek toplumlarda medya manipülasyonu ile kalıcı panik ortamı yaratılması pek olası değildir (ss. 51-53). Medya-suç korkusu ilişkisi aşağıdaki şekilde tasvir edilebilir:

Şekil 2.3. Medya-suç korkusu ilişkisi

Svendsen (2017), insanları korkutmanın gazetenin satılmasını ve televizyon izlenmesini sağlaması nedeniyle televizyon haberleri ve gazetelerin çoğunlukla en korkutucu haberleri iletmek konusunda birbirleriyle rekabet halindeymiş gibi göründüklerini, eğlence sektörünün de bu yarışın içerisinde olduğunu vurgulamaktadır (s. 23). Kitle iletişim araçları, boyutları gerçek olgularla uyuşmayan korkular yaratmaya sebep olurken merkezi rolü ile bir tehlike ya da felaket ancak bir gazete manşetine taşındığında “gerçeklik” kazanabilmektedir (s. 28). Kitle iletişim araçları dramatik senaryoları beslerken aynı zamanda çoğunlukla seyirci ile iletilen haber arasında bir ilişki kurmaya yönelik olarak toplumsal bir meseleye, “hepimizi” etkileyebilecek bir şeye parmak basılıyormuş izlenimi yaratacak bir çerçeve içinde sunulmaktadır. Her olayı, sahip olduğu nesnel temelden çok daha büyük göstermek “daha iyi haber” anlamına gelmektedir (s. 77).

Haberlerden uzun metrajlı filmlere, televizyon dizilerinden cinayet romanlarına kadar suçların, kitle iletişim araçlarında olağanüstü bir şekilde vurgulanması nedeniyle suç olaylarının diğer olaylara nazaran genel olarak halkın dikkatini çektiğini belirten Warr (2000), suç olaylarının en temel düzeyde korkutucu olaylar olduğunu ve dünyanın güvenli bir yer olmadığını, tehlikenin herhangi bir zamanda veya herhangi bir yerde ortaya çıkabileceğini ve nihayetinde hayatın kırılgan ve değerli olduğunu herkese hatırlattığını ifade etmektedir (s. 452). Suç haberciliğinin bireysel tutumlar üzerindeki etkisi ne olursa olsun, kitle iletişim araçları yine de suçla ilgili kamusal söylemde önemli bir rol oynamaktadır. Suça yönelik kitle iletişim araçları vasıtasıyla yayılan haberler, bireyselden ziyade toplumsal olarak daha güçlü bir etkiye sahiptir. Medyanın bir meta olarak pazarladığı bilgiler politikacılar, idareciler, polis veya genel olarak halk tarafından, siyasi ve idari eylem ihtiyacının gerçek bir göstergesi olarak algılanmaktadır. Bu da politikacıların ve idarecilerin suçla mücadele adına yaptıklarının tartışmaya açılmasına sebep olmaktadır (Boers, 2003: 1140).

Hemen hemen tüm medya türlerinde temsil edilen suç, aşırı sansasyonel hale dönüşürken insanları, mağdur olma risklerine karşı da aşırı duyarlı hale getirmektedir. Suç korkusunun artmasının insanların evde kalmasına ve halka açık yerlere girmekten kaçınmasına yol açtığını ayrıca suç medyasının bu korku üzerinde etkisi olduğu varsayımı ile “suç korkusu döngüsü”ne girildiğini savunan Cashmore (2012), genellikle ciddi ancak nadir görülen suçların medyada aşırı temsili ve insanların mağdur olma risklerinin gerçekte olduğundan daha yüksek olduğu inancına katkıda bulunan suç medyası nedeniyle insanların

suç mağduriyeti yaşamamak için eve kapandıklarını ve suç medyasını izlemeye yöneldiklerini belirtmektedir (s. 22).

Şekil 2.4. Suç korkusu döngüsü (Cashmore, 2012: 22)

Haber kaynağı olarak kullanılan sosyal medya platformlarının, farklı kullanıcıları bir araya getirme ve hayali topluluklar oluşturma özelliği nedeniyle, yoğun bilgi akışının yaşandığı (toplumsal olaylar, kadın cinayetleri vb.) bir konuda/olayda aynı anda zıt görüşlerin hep bir ağızdan söylenmesi ve birbirlerini yalanlamaları dezenformasyona yol açabilmektedir (Algül ve Sütçü, 2015: 23). Denetim ve editoryal mekanizmanın olmaması nedeniyle gerçeği yansıtmayan haberlerin hızla yayılabilmesi ve geri döndürülmesi zor sosyal yaralar oluşturulabileceğinden bahisle sosyal medyadan teyit edilmeden yapılacak bir haber, toplumsal infiale veya medya kuruluşuna güvenin azalmasına neden olacaktır.

Kadınlara karşı işlenen suçların medya tarafından sıklıkla yanlış yansıtıldığını belirten Madriz (1997), basında yer alan kadınlara karşı işlenen suçların sıklığı ve türünün, genellikle kadınların nerede, ne zaman ve kim tarafından suç mağduru olma olasılığının daha yüksek olduğu gerçeğini çarpıttığına dikkat çekmektedir. Kadınların medya tarafından geliştirilen, erkekleri kalıcı olarak güçlü ve kadınları kalıcı olarak zayıf olarak tanımlayan erilleştirilmiş bir ideoloji tarafından desteklenen mağdurlar olduğu fikri, kadınların korkularını beslemekte ve paradoksal olarak güçsüz kılmaktadır. Bu da kadınların suç korkusuna gömülü kurbanlar olduğu imajını oluştururken, kadınlara halka açık yerlerin kullanımı, gece yürüyüş yapma hakkı gibi bazı hakların erkeklere ait olduğunu öğretmektedir. Kadınların halka açık yerlere erişimi genellikle suç mağduru olma korkusu ve cinsel taciz olasılığı nedeniyle engellenmektedir (ss. 16-19).

Medyanın suç korkusunu arttırdığı savının aksi önemli yaklaşımlardan biri de gerçek dünya tezidir (*real-world thesis*). Bu teze göre suç korkusu tamamıyla veya büyük ölçüde suç mağduriyeti, çevresel özellikler veya kentteki suç oranları gibi nesnel koşullar tarafından şekillenir; medya bu durumda çok az rol alır veya hiç rol almaz. Çünkü medyanın sunumları tipik olarak izleyicilerin günlük yaşamlarından çok uzaktır ve genellikle tipik olmayan, ciddi veya olağanüstü suçları kapsamaktadır (Weitzer ve Kubrin, 2004: 488). Lazarsfeld, Berelson ve Gaudet tarafından yayımlanan “*The People’s Choice*” isimli kitapta, 1940 ve 1944 yıllarındaki ABD seçim kampanyalarının psikolojik ve istatistiki çalışması yapılmış; gazete, radyo ve kampanya reklamları gibi medyanın bireysel oy verme alışkanlıkları üzerinde derin bir etkisi olmadığı aynı zamanda medyanın korkulduğu veya umulduğu kadar güçlü olmadığı sonucuna varmalarına yol açmıştır. Medyanın yıkıcı bir sosyal güç olarak hizmet etmekten ziyade daha çok mevcut sosyal eğilimleri güçlendirdiği ve statükoyu tehdit etmekten ziyade desteklediği düşüncesi ile bu durum “*Sınırlı Etkiler Kuramı*” (*Limited Effects Theory*) olarak adlandırılmıştır (Baran ve Davis, 2015: 22).

2.3.1.4.1. Yetiştirme/ekme teorisi

Ortaya çıkışından bu yana kitle iletişim araçlarının halk üzerindeki etkisi, birçok araştırmacı için önemli bir ilgi konusu olmuştur. Medyanın hem olumlu hem de olumsuz olarak bireylerin mağduriyet ve suç korkusuyla ilgili duygularını nasıl etkilediğinin belirlenmesinde en çok bilinen çalışmalar arasında George Gerbner ve arkadaşları tarafından yapılan araştırmalar yer almaktadır. Gerbner’in yetiştirme/ekme teorisi, diğer araştırmacılar tarafından değerlendirilmiş ve medya ile etkileri arasındaki ilişkiyi açıklamada rasyonel olduğu belirlenmiştir.

Gerbner’in “*Kültürel Göstergeler Projesi*” üç hususu araştırmak amacıyla tasarlanmıştır: İlki medyanın ve içeriğinin üretiminin altında yatan kurumsal süreçler, ikincisi medya içeriğindeki en yaygın görseller ve sonuncu olarak da medyaya maruz kalma ile izleyicinin fikir ve davranışları arasındaki ilişkiler. Gerbner (1987), ana akımlaştırmanın medya sahipleri ve eşik bekçileri tarafından hedeflenen yönde gerçekleştiğini değerlendirirken, sosyal gerçekliğin kavramlaştırılması adına 3B kavramından bahsetmektedir: Bulanıklaştırma (*blurring*), Harmanlama (*blending*) ve Bükme (*bending*). Bulanıklaştırma, geleneksel ayrımların kaynaşmasını ifade etmektedir yani önceleri dünyaya farklı bakış açısından bakan farklı demografik yapıdaki bireyler artık dünyayı benzer şekilde

görmektedir. Harmanlama ise gerçekliğin artık daha fazla insan tarafından kabul edilmesi, bakış açılarının yaygın bir ana akım haline getirilerek yeni kavramların ortaya çıkmasını ifade etmektedir. Bükme ise ana akımın medyanın ve sponsorlarının kurumsal çıkarlarına kaydırılması, medya sahiplerinin ve bunun bedelini ödeyenlerin hizmetine sunmasını ifade etmektedir (ss. 4-5).

Yetiştirme/ekme teorisi, Gerbner ve Gross (1976: 174) tarafından 1960'lı yılların ortalarında televizyon izlemenin izleyicilerin sosyal dünyası üzerinde uzun vadeli bir etkisinin olup olmadığını araştırmak amacıyla Kültürel Göstergeler Projesinin bir parçası olarak ortaya çıkmıştır. Buna göre medya mesajlarının yoğun olarak alınması, izleyicilerin dünya hakkındaki inançları çarpıtmaktadır. Medya bireylerin bilişsel ve duygusal durumlarını etkilerken, gerçek dünyadan çok farklı bir dünya tasvir etmektedir. Bu teoriye göre bireyin daha fazla televizyon izlenen bir evde yaşaması, daha az televizyon izleyen yan komşusuna göre daha kötü bir dünyada yaşadığı algısına sebep olmaktadır. Trend (2008), televizyon programlarının korku, kaygı ve paranoyaları derinleştirirken televizyonda sunulan şiddetin normal olduğuna, herkesin bunu yaptığını ve sorunları çözmenin iyi bir yolu olduğuna inanmaya başladığını belirtmektedir (s. 139).

Gerbner (2000), anlatılan hikâyelerin kurduğu bir dünyada yaşayan tek tür olarak insanın tarih boyunca bu hikâyeleri yüz yüze aktardığını belirtirken, elektro devrimle birlikte televizyonun tarihte en çok paylaşılan görüntü ve mesajların kaynağı olduğuna vurgu yapmaktadır. Televizyon, çocuklarımızın içine doğduğu ve hayatımızın sonuna kadar içinde yaşadığımız ortak sembolik çevrenin ana akımıdır. Çoğu izleyici için kablolu yayın, uydu ve internet gibi yeni iletim sistemleri, baskın görüntü ve mesaj kalıplarının daha da derine nüfuz etmesi ve günlük hayata entegrasyonu anlamına gelmektedir (s. 4)

Gerbner, Gross, Morgan, Signorielli ve Shanahan (2002), televizyon dünyasına yoğun bir şekilde maruz kalmanın, şiddet mağduru olan insan sayısı hakkında abartılı algılar geliştirdiğine aynı zamanda suç ve kolluk kuvvetleri hakkındaki diğer birçok yanlış inancı da pekiştirdiğine yönelik varsayımların kayda değer olduğuna dikkat çekmektedir. Bebeklikten başlayarak televizyondan öğrendiğimiz ve sürekli tekrar eden bilgiler, muhtemelen daha geniş bir dünya görüşünün temeli haline gelirken televizyonu önemli bir genel değerler, ideolojiler ve bakış açılarının yanı sıra belirli varsayımlar, inançlar ve görüntüler kaynağı haline getirecektir (s. 52).

Toplum içerisindeki mekân, rol dağılımı, sosyal statü, eylem ve sonuçlar gibi günlük yaşamın parçaları neredeyse tüm örnekleri ile program türleri içerisinde yer almaktadır. Bu örnek, televizyon dünyası (*television world*) olarak anılmaktadır. Buna göre televizyon, görece durağan ve ortak imgeleri insanların zihnine ekmektedir. Şiddetle yoğrulmuş televizyon dünyasına aşırı biçimde maruz kalanlar dünyayı; güvenli olmayan, tehlikeli ve acımasız bir yer olarak algılamaktadır. Televizyon dünyası, seyrek olarak objektif gerçekliği sunmakta, bunun yerine çoğunlukla egemen ideoloji ve değerleri dayatmaktadır (Özer, 2005: 76).

Yetiştirme/ekme kavramı, televizyondan izleyicilere tek yönlü bir etki akışı değil, sürekli ve dinamik bir süreçtir. Kültürel Göstergeler Projesinin beklenen sonuçlara yönelmesine istinaden yetiştirme/ekmenin nasıl işleyebileceği konusundaki farklılıkları yansıtan iki süreçte dikkat çekilmiş, “*ana akım*” (mainstreaming) ve “*rezonans*” (resonance) kavramlarını detaylandırma ihtiyacı duyulmuştur.

Ana akım, televizyon sembollerinin dünya hakkındaki diğer bilgi ve düşünce kaynaklarını özellikle televizyonu daha yoğun olarak izleyenlerde tekelleştirdiği ve egemen olduğu görüşünü belirtmektedir. Buna göre bireylerin içselleştirdikleri toplumsal gerçeklikler, herhangi bir nesnel gerçeklikten ziyade televizyonun sunduğu gerçeklikle bağıntılı kültürel olarak baskın bir gerçekliğe daha yakın ve eğilimlidir. Ana akıma göre televizyon izlemek, farklı insan grupları arasındaki benzerlikleri artırabilmektedir. Başka bir ifade ile genellikle sosyal veya politik özelliklere atfedilebilecek tutum veya davranışlar, yoğun televizyon izleyicileri veya medya kullanıcıları gruplarında azalabilir veya yok olabilir. Yapılan araştırmalar suç korkusunu çok ciddi bir kişisel problem olarak görenlerin her iki televizyon tüketim alışkanlığında da (yoğun ve hafif) düşük gelirli ve beyaz ırka mensup olmayanlarda en yüksek derecede gözlemlendiği sonucuna ulaşmaktadır.

Rezonans ise bireylerin televizyonda gördükleri ile gündelik gerçekliklerin uyumlu olması durumunda televizyonun verdiği mesajların etkisini katlayacağı görüşünü belirtmektedir. Yani medyada yer alan görüntülerin, bireyin yaşadığı deneyimlerle (örneğin suç mağduru olma veya suç oranı yüksek yerlerde ikamet etme) etkileşime girdiğinde, medya ve deneyimin karşılıklı olarak bireyin korkusunu güçlendirdiğini ileri sürmektedir. Buna “çift doz etkisi” denilmektedir. Suç oranının yüksek olduğu kentsel alanlarda yaşayanlar genellikle izleme miktarı ile bildiren suç korkusu arasında daha güçlü bağıntılar

bulunmuştur. Rezonans etkisi cinsiyet ve ikamet yeri açısından değerlendirilmiş, bu etkinin en fazla kadınlarda ve şehirlerde ikamet edenlerde olduğu gözlemlenmiştir (Gerbner, Gross, Morgan ve Signorielli, 1980, ss. 15-17; Morgan, Shanahan ve Signorielli, 2014: 485).

Yetiştirme/ekme hipotezi üzerine literatürü inceleyen Hawkins ve Pingree (1982), televizyonun sosyal gerçeklik üzerindeki etkisini araştırmış, araştırmacılar tarafından kullanılan ölçülerin sadece konu açısından değil, aynı zamanda ölçü türü açısından da farklılık gösterdiğini gözlemlemiştir. Biri, birinci düzen veya demografik ölçüler olarak adlandırılırken diğeri, ikinci düzen veya değer sistemi ölçülerini olarak adlandırılmıştır (ss. 228-237). Birincil düzenden ölçümlerde, katılımcıların belirli şeylerin meydana geldiğine ilişkin nicel tahminler yapmaları istenir. Örneğin, katılımcılara mağdur olma şanslarının yüzde olarak ne olduğunu düşündükleri veya çalışan insanların yüzde kaçının kolluk kuvvetlerinde çalıştığı sorulur. Birinci düzenden ölçümler için, gerçek dünya rakamları ve televizyon dünyası elde edilerek katılımcıların cevaplarını karşılaştırmak için bir bağlam oluşturulabilir. İkinci düzenden ölçümler ise katılımcılar tarafından birinci dereceden bilgiden çıkarıldığı varsayılan genelleştirilmiş inançlardır. İkinci düzen ölçümlerle, katılımcılara dünyanın şiddet içeren bir yer olup olmadığı veya kadınların erkekler kadar yetkin olup olmadığı hakkında görüşleri sorulmaktadır (Baran ve Davis, 2015: 290; Potter, 1991, ss. 92-93).

Gerbner, Gross, Morgan ve Signorielli (1986), televizyonun merkezi bir hikâye anlatma sistemi olduğundan bahsederken draması, reklamları, üçüncü sayfa haberleri ve diğer programları ile her eve nispeten tutarlı bir ortak görüntü ve mesaj dünyası getirdiğine dikkat çekmektedir. Bu açıdan yetiştirme/ekme süreciyle ilgili araştırmalar, gerçek dünya istatistiklerine kıyasla televizyon gerçekleri ile sınırlı değildir (*birinci düzen ölçüm*). Yetiştirme/ekme analizi için en ilginç ve önemli konulardan bazıları, mesaj sistemi verilerinin daha genel konular ve varsayımlar hakkında hipotezlere sembolik dönüşümünü içermesidir (*ikinci düzen ölçüm*) (ss. 22-26). Bu açıdan birinci düzenden ölçümler dünyanın durumu ve kamuoyu hakkındaki genel görüşleri ilgilendirirken ikinci düzenden ölçümler televizyon içeriğinin izleyicilerin inançları ve genel tutumları üzerindeki etkilerine odaklanır. Potter (1991: 107), birinci ve ikinci düzen ölçümlerin farklı etkileri olduğuna ve ikisinin ölçümlerinin birbirinin yerine geçemeyeceğine dair kanıt sunmaktadır.

Modern dünyanın öykü anlatıcısı olan televizyonun bugün karşısına geçip ana haber bültenini seyrettiğimizde karşımıza cinayet, saldırı, kapkaç, tecavüz vb. olayları çıkmaktadır. Bu olayları sürekli olarak ekranda görmek bizde korku yaratır; bir gün bizim de başımıza gelebileceği ihtimali düşünerek oluşan bu korku polis devlet uygulamalarına destek vermemizi sağlayacak bir korkudur. Haberlerde genellikle şiddetin kaynağında erkek olmakta, suçun mağduru ise yaşlı ve kadınlar olmaktadır. Bu sebeple de Gerbner ve arkadaşları, üçüncü sayfa haberi olarak adlandırdığımız cinayet, saldırı, hırsızlık gibi suçların bireylerde yarattığı etkiyi tanımlamak adına medya-suç korkusu ilişkisini **“acımasız/kötü dünya sendromu”** kavramı ile açıklamaya çalışmışlardır (Ünür, 2015: 45).

İlk olarak 1970'lerde Gerbner tarafından ortaya konulan ve ikinci düzen ölçüm olarak belirtilen kötü dünya sendromu, her bireyin bilişsel bir önyargı geliştirdiği ve zamanla dünyayı gerçekte olduğundan daha tehlikeli görmeye başladığı fikrini esas alır. Günlük haberleri gazetelerden, televizyon bültenlerinden, çevrimiçi veya sosyal medyadan almayı tercih etsek de güncel olaylara ayak uydurmak istediğimizde haber döngüsü kaçınılmaz bir hale dönüşmektedir. Televizyonda yer alan şiddetin saldırgan davranışları tetiklemesi üzerindeki etkisine ilişkin olağan endişelerin aksine, televizyona yoğun şekilde maruz kalmanın abartılı bir mağduriyet, güvensizlik ve tehlike algısının yanı sıra suç ve kolluk birimleri hakkında sayısız yanlış inanış geliştirildiği savunulmaktadır. Televizyonu yoğun olarak izleyen grup, daha az izleyen grupla karşılaştırıldığında çoğu insanın güvenilmez olduğunu ve sadece kendilerini kolladığını düşünme olasılıkları daha yüksek seviyede gözlemlenmiştir; bu istatistiki çalışma **“Kötü Dünya Endeksi”** olarak adlandırılmıştır (Gerbner, Gross, Morgan ve Signorielli, 1980: 17). Gerbner (1981), kötü dünya sendromuna karşı en savunmasız grubu kadınlar, yaşlılar, eğitim ve gelir düzeyi düşük olanlar, düzenli olarak gazete okumayanlar ve büyük şehirlerde yaşayanların oluşturduğunu belirtmektedir. Başka bir ifade ile toplumda en az güçlü olanlar, yetiştirme/ekme etkisinin gücünden etkilenme olasılığı en yüksek olanlardır; yani suç korkusu kavramı içerisinde savunmasız olarak ifade edilen grupta yetiştirme/ekme etkisi daha fazla hissedilmektedir (s. 6)

Tarhan (2012), 11 Eylül sonrası medyanın, saldırı görüntülerini devamlı verilmesi ile küçük bir azınlığın yaşadığı olayda bütün dünyada insanların kendilerinin de böyle bir şiddete mağdur ve kurban olabilecekleri duygusunu geliştirdiklerini, korku ve huzursuzluğun giderek artarak bunun sonucunda kaçınma davranışlarının ortaya çıktığını, şiddet görüntülerini yoğun düzeyde izleyen bir grubun, dünyayı korku dolu, acımasız,

gelecekle ilgili kötü ve tehlikeli bir yer olarak gördüğünü, diğer bir grupta ise tam tersine agresif davranışlar haline dönüştüğünü, toplumsal duyguların hasar görmesiyle ve empati yoksunluğu neticesinde bu sendromun oluştuğunu belirtmiştir.

İnsanların biyolojik olarak çevresini anlama ve kontrol etmeye çalışma donanımına sahip olması nedeniyle büyük olaylar meydana geldiğinde sosyal medya aracılığıyla körü körüne etkileşime geçtiklerini belirten Nowak (2014), sosyal medyanın sadece haber döngüsünü hızlandırmak ve hacmini artırmakla kalmayıp, aynı zamanda yeni boyutlar kazandığına dikkat çekmektedir. Geleneksel medya çağında yalnızca sınırlı biçimde var olan duygusal tepkiler, öfkeli tartışmalar, kamplaşma/kutuplaşmalar, yargılar bu yeni boyuta ilişkin olgulardır.

Radyo, televizyon, gazete ve internet gibi medya araçları, kitle iletişiminde yönelik değişik tanımlar oluşturarak ve bazen objektif olmayan sunumlar yaparak bireylerin tutum ve algılarını etkileyebilmekte, duygu ve davranışların değişimine sebep olabilmektedir. Artan suç oranları medyaya yansırken düşen suç oranları ihmal edilebilmekte, doğruluğundan emin olunmayan ve medya vasıtası ile yayımlanan bilgiler bireyler tarafından dikkate alınabilmektedir (Er, Elmas ve Hızlı-Sayar, 2018: 58). Genellikle medya (yazılı ve görsel basın) suçların şiddet yanını abartarak aktarmakta ve bu da insanların suç korkularını arttırmaktadır (İçli, 2014: 822). 33 yıl gösterimde kalan ve 1980’li yıllarda çok popüler olmakla birlikte, polisin halkla ilişkilerinde ve belirli suçların çözülmesinde açıkça olumlu bir etkisi olan “Crimewatch” isimli polisiye program, çerçevesinin büyük ölçüde polisler tarafından belirlenmesi ile şiddet ve cinsel suçlara vurgu yaparak suç korkusunu artırması nedeniyle ciddi şekilde eleştirilmiştir. İngiltere’de yapılan suç anketi çalışması da bu olguyu doğrulamaktadır (Marsh ve Melville, 2009: 140). Suç haberlerinin verilmesi, medyanın toplumu bilinçlendirmesi veya toplumun haber alma özgürlüğü açısından anlamlı olmakla birlikte dramatize edilen suç haberleri ve suçun abartılarak aktarılması yönünden de olumsuz etkiye sahip olabilmektedir (Kul, 2013: 38).

2.3.1.4.2. Sosyal medya ile suç korkusu ilişkisi

Morgan ve Shanahan (2010: 350), medyanın etkilerini açıklamak adına yetiştirme/ekme teoreminin tek yol olmadığını belirtirken teorinin doğasını tamamen ortadan kaldırmadan nasıl yeniden yapılandırılabilirliğini tasavvur etmenin zorluğuna dikkat

çekmektedir. Buna göre yeni medya biçimleri ile daha fazla kanal ve mesaj çeşitliliğine karşılık teori uyarlanabilir ve video oyunları, sosyal medya vb. türler yeni ve önemli bağımsız değişkenler olarak görülebilir. Gerbner'in ana fikirleri popüler hikâye anlatma sistemleri ve yaygın olarak paylaşılan mesajların tedarikçileri olduğu sürece devam edecektir. Yine de Gerbner, mesaj üretim kurumlarında, yapılarında veya teknolojilerinde köklü bir değişiklik olduğunda, yetiştirme/ekme şartlarının da değişeceğini ve yeni egemen sistemin görevinin yine kendisini istikrara kavuşturmak için hikâyeler kullanacağını savunmaktadır. Ayrıca Morgan, Shanahan ve Signorielli (2014: 481), yetiştirme/ekme teorisi özellikle televizyon izlemenin insanların sosyal gerçeklik kavramlarına yaptığı katkıyı değerlendirmek için tasarlanırsa da bu yaklaşımın herhangi bir baskın medya üzerinde uygulanabileceğini belirtmektedir. Yine Morgan, Shanahan ve Signorielli (2015: 692); Facebook, Twitter ve YouTube gibi sitelerde karşılaştığımız ve kendimizin üretip yüklediği günlük içeriklerin kurgusal konulara vurgu yapan geleneksel yetiştirme/ekme modeliyle doğrudan alakalı olmayabileceğini, bununla birlikte mevcut teorik modellerin yeni sosyal medya ortamlarının yetiştirme/ekme sürecini destekleme yollarını dikkate alacak şekilde genişletilmesi gerektiğini ifade etmektedir.

Günümüzde iletişimin gelişmesiyle birlikte toplumlar birçok değişime uğramış ve sosyal medya gibi bilgi ve iletişim teknolojileri insanların hayatında pek çok değişikliği beraberinde getirerek toplumda yer edinmiştir. Gelişmekte olan bir teknolojiyle ilgili en önemli şey onun nasıl kullanıldığı değil, insanların onu nasıl kullandığı ve insan hayatında yaptığı değişikliklerdir. Sosyal medya belirli tutumları empoze ederken bir yandan da farklı olaylara ilişkin algıları düzenlemektedir. Bu haliyle önemsiz gibi görülen bir mesele kolayca çok önemli bir konuya dönüşebilmekte, kamuoyu belirli olaylarla ilişkin haberlere duyarlı hale getirebilmektedir. Çağdaş toplumlarda neredeyse her yerde taşınabilir ve kullanılabilir kişisel teknolojiler aracılığıyla internet erişimine izin veren mobil internet kullanımının ve kameralı cep telefonlarının yaygınlaşması, kişilerin çevresinde olup biten suça ilişkin olayları belgelemesine, suçla ilgili video ve fotoğrafların sosyal medyada kolayca izlenmesine, cinayet ve şiddete ilişkin sahneleri görmesine, bu haliyle korkuya neden olurken kurbanla kendisini özdeşleştirmesine veya kendisini zayıf hissetmesine sebep olmaktadır. Ayrıca sosyal medyadaki haberlerin yayılma hızı, haberlerin kaynak belirtmeden paylaşılması ve gerçek bir kişinin yaptığı gerçek dışı haberler, durumu olduğundan çok daha kötü hale getirebilmektedir. Aslında insanları endişeye sevk etmeyen bir olay, insanlarda

korkuya dönüşebilir. Sonuç olarak, suç korkusu ortaya çıkar ve hızla yayılır (Heidari, Hashemianfar ve Haghighatian, 2020: 100).

Intravia, Wolff, Paez ve Gibbs (2017), medya tüketimi ve korku ilişkisi arasında önemli ilerlemeler kaydedilmiş olsa da sosyal medya tüketiminin bireylerin suç korkusu üzerindeki etkisine ilişkin araştırmaların eksikliğe vurgu yapmaktadır. Sosyal medya platformları 2000'li yılların başından itibaren kullanıcı sayısında muazzam bir büyüme göstermiştir. Buna bağlı olarak, vatandaşlar haber ve diğer bilgileri elde etmek için sıklıkla sosyal medyaya yönelmektedir. Ayrıca sosyal medya gibi büyük bir iletişim biçimi sadece yetiştirme/ekmenin geleceğinin çağdaş medya biçimlerine nasıl uyum sağlayabileceğini anlamak için önemli çıkarımlar yapıp yapmadığını belirlemekle kalmaz, aynı zamanda korku gibi sosyal sorunların inşasında tanımlanamayan bir kaynak olarak yer alır. ABD'de yapılan 2016 Gallup Anketine göre son 15 yılda yetişkinlerin yaklaşık %79'u suç ve şiddet hakkında ya “çok fazla” ya da “oldukça” endişe duymaktadır. Bu nedenle, sosyal medya platformlarının kendine has özellikleri göz önüne alındığında, suç ve şiddet olayları hakkında daha fazla bilgi edinmek isteyen bireyler, sosyal medyada daha sık görüşme ve paylaşım yapabilmektedir. Sonuç olarak da sosyal medya tüketimi ve etkileşimi de bireyler arasında korkuyu besleyebilmekte veya artırabilmektedir.

Geleneksel medya ile kıyaslandığında sosyal medya birçok özgün özelliğe sahip olup sosyal medya tüketiminin korkuyla ilişkisine yönelik birkaç olası durum mevcuttur. Bireyler toplumda yerel veya ulusal düzeyde meydana gelen suç ve şiddeti öğrenmekle ilgilirse, sosyal medyada daha fazla içerik tüketmenin yanı sıra suçla ilişkin konularla ilgili bilgilere dâhil olmayı (yorum yapma, paylaşma vb.) seçebilir veya motive olabilirler. Suçla ilgili içerikle etkileşim, kullanıcıların sunulan bilgiler hakkındaki inançlarını ve görüşlerini güçlendirebilir veya değiştirebilir. Kişinin sosyal medyayı kullanma ve suç ve şiddetle ilgili içerikle meşgul olma sıklığı veya içeriğe ulaşma eksikliği, kullanıcılar arasında farklı korku seviyelerine katkıda bulunabilmektedir. Yoğun sosyal medya kullanımı, artan korku düzeyi ile ilişkili olabilmektedir. Suç korkusuyla doğrudan bir karşılaştırma yapılmasa da yüksek seviyede korku sergileyen bireylere benzer şekilde kaygı, sosyal çekilme, kötü psikolojik durum ve düşük yaşam doyumu yaratmaktadır. Bu nedenle, daha fazla sosyal medya tüketen bireylerin suç korkusu ve mağduriyet ile ilişkisinin psikolojik ve sosyal kaygılarını da şiddetlendirebileceği makuldür (ss. 159-161).

Hermida, Fletcher, Korell ve Logan (2012), medya kuruluşlarının sosyal medyayı, haberlerin dağılımı ve medya tüketicileri ile bağlantı kurmanın bir yolu olarak benimsediklerini belirtirken haber içeriklerinin paylaşılması ve önerilmesi için bir dizi mekanizma sağladığına dikkat çekmektedir. Sadece medya kuruluşlarında çalışan değil aynı zamanda bireysel çalışan gazeteciler için de içerik paylaşımı, ilişkileri geliştirme ve topluluk oluşturma adına sosyal medya günlük rutinin bir parçası haline gelmiştir. Sosyal medyadaki haber akışı, sektörün izleyicilerle olan ilişkisini yeniden şekillendirmekte ve halkın neyi ne zaman bilmesi gerektiğine karar veren bir profesyonel olarak gazetecinin otoritesini zayıflatmaktadır (ss. 815-817). Homofili ya da daha çok bilinen adıyla yankı odası etkisi denilen bireylerin karşıt bakış açılarına maruz kalmaktansa kendi temel inançlarını doğrulayan başkalarıyla bağlantı kurma eğilimi tartışmalı bir husus olup, Twitter’da kürtaja yönelik tartışmaların yer aldığı tweetlere bakıldığında hem homofili hem de heterojenlik sağlandığı görülmektedir (s. 822). Yani bireyler birden fazla medya kaynağından bilgi alma eğiliminde iken bireylerin aynı olaydan aynı içeriği almaları olası değildir. Sonuç olarak, kişinin sosyal medyayı kullanma ve suç ve şiddetle ilgili içerikle meşgul olma sıklığı (veya eksikliği) kullanıcılar arasında farklı korku seviyelerine yol açabilmektedir.

Geleneksel medyanın suç gerçekliğini yanlış temsil ettiğini belirten Prieto Curiel, Cresci, Muntean ve Bishop (2020), sosyal hayatın içindeki olayların haber değeri taşıması için izleyicinin/okuyucunun dikkatini çekmesi ve bu nedenle nadir, güncel veya beklenmedik olması veya alternatif olarak özel bir önemi olması gerektiğine dikkat çekmektedir. Suçların çoğunluğu sadece teşebbüstür veya ciddi sonuçlar doğurmaz. Geleneksel medyada 400 suçtan 1’inden daha azına yer verilir. Bunlar genellikle şiddet içeren veya cinsel içerikli suçlardır; şiddet içermeyen suçlara göre ağır basarlar ve çok daha sık yer alırlar. Geleneksel medya ile sosyal medya içerik bakımından önemli farklılık göstermektedir; geleneksel medya büyük felaketleri sosyal medyadan daha derinlemesine ele alırken, suç bakımından sosyal medya geleneksel medyaya göre daha doğru bir betimleme yapabilir. Bir suç meydana geldiğinde hafif olup olmamasına bakılmaksızın suçun mağdurları, suçtan dolayı olarak mağdur olanlar ve tanıklar, suça ilişkin düşüncelerini paylaşmaya daha meyilli olabilirler böylece bir yerin suça ilişkin gerçekliğini sosyal medya daha doğru şekilde sunabilir (ss. 2-3).

Awais, Abbas, Ali ve Ashraf (2020), Pakistan’da 371 üniversite öğrencisinin katılımı ile medyanın suç korkusuna etkileri üzerine yaptığı araştırmada sosyal medyada yer alan

suça ilişkin videolar ile suç korkusu arasında yüksek düzeyde ilişki olduğu, sosyal medyada daha yüksek düzeyde suça ilişkin videolara maruz kalmanın daha yüksek düzeyde algılanan risk, suçun ciddiyet algısı ve algılanan kontrole yol açtığı sonucuna ulaşılmıştır (s. 724).

Prieto Curiel, Cresci, Muntean ve Bishop (2020), İspanyolca konuşan 18 Latin Amerika ülkesindeki Twitter paylaşımlarını ele alarak yaptığı araştırmada, suçla ilgili tweetleri her bölgenin (şehir ve ülke bazında) suç verileri ve suç korkusu verileriyle karşılaştırmıştır. Bu tweetlerden sadece %1,5'i suça ilişkin olup en çok şiddet içeren suçlarla ilgili tweet atılmıştır. Kitle iletişim araçlarının sosyal medya üzerinde güçlü bir etkisine dikkat çekilirken suçla ilgili tweetlerin %33'ünün ya bir gazetenin Twitter hesabından ya da bir gazeteci tarafından atıldığını göstermektedir. Ayrıca güvenliğe ilişkin konulara ilgi duyan veya şikâyetçi olan hesapların olayın mağduru veya tanığı olmadıkları, güvensizliğe veya belirli bir suça karşı tepki gösteren, hükümet ve kurumsal hesaplar ile gazeteleri ve diğer bilgi kaynaklarını takip eden kişiler olduğu tespit edilmiştir. Meksika özelinde yapılan incelemede ise gerçek suç oranları ile sosyal medyada bu suçlara ilişkin tweetler karşılaştırılmıştır. Mala karşı işlenen suçların oranı %65,9 iken yer alan tweetlerin sayısı %9,8 olarak tespit edilmiştir. Cinsel suçlar için bu oran aynı, şiddet içeren suçların oranı %1,5 iken şiddet içeren suçlara ilişkin tweetleri oranı %42,2 olarak (28 kat); cinayet suçunda ise suç oranı %0,1 iken cinayet suçuna ilişkin tweetlerin oranı %28,3 olarak (283 kat) yer almıştır (ss. 5-8). Bölgede en sık görülen suç türü olmasa da şiddete ilişkin hususlar geleneksel medyaya benzer şekilde sosyal medyada da fazlaca yer almaktadır. Yine sosyal medya, geleneksel medya gibi şiddet içeren suçlara karşı güçlü bir eğilim göstermektedir. Kişi başına gayri safi yurtiçi hasılası daha yüksek olan ülkelerde cinayetle ilgili tweet sayısı ile cinayet oranı arasındaki oran, sosyal medyada daha yüksek bir katılım getirmektedir. Yani daha yüksek cinayet oranına sahip ülkelerde suça ilgili daha fazla tweet atılmaktadır.

Sosyal medyayı kullanıcıların çok fazla bilgiye eriştikleri ve bilgi edindikleri sembolik bir kolektif ortam olarak gören Özer (2020), yetiştirme/ekme teoreminin süreklilik arz ettiğini belirtirken bu teoremin sosyal medyayı da ele alacak şekilde çalışılması gerektiğinin önemine dikkat çekmektedir. Bu bağlamda yetiştirme/ekme kuramının sosyal medyaya uygulanmasına ilişkin yaptığı araştırmada iki televizyon kanalı ile Twitter üzerinden eş zamanlı olarak insanların dünya algılaması ve sosyal gerçeklik kavramsallaştırmasına katkısını ortaya koymak amacıyla mesaj sistem çözümlemesi yapmıştır. Genel olarak olaylar büyük şehirlerde ve merkezlerde yaşanırken, şiddet uygulayanlar erkek, şiddete uğrayanlar

bakımından kadınların sayısı azımsanamayacak derecededir. Toplam şiddet sayısı ise Twitter için her iki televizyon kanalının toplamından daha fazla gözlemlenmiştir. Yapılan araştırma, derinlemesine görüşme ile de desteklenmiştir. Bu kapsamda Twitter ve televizyon kullanım süreleri üzerinden 14 görüşülen şahıs az (4 kişi) ve çok (10 kişi) izleyici kategorilerine ayrılmıştır. Az izleyici kategorisindekilerden 2'si tümüyle 1'i de kısmi olarak; çok izleyici kategorisindekilerden 9'u tümüyle 1'i de kısmi olarak medyanın kötü dünya sendromunu desteklediğini belirtmiştir. Özer, araştırmanın sonucunda sosyal medya ile yetişmiş kuşaklara yönelik olarak sadece sosyal medyadaki yetiştirme/ekme etkisinin araştırılmasının zorunluluğuna dikkat çekmektedir (s. 224).

2.3.2. *Özgeci / Altruistik Suç Korkusu*

Suç korkusuna ilişkin yapılan çalışmaların büyük bir çoğunluğu bireyin kendisi için duyduğu korkuya odaklanmaktadır. Bireylerin kendi güvenliklerinden endişe etmesi ve korkması doğal iken bununla birlikte yaşamlarında önemli olarak atfettikleri başka kişiler (çocuk, eş, arkadaş vb.) için de korku duyabilmektedir (Warr, 1992: 723). Risk toplumu içerisindeki yaşamdan kaynaklı kaygının bir ifadesi olarak özgeci korku, güvenlik endişesi ile birlikte ortaya çıkmaktadır. Suç korkusu literatürüne Warr (1992) tarafından **“Özgeci/Altruistik Suç Korkusu”** (altruistic fear of crime) olarak kazandırılan, ayrıca **“Diğerleri/Başkaları İçin Duyulan Suç Korkusu”** (fear of crime for others) (Snedker, 2006) olarak da betimlenen bu durumu Warr ve Ellison (2000) bireysel korku kadar önemli bir sosyal sorun olarak görmektedir. Ebeveyn sevgisinin gücü, çocukların fiziksel ve duygusal savunmasızlığı ile birleştiğinde, ebeveynlerin çocuklarını korumak için kendilerini korumaktan daha aşırı veya kararlı önlemler alabileceklerini göstermektedir. Hatta yetişkinlerin çocuklarına kendilerinden daha fazla değer verme eğiliminde oldukları sonucuna götürmektedir (s. 552).

Suç korkusunun sadece bireysel ve ayrı bir olgu olarak değil aile ve arkadaşları da içeren sosyal bir olgu olarak görülmesi gerektiğini belirten Warr ve Ellison (2000) tarafından hane halkına yönelik özgeci suç korkusu araştırması sonucunda kişisel korku düzeyi yaygın iken özgeci korku düzeyinin kişisel korku düzeyini de aşan derecede yaygın bir olgu olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Ayrıca özgeci korku, kişisel korkuya göre toplumda suç korkusuna ilişkin yerleşik inançlarda da farklılık göstermektedir. Şöyle ki kişisel korku konusunda cinsiyetçi yaklaşım kadınların daha çok korktukları yönünde iken erkeklerin

eşleri ve çocukları söz konusu olduğunda özgecil korkulara karşı daha duyarlı olduğunu göstermektedir. Ayrıca kişisel korkunun aksine, özgeci korku genellikle yaş ilerledikçe azalmaktadır (s. 574).

Snedker (2006), Warr ve Ellison'un yaptığı araştırmanın çocuklar ve eşler ile sınırlandırılması; geniş aile, arkadaşlar, komşular ve yabancılar dâhil olmak üzere diğer insanlar için korkuyu görmezden gelmesi nedeniyle eleştirmiştir. Snedker, hane halkı içerisinde geleneksel cinsiyetçi iş bölümünün bulunduğunu, kadınların sadece ev işi ve çocuk bakımı ile kalmayıp aynı zamanda aile içinde daha fazla duygusal destek ve bakım sorumluluklarını üstlendiğini; erkeklerin ise aile bireylerine karşı dışardan gelebilecek tehditlere karşı emniyet ve güvenliğinin sağlanması rolüyle ilişkilendirildiğini belirtmektedir (ss. 166-168). Bu kapsamda yapılan nitel çalışma sonucunda, erkeklerin özgeci korkusu daha fazla iken kadınların bireysel korkusunun daha fazla olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Başkaları için riski azaltmak ve davranışlarını kısıtlamak adına hem erkekler hem de kadınlar davranış değişikliği göstermektedir. Fakat kadınlar kendi davranışlarını değiştirmekte ve çocuklarının davranışlarını kısıtlamakta iken erkekler kendi davranışlarını değiştirmekle beraber eşlerinin de davranışlarını değiştirmeye teşvik etmektedir. Bu nedenle özgeci suç korkusu ile kişisel suç korkusu davranış değişikliğine gitme ve kısıtlama davranışları açısından benzer sonuçlar doğurabilmektedir (s. 190).

Kişisel korku düzeyi en düşük seviyede olsa bile ve hatta kişi hiçbir korkuya sahip olmasa bile, bireyler hayatında güvenliği konusunda endişe ettiği başka bireyleri barındırmaktadır. Başkaları için duyulan korkunun evrensel olduğunu, daha fazla insanı etkilediğini ve daha zarar verici olduğunu belirten Haynes ve Rader (2015) bunun sebebini hem birden fazla kişi için korku duyulması hem de kendi güvenliklerine nazaran diğer kişilerin güvenlikleri üzerinde daha az kontrole sahip olmaları ile açıklamaktadır (s. 304). Haynes ve Rader'in yaptığı araştırma ile erkek ve kadınların suça dair endişeleri birinci öncelikli olarak ailelerinde iken ikinci öncelik erkekler için eşlerinde, kadınlar için ise arkadaşlarında olmaktadır (s. 312). Özgeci suç korkusu, özgeci korkunun yöneldiği kişinin de suç korkusunun artmasına neden olmaktadır. Gilchrist, Bannister, Ditton ve Farrall (1998: 290) tarafından "*bulaşıcı korku*" olarak betimlenen bu durum yalnızca kadınlar tarafından bahsedilen ve diğer insanların endişelerinin kendi korku düzeyleri üzerindeki etkisine atıfta bulunan bir faktör olarak görülmektedir. Bazı kadınlar, eşlerinin endişelerinin kendileri için duydukları endişeyi artırdığını ifade etmektedir.

Çocukların suçla ilgili kişisel deneyimlerden yoksun oldukları ve belirli bir dereceye kadar ebeveynlerinin endişelerini paylaşmayı öğrendikleri varsayılmaktadır. Ebeveynlerin özgeci suç korkusu ebeveynlik tarzı ve ebeveyn ile çocuk arasındaki bağın kalitesine göre değişmektedir. Ayrıca ebeveynler dolaylı suç korkusu yaratarak mağduriyet riskini azaltmak adına çocukları için kısıtlama ve kontrol davranışlarına gidebilmektedir. Öte yandan, özgeci korku incelenirken ebeveynler tarafından en çok korkulan suçların dikkate alınması gerektiğini belirten Vozmediano, San-Juan, Vergara ve Alonso-Alberca (2017) bunların ebeveynler tarafından çocuklarının başına gelebileceğini değerlendirdikleri tehditler ile ilgili olduğunu vurgulamaktadır. Çocukların aile üyeleri veya tanınan kişiler tarafından suç mağduru olma olasılığı daha yüksek olsa da yabancı birinden gelebilecek kaçırılma, saldırı, taciz ve hatta cinayet gibi tehlikeler ebeveynlerin en çok korktuğu suçlar olarak görülmektedir (s. 677).

Ünal-Reşitoğlu (2017), toplumsal cinsiyet beklentilerine uygun olarak ebeveyn olmanın korkunun derecesini artırdığını vurgularken yaptığı çalışmada katılımcıların cinsiyet fark etmeksizin öncelikli olarak çocuklarının suça maruz kalmasından korktukları, kadınların sırasıyla çocukları-eşi-anne/babası ve kardeşleri için suç korkusu duydukları, evlilerin çocukları ve eşleri için özgeci korkusu yüksek iken bekârların anne/babası ve kardeşleri için özgeci korku duydukları sonucuna ulaşmıştır (ss. 151-152). Talu ve Avcı'nın (2019a) özgeci suç korkusu ölçeğinin geliştirilmesine ilişkin çalışmasında annelerin sırayla en çok çocuklarının kaçırılması, cinayete uğraması, fiziksel saldırıya uğraması, hırsızlığa uğraması ve cinsel istismara-tecavüze uğraması düşüncesinin kendilerini korkuttuğunu beyan etmişlerdir (ss. 73-75). Ebeveynlerin son yıllarda çocuklara yönelik işlenen suçlarda meydana gelen ciddi artışların etkisiyle çocuklarının güvenliği konusunda her geçen gün daha da çok korku duymaya başladığını belirten Talu ve Avcı (2019b), yaptığı araştırma sonucunda annenin yaşı arttıkça özgeci suç korkusunun azaldığı, oturulan mahalleyi/semti güvenli bulmayan annelerin özgeci suç korkusunun daha yüksek olduğu ve geçmişte mağduriyet deneyimi yaşamış annelerin özgeci suç korkusu düzeyinin yüksek olduğu sonucuna ulaşmıştır (ss. 277-280).

2.3.3. Suç Korkusunun Etkileri

Suç korkusu; bireylerin gündelik rutin davranışlarını, kişisel güvenlik algılarını, hayata bakış açılarını, kurdukları toplumsal ilişkileri etkileyen, son yıllarda sıklıkla gündeme

gelmeye başlayan bir sosyal problemdir. Düzensiz göçe eşlik eden kötü kentleşme süreciyle birlikte suç korkusunu da sadece kişisel güvenlikle ilgili bir sorun olarak değil toplumsal güven ve bütünleşmeyle ilgili sosyolojik bir problem olarak görmek gerekmektedir. Bu haliyle suç korkusu sadece kamu kurumlarının değil aynı zamanda akademisyenlerin de ilgi odağı haline gelmiş, suç korkusu üzerine yapılan çalışmaların artmasını sağlamıştır (Gökulu, 2018, ss. 585-586).

Suç korkusu arttıkça birçok insanın davranış değişikliği ve kısıtlama davranışına gittiğini aktaran DuBow, McCabe ve Kaplan (1979), suça tepki olarak değerlendirilebilecek davranışların geniş bir yelpazede olduğunu ve suça karşı sonsuz sayıda davranış çeşidi gösterebileceğini belirtmektedir. Suça ilişkin risklerin varlığına yönelik değerlendirmelerin sonucunda beş farklı davranışsal tepki verilmektedir: **Kaçınma davranışı;** zaman, mekân veya kişiye bağlı olarak suç mağduriyeti riskinin yüksek olduğuna inanılan durumlardan/şahıslardan kendini uzaklaştırarak veya bu durumla/şahısla arasına mesafe koyarak suça maruz kalmayı azaltmak için alınan eylemlerdir (*geceleri dışarı çıkmama, metro vb. toplu taşıma araçlarını kullanmama, belirli park, cadde veya semtlere uğramama, yabancılardan uzak durma vb.*). **Korunma davranışı;** mağduriyete karşı direnişi artırmayı ve mağduriyet riskini azaltmayı amaçlarken failin suç işlemesini veya suç işlemeye teşebbüs etmesini engellemek amacıyla kişisel veya yaşanan yerin korunmasına ilişkin davranışlardır (*kapılara sağlam kilit takmak, yanında silah taşımak, ateşli silah satın almak, hırsızlığa karşı alarm taktırmak, güvenli binalarda ikamet etmek vb.*). **Suç karşı sigorta yaptırma;** mağduriyete ilişkin maliyeti en aza indirmeye çalışma davranışdır. Suça maruz kalma veya mağduriyeti engellemeye yönelik değil, mağduriyetin kısmen veya tamamını tazmin ederek mağduriyetin sonuçlarını etkilemeye yönelik davranıştır (*hırsızlığa karşı evini sigortalatma, bankada kasa kiralama, hayat sigortası yaptırma vb.*). **İletişimsel davranış;** suça ilişkin bilgi ve duyguların başkalarıyla paylaşılması, kişisel mağduriyet deneyimleri, suçun nedenleri veya suçla ilgili bir şeyler yapmanın yolu hakkındaki fikirlerle ilgili suç hikâyelerinin anlatılmasını içeren davranışlardır (*gündüz kuşağı / aktüel programlar*). **Katılımcı davranış** ise formal veya informal olarak belirli bir suça ya da genel anlamda suça karşı yönlendirilen eylemlerdir (*şüpheli şahısları kolluğa bildirmek, mahalle sakinlerinin suça karşı nöbet tutması vb.*) (ss. 30-32).

Suç korkusu, suçun kendisinden bağımsız olarak günlük yaşamı tehdit etmektedir. Aynı zamanda suç korkusunun ortaya koyduğu kişisel ve toplumsal sonuçlar, suçun ortaya

çıkardığı sonuçlardan daha da ileridedir. Suç beklentisi içindeki soyut maliyet olarak beliren suç korkusu üzerinde yapılan araştırmalar suç oranlarının düşüşünün suç korkusunda azalmaya yol açmadığını göstermektedir. Bu sebeple suç korkusunun daha çok olumsuz etkileri ile anıldığı söylenebilir. Suç korkusunun olumsuz etkileri ekonomik, bireysel, toplumsal ve siyasal etkiler şeklinde kategorize edilmektedir.

Ekonomik etkiler, bir suçun mağduru olmama adına alınan tedbirler ve bireylerin aldığı tedbirlerin toplumsal yansımalarına ilişkindir. Bireysel anlamda korunma davranışı içerisinde sayılan yaşadığı yere sağlam kapı ve kilit taktırma, alarm ve kamera sistemi kurma, pencerelere demir parmaklık taktırma, güvenli konutlarda ikamet etme, yaşanan yerlerin yeterince aydınlatılması, güvenlik görevlisi bulundurma ile güvenlik riskine karşı sigorta yaptırma vb. davranışlar bireyi, yaşam kalitesini yükseltmek için ciddi bir maliyet altına sokmaktadır (Sipahi, 2016: 61). Suç korkusuna kaçınma davranışlarını benimseyerek karşılık veren bireyler ise tehlikeli olarak algıladıkları yerlerde bulunan lokanta, dükkân, ticari alanlar ve meskenlerden uzak durdukları için hem kendilerine hem de topluma bir maliyet yüklemektedir. Güvensiz olarak algılanan bu alanlardaki işletmelerde müşteri kaybına bağlı olarak gelir kaybı da yaşanmaktadır. Suç korkusunun yoğun olarak görüldüğü yerlerde konut piyasası olumsuz etkilenirken yatırımların (eğitim, sağlık, istihdam vb.) azalmasına, turizm faaliyetlerinin azalması ile birlikte turizm gelirlerinin düşmesine sebep olmaktadır. Devlet yönetimi açısından ise kameralı güvenlik sistemlerinin kurulması ve yaygınlaştırılması, kolluk hizmetlerine yapılan yatırım (bina, personel, teçhizat vb.) ve suç önleme stratejilerinin geliştirilmesinden kaynaklanan maliyetler ortaya çıkmaktadır (Doran ve Burgess, 2012, ss.16-18). Warr (2000), güvenlik hizmetlerinin metalaşmasından bahsederken korkunun satılması (*the selling of fear*) kavramına değinmektedir. Buna göre bazı güvenlik ürünlerinin satılması için suç korkusu kasıtlı olarak abartılmakta veya dramatize edilmektedir (s. 479).

Bireysel etkilerine bakıldığında ise bireyde endişe ve korku duygusu yaratarak insan psikolojisini olumsuz etkilemekte ve yaşam kalitesinin azalmasına sebep olmaktadır. Suç korkusunun etkisi, zarar veren fizyolojik değişikliklerden psikolojik reaksiyonlara ve davranışsal adaptasyonlara kadar uzanmaktadır. Suç korkusu nedeniyle fiziksel açıdan artan kalp hızı, hızlı nefes alma, daralan görüş alanı vb. etkiler görülebilmekte; psikolojik açıdan ise öfke, çaresizlik, başkalarına güvensizlik, yabancılaşma ve yaşamdan tatminsizliğe kadar ulaşabilmektedir. Aynı zamanda akıl sağlığını etkilemekte ve uzun vadeli travmalara yol

açabilmekte, suç korkusu nedeniyle kaçınma ve korunma davranışları gösterilmektedir (Doran ve Burgess, 2012: 9; Miceli, Roccato ve Rosato, 2004: 777). Hukuk Uygulama ve Adalet Dairesi Başkanlık Komisyonunun suç oranı yüksek olan iki büyük şehirde yaptığı suç araştırmasında, ankete katılanların %43'ünün geceleri sokaklardan uzak durduğunu, %35'inin yabancılarla hiç konuşmadığını, %21'inin geceleri araba veya taksi kullanmayı tercih ettiği, %20'sinin ise başka bir bölgeye taşınmak istediğini belirtilmiştir. Aynı zamanda %33'ü yaşadığı yerde gece yalnız yürümenin güvenli olmadığını, %37'si suçlulardan korunmak için evinde ateşli silah ve %28'i ise aynı sebeple bekçi köpeği bulundurduğunu, %28'i kapılarına yeni kilit ve %10'u pencerelere demir parmaklık taktırdıklarını söylemektedir (NCJRS, 1967, ss. 50-51). Kişisel mağduriyet olmasa bile, suçun olduğu bir dünyada yaşamının sağlığı etkileyebileceği birçok yol vardır. Bu konuda yapılan çalışmalar tehdit edici koşullara tekrar tekrar maruz kalmanın sağlığı bozduğu, sağlıksız davranışlarda artışa yol açtığı, kamusal alanda güvensiz hissetme sebebiyle fiziksel aktivitelerin ve evden ayrılmama ile birlikte sosyal aktivitelerin azalmasına yol açtığını belirtmektedir (Dolan ve Peasgood, 2006: 125). Ayrıca başkalarına güvensizlik sebebiyle sosyal bağ kurma yeteneği kısıtlanmakta, sinir ve bağışıklık sistemlerinde aşınma ve yıpranmaya neden olmakta, düşük suç korkusuna sahip olanlara göre yüksek suç korkusu gösterenlerde 1,93 kat depresyona girme olasılığı artmaktadır (Stafford, Chandola ve Marmot, 2007: 2076).

Suç korkusunun toplumsal etkilerini “*dayanışma erozyonu*” olarak betimleyen Sokullu-Akıncı (2011), günümüz toplumunun tehlike ve risk toplumu olduğunu, modern risklerin kitlesel yıkımlara yol açarken toplumsal birliği ve resmi olmayan sosyal kontrol mekanizmalarını zayıflattığını belirtmektedir. Toplumsal dayanışma çökerken kamusal alanlar suçlulara kaldığından suçluluk artmaktadır (s. 106). Yapılan araştırmalarda genel olarak suç korkusunun önemli bir sosyal sorun olduğu kabul edilirken komşuluk ilişkilerinde erozyona yol açtığı, mahalle kavramını zedelediği, toplumsal güvensizlik yarattığı, sosyal ilişkiler ve sosyal bağlar ile bir topluluğun kamusal imajına zarar verdiği, potansiyel ziyaretçilerde kaçınma davranışına neden olduğunu göstermektedir (Doran ve Burgess, 2012: 19). Ayrıca yaşanan bölgedeki örgütlü yaşam kapasitesinde düşüşe, iş koşullarının kötüleşmesine, farklı sapma ve suçluluk kavramlarının yerleşmesine, toplum yapısında önemli değişikliklere yol açmakta ve bunun sonucunda da toplumsal çöküş yaşanmaktadır (Skogan, 1986: 215). Varlıklı bireylerin kendilerini ve mülklerini koruma adına güvenli alanlara taşınmaları sonucunda suç vakaları hâlihazırda başka sosyal ve ekonomik

dezavantajlı gruplar üzerine kayabilmektedir (Hale, 1996: 82). Korkuya verilen bireysel tepkiler temelde toplum yaşamını tehlikeye attığında ve kamunun güvenliğinden çok özel güvenliğin ön plana çıkarak zengin ve yoksul arasındaki eşitsizlikler artış gösterdiğinde toplumun suçla mücadele kapasitesi tükenmektedir (Moore ve Trojanowicz, 1988: 3). Suç korkusu, ırkçılığı ve yabancı düşmanlığını meşrulaştırmak için gerekçe sağlayabilecek bir “güvenlik ideolojisi” oluşturarak topluluklar üzerinde olumsuz etkiler yaratabilmektedir (Miceli, Roccato ve Rosato, 2004: 777).

Siyasal etkileri incelendiğinde ise güvenliğinin tehlikede olduğu duygusuna kapılan insanlar özgürlüklerinden kolayca vazgeçebilmekte, yöneticiler de özgürlükleri sınırlayan yasaları daha kolay bir şekilde parlamentolara ve halka kabul ettirebilmektedirler (Sokullu-Akıncı, 2011: 107). Politikacıların, halkın suç korkusuna yanıt olarak yasa ve düzen gündemlerini destekledikleri ve daha fazla seçim desteği elde etmenin bir yolu olarak korkuları körükledikleri bilinmektedir (Cordner, 2010: 5). Richard Nixon'un hukuk ve düzene vurgu yapan 1968 yılı ABD seçim kampanyası, siyasi avantaj için suçtan ve suç korkusundan yararlanan ilk seçim olmuştur. Bugün suçun, yerel ve ulusal siyasilerin seçim kampanyalarında yoğun bir şekilde yer almaya devam ettiğini vurgulayan Warr (2000), politikacıların kamusal suç korkusundan yararlanma hevesinin suç korkusunun modern yaşamın merkezinde olduğunun kanıtı olduğunu belirtmektedir (s. 480). Politikacılar da halkı korkutmak ve desteğini almak maksadıyla medyatik simgeleri ve korku hikâyelerini kullanmaktadır (Madriz, 1997: 114). “Her türlü suçla amansız mücadele”, “suça karşı sıfır tolerans”, “operasyonlar hız kesmeden sürüyor”, “suç ve suçlulara taviz yok” tarzı vaat ve söylemler, suç korkusunun politik bir araç olarak değerlendirildiğini göstermektedir.

Medyanın kamudaki suç korkusunu şekillendirdiğini belirten Callanan’a (2005) göre siyasetçilerin aktardığı mesajlar haber medyası ve eğlence programlarında sunulan suç tasviri ve suç önleme ile örtüşmekte, basit siyasi mesajlar izleyicide yankı bulmakta, suçun sansasyonel doğası gereği halkın dikkatini çekerken suç korkusunu yükseltmekte ve suç sorununa ilişkin yöneticilerin harekete geçmesi yönündeki talebi ve suçun önlenmesi yönündeki tepkileri artırmaktadır (s. 8). Suç korkusu özgürlükçü politikaların cazibesini azaltırken cezalandırmanın artırılmasına yol açabilmektedir. Aynı zamanda halk nezdinde suçluların yeterince cezalandırılmamış olması adalet sisteminin meşruiyetini zayıflatırken kanunsuz adaletin gelişebileceğini ortaya koymaktadır (Hale, 1996: 82). Visser, Scholte ve Scheepers (2013), bazı araştırmalarda yüksek suç oranlarının kolluğun kötü performansının

bir göstergesi olarak algılandığını, suç oranları ile kolluğa güven arasında bir ilişki olduğunu belirtmektedir. Bir ülkedeki suç seviyesi yüksek olduğunda ve halk bunu kolluğun kontrolünün eksikliği olarak algıladığında, kolluğa olan güven azalırken halk kamusal alanda kendilerini daha az korumada hissetmektedir. Kolluğa güvensizlik, suç korkusu ve toplumsal güvensizlik duygusuna sebep olmaktadır (s. 281).

Genel anlamda suç korkusunun olumsuz etkilerine karşılık olumlu etkilerine değinen Melde, Berg ve Esbensen (2014), suçun olası sonuçlarından korkan bireylerin şiddet içeren davranışlarda bulunma ve mağduriyet yaşam olasılıklarının daha düşük olduğunu belirtmektedir; bu sebeple korku, fail veya mağdur olarak şiddet içeren davranışlarda bulunma halini azaltmaktadır (s. 482). Rutin aktiviteler ve yaşam tarzı teorileri ışığında değerlendirildiğinde kaçınma ile bir suçun etkileri, korunma davranışları ile de savunmasızlık duyguları azaltılabilmektedir. Rutin faaliyetlerde ve sosyal etkileşimlerde yapılan düzenlemeler de suça maruz kalma riskini azaltmaktadır. Kızmaz (2020: 14), suç korkusunun suç önlem konusunda toplumsal dayanışmayı artırıcı etkisinin olduğunu belirtmektedir. Ayrıca mahalle sakinleri ile kolluk kuvvetlerinin müşterek çalışmalar yürütmesi konusunda istek yaratabilmektedir. Fakat Sipahi (2016: 64), bu dayanışmanın tüm toplumda değil mahalle, sokak vb. daha dar kapsamda olabileceğini, hırsızlık gibi bazı suç türlerine karşı sosyal etkileşimi arttığını ve dayanışmanın tesis edilmesinin gündeme geldiğini vurgulamaktadır.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

ARAŞTIRMANIN KAPSAMI VE YÖNTEMİ

3.1. Araştırmanın Konusu

Medya kavramı günümüzde oldukça yoğun olarak kullanılmasına rağmen bu kavramın sınırlarını ve kapsamını tam olarak belirlemek mümkün değildir. Günümüzde medya kavramını klasik kitle iletişim araçlarıyla sınırlandırmayıp interneti de bu alan içerisinde değerlendirmek özel önem teşkil etmektedir. Bu haliyle medya ve bilgi ortamı, geleneksel medya ile buna alternatif dijital medya kaynaklarının kombinasyonu olarak tezahür etmektedir. Geleneksel medya araçlarına alternatif bir boyut kazandırması sebebiyle “yeni medya” kavramı içerisinde internet ve sosyal medya ortamı da medyanın temel niteliklerini taşımakla birlikte kendine özgü yönleriyle kendini farklılaştırmaktadır (Özkır, 2014: 39). Yeni medya türlerinin getirdiği etkileşim, kitlesizleştirme ve eş zamansızlık (Rogers, 1986) kavramları ile sosyal medya geleneksel medyadan farklılaşmaktadır. Sosyal medya, zaman ve mekân algısını ortadan kaldırırken yapısal özellikleri sayesinde hem bireyi hem de toplumu etkileme aynı zamanda da gündemi belirleme özelliğine sahip bir güçtür.

İnternet ve sosyal medya istatistiklerine (Digital 2021 Turkey) göre 84.690.000 nüfusa sahip ülkemizde; 65.800.000 internet kullanıcısı, 60.000.000 aktif sosyal medya kullanıcısı ve 59.100.000 aktif mobil sosyal medya kullanıcısı bulunmakta, insanlar günde ortalama 2 saat 57 dakikasını sosyal medyada geçirmektedir. Ülkemizde 38.000.000 Facebook kullanıcısı, 46.000.000 Instagram kullanıcısı ve 13.600.000 Twitter kullanıcısı bulunmaktadır. Literatürde farklı kuşak yaklaşımları olmakla birlikte 21’nci yüzyıl için bahsedilebilecek altı farklı kuşak tanımlaması yapılmakta ve bu kuşakların sosyal medya kullanımı ayrıca kullanım amaçları da birbirinden farklılaşmaktadır.

Suç korkusunun oluşmasına yönelik birçok faktör (kişisel özellikler, doğrudan/dolayı suç mağduriyeti, formal/informal sosyal kontrol eksikliği, çevresel faktörler vb.) bulunmakla beraber cinsiyet en ön plana çıkan etkenlerden biri olarak görülmektedir. Suç korkusu; fiziksel şiddet korkusu, mal kaybı veya malın zarar görmesi korkusu, konut dokunulmazlığının ihlali korkusu, nüfustaki farklı demografik yapıların korku düzeyindeki farklılıklar, medyanın rolü ve suç korkusu ile mağduriyet arasındaki ilişki gibi birçok konuyu içermektedir. Ülkemizde 2000’li yıllara kadar suç korkusu kavramı pek de ilgi

görmemiş olup ilk defa 2005 yılında İstanbul özelinde Uluslararası Suç Mağduru Araştırması yapılmıştır.

Ülkemizde çok sayıda sosyal medya kullanıcı bulunmasına rağmen sosyal medyanın suç korkusu üzerindeki etkisini incelemeye yönelik çalışmalar dünya genelinde de çok az veya kısıtlıdır. Suç korkusu üzerine ülkemizde 2009 yılında Mehmet KUL tarafından “*Toplumda Suça İlişkin Korkunun Yapılaşması*”, 2010 yılında Didem ÇETİN tarafından “*Ankara’nın İki İlçesinde Suç Korkusu Çalışması*”, 2011 yılında Gökhan GÖKULU tarafından “*Mağduriyet Risk Algısı ve Suç Korkusu: ODTÜ Öğrencilerine Yönelik Bir Uygulama*”, 2015 yılında Meral ÖZTÜRK tarafından “*Sosyolojik Açıdan Suç Korkusu ve Yaşam Memnuniyeti: Mersin İli Örneği*”, 2015 yılında Ertuğrul TALU tarafından “*Annelerin Özgeci Suç Korkusunu Etkileyen Faktörlerin İncelenmesi*”, 2017 yılında Mualla KÖSEOĞLU tarafından “*Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti’nde Yaşayan Kadınların Suç Mağduriyeti Korkusu*”, 2021 yılında Enver KAŞLI tarafından “*Türkiye’deki Suriyelilere Yönelik Suç Haberlerinin Suç Korkusu ve Yabancı Suçluluğu Açısından Analizi*”, 2021 yılında Bahar USTA BAKİ tarafından “*Güvenlikli Sitede Komşuluk İlişkileri Bağlamında Suç Korkusu*” ve 2022 yılında Gülhan ŞEN tarafından “*Toplumda Suç Korkusu ve Sosyal Sermaye Dinamikleri Açısından Afet Direnci: Burdur-Antalya Kent Merkezi Örneği*” konulu doktora tezleri ve bununla birlikte 14 adet yüksek lisans tezi tamamlanmıştır. Bu tezler arasında medya-suç korkusu ilişkisini konu alan çalışmalar yapılmış fakat sosyal medya-suç korkusu ilişkisine yönelik yeterli sayıda çalışma bulunmamaktadır.

Gerbner ve arkadaşlarının “Kültürel Göstergeler Projesi” dâhilinde ortaya koyduğu yetiştirme/ekme teorisinin, geleneksel medya içerisinde televizyonun suç korkusu üzerindeki etkisini araştırmaya yönelik rasyonel olduğu belirlenmiştir. Gerbner’in “kötü dünya sendromu” adı verdiği, her bireyin bilişsel bir önyargı geliştirdiği ve zamanla dünyayı gerçekte olduğundan daha tehlikeli görmeye başladığı fikri esas alınarak kadınların sosyal medyadaki suç korkusunun ortaya konulması, deneysel araştırma ile de ülke genelinde yaşayan kadınların sosyal medya kullanımı ile suç korkusu arasındaki ilişkinin yapılacak nicel çalışma sonucunda sosyal medya siteleri Facebook, Twitter ve Instagram’ın kullanımı ile kadınlar üzerinde yarattığı suç korkusunun ölçümünün sağlanabileceği değerlendirilmiştir.

3.2. Araştırmanın Amacı ve Önemi

Medyanın etkilerini inceleyen teoriler, uzun süreli medyaya maruz kalma ile suç korkusu arasında bir bağlantı kurmuştur. Fakat yapılan araştırmaların neredeyse tamamı geleneksel medya içeriği türlerine veya eğlence ortamlarına odaklanmıştır. Bununla birlikte, sosyal medya kullanımının bireylerin korku düzeylerini nasıl etkileyebileceği konusunda daha az bilgiye sahip olunduğunu söyleyebiliriz. Ülkemizde medya-suç korkusu ilişkisine yönelik yapılan çalışmalarda sosyal medyanın kadınlar üzerinde yarattığı suç korkusu ve bu korkuya bağlı olarak aldıkları önlemlere ilişkin detaylı bir analiz yapılmamıştır. Bu sebeple yapılacak nicel çalışma ile sosyal medyanın kadınlar üzerinde yarattığı suç korkusunun ölçümünün sağlanması ve literatüre katkıda bulunulması amaçlanmıştır.

Bu amaçla tezin amacı yeni medya içerisinde sosyal medya kavramı ile suç korkusu kavramını, farklı teoriler bağlamında ele aldıktan sonra kadınların farklı değişkenler (*yaş / kuşak, medeni durum, çocuk sahibi olma, eğitim durumu, meslek, hane geliri ve yaşadığı yer, kullanılan sosyal medya platformu, kaç yıldır sosyal medya kullanıldığı ve günlük ne kadar süre sosyal medya kullanıldığı, suç haberleri ile etkileşim sıklığı*) bağlamında sosyal medya kullanımına bağlı olarak suç korkusu yaşıyıp yaşamadığının, kadınların sosyal medya üzerinden hangi tip suçlara karşı suç korkusu yaşadığının, bu korkuya ilişkin nasıl tedbirler aldıklarının, özgeci suç korkusunun aile ve yakın çevresinde kimlere yönelik olduğunun, sosyal ve fiziki düzensizliklerin suç korkusuna etkisinin, sosyal medyada maruz kalınan suç haberlerine ilişkin algının nicel araştırma yöntemleri kullanılarak belirlenmesine yöneliktir.

3.3. Araştırmanın Evreni ve Örneklemi

Araştırmanın evrenini Türkiye’de yaşayan 18 yaş ve üzeri kadınlar oluşturmaktadır. Buna göre araştırmanın evreni 2021 yılı TÜİK istatistiklerine göre toplamda 31.183.135 kadındır. Ülke genelindeki sosyal medya kullanıcısı kadınlara ulaşmanın zaman ve maliyet açısından imkânsız olması nedeniyle çalışma evreni içerisinde 18 yaş ve üzerindeki kadınlardan tabakalı örnekleme yöntemi ile evreni en iyi temsil edecek şekilde %95 güven aralığı kullanılarak hesaplama yapılmış, örneklem büyüklüğü minimum 384 kişi olarak belirlenmiştir.

3.4. Araştırmanın Metodolojisi ve Veri Toplama Yöntemi

Araştırma öncesi suç korkusu, medya-suç korkusu ilişkisi ve yetiştirme/ekme teoremi-suç korkusuna ilişkin kapsamlı bir şekilde Türkçe ve yabancı kaynaklardan farklı değişkenlerin çalışıldığı suç korkusu ile ilgili literatür taranmıştır. Dünya genelinde suç korkusuna ilişkin yapılan çalışmalar sonucunda suç korkusunun gerek kavramsallaştırılmasının gerekse ölçülmesinin problemli bir konu olduğu görülmektedir. Bu sebeple farklı araştırmalarda kullanılan ölçekler incelenmiştir.

Cronbach alfa (α) değerlerinin yüksek olması nedeniyle **(0.87-0.90)** Ferraro (1995)'nin suç korkusu ve algılanan suç riski modellemesi esas alınarak oluşturulan ankette ABD Adalet Bakanlığı Adalet İstatistikleri Bürosu tarafından hazırlanan Ulusal Suç Mağduriyeti Anketleri (*National Crime Victimization Survey-NCVS*), Birleşmiş Milletler Suç Mağduriyeti Anketleri (*United Nations Manual on Victimization Surveys* ve *UN Violence Against Women: an EU-wide survey*) incelenmiş; suç korkusuna yönelik alınan önlemlere ilişkin Tandoğan ve Şimşek-İlhan (2016), Senn ve Dzinas (1996), Phelan, Sanchez ve Broccoli (2009)'nin çalışmaları ele alınmış; özgeci suç korkusunun belirlenmesine yönelik Ünal-Reşitoğlu (2017) ile Talu ve Avcı (2019a ve 2019b)'nin ölçeklerinden faydalanılmış; sosyal ve fiziki düzensizliklerin etkisine yönelik LaGrange, Ferraro ve Supancic (1992)'in çalışması esas alınmış; sosyal medya-suç korkusu ilişkisine yönelik Intravia, Wolff, Paez ve Gibbs (2017) ile Prieto Curiel, Cresci, Muntean ve Bishop (2020)'in çalışmalarından esinlenmiştir. Ayrıca ülkemizde Kul (2013) ve Sipahi (2016)'nin suç korkusu üzerine yaptıkları çalışmalara ilişkin kitaplardan da faydalanılmıştır.

Bu tez çalışmasında verilerin toplanması amacıyla kapalı uçlu sorular içeren anket yöntemi kullanılmıştır. Ankete katılım tamamen gönüllülük esasına göre yürütülmüş, başlangıçta ankete ilişkin bilgiler verilerek anket sorularına geçilmiş; kişinin anketi katılmayı reddetmesi veya sonradan vazgeçmesi durumunda ankete katılımı sonlandırılmış ve bu kişilere ait anket işaretlemeleri kayda alınmamıştır. Aynı zamanda katılımcılara herhangi bir ekonomik yükümlülük getirilmemiştir. Çalışma, Yükseköğretim Kurumları Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Yönergesi esaslarına uygun olarak yürütülmüş; Jandarma ve Sahil Güvenlik Akademisi Başkanlığı Etik Kurulundan bilimsel araştırma ve yayın etiği yönünden bir sakıncasının olmadığına dair onay alınmıştır (Ek-1).

Anket 27 Şubat 2022-10 Nisan 2022 tarihleri arasında Google Forms (online anket) üzerinden 9 bölüm 25 soru olacak şekilde gönüllülük esasına göre uygulanmıştır (Ek-2) Anket sonucu 74 ilden toplam 645 katılımcıya ulaşılarak anket sonlandırılmıştır. Anketin;

- ✓ Birinci bölümünde katılımcıların demografik özelliklerini (*yaş, medeni durum, çocuk sahipliği, eğitim, meslek, gelir, yaşanılan il ve yaşadığı yer*) belirlemeye yönelik **8 soru**,
- ✓ İkinci bölümünde katılımcıların sosyal medya kullanımını ölçmeye ilişkin **3 soru**,
- ✓ Üçüncü bölümde suç korkusuna temel teşkil edecek şekilde katılımcıların sosyal medya üzerindeki suç algısına ilişkin **6 soru**,
- ✓ Dördüncü bölümde katılımcıların son 1 yılda herhangi bir suça maruz kalıp kalmadığı, gelecekte suça maruz kalıp kalmayacağına ilişkin algısı ile yaşadığı bölgedeki suç oranına ilişkin algısına yönelik 1 soru, gündüz ve gece evde ve sokakta güvende hissetme durumunu belirlemeye yönelik 1 soru (*oldukça güvenli – 1 puan, güvenli – 2 puan, ne güvenli ne güvensiz – 3 puan, güvensiz – 4 puan, çok güvensiz – 5 puan*), belirlenen 12 suçun (6 şahsa karşı ve 6 mala karşı suçlar) mağduru olmaktan ne kadar korktuklarına ilişkin suç korkusu ölçeği temelinde 1 soru (*hiç korkmuyorum – 1 puan, korkmuyorum – 2 puan, ne korkuyorum ne korkmuyorum – 3 puan, korkuyorum – 4 puan, çok korkuyorum – 5 puan*) olmak üzere toplam likert ölçeğinde **3 soru**,
- ✓ Beşinci bölümde sosyal medyada paylaşılan suç haberlerini göz önünde bulundurarak yaşanılan bölgede gelecek 1 yıl içerisinde belirlenen 12 suçun mağduru olma ihtimalinin değerlendirilmesine yönelik algılanan suç mağduriyeti riski ölçeği temelinde likert ölçeğinde **1 soru** (*çok az – 1 puan, az – 2 puan, orta – 3 puan, yüksek – 4 puan, çok yüksek – 5 puan*),
- ✓ Altıncı bölümde katılımcıların suç korkusu ve risk algısıyla ilişkili olarak suça karşı korunma / kaçınma pratiklerini öğrenme amaçlı olarak (7 kaçınma ve 7 korunma) **1 soru**,
- ✓ Yedinci bölümde katılımcıların sosyal medyada maruz kaldığı suç haberlerini göz önünde bulundurarak kendisi dışında belirlenen 9 suçtan en çok hangi yakınlarının belirtilen suçlardan mağdur olabileceğine yönelik korku yaşadığına ilişkin özgeci suç korkusu temelinde **1 soru**,
- ✓ Sekizinci bölümde katılımcıların çevresel değerlendirme ile algılanan güvenlik arasındaki bağlantıya yönelik fiziki (5 adet) ve sosyal (7 adet) düzensizliklerden toplam 12 durum için hangi seviyede problem teşkil ettiğini belirlenmesi amacı ile likert ölçeğinde **1 soru** (*hiç problem değil – 1 puan, problem değil – 2 puan, kararsızım – 3 puan, ciddi problem – 4 puan, çok ciddi problem – 5 puan*),

✓ Dokuzuncu bölümde sosyal medyada suça ilişkin algının ölçülebilmesi amacıyla **1 soru (12 alt sorulu)** (*kesinlikle katılmıyorum – 1 puan, katılmıyorum – 2 puan, ne katılıyorum ne katılmıyorum – 3 puan, katılıyorum – 4 puan, kesinlikle katılıyorum – 5 puan*) sorulmuştur. Ayrıca tez çalışmasının doğru sonuçlanabilmesi ve verilen cevaplar arasındaki ilişkinin doğru kurulabilmesi amacıyla anketin tamamlanması tüm soruların eksiksiz doldurulmasına bağlı kılınmış ve Likert tipi soru serilerinde 1-5 arası endeksler oluşturulmuştur.

Bu kapsamda demografik veriler (*yaş, medeni durum, çocuk sahipliği, eğitim durumu, meslek, hane bazında gelir, yaşanılan yer*) ile önceki mağduriyet ve sosyal medya kullanımına ilişkin hususlar (*kullanılan sosyal medya platformu, kaç yıldır sosyal medya kullanıldığı ve günlük ne kadar süre sosyal medya kullanıldığı*) **bağımsız değişken** olarak ele alınmış; sosyal medyadaki suç korkusu **bağımlı değişken** olarak belirlenmiştir. Anket sonucu elde edilen verilere ilişkin betimleyici ve çıkarımsal analizler IBM SPSS Statistics 26 programı kullanılarak %95 güven düzeyinde yapılmış, bu kapsamda betimsel istatistikler ile birlikte hipotez testi ve korelasyon testi uygulanarak istatistiksel olarak anlamlı farklılıklar ve bağımsız-bağımlı değişkenler arasındaki ilişkinin yönü ve gücü belirlenmiştir.

3.5. Araştırmanın Sorusu ve Hipotezleri

Suç korkusu kavramı ilk başlarda bireysel faktörlere odaklanırken artık günümüzde bireyden başlayıp topluma yayılan, kentleşme ile birlikte gelen kutuplaşma, ayrışma, göç hareketleri, nüfus artışı, terör olayları vb. de eklenmesi ile birlikte boyutları giderek artan, toplumda sadece belirli bir kesimi değil herkesi içine alan bir olgu haline gelmiştir. Ayrıca yaşanılan çevredeki fiziksel ve sosyal bozulmaların bu kavramda etkili olduğu değerlendirildiğinde suç korkusunun mikro (bireysel) ve makro (toplumsal) ölçekte incelenmesi gerekmektedir.

Bu kapsamda tezin araştırma sorusu **“Sosyal medyada maruz kalınan suç haberleri kadınlar üzerinde suç korkusuna neden olur mu?”** olup alt araştırma soruları şu şekildedir:

- a) Suç korkusuna sebep olan temel değişkenler, sosyal medya bağlamında suç korkusunun oluşmasında da etkili midir?
- b) Sosyal medyada suç haberleri etkileşime girmek hangi tür önlemlerin alınmasına sebep olmaktadır?

- c) Sosyal medyada maruz kalınan suç haberleri özgeci suç korkusu oluşmasında etkili midir?
- ç) Yaşanılan bölgedeki sosyal ve fiziki düzensizlikler sosyal medya bağlamında suç korkusu oluşmasında etkili midir?
- d) “Kötü Dünya Sendromu” sosyal medya için de geçerli midir?

Bu araştırma sorularını test etmek üzere aşağıda belirtilen hipotezler oluşturulmuştur:

H₁: Kadınların sosyal medyada maruz kaldığı suç haberleri nedeniyle yaşadığı suç korkusu demografik özelliklere göre farklılaşmaktadır.

H₂: Kadınların sosyal medyada maruz kaldığı suç haberleri nedeniyle yaşadığı suç korkusu sosyal medya kullanımına göre farklılaşmaktadır.

H₃: Kadınların sosyal medyada maruz kaldığı suç haberleri nedeniyle yaşadığı suç korkusu doğrudan mağduriyet faktörüne göre farklılaşmaktadır.

H₄: Kadınların sosyal medyada maruz kaldığı suç haberleri nedeniyle yaşadığı suç korkusu gündüz/gece durumuna ve evde olma/dışarıda olma durumuna göre farklılaşmaktadır.

H₅: Kadınların sosyal medyada maruz kaldığı suç haberleri nedeniyle suç mağduru olmamak amacıyla aldıkları önlem çeşitleri (kaçınma/korunma) açısından yüzdesel olarak farklılaşmaktadır.

H₆: Kadınların sosyal medyada maruz kaldığı suç haberleri nedeniyle yaşadıkları özgeci suç korkusu aile bireyleri ve yakın çevresine göre farklılaşmaktadır.

H₇: Kadınların sosyal medyada maruz kaldığı suç haberleri nedeniyle yaşadığı suç korkusu sosyal ve fiziksel düzensizliklere göre farklılaşmaktadır.

H₈: Kadınların sosyal medyada maruz kaldığı suç haberleri nedeniyle yaşadığı dünyanın kötü bir dünya olduğuna ilişkin algıları farklılaşmaktadır.

3.6. Araştırmaya İlişkin Betimleyici (Tanımlayıcı) Analizler

Anketin yapı geçerliliğinin ve verilerin faktör analizine uygunluğunun belirlenmesi amacıyla temel bileşenler (principal components) ve varimax döndürme yöntemleri kullanılmıştır. Kaiser-Meyer-Olkin (KMO) testi, verilerin faktör analizi için ne kadar uygun olduğunu belirlemek için istatistiksel bir ölçüdür. Yapı geçerliliğinin ve verilerin faktör analizine uygunluğunun belirlenmesi amacıyla kullanılacak verilerin örneklem yeterliliğinin

uygunluğu için KMO testi uygulanmış, analizi yapılacak sosyal medyadaki suç korkusu (**SMSUKOR**) için KMO değeri 0,878 olarak bulunmuş ve örneklem büyüklüğünün AFA için yeterli olduğunu göstermiştir. Field (2018), KMO değerinin 0,5'in üzerinde olması gerektiğini belirtmekte ve 0,8 ile 0,9 arasındaki değerleri "İyi" olarak sınıflandırmaktadır (s. 1014). Ayrıca değişkenler arası korelasyonun yeterli olup olmadığını ölçmek amacıyla uygulanan Bartlett küresellik testi sonucunda elde edilen p (sig.) değeri 0,000 olup Field (2018: 1028), bu değer 0,05'ten küçük olması durumunda testin anlamlı olduğu sonucuna ulaşılacağını belirtmektedir. Elde edilen KMO ve Bartlett testi sonucunda verilerin faktör analizine de uygun olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Ankete katılanların SMSUKOR verilerine yönelik maddelerin iç tutarlılığının ölçülmesi amacıyla hesaplanan Cronbach alfa katsayısı (α) Çizelge 3.1. de gösterilmiştir. George ve Mallery (2020), ölçülen α değerini şu şekilde sınıflandırmaktadır: $1,00 \leq \alpha \leq 0,90$ Mükemmel, $0,90 < \alpha \leq 0,80$ İyi, $0,80 < \alpha \leq 0,70$ Kabul edilebilir (s. 244).

Çizelge 3.1. Ankete ilişkin Cronbach alfa katsayısı

	Sosyal Medyadaki Suç Korkusu (SMSUKOR)
Cronbach alfa katsayısı (α)	0,821
Sınıflandırma	İyi

Ankete 74 ilden toplam 645 kadın katılmış olup, anket verilerine ilişkin betimleyici istatistikler aşağıda açıklanmıştır:

✓ Ankete katılanların yaş durumu incelendiğinde **111 kişi** (%17,2) 18-20 yaş aralığında, **327 kişi** (%50,7) 21-40 yaş aralığında, **135 kişi** (%20,9) 41-55 yaş aralığında, **65 kişi** (%10,1) 56-74 yaş aralığında ve **7 kişi** (%1,1) 75 ve üstü yaşındadır. Türkiye'de en fazla Y kuşağına mensup bireyler yaşamakta olup ankete katılım da en fazla Y kuşağını barındıran 21-40 yaş grubu aralığında olmuştur.

✓ Ankete katılanların medeni durumu incelendiğinde **367 kişi** (%56,9) evli, **185 kişi** (%28,7) bekâr (hiç evlenmemiş), **93 kişi** (%14,4) diğer (boşanmış/eşi vefat etmiş) kategoridedir (Çizelge 3.2.). Medeni duruma göre katılımcıların dağılımı, TÜİK Toplumsal Cinsiyet İstatistikleri 2021 raporuna göre evreni yansıtmaktadır.

Çizelge 3.2. Katılımcıların medeni durumuna göre dağılımı

Medeni Durum	18-20		21-40		41-55		56-74		75+		TOPLAM	
	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%
Bekâr (Hiç Evlenmemiş)	103	92,8	76	23,2	5	3,7	1	1,5	0	0,0	185	28,7
Evli	6	5,4	213	65,1	112	83,0	35	53,9	1	14,3	367	56,9
Diğer (Boşanmış/Eşi Vefat Etmiş)	2	1,8	38	11,7	18	13,3	29	44,6	6	85,7	93	14,4
Toplam	111	100,0	327	100,0	135	100,0	65	100,0	7	100,0	645	100,0

✓ Ankete katılanların çocuk sahibi olma durumu incelendiğinde **409 kişi** (%63,4) çocuk sahibi olup, **236 kişi** (%36,6) çocuk sahibi değildir (Çizelge 3.3.).

Çizelge 3.3. Katılımcıların çocuk sahibi olma durumuna göre dağılımı

Çocuk Sahibi Olma	18-20		21-40		41-55		56-74		75+		TOPLAM	
	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%
Evet, var.	1	0,9	218	66,7	124	91,9	61	93,8	5	71,4	409	63,4
Hayır, yok.	110	99,1	109	33,3	11	8,1	4	6,2	2	28,6	236	36,6
Toplam	111	100,0	327	100,0	135	100,0	65	100,0	7	100,0	645	100,0

✓ Ankete katılanların eğitim durumu incelendiğinde **5 kişi** (%0,8) okur-yazar, **8 kişi** (%1,2) ilkokul mezunu, **33 kişi** (%5,1) ilköğretim/ortaokul mezunu, **263 kişi** (%40,8) lise mezunu, **130 kişi** (%20,2) yüksekokul mezunu, **150 kişi** (%23,2) üniversite mezunu ve **56 kişi** (%8,7) yüksek lisans/doktora mezunudur (Çizelge 3.4.). Katılımcıların eğitim durumuna göre dağılımı incelendiğinde en yüksek oranda “lise mezunu” olduğu görülmektedir.

Çizelge 3.4. Katılımcıların eğitim durumuna göre dağılımı

Eğitim Durumu	18-20		21-40		41-55		56-74		75+		TOPLAM	
	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%
Okur-yazar	1	0,9	0	0,0	1	0,7	2	3,1	1	14,3	5	0,8
İlkokul mezunu	1	0,9	3	0,9	2	1,5	1	1,5	1	14,3	8	1,2
İlköğretim/Ortaokul mezunu	3	2,7	12	3,7	8	5,9	9	13,8	1	14,3	33	5,1
Lise mezunu	79	71,2	92	28,1	56	41,5	34	52,3	2	28,6	263	40,8
Yüksekokul mezunu	13	11,7	88	26,9	18	13,3	9	13,8	2	28,6	130	20,2
Üniversite mezunu	14	12,6	91	27,8	38	28,1	7	10,8	0	0,0	150	23,2
Yüksek Lisans/Doktora	0	0,0	41	12,5	12	8,9	3	4,6	0	0,0	56	8,7
Toplam	111	100,0	327	100,0	135	100,0	65	100,0	7	100,0	645	100,0

✓ Ankete katılanların meslek durumu incelendiğinde **146 kişi** (%22,6) kamu sektörü çalışanı, **145 kişi** (%22,5) özel sektör çalışanı, **63 kişi** (%9,8) serbest meslek, **95 kişi** (%14,7) emekli, **69 kişi** (%10,7) öğrenci ve **127 kişi** (%19,7) diğer/çalışmıyor kategorisindedir (Çizelge 3.5.). 18-20 yaş grubunda “Öğrenci” olma durumu en yüksek orana sahip iken, 21-40 yaş grubunda kamu ve özel sektör çalışanı oranı daha yüksektir. 41-55 yaş grubu ve 56-74 yaş grubu için “Emekli” olma durumu en yüksek orana sahip olup 75+ yaş grubu için de “Emekli” ve “Diğer/Çalışmıyor” en yüksek orana sahiptir.

Çizelge 3.5. Katılımcıların meslek durumuna göre dağılımı

Meslek Durumu	18-20		21-40		41-55		56-74		75+		TOPLAM	
	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%
Kamu sektörü çalışanı	15	13,5	96	29,4	34	25,2	1	1,5	0	0,0	146	22,6
Özel sektör çalışanı	24	21,6	96	29,4	21	15,6	4	6,2	0	0,0	145	22,5
Serbest meslek	7	6,3	34	10,4	17	12,6	4	6,2	1	14,3	63	9,8
Emekli	0	0,0	0	0,0	48	35,6	44	67,7	3	42,9	95	14,7
Öğrenci	46	41,4	23	7,0	0	0,0	0	0,0	0	0,0	69	10,7
Diğer / Çalışmıyor	19	17,1	78	23,9	15	11,1	12	18,5	3	42,9	127	19,7
Toplam	111	100,0	327	100,0	135	100,0	65	100,0	7	100,0	645	100,0

✓ Ankete katılanların hane bazında gelir durumu incelendiğinde **75 kişi** (%11,6) 0-3.000 ₺ arası, **226 kişi** (%35,1) 3.001-6.000 ₺ arası, **182 kişi** (%28,2) 6.001-9.000 ₺ arası ve **162 kişi** (%25,1) 9.001 ₺ ve üzeri gelire sahiptir (Çizelge 3.6.). (Anketin yapıldığı dönemde asgari ücret brüt 5.004 ₺ ve net 4.253,40 ₺ dir).

Çizelge 3.6. Katılımcıların hane bazında gelir durumuna göre dağılımı

Gelir Durumu	18-20		21-40		41-55		56-74		75+		TOPLAM	
	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%
0-3.000 ₺ arası	23	20,7	24	7,3	18	13,3	8	12,3	2	28,6	75	11,6
3.001-6.000 ₺ arası	59	53,2	108	33,0	39	28,9	20	30,8	0	0,0	226	35,1
6.001-9.000 ₺ arası	17	15,3	105	32,1	37	27,4	21	32,3	2	28,6	182	28,2
9.001 ₺ ve üzeri	12	10,8	90	27,5	41	30,4	16	24,6	3	42,9	162	25,1
Toplam	111	100,0	327	100,0	135	100,0	65	100,0	7	100,0	645	100,0

✓ Ankete katılanların yaşadığı il durumu incelendiğinde toplam 74 ilden katılımın en yüksek olduğu ilk beş il göz önünde bulundurularak **İstanbul** (86 kişi - %13,3), **Ankara** (64 kişi, %9,9), **İzmir** (29 kişi, %4,5), **Bursa** (25 kişi, %3,9) ve **Malatya** (21 kişi, %3,3) illerinde

ikamet ettikleri görülmektedir. Ankete katılanların %71,3'ü (460 kişi) büyükşehir olan 30 ilde ikamet etmektedir.

✓ Ankete katılanların yaşadığı yer durumu incelendiğinde **379 kişi** (%58,8) il merkezinde, **242 kişi** (%37,5) ilçe merkezinde ve **24 kişi** (%3,7) köy/kasaba/mahallede ikamet etmektedir (Çizelge 3.7.).

Çizelge 3.7. Katılımcıların yaşadığı yer durumuna göre dağılımı

<i>İkamet Yeri</i>	18-20		21-40		41-55		56-74		75+		TOPLAM	
	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%
İl Merkezi	66	59,5	193	59,0	77	57,0	39	60,0	4	57,1	379	58,8
İlçe Merkezi	40	36,0	122	37,3	52	38,5	25	38,5	3	42,9	242	37,5
Köy/Kasaba/ Mahalle	5	4,5	12	3,7	6	4,4	1	1,5	0	0,0	24	3,7
Toplam	111	100,0	327	100,0	135	100,0	65	100,0	7	100,0	645	100,0

✓ Ankete katılanların kullandıkları sosyal medya platformları incelendiğinde **64 kişi** (%9,9) sadece Facebook, **52 kişi** (%8,1) sadece Twitter, **93 kişi** (%14,4) sadece Instagram, **73 kişi** (%11,3) Facebook ve Twitter, **109 kişi** (%16,9) Facebook ve Instagram, **109 kişi** (%16,9) Twitter ve Instagram, **145 kişi** ise (%22,5) her üç platformu (Facebook, Twitter ve Instagram) kullanmaktadır (Çizelge 3.8.). Buna göre katılımcıların %37,2'si Instagram, %31,9'u Facebook ve %30,9'u Twitter kullanmakta, en fazla oran her üç platformu da kullananlarda gerçekleşmektedir.

Çizelge 3.8. Katılımcıların kullandıkları sosyal medya platformuna göre dağılımı

<i>Sosyal Medya Platformu</i>	18-20		21-40		41-55		56-74		75+		TOPLAM	
	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%
Facebook	16	14,4	23	7,0	13	9,6	12	18,5	0	0,0	64	9,9
Twitter	13	11,7	18	5,5	11	8,1	8	12,3	2	28,6	52	8,1
Instagram	12	10,8	57	17,4	15	11,1	8	12,3	1	14,3	93	14,4
Facebook, Twitter	10	9,0	36	11,0	16	11,9	10	15,4	1	14,3	73	11,3
Facebook, Instagram	13	11,7	60	18,3	23	17,0	12	18,5	1	14,3	109	16,9
Twitter, Instagram	22	19,8	55	16,8	29	21,5	3	4,6	0	0,0	109	16,9
Facebook, Twitter, Instagram	25	22,5	78	23,9	28	20,7	12	18,5	2	28,6	145	22,5
Toplam	111	100,0	327	100,0	135	100,0	65	100,0	7	100,0	645	100,0

✓ Ankete katılanların kaç yıldır sosyal medya kullandıkları incelendiğinde **13 kişi** (%2) 1 yıldan az, **83 kişi** (%12,9) 1 yıl – 3 yıl arası, **305 kişi** (%47,3) 3 yıl – 6 yıl arası ve **244 kişi**

(%37,8) 6 yıl ve daha fazla süredir sosyal medya kullanmaktadır (Çizelge 3.9.). Buna göre katılımcıların %85,1'i 3 yıl ve daha uzun süredir sosyal medya platformlarını kullanmaktadır.

Çizelge 3.9. Katılımcıların sosyal medyaya katılım süresine göre dağılımı

<i>Sosyal Medyaya Katılım Süresi</i>	18-20		21-40		41-55		56-74		75+		TOPLAM	
	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%
1 yıldan az	2	1,8	5	1,5	5	3,7	1	1,5	0	0,0	13	2,0
1 yıl-3 yıl arası	21	18,9	25	7,6	24	17,8	12	18,5	1	14,3	83	12,9
3 yıl-6 yıl arası	62	55,9	140	42,8	69	51,1	31	47,7	3	42,9	305	47,3
6 yıl ve daha fazla	26	23,4	157	48,0	37	27,4	21	32,3	3	42,9	244	37,8
Toplam	111	100,0	327	100,0	135	100,0	65	100,0	7	100,0	645	100,0

✓ Ankete katılanların günlük sosyal medya kullanım süreleri incelendiğinde **57 kişi** (%8,8) 1 saatten az, **308 kişi** (%47,8) 1 saat - 3 saat arası, **209 kişi** (%32,4) 3 saat – 6 saat arası ve **71 kişi** (%11) 6 saat ve daha fazla süre sosyal medya kullanmaktadır (Çizelge 3.10.). Hootsuite (WeAreSocial) firması tarafından hazırlanan “Global Digital Report” kapsamında Türkiye’de 2021 yılında ortalama günlük sosyal medya kullanım süresi 177 dakikadır (2 saat 57 dakika). Anket sonucunda da katılımcıların en fazla günlük olarak 1-3 saat arası sosyal medyayı kullandıkları sonucuna ulaşılmıştır.

Çizelge 3.10. Katılımcıların günlük sosyal medya kullanım süresine göre dağılımı

<i>Günlük Sosyal Medya Kullanım Süresi</i>	18-20		21-40		41-55		56-74		75+		TOPLAM	
	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%
1 saatten az	11	9,9	22	6,7	17	12,6	5	7,7	2	28,6	57	8,8
1-3 saat arası	50	45,0	165	50,5	63	46,7	28	43,1	2	28,6	308	47,8
3-6 saat arası	38	34,2	115	35,2	33	24,4	21	32,3	2	28,6	209	32,4
6 ve daha fazla	12	10,8	25	7,6	22	16,3	11	16,9	1	14,3	71	11,0
Toplam	111	100,0	327	100,0	135	100,0	65	100,0	7	100,0	645	100,0

✓ Katılımcılara “*Sosyal medyada suç haberlerine en çok hangi platformda rastlıyorsunuz?*” sorusu yöneltilmiş olup **259 kişi** (%40,2) “Twitter”, **197 kişi** (%30,5) “Instagram”, **161 kişi** (%25) “Facebook” ve **28 kişi** (%4,3) “Diğer” cevabını vermiştir (Çizelge 3.11.). Suç haberlerine rastanılan platform ile SMSUKOR arasında anlamlı farklılık olup olmadığının anlaşılması amacıyla Kruskal-Wallis H Testi uygulanmış olup **H (df:3, n=645) = 1,631, p>0,05** olması sebebiyle anlamlı farklılık olmadığı görülmüştür. Twitter bir

sosyal ağ olmaktan ziyade bir mikroblog olarak gerçek zamanlı bir haber kaynağı olma özelliği ön planda olan bir platformdur. Ana akım medya kuruluşları dışında alternatif haber kaynaklarına yönelim nedeniyle dünyadaki son gelişmeler, daha ana akım medyanın haberi olmadan kullanıcı tweetleri sayesinde kullanıcılara muazzam bir hızda iletilebilmektedir. Twitter, haber ve bilgi arayan gazeteciler için de kullanışlı, ucuz ve etkili bir mecra haline geldiğinden muhabirler de bugün giderek artan bir şekilde çevrimiçi bilgi toplamakta ve bunları temel gazetecilik söylemine yerleştirmektedir.

Çizelge 3.11. Katılımcıların sosyal medyada suç haberlerine rastladıkları platform

<i>Suç Haberlerine Rastlanılan Platform</i>	18-20		21-40		41-55		56-74		75+		TOPLAM	
	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%
Facebook	34	30,6	67	20,5	38	28,1	22	33,8	0	0,0	161	25,0
Twitter	42	37,8	137	41,9	45	33,3	29	44,6	6	85,7	259	40,2
Instagram	30	27,0	108	33,0	45	33,3	13	20,0	1	14,3	197	30,5
Diğer	5	4,5	15	4,6	7	5,2	1	1,5	0	0,0	28	4,3
Toplam	111	100,0	327	100,0	135	100,0	65	100,0	7	100,0	645	100,0

✓ Katılımcılara “*Sosyal medyada suç veya şiddet içeren haberleri ne sıklıkla okuyor, izliyor veya onlarla etkileşime giriyorsunuz?*” sorusu yöneltilmiş olup **32 kişi** (%5) “Hiç”, **112 kişi** (%17,4) “Nadiren”, **121 kişi** (%18,8) “Ara sıra”, **234 kişi** (%36,2) “Genellikle” ve **146 kişi** (%22,6) “Her zaman” cevabını vermiştir. Buna göre en yüksek orana sahip iki seçenek olan “*Genellikle-Her Zaman*” cevapları beraber değerlendirildiğinde 380 kişinin (%58,8) sosyal medyada yüksek sıklıkla suç veya şiddet içeren haberleri okuduğu, izlediği veya etkileşime girdiği görülmektedir (Çizelge 3.12.). Suç haberleri ile etkileşim ve SMSUKOR arasında anlamlı farklılık olup olmadığının anlaşılması amacıyla Kruskal-Wallis H Testi uygulanmış olup $H(df:4, n=645) = 10,365, p<0,05$ olması sebebiyle anlamlı farklılık olduğu görülmüştür. Anlamlı farklılığın hangi seçenekler arasında oluştuğunun anlaşılması amacıyla Mann-Whitney U Testi uygulanmış ve “*Genellikle*” seçeneğinde yüksek derece anlamlı farklılık olduğu sonucuna ulaşılmıştır ($U (Z= -2,597; p<0,01)= 14.377$).

Çizelge 3.12. Katılımcıların sosyal medyada suç haberlerine rastlama sıklıkları

<i>Suç Haberlerine Rastlama Sıklığı</i>	18-20		21-40		41-55		56-74		75+		TOPLAM	
	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%
Hiç	6	5,4	11	3,4	10	7,4	5	7,7	0	0,0	32	5,0
Nadiren	16	14,4	61	18,7	24	17,8	11	16,9	0	0,0	112	17,4
Ara Sıra	18	16,2	73	22,3	19	14,1	11	16,9	0	0,0	121	18,8
Genellikle	42	37,8	128	39,1	45	33,3	18	27,7	1	14,3	234	36,2
Her Zaman	29	26,1	54	16,5	37	27,4	20	30,8	6	85,7	146	22,6
Toplam	111	100,0	327	100,0	135	100,0	65	100,0	7	100,0	645	100,0

✓ Katılımcılara “*Sizce sosyal medyada yer alan suç haberleri genel olarak hangi şekilde verilmektedir?*” sorusu yöneltilmiş olup **121 kişi** (%18,8) “Abartarak”, **123 kişi** (%19,1) “Olduğu Gibi”, **143 kişi** (%22,1) “Dramatize Ederek”, **154 kişi** (%23,9) “Sıradanlaştırarak”, **104 kişi** (%16,1) “Yanlış ve Aldatıcı Biçimde” cevabını vermiştir. Bu bakımdan katılımcıların %80,9’u sosyal medyada yer alan suç haberlerinin olduğundan farklı şekilde işlendiğini düşünmektedir (Çizelge 3.13.). Suç haberlerinin veriliş şekli ile SMSUKOR arasında anlamlı farklılık olup olmadığının anlaşılması amacıyla Kruskal-Wallis H Testi uygulanmış olup $H(df:4, n=645) = 17,734, p<0,01$ olması sebebiyle yüksek derecede anlamlı farklılık olduğu görülmüştür. Anlamlı farklılığın hangi seçenekler arasında oluştuğunun anlaşılması amacıyla Mann-Whitney U Testi uygulanmış ve “*Sıradanlaştırarak*” seçeneğinde yüksek derece anlamlı farklılık olduğu sonucuna ulaşılmıştır ($U(Z= -3,076; p<0,01)= 7.303,5$).

Dikkat çeken önemli hususlardan biri de “*Sıradanlaştırarak*” seçeneğinin en yüksek oranda işaretlenmesidir. Buna göre şiddet ve suç olayları gündelik hayatın bir parçası olarak görülmekte, medyanın toplumdaki suçun kaynağı olmasa bile suçu sıradanlaştırıldığı ve töre, namus cinayeti gibi kavramlar kullanılarak meşrulaştırdığı değerlendirilmektedir. Özellikle toplumda mahkemelerce verilen cezaların yetersizliği yönünde oluşan kanaat; cinayet, tecavüz vb. bazı ağır suçların cezasız veya takibatsız kalmasının yarattığı vicdani tatminsizliğin de suçun sıradanlaştırılmasına neden olduğu değerlendirilebilir. Aynı zamanda benzer suç haberlerinin sürekli sunumu, haber dilinde yer alan suçun olumlanması, gündüz kuşağı programlarında kadına şiddet, taciz / tecavüz gibi olayların olumsuz mesajlarla birlikte verilmesinin de katılımcıların sosyal medyada suç haberlerinin verilme algısını etkilediği kanaatine ulaşılmıştır.

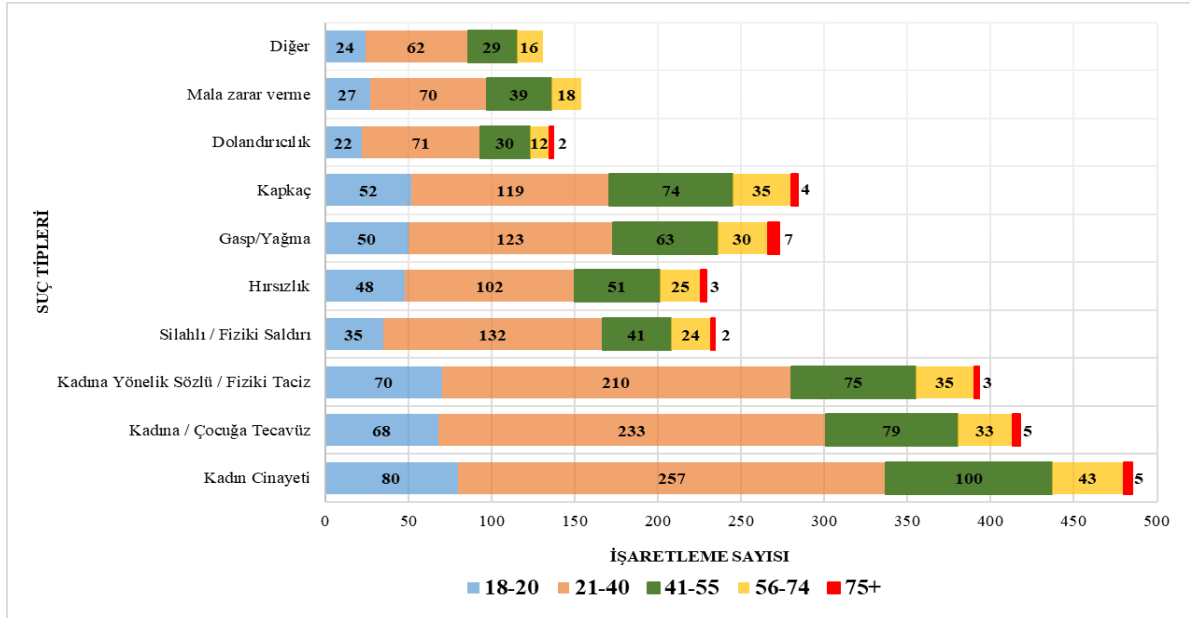
Çizelge 3.13. Katılımcıların sosyal medyada suç haberlerinin verilme şekli algısı

<i>Suç Haberlerinin Verilme Şekli</i>	18-20		21-40		41-55		56-74		75+		TOPLAM	
	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%
Abartarak	20	18,0	64	19,6	24	17,8	10	15,4	3	42,9	121	18,8
Olduğu Gibi	24	21,6	63	19,3	26	19,3	10	15,4	0	0,0	123	19,1
Dramatize Ederek	22	19,8	77	23,5	25	18,5	18	27,7	1	14,3	143	22,1
<i>Sıradanlaştırarak</i>	29	26,1	76	23,2	35	25,9	11	16,9	3	42,9	154	23,9
Yanlış ve Aldatıcı Biçimde	16	14,4	47	14,4	25	18,5	16	24,6	0	0,0	104	16,1
Toplam	111	100,0	327	100,0	135	100,0	65	100,0	7	100,0	645	100,0

✓ Katılımcılara “*Sosyal medyada yer alan suç haberlerinden en çok hangisi/hangileri sizi etkilemektedir?*” sorusu yöneltilmiş olup 10 farklı seçenekten katılımcılar birden fazla seçeneği işaretleyebilmişlerdir. Katılımcılar toplam 2.738 işaretleme yapmış; “*Kadın Cinayeti*” seçeneği 485 kez (%17,7), “*Kadına/Çocuğa Tecavüz*” seçeneği 418 kez (%15,3), “*Kadına Yönelik Sözlü/Fiziki Taciz*” seçeneği 393 kez (%14,4), “*Kapkaç*” seçeneği 284 kez (%10,4), “*Gasp/Yağma*” seçeneği 273 kez (%10), “*Silahlı/Fiziki Saldırı*” seçeneği 234 kez (%8,5), “*Hırsızlık*” seçeneği 229 kez (%8,4), “*Mala zarar verme*” seçeneği 154 kez (%5,6), “*Dolandırıcılık*” seçeneği 137 kez (%5) ve “*Diğer*” seçeneği 131 kez (%4,8) işaretlenmiştir. Gordon ve Riger (1991), tecavüz korkusunun her kadında belirli bir seviyeye kadar olduğundan ve tüm kadınların bundan etkilendiğinden bahsetmektedir. Buna paralel olarak kadınların tecavüzden daha çok korktuğu tek suç ise cinayettir (ss. 2-3). Kadınlara yönelecek herhangi bir suç eylemi eş zamanlı olarak cinsel taciz riskini de taşımaktadır. Kadının tecavüze uğrama korkusu hırsızlık, soygun, oto hırsızlığı ve telefon sapıklığı başta olmak üzere diğer tüm potansiyel suçlarla ilgili korkularını artırmakta ve erkeklerle kıyaslandığında daha yaygın/genel korku yaşamalarına neden olmaktadır. Başka bir deyişle cinsel taciz, kadınlar arasında diğer mağduriyet türlerini *gölgelemektedir* (Ferraro, 1996: 669).

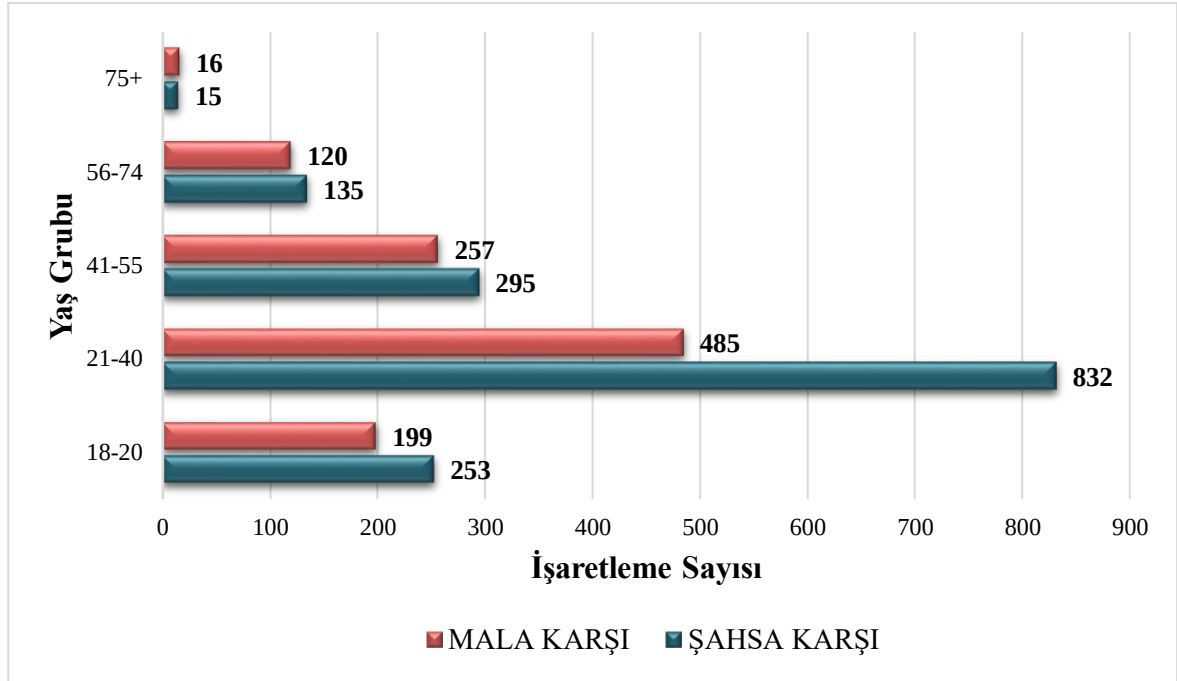
Yapılan araştırma sonucunda da kadınların en çok kadın cinayetinden daha sonra ise tecavüz suçlarından etkilendiği görülmektedir. Her ne kadar Türk Ceza Kanunu’nda kaçak ve gasp/yağma suçu mala karşı işlenen suçlar kapsamında değerlendirilse de bu iki suçun bir nebze de olsa fiziksel temas içermesi etkilenen suçlar bakımından ön plana çıkmasına sebep olmuştur. Buna göre sosyal medyada yer alan suç haberlerinden Z kuşağının “*Kadın Cinayeti*” ve “*Kadına Yönelik Sözlü/Fiziki Taciz*”, Y kuşağının “*Kadın Cinayeti*” ve “*Kadına/Çocuğa Tecavüz*”, X kuşağının “*Kadın Cinayeti*” ve “*Kadına/Çocuğa Tecavüz*”,

Bebek Patlaması Kuşağının “*Kadın Cinayeti*” ve “*Kadına/Çocuğa Tecavüz*”, Sessiz Kuşağın ise “*Kadın Cinayeti*” ve “*Kadına Yönelik Sözlü/Fiziki Taciz*” suçlarından en fazla etkilendikleri görülmektedir. Tüm kuşaklar bakımından ele alındığında cinayet, tecavüz ve taciz suçlardan etkilenme oranı daha yüksektir.

Şekil 3.1. Katılımcıların sosyal medyada etkilendikleri suçlar

Toplamda 10 seçenek içerisinde “Diğer” seçeneği çıkarılarak kalan 9 suç türü 4’ü şahsa karşı (*kadın cinayeti, kadına / çocuğa tecavüz, kadına yönelik sözlü / fiziki taciz ve silahlı / fiziki saldırı*), 5’i mala karşı (*hırsızlık, gasp/yağma, kapkaç, dolandırıcılık ve mala zarar verme*) olmak üzere iki farklı kategoride değerlendirilmiş ve yaş gruplarına ilişkin grafik Şekil 3.2. de gösterilmiştir. Çardak (2012: 32)’ın belirttiği gibi kişinin cüzdanının çalınması ile tecavüze uğraması ya da kesici bir aletle yaralanması gibi farklı deneyimler, kişinin suç korkusu üzerinde farklı derecede etki yaparken, Kul (2013: 37) özellikle suç bedene yöneldiğinde, mağdurun zihinsel, duygusal ve bedensel olarak derin bir çöküş yaşayabildiğini belirtmektedir. Yapılan araştırmada da Çardak (2012) ve Kul (2013)’un açıklamalarını destekleyecek şekilde sonuca ulaşılmıştır, bedene yönelen şahsa karşı işlenen suçlara ilişkin endişe seviyesinin daha yüksek olduğu görülmektedir. Buna göre neredeyse her yaş grubunda şahsa karşı işlenen suçlara yönelik algı daha yüksektir.

Şekil 3.2. Yaş gruplarına göre katılımcıların sosyal medyada etkilendikleri suçlar

✓ Katılımcılara “*Sosyal medyada yer alan suç haberlerinin en çok hangi bölüm/bölmeleri sizi endişelendirmektedir?*” sorusu yöneltilmiş olup **159 kişi** (%24,7) “Haberin başlığı”, **193 kişi** (%29,9) “Haberde kullanılan görsel (resim/video)”, **146 kişi** (%22,6) “Haber metninin kendisi/içeriği”, **112 kişi** (%17,4) “Haber altına yapılan yorumlar” ve **35 kişi** (%16,1) “Diğer” cevabını vermiştir (Çizelge 3.14.). Yaş grubuna göre değerlendirildiğinde 41-55 yaş grubu hariç diğer yaş gruplarının tamamında sosyal medyada yer alan suç haberlerinde kullanılan görselin (resim/video) kendilerini en çok endişelendirdiği belirtilmektedir. Dünyada her gün haber niteliği taşısın veya taşımasın on binlerce olay meydana gelmekte, bunların sadece küçük bir bölümü topluma ulaşabilmektedir. Medya da topluma ulaşan haberleri kullandıkları görsel ve haberin başlığı ile daha dikkat çekici hale getirirken katılımcılarda bu hususların kendilerini endişelendirdiğini belirtmektedir. Suç haberlerinde endişelenilen bölüm ile SMSUKOR arasında anlamlı farklılık olup olmadığının anlaşılması amacıyla Kruskal-Wallis H Testi uygulanmış olup $H (df:4, n=645) = 13,226, p<0,05$ olması sebebiyle anlamlı farklılık olduğu görülmüştür. Anlamlı farklılığın hangi seçenekler arasında oluştuğunun anlaşılması amacıyla Mann-Whitney U Testi uygulanmış ve “*Haberde kullanılan görsel (resim/video)*” seçeneğinde yüksek derece anlamlı farklılık olduğu sonucuna ulaşılmıştır ($U (Z= -3,246; p<0,01)= 2.212$).

Çizelge 3.14. Katılımcıların sosyal medyadaki suç haberlerinde endişelendikleri bölüm

<i>Suç Haberlerinde Endişelenen Bölüm</i>	18-20		21-40		41-55		56-74		75+		TOPLAM	
	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%
Haberin başlığı	28	25,2	80	24,5	37	27,4	13	20,0	1	14,3	159	24,7
<i>Haberde kullanılan görsel (resim/video)</i>	29	26,1	107	32,7	36	26,7	18	27,7	3	42,9	193	29,9
Haber metninin kendisi/içeriği	25	22,5	77	23,5	30	22,2	12	18,5	2	28,6	146	22,6
Haber altına yapılan yorumlar	22	19,8	50	15,3	25	18,5	15	23,1	0	0,0	112	17,4
Diğer	7	6,3	13	4,0	7	5,2	7	10,8	1	14,3	35	5,4
Toplam	111	100,0	327	100,0	135	100,0	65	100,0	7	100,0	645	100,0

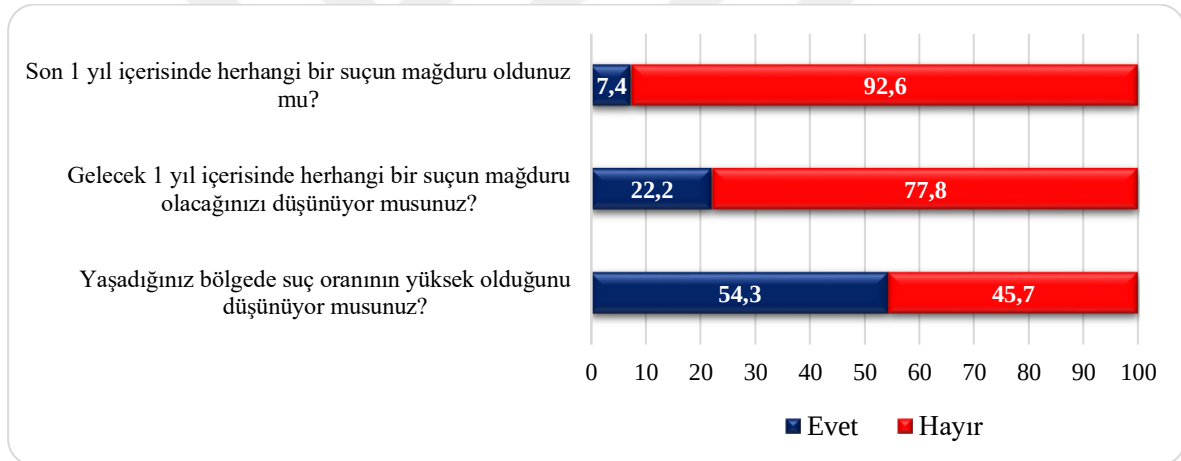
✓ Katılımcılara “*Suçun işlendiği yerin hangi bölgede olması sizde en çok suç korkusuna neden olur?*” sorusu yöneltilmiş olup **317 kişi** (%49,2) “Ülkenin herhangi bir yerinde”, **195 kişi** (%30,2) “Yaşadığım il/ilçede”, **115 kişi** (%17,8) “Yaşadığım mahallede/köyde” ve **18 kişi** (%2,8) “Hiçbiri” cevabını vermiştir (Çizelge 3.15.). Sosyal medya zaman ve mekân algısını ortadan kaldırırken sadece bireysel değil toplumsal olarak da etkileme özelliği ön plana çıkmaktadır. Sosyal medyanın hızla büyümesi ve sosyal medyada yayınlanan haberlere maruz kalmak kullanıcılar için birçok soruna neden olurken, bazı durumlarda kamuoyunu yönlendirebilecek seviyede korku ve paniği de teşvik etmektedir. Sosyal medyada ülke sınırları daha belirsiz, zaman ve mekân kavramları daha bulanıktır. Dünyada ve ülkede meydana gelen herhangi bir olay anında bireylere ulaşırken bireylerin de aynı olayın kendi başına gelebileceğini düşünmesine sebep olmaktadır. Katılımcılar, suçun işlendiği yerin “Ülkenin herhangi bir yerinde” olmasının en fazla suç korkusu yaydığına ilişkin görüş bildirmişlerdir. Bu husus suç korkusunun bulaşıcı özelliğine dikkat çekerken, belirli bir mekândan bağımsız olarak yaşanan suç korkusu daha fazladır.

Suç korkusu yaratan suçun işlendiği bölge ile SMSUKOR arasında anlamlı farklılık olup olmadığının anlaşılması amacıyla Kruskal-Wallis H Testi uygulanmış olup **$H(df:3, n=645) = 12,461, p<0,05$** olması sebebiyle anlamlı farklılık olduğu görülmüştür. Anlamlı farklılığın hangi seçenekler arasında oluştuğunun anlaşılması amacıyla Mann-Whitney U Testi uygulanmış ve “*ülkenin herhangi bir yerinde*” seçeneğinde yüksek derece anlamlı farklılık olduğu sonucuna ulaşılmıştır (**$U(Z= -2,968; p<0,01)= 14.823$**).

Çizelge 3.15. Katılımcılarda suç korkusu yaratan suçun işlendiği bölge

Suç Korkusu Yaratan Suçun İşlendiği Bölge	18-20		21-40		41-55		56-74		75+		TOPLAM	
	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%
Ülkenin herhangi bir yerinde	48	43,2	175	53,5	58	43,0	32	49,2	4	57,1	317	49,2
Yaşadığım il/ilçede	44	39,6	88	26,9	40	29,6	22	33,8	1	14,3	195	30,2
Yaşadığım mahallede/köyde	15	13,5	57	17,4	34	25,2	7	10,8	2	28,6	115	17,8
Hiçbiri	4	3,6	7	2,1	3	2,2	4	6,2	0	0,0	18	2,8
Toplam	111	100,0	327	100,0	135	100,0	65	100,0	7	100,0	645	100,0

✓ Katılımcılara “*Son 1 yıl içerisinde herhangi bir suçun mağduru oldunuz mu?*”, “*Gelecek 1 yıl içerisinde herhangi bir suçun mağduru olacağınızı düşünüyor musunuz?*” ve “*Yaşadığınız bölgede suç oranının yüksek olduğunu düşünüyor musunuz?*” soruları yöneltilmiş, verilen cevaplara ilişkin verilerin yüzdesel analizi Şekil 3.3. de gösterilmiştir.

Şekil 3.3. Mağduriyet durumu, gelecek 1 yıldaki mağduriyet riski algısı ve yaşanan bölgedeki suç oranına ilişkin algı

Katılımcılara “*Son 1 yıl içerisinde herhangi bir suçun mağduru oldunuz mu?*” sorusu yöneltildiğinde herhangi bir suçtan mağdur olanların sayısının 48 (%7,4) olduğu, büyük bir çoğunluğunun (%92,6) ise son 1 yıl içerisinde herhangi bir suçtan mağdur olmadığı; “*Gelecek 1 yıl içerisinde herhangi bir suçun mağduru olacağınızı düşünüyor musunuz?*” sorusu yöneltildiğinde ise önceki soruya göre evet cevabında %14,8 lik artış olduğu görülmektedir. “*Yaşadığınız bölgede suç oranının yüksek olduğunu düşünüyor musunuz?*” sorusuna ise katılımcıların %54,3 lük bölümü evet cevabı vermiştir. Bu haliyle üç soruyu beraber değerlendirmek gerekmektedir. Suça ilişkin mağduriyet oranı çok az iken gelecek 1 yıl içerisinde bir suçun olunabileceği düşüncesinin, yaşanan bölgede suç oranının yüksek

olduğu düşüncesi ile birlikte artış gösterdiği değerlendirilmektedir. Çünkü suça ilişkin algı, suç korkusuna ilişkin algıyı da etkilemektedir.

Buna göre katılımcılar bir suçun mağduru olmasa bile gelecek yıl içerisinde bir suçun mağduru olacaklarına ilişkin algıları artarken, yaşadıkları bölgede suç oranının yüksek olduğuna ilişkin algı da eş zamanlı olarak artmaktadır. Aynı sorular yaş grubu içerisinde değerlendirildiğinde ise son 1 yıl içerisinde herhangi bir suçun mağduru olma durumunun en yüksek 18-20 yaş aralığında olduğu, gelecek 1 yıl içerisinde mağdur olma düşüncesinin her yaş grubu için arttığı, yaş arttıkça yaşanan bölgede suç oranının arttığına ilişkin algının da artış gösterdiği görülmektedir (Çizelge 3.16.).

Çizelge 3.16. Yaş gruplarına göre mağduriyet durumu, gelecek 1 yıldaki mağduriyet riski algısı ve yaşanan bölgedeki suç oranına ilişkin algı

Yaş Grubu	Son 1 yıl içerisinde herhangi bir suçun mağduru oldunuz mu?				Gelecek 1 yıl içerisinde herhangi bir suçun mağduru olacağınızı düşünüyor musunuz?				Yaşadığınız bölgede suç oranının yüksek olduğunu düşünüyor musunuz?			
	Evet	%	Hayır	%	Evet	%	Hayır	%	Evet	%	Hayır	%
18-20	12	10,8	99	89,2	26	23,4	85	76,6	55	49,5	56	50,5
21-40	21	6,4	306	93,6	76	23,2	251	76,8	168	51,4	159	48,6
41-55	12	8,9	123	91,1	24	17,8	111	82,2	81	60,0	54	40,0
56-74	3	4,6	62	95,4	15	23,1	50	76,9	41	63,1	24	36,9
75+	0	0,0	7	100,0	2	28,6	5	71,4	5	71,4	2	28,6

3.7. Araştırmaya İlişkin Çıkarımsal (Kestirimsel) Analizler

Anket kapsamında bağımlı değişken olan SMSUKOR verilerinin normal dağılım gösterip göstermediğinin test edilmesi amacıyla Kolmogorov-Smirnov ve Shapiro-Wilk sınaması yapılmış, her iki sınamada da $p < 0,05$ olması nedeni ile dağılımın normal olmadığı görülmüştür. Katılımcılara “*Sosyal medyada paylaşılan suç haberlerini göz önünde bulundurarak aşağıdaki suçların mağduru olmaktan ne kadar korktuğunuzu düşünüyorsunuz?*” sorusu 12 ayrı suç türü için sorularak elde edilen SMSUKOR verilerine ilişkin ortalama değer, çarpıklık (*skewness*) ve basıklık (*kurtosis*) istatistikleri Çizelge 3.17. de gösterilmiştir:

Çizelge 3.17. SMSUKOR verilerine ilişkin ortalama değer, çarpıklık ve basıklık katsayıları

Sosyal medyada paylaşılan suç haberlerini göz önünde bulundurarak aşağıdaki suçların mağduru olmaktan ne kadar korktuğunuzu düşünüyorsunuz?	Ortalama Değer	Standart Sapma	Çarpıklık	Basıklık
Dolandırılmaktan	2,98	1,265	-0,077	-1,075
Ben evdeyken evime hırsız girmesinden	3,22	1,178	-0,143	-0,887
Ben ev dışındayken evime hırsız girmesinden	3,29	1,099	-0,321	-0,511
Tecavüze/tecavüz girişimine uğramaktan	3,59	1,187	-0,358	-1,025
Cinsel tacize (sözlü-fiziksel)/sarkıntılığa uğramaktan	3,58	1,163	-0,298	-1,044
Öldürülmekten	3,39	1,199	-0,225	-0,907
Silahlı (ateşli silah, bıçak, sopa vs.) saldırıya uğramaktan	3,20	1,355	-0,195	-1,146
Kaçırılmaktan	3,19	1,313	-0,156	-1,103
Herhangi bir malımın (cüzdan, telefon, araç gibi) çalınmasından	3,37	1,096	-0,344	-0,598
Gaspa/yağmaya uğramaktan	3,43	1,102	-0,242	-0,713
Kapkaça uğramaktan	3,38	1,070	-0,253	-0,609
Herhangi bir eşyama (araç, ev, bahçe vb.) zarar gelmesinden	2,69	1,184	0,113	-0,877

Buna göre SMSUKOR verileri normal dağılım göstermemekle birlikte en yüksek SMSUKOR ortalamasının **“Tecavüze/tecavüz girişimine uğramak”** ve **“Cinsel tacize (sözlü-fiziksel)/sarkıntılığa uğramak”** suçlarında olduğu görülmektedir. Çarpıklık katsayısının herhangi bir eşyaya zarar gelmesi suçu hariç her suç türü için negatif olması sola çarpık olduğunu yani verilerin modunun ortalama değerinin sağ tarafında olduğunu, basıklık katsayısının negatif olması ise verilerin *“platikürtik”* adı verilen normal dağılıma kıyasla daha düz bir tepeye ve daha ince kuyruklara sahip olduğunu göstermektedir. Bu nedenle parametrik olmayan testlerden hipotez analizi için Kruskal-Wallis H testi ile Mann-Whitney U testi, korelasyon analizi içinse Spearman's rho korelasyon testi (ρ) uygulanmıştır. Bu bölümde belirlenen 8 hipoteze ilişkin analiz sonuçları açıklanacaktır.

H₁: Kadınların sosyal medyada maruz kaldığı suç haberleri nedeniyle yaşadığı suç korkusu demografik özelliklere göre farklılaşmaktadır.

Kadınların sosyal medyada maruz kaldığı suç haberleri nedeniyle yaşadığı suç korkusuna ilişkin yaş durumuna bağlı verilerin çıkarımsal istatistiği ve Kruskal-Wallis H Testi sonuçları Çizelge 3.18. dedir. Buna göre yaş faktörü ile SMSUKOR arasında çok yüksek düzeyde anlamlı farklılık olduğu görülmektedir.

Çizelge 3.18. SMSUKOR yaş gruplarına göre Kruskal-Wallis H Testi sonuçları

	Yaş	n	$\bar{x}$	ss.	Min	Max	H	sig.
SMSUKOR	18-20	111	38,24	7,21	12	58	24,112	0,000***
	21-40	327	40,74	9,15	13	60		
	41-55	135	37,76	7,19	12	50		
	56-74	65	38,00	6,11	23	52		
	75+	7	31,29	2,93	28	36		

* p<0,05 ** p<0,01 *** p<0,001

Kruskal-Wallis testinin anlamlı çıkması sebebiyle yaş kategorileri arasında sosyal medya bağlamında suç korkusu bakımından istatistiksel olarak anlamlı farklılık olup olmadığının anlaşılması için Mann-Whitney U Testi uygulanmış olup sosyal medyadaki suç korkusuna ilişkin sonuçlar Çizelge 3.19. dadır. Buna göre 21-40 yaş grubu yani Y kuşağına mensup katılımcılar en yüksek seviyede sosyal medyada suç korkusuna sahiptir. Yapılan araştırmaların büyük bir çoğunluğunda yaş ilerledikçe suç korkusunun da arttığı sonucuna ulaşılmış olsa da sosyal medyanın yarattığı suç korkusu açısından değerlendirildiğinde 75+ yaş grubunun yani Sessiz Kuşağın en düşük düzeyde SMSUKOR sahip olduğu görülmektedir.

Çizelge 3.19. SMSUKOR yaş gruplarına göre Mann-Whitney U Testi sonuçları

Yaş Grubu	n	Sıra Ortalaması	Sıra Toplamı	U	sig.
18-20	111	198,43	22.025,5	15809,5	0,042*
21-40	327	226,65	74.115,5		
18-20	111	126,49	14.040,5	7160,5	0,55
41-55	135	121,04	16.340,5		
18-20	111	89,77	9.964	3467	0,667
56-74	65	86,34	5.612		
18-20	111	62,07	6.890	103	0,001**
75+	7	18,71	131		
21-40	327	243,1	79.494	18279	0,004**
41-55	135	203,4	27.459		
21-40	327	202,07	66.077	8806	0,029*
56-74	65	168,48	10.951		
21-40	327	170,27	55.679	238	0,000***
75+	7	38	266		
41-55	135	100,36	13.548	4368	0,959
56-74	65	100,8	6.552		
41-55	135	74,04	9.996	129	0,001**
75+	7	22,43	157		
56-74	65	39,25	2.551	49	0,001**
75+	7	11	77		

* p<0,05 ** p<0,01 *** p<0,001

Kadınların sosyal medyada maruz kaldığı suç haberleri nedeniyle yaşadığı suç korkusuna ilişkin medeni duruma bağlı verilerin çıkarımsal istatistiği ve Kruskal-Wallis H Testi sonuçları Çizelge 3.20. dedir. Buna göre medeni durum ile SMSUKOR arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık bulunmamaktadır. Yapılan araştırmalar evli olmanın suç korkusunu azaltacağı sonucuna ulaşsa da aksine sosyal medyanın yarattığı suç korkusu açısından değerlendirildiğinde anket sonucuna göre en yüksek ortalama SMSUKOR değeri “Evli” olanlarda görülmektedir.

Çizelge 3.20. SMSUKOR medeni duruma göre Kruskal-Wallis H Testi sonuçları

	Medeni Durum	n	$\bar{x}$	ss.	Min	Max	H	sig.
SMSUKOR	Bekâr (Hiç Evlenmemiş)	185	39,31	8,24	15	60		
	Evli	367	39,76	8,32	12	60	4,417	0,110
	Diğer (Boşanmış/Eşi Vefat Etmiş)	93	37,52	7,97	12	60		

Kadınların sosyal medyada maruz kaldığı suç haberleri nedeniyle yaşadığı suç korkusuna ilişkin çocuk sahibi olma durumuna bağlı verilerin çıkarımsal istatistiği ve Kruskal-Wallis H Testi sonuçları Çizelge 3.21. dedir. Buna göre çocuk sahipliği ile SMSUKOR arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık bulunmamaktadır. Sosyal medyanın yarattığı suç korkusu açısından değerlendirildiğinde anket sonucuna göre çocuk sahibi olanların ortalama SMSUKOR değeri daha yüksektir. Bu bakımdan çocuk sahibi olup olmamanın suç korkusundan ziyade özgeci suç korkusu ile bağlantılı olduğu değerlendirilmektedir.

Çizelge 3.21. SMSUKOR çocuk sahibi olma duruma göre Kruskal-Wallis H Testi sonuçları

	Çocuk Sahipliği	N	$\bar{x}$	ss.	Min	Max	H	sig.
SMSUKOR	Hayır, yok.	236	38,95	8,52	15	60		
	Evet, var.	409	39,51	8,13	12	60	49852	0,485

Kadınların sosyal medyada maruz kaldığı suç haberleri nedeniyle yaşadığı suç korkusuna ilişkin eğitim durumuna bağlı verilerin çıkarımsal istatistiği ve Kruskal-Wallis H Testi sonuçları Çizelge 3.22. dedir. Buna göre eğitim durumu ile SMSUKOR arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık bulunmamaktadır. Yapılan araştırmalar eğitim seviyesi arttıkça suç korkusunun azalacağına yönelik sonuca ulaşmakla birlikte sosyal medyanın yarattığı suç korkusu açısından değerlendirildiğinde anket sonucuna göre en yüksek ortalama SMSUKOR değeri üniversite mezunlarında gözlemlenmiştir.

Çizelge 3.22. SMSUKOR eğitim durumuna göre Kruskal-Wallis H Testi sonuçları

	Eğitim Durumu	N	$\bar{x}$	ss.	Min	Max	H	sig.
SMSUKOR	Okur-yazar	5	32,00	16,19	15	58	11,374	0,077
	İlkokul mezunu	8	32,63	9,53	19	44		
	İlköğretim/Ortaokul mezunu	33	39,00	7,32	28	60		
	Lise mezunu	263	38,86	6,90	15	59		
	Yüksekokul mezunu	130	39,82	7,79	22	60		
	<i>Üniversite mezunu</i>	<i>150</i>	<i>40,81</i>	9,15	12	60		
	Yüksek Lisans/Doktora	56	38,00	11,07	12	60		

Kadınların sosyal medyada maruz kaldığı suç haberleri nedeniyle yaşadığı suç korkusuna ilişkin meslek durumuna bağlı verilerin çıkarımsal istatistiği ve Kruskal-Wallis H Testi sonuçları Çizelge 3.23. dedir. Buna göre meslek durumu ile SMSUKOR arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık olduğu görülmektedir. Sosyal medyanın yarattığı suç korkusu açısından değerlendirildiğinde anket sonucuna göre en yüksek ortalama SMSUKOR değerinin “Diğer/çalışmıyor” grubunda olduğu gözlemlenmiştir.

Çizelge 3.23. SMSUKOR meslek durumuna göre Kruskal-Wallis H Testi sonuçları

	Meslek Durumu	n	$\bar{x}$	ss.	Min	Max	H	sig.
SMSUKOR	Kamu sektörü çalışanı	146	39,59	9,13	12	60	18,076	0,003**
	Özel sektörü çalışanı	145	39,94	8,50	15	60		
	Serbest meslek	63	36,46	6,62	15	60		
	Emekli	95	37,67	6,48	21	52		
	Öğrenci	69	39,75	8,18	18	58		
	<i>Diğer/çalışmıyor</i>	<i>127</i>	<i>40,65</i>	8,58	13	60		

* p<0,05 ** p<0,01 *** p<0,001

Kruskal-Wallis testinin anlamlı çıkması sebebiyle meslek türleri arasında sosyal medya bağlamında suç korkusu bakımından istatistiksel olarak anlamlı farklılık olup olmadığının anlaşılması için Mann-Whitney U Testi uygulanmış olup sosyal medyadaki suç korkusuna ilişkin sonuçlar Çizelge 3.24. dedir. Buna göre serbest meslek erbabı olanlar en düşük sosyal medyada suç korkusuna sahip iken özel sektör çalışanları en yüksek sosyal medyada suç korkusuna sahiptir. Diğer/çalışmıyor grubunda olanlar da serbest meslek erbabı olanlar ve emeklilere göre daha yüksek sosyal medyada suç korkusuna sahiptir.

Çizelge 3.24. SMSUKOR meslek türlerine göre Mann-Whitney U Testi sonuçları

Meslek Türü	n	Sıra Ortalaması	Sıra Toplamı	U	sig.
Kamu sektörü çalışanı	146	144,06	21.032,50	10301,5	0,693
Özel sektörü çalışanı	145	147,96	21.453,50		

Kamu sektörü çalışanı	146	112,12	16.369,50	3559,5	0,01**
Serbest meslek	63	88,50	5.575,50		
Kamu sektörü çalışanı	146	126,37	18.450,00	6151	0,138
Emekli	95	112,75	10.711,00		
Kamu sektörü çalışanı	146	105,82	15.449,50	4718,5	0,454
Öğrenci	69	112,62	7.770,50		
Kamu sektörü çalışanı	146	131,98	19.269,00	8538	0,26
Diğer/çalışmıyor	127	142,77	18.132,00		
Özel sektörü çalışanı	145	112,95	16.378,00	3342	0,002**
Serbest meslek	63	85,05	5.358,00		
Özel sektörü çalışanı	145	127,38	18.470,00	5890	0,058
Emekli	95	110,00	10.450,00		
Özel sektörü çalışanı	145	106,34	15.419,50	4834,5	0,692
Öğrenci	69	109,93	7.585,50		
Özel sektörü çalışanı	145	132,99	19.284,00	8699	0,432
Diğer/çalışmıyor	127	140,50	17.844,00		
Serbest meslek	63	73,73	4.645,00	2629	0,197
Emekli	95	83,33	7.916,00		
Serbest meslek	63	55,48	3.495,00	1479	0,002**
Öğrenci	69	76,57	5.283,00		
Serbest meslek	63	75,06	4.729,00	2713	0,000***
Diğer/çalışmıyor	127	105,64	13.416,00		
Emekli	95	76,13	7.232,00	2672	0,044
Öğrenci	69	91,28	6.298,00		
Emekli	95	98,92	9.397,00	4837	0,012*
Diğer/çalışmıyor	127	120,91	15.356,00		
Öğrenci	69	96,99	6.692,00	4277	0,783
Diğer/çalışmıyor	127	99,32	12.614,00		

* p<0,05 ** p<0,01 *** p<0,001

Kadınların sosyal medyada maruz kaldığı suç haberleri nedeniyle yaşadığı suç korkusuna ilişkin hane gelirine bağlı verilerin çıkarımsal istatistiği ve Kruskal-Wallis H Testi sonuçları Çizelge 3.25. dedir. Buna göre hane geliri ile SMSUKOR arasında anlamlı farklılık olmadığı görülmektedir. Sosyal medyanın yarattığı suç korkusu açısından değerlendirildiğinde anket sonucuna göre en yüksek ortalama SMSUKOR değeri 3.001-6.000 ₺ arasında hane gelirine sahip katılımcılarda gözlemlenmiştir.

Çizelge 3.25. SMSUKOR hane gelirine göre Kruskal-Wallis H Testi Sonuçları

	Hane Geliri	n	$\bar{x}$	ss.	Min	Max	H	sig.
SMSUKOR	0-3.000 ₺ arası	75	37,95	8,08	15	58	7,528	0,057
	3.001-6.000 ₺ arası	226	39,99	7,80	17	60		

6.001-9.000 ₺ arası	182	39,62	8,80	12	60
9.001 ₺ ve üzeri	162	38,64	8,33	13	60

Kadınların sosyal medyada maruz kaldığı suç haberleri nedeniyle yaşadığı suç korkusuna ilişkin yaşadıkları yere bağlı verilerin çıkarımsal istatistiği ve Kruskal-Wallis H Testi sonuçları Çizelge 3.26. dadır. Buna göre yaşanan yer ile SMSUKOR arasında anlamlı farklılık olmadığı görülmektedir. Sosyal medyanın yarattığı suç korkusu açısından değerlendirildiğinde anket sonucuna göre en yüksek ortalama SMSUKOR değeri köy/kasaba/mahallede yaşayan katılımcılarda gözlemlenmiştir.

Çizelge 3.26. SMSUKOR yaşanan yere göre Kruskal-Wallis H Testi sonuçları

	Yaşanılan Yer	n	$\bar{x}$	ss.	Min	Max	H	sig.
SMSUKOR	İl merkezi	379	38,89	7,64	15	60	3,953	0,139
	İlçe merkezi	242	39,84	9,20	12	60		
	<i>Köy/kasaba/mahalle</i>	<i>24</i>	<i>40,46</i>	7,81	15	59		

H₂: Kadınların sosyal medyada maruz kaldığı suç haberleri nedeniyle yaşadığı suç korkusu sosyal medya kullanımına göre farklılaşmaktadır.

Kadınların sosyal medyada maruz kaldığı suç haberleri nedeniyle yaşadığı suç korkusuna ilişkin kullandıkları sosyal medya platformuna bağlı verilerin çıkarımsal istatistiği ve Kruskal-Wallis H Testi sonuçları Çizelge 3.27. dedir. Buna göre kullanılan sosyal medya platformu ile SMSUKOR arasında yüksek düzeyde anlamlı farklılık olduğu görülmektedir. Sosyal medyanın yarattığı suç korkusu açısından değerlendirildiğinde anket sonucuna göre en yüksek ortalama SMSUKOR değeri Instagram kullanan katılımcılarda gözlemlenmiştir.

Çizelge 3.27. SMSUKOR kullanılan sosyal medya türüne göre Kruskal-Wallis H Testi sonuçları

	Kullanılan Sosyal Medya Türü	n	$\bar{x}$	ss.	Min	Max	H	sig.
SMSUKOR	Facebook	64	37,28	7,24	15	50	20,424	0,002**
	Facebook, Instagram	109	39,39	8,92	12	60		
	Facebook, Twitter	73	39,81	5,90	30	58		
	Facebook, Twitter, Instagram	145	38,42	7,83	15	60		
	<i>Instagram</i>	<i>93</i>	<i>42,05</i>	10,25	18	60		
	Twitter	52	36,79	7,69	12	58		
	Instagram, Twitter	109	40,12	7,84	13	60		

* p<0,05 ** p<0,01 *** p<0,001

Kruskal-Wallis testinin anlamlı çıkması sebebiyle kullanılan sosyal medya türleri arasında sosyal medya bağlamında suç korkusu bakımından istatistiksel olarak anlamlı farklılık olup olmadığının anlaşılması için Mann-Whitney U Testi uygulanmış olup sosyal medyadaki suç korkusuna ilişkin sonuçlar Çizelge 3.28. dedir. Buna göre sadece Twitter kullananlar en düşük sosyal medyada suç korkusuna sahip iken Instagram kullananların en yüksek seviyede sosyal medyada suç korkusuna sahip olduğu sonucuna ulaşılmaktadır.

Çizelge 3.28. SMSUKOR kullanılan sosyal medya türüne göre Mann-Whitney U Testi sonuçları

Kullanılan Sosyal Medya Türü	n	Sıra Ortalaması	Sıra Toplamı	U	sig.
Facebook	64	82,14	5.257,00	3177	0,328
Facebook, Instagram	109	89,85	9.794,00		
Facebook	64	63,05	4.035,00	1955	0,100
Facebook, Twitter	73	74,22	5.418,00		
Facebook	64	104,41	6.682,00	4602	0,925
Facebook, Twitter, Instagram	145	105,26	15.263,00		
Facebook	64	65,73	4.207,00	2127	0,002**
Instagram	93	88,13	8.196,00		
Facebook	64	60,17	3.851,00	1557	0,553
Twitter	52	56,44	2.935,00		
Facebook	64	78,48	5.023,00	2943	0,087
Instagram, Twitter	109	92,00	10.028,00		
Facebook, Instagram	109	89,00	9.701,00	3706	0,434
Facebook, Twitter	73	95,23	6.952,00		
Facebook, Instagram	109	133,27	14.526,50	7273,5	0,278
Facebook, Twitter, Instagram	145	123,16	17.858,50		
Facebook, Instagram	109	93,16	10.154,00	4159	0,028*
Instagram	93	111,28	10.349,00		
Facebook, Instagram	109	84,79	9.242,50	2420,5	0,135
Twitter	52	73,05	3.798,50		
Facebook, Instagram	109	106,21	11.576,50	5581,5	0,441
Instagram, Twitter	109	112,79	12.294,50		
Facebook, Twitter	73	120,67	8.809,00	4477	0,064
Facebook, Twitter, Instagram	145	103,88	15.062,00		
Facebook, Twitter	73	75,92	5.542,00	2841	0,072
Instagram	93	89,45	8.319,00		
Facebook, Twitter	73	69,38	5.064,50	1432,5	0,020*
Twitter	52	54,05	2.810,50		
Facebook, Twitter	73	91,78	6.700,00	3958	0,953
Instagram, Twitter	109	91,31	9.953,00		
Facebook, Twitter, Instagram	145	107,50	15.587,00	5002	0,001***
Instagram	93	138,22	12.854,00		
Facebook, Twitter, Instagram	145	100,69	14.600,00	3525	0,487
Twitter	52	94,29	4.903,00		
Facebook, Twitter, Instagram	145	119,41	17.315,00	6730	0,043*
Instagram, Twitter	109	138,26	15.070,00		

Instagram	93	81,30	7.561,00	1646	0,001***
Twitter	52	58,15	3.024,00		
Instagram	93	109,82	10.213,50	4294,5	0,062
Instagram, Twitter	109	94,40	10.289,50		
Twitter	52	68,88	3.582,00	2204	0,023*
Instagram, Twitter	109	86,78	9.459,00		

* p<0,05 ** p<0,01 *** p<0,001

Kadınların sosyal medyada maruz kaldığı suç haberleri nedeniyle yaşadığı suç korkusuna ilişkin sosyal medyaya katılım süresine bağlı verilerin çıkarımsal istatistiği ve Kruskal-Wallis H Testi sonuçları Çizelge 3.29. dadır. Buna göre sosyal medyaya katılım süresi ile SMSUKOR arasında yüksek derecede anlamlı farklılık olduğu görülmektedir. Sosyal medyanın yarattığı suç korkusu açısından değerlendirildiğinde anket sonucuna göre en yüksek ortalama SMSUKOR değeri 6 yıl ve daha fazla süredir sosyal medya kullanan katılımcılarda gözlemlenmiştir.

Çizelge 3.29. SMSUKOR sosyal medyaya katılım süresine göre Kruskal-Wallis H Testi sonuçları

	Sosyal Medyaya Katılım Süresi	n	$\bar{x}$	ss.	Min	Max	H	sig.
SMSUKOR	1 yıldan az	13	40,77	6,91	33	58	18,724	0,000***
	1 yıl - 3 yıl arası	83	36,76	7,77	12	50		
	3 yıl - 6 yıl arası	305	38,35	7,24	15	59		
	6 yıl ve daha fazla	244	41,30	9,25	12	60		

* p<0,05 ** p<0,01 *** p<0,001

Kruskal-Wallis testinin anlamlı çıkması sebebiyle sosyal medyaya katılım süreleri arasında sosyal medya bağlamında suç korkusu bakımından istatistiksel olarak anlamlı farklılık olup olmadığının anlaşılması için Mann-Whitney U Testi uygulanmış olup sosyal medyadaki suç korkusuna ilişkin sonuçlar Çizelge 3.30. dadır. Buna göre 1 yıl – 3 yıl arası sosyal medya platformlarını kullananlar en düşük sosyal medyada suç korkusuna sahip iken 6 yıl ve daha fazla süredir sosyal medya platformlarını kullananlar ardından da 3 yıl – 6 yıl arası sosyal medya platformunu kullananların en yüksek seviyede sosyal medyada suç korkusuna sahip olduğu sonucuna ulaşılmaktadır.

Çizelge 3.30. SMSUKOR sosyal medyaya katılım süresine göre Mann-Whitney U Testi sonuçları

Sosyal Medyaya Katılım Süresi	n	Sıra Ortalaması	Sıra Toplamı	U	sig.
1 yıldan az	13	59,23	770,00	400	0,135
1 yıl - 3 yıl arası	83	46,82	3.886,00		

1 yıldan az	13	182,62	2.374,00	1682	0,355
3 yıl - 6 yıl arası	305	158,51	48.347,00		
1 yıldan az	13	122,96	1.598,50	1507,5	0,764
6 yıl ve daha fazla	244	129,32	31.554,50		
1 yıl - 3 yıl arası	83	179,95	14.935,50	11449,5	0,182
3 yıl - 6 yıl arası	305	198,46	60.530,50		
1 yıl - 3 yıl arası	83	132,51	10.998,00	7512	0,000***
6 yıl ve daha fazla	244	174,71	42.630,00		
3 yıl - 6 yıl arası	305	253,63	77.356,00	30691	0,000***
6 yıl ve daha fazla	244	301,72	73.619,00		

* p<0,05 ** p<0,01 *** p<0,001

Kadınların sosyal medyada maruz kaldığı suç haberleri nedeniyle yaşadığı suç korkusuna ilişkin günlük sosyal medya kullanım sürelerine bağlı verilerin çıkarımsal istatistiği ve Kruskal-Wallis H Testi sonuçları Çizelge 3.31. dedir. Buna göre günlük sosyal medya kullanım süresi ile SMSUKOR arasında anlamlı farklılık olmadığı görülmektedir. Sosyal medyanın yarattığı suç korkusu açısından değerlendirildiğinde anket sonucuna göre en yüksek ortalama SMSUKOR değeri günlük 3-6 saat arası sosyal medya kullanan katılımcılarda gözlemlenmiştir.

Çizelge 3.31. SMSUKOR günlük sosyal medya kullanım süresine göre Kruskal-Wallis H Testi Sonuçları

	Günlük Sosyal Medya Kullanım Süresi	n	$\bar{x}$	ss.	Min	Max	H	sig.
SMSUKOR	1 saatten az	57	37,79	10,06	12	59	2,871	0,412
	1-3 saat arası	308	39,48	8,26	13	60		
	3-6 saat arası	209	39,84	8,10	12	60		
	6 ve daha fazla	71	38,21	7,08	15	53		

H₃: Kadınların sosyal medyada maruz kaldığı suç haberleri nedeniyle yaşadığı suç korkusu doğrudan mağduriyet faktörüne göre farklılaşmaktadır.

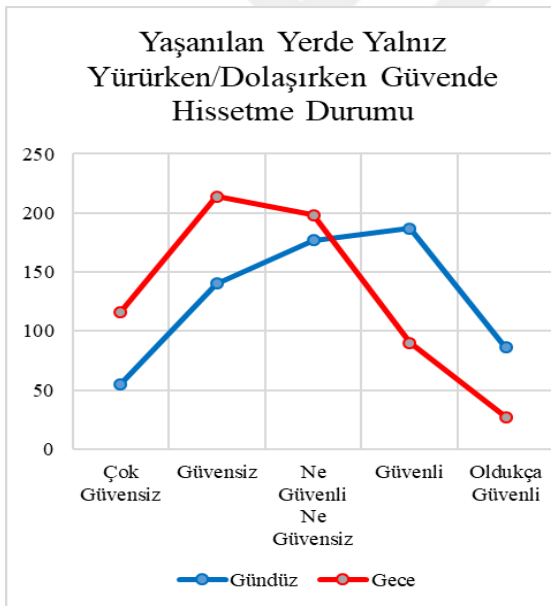
Kadınların sosyal medyada maruz kaldığı suç haberleri nedeniyle yaşadığı suç korkusuna ilişkin doğrudan (önceki) mağduriyet durumuna bağlı verilerin çıkarımsal istatistiği ve Kruskal-Wallis H Testi sonuçları Çizelge 3.32. dedir. Buna göre doğrudan (önceki) mağduriyet durumu ile SMSUKOR arasında anlamlı farklılık bulunmadığı görülmektedir. Sosyal medyanın yarattığı suç korkusu açısından değerlendirildiğinde anket sonucuna göre en yüksek ortalama SMSUKOR değeri son 1 yılda mağduriyet yaşamamış katılımcılarda gözlemlenmiştir.

Çizelge 3.32. SMSUKOR önceki mağduriyet durumuna göre Kruskal-Wallis H Testi sonuçları

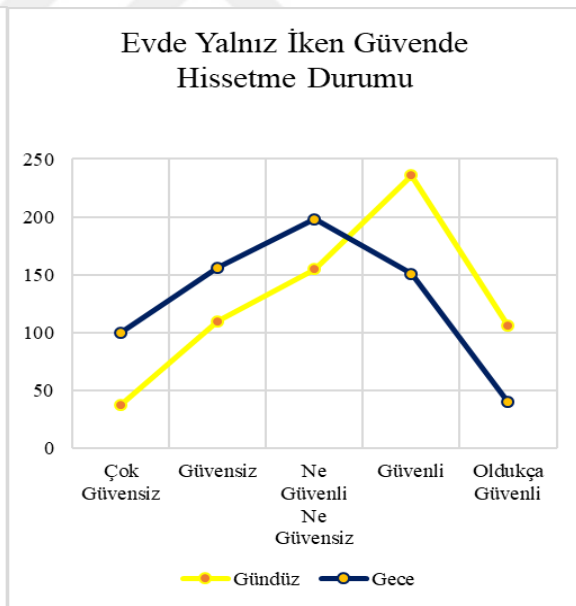
	Önceki Mağduriyet	N	$\bar{x}$	ss.	Min	Max	H	sig.
SMSUKOR	<i>Hayır</i>	597	39,50	8,18	12	60	3,043	0,081
	Evet	48	36,98	9,14	12	55		

H₄: Kadınların sosyal medyada maruz kaldığı suç haberleri nedeniyle yaşadığı suç korkusu gündüz/gece durumuna ve evde olma/dışarıda olma durumuna göre farklılaşmaktadır.

Katılımcılara “Yaşadığınız yerde yalnız dolaşırken/yürürken kendinizi ne kadar güvende hissediyorsunuz?” ve “Evde yalnız iken kendinizi ne kadar güvende hissediyorsunuz?” soruları gündüz saatleri ve gece saatleri için ayrı ayrı yöneltilmiş, verilen cevaplara ilişkin veri analizi Şekil 3.4. ve Şekil 3.5. de gösterilmiştir:

Şekil 3.4. Yaşanılan yerde yalnız yürürken/dolaşırken güvende hissetme durumu

Şekil 3.5. Yaşanılan yerde evde yalnız iken güvende hissetme durumu

Ferraro ve LaGrange (1987), suç korkusunun örtük olarak suç mağduru olma olasılığının algısı olarak tanımlandığını gösterdiğini belirtirken suç anketlerinde sorulan “Yaşadığınız yerde geceleri yalnız yürürken kendinizi ne kadar güvende hissedersiniz?” veya “Geceleri yaşadığınız yerde yalnızken kendinizi ne kadar güvende hissediyorsunuz?” sorularının genel olarak mağdur olmaktan ne kadar korktuklarını değil bir suçun mağduru olma riski veya mağdur olma olasılığı hakkındaki düşüncelerini öğrenmeyi amaçladığını

belirtmektedir (s. 76). Buna göre her yaş grubundan katılımcılar yaşadıkları yerde gündüz saatlerinde yalnız olarak yürürken/dolaşırken, aynı şekilde evde yalnız iken gündüz saatlerinde kendilerini gece saatlerine göre daha güvende hissetmektedirler. Evde gündüz yalnız iken de ev daha güvenli olarak görülürken gece bu durum ne güvenli ne güvensiz olarak atfedilmektedir. Katılımcılardan yaşanan yerde yürümeyi/dolaşmayı **“oldukça güvensiz/güvensiz”** olarak ifade edenlerin oranı gündüz için %30 iken gece için bu durum %51 oranında gerçekleşmektedir. Katılımcılardan evde yalnız olarak bulunmayı **“oldukça güvensiz/güvensiz”** olarak ifade edenlerin oranı gündüz için %23 iken gece için bu durum %40 oranında gerçekleşmektedir.

Genel manada gündüz saatlerinin gece saatlerine göre daha “güvenli” olduğu değerlendirilmektedir. Kul (2013), geceye ilişkin sembolik anlamlar yüklendiğini belirtirken gecenin daha az güvenli/hayırlı olduğuna ilişkin kalıp yargılardan bahsetmektedir. Buna göre geceye yüklenen olumsuz düşünceler suç korkusunu etkileyen faktörlerden biridir (s. 94). Aslında geceye ya da karanlığa ilişkin korku, karanlığın içinde neyin olduğunun bilinmeyişi ve karanlıkta bireylerin kendini daha savunmasız hissetmesine ilişkindir. Karanlık korkusunun pekişmesi ise öncelikle aile olmak üzere yakın çevre ya da medya yoluyla gerçekleşmektedir. Kapalı ve korunaklı alanlarda özellikle ikamet ettiği yerde kalmanın yarattığı güven duygusu ise anket sonuçlarına yansımıştır. Katılımcılar evde yalnız olmanın dışarıda yalnız dolaşmaya göre daha güvenli olduğunu düşünmektedir. TÜİK 2021 yılı Yaşam Memnuniyeti Araştırmasına göre kadınların kendini evinde yalnızken güvende (çok güvenli-güvenli) hissetme oranı %78,1 iken yaşadığı çevrede gece yalnız yürürken kendini güvende hissetme oranı %48,1’dir.

Bağımsız değişkenler ile kadınların sosyal medyada maruz kaldığı suç haberleri nedeniyle yaşadığı suç korkusuna ilişkin gündüz / gece saatlerinde yalnız olarak yürürken/dolaşırken ve evde yalnız iken güvende hissetme durumlarına bağlı Kruskal-Wallis H Testi ve Mann-Whitney U Testi sonuçları Çizelge 3.33. dedir. Buna göre 4 bağımsız değişken (*yaş, eğitim durumu, suç haberlerine rastlanılan platform ve suç haberleri ile etkileşim sıklığı*) gündüz / gece saatlerinde yalnız olarak yürürken/dolaşırken ve evde yalnız iken güvende hissetmenin tamamı üzerinde anlamlı farklılığa sahiptir.

Çizelge 3.33. SMSUKOR gündüz / gece saatlerinde yalnız olarak yürürken / dolaşırken ve evde yalnız iken güvende hissetme durumlarına göre Kruskal-Wallis H Testi ve Mann-Whitney U Testi sonuçları

SMSUKOR	Yaşadığınız yerde yalnız dolaşırken/yürürken kendinizi ne kadar güvende hissediyorsunuz?				Evde yalnız iken kendinizi ne kadar güvende hissediyorsunuz?"			
	Gündüz		Gece		Gündüz		Gece	
	H	sig.	H	sig.	H	sig.	H	sig.
Yaş	10,140	0,038*	10,502	0,033*	28,914	0,000***	11,238	0,024*
Medeni Durum	2,933	0,231	2,809	0,246	2,252	0,324	0,516	0,773
Çocuk Sahipliği ^a	45.231,5	0,171	45.820,5	0,266	49.237,0	0,657	50.989,5	0,217
Eğitim Durumu	30,720	0,000***	19,967	0,003**	56,161	0,000***	36,713	0,000***
Meslek Türü	9,402	0,094	8,213	0,145	11,513	0,042*	13,034	0,023*
Hane Geliri	30,924	0,000***	5,424	0,143	21,208	0,000***	1,126	0,771
Yaşanılan Yer	3,679	0,159	3,318	0,190	6,001	0,050*	12,818	0,002**
Önceki Mağduriyet ^a	14.695,5	0,760	13.687,5	0,592	14.525,0	0,869	12.819,5	0,210
Kullanılan Sosyal Medya Türü	17,337	0,008**	6,014	0,422	26,364	0,000***	18,582	0,005**
Sosyal Medyaya Katılım Süresi	9,314	0,025*	4,332	0,228	14,367	0,002**	16,914	0,001***
Günlük Sosyal Medya Kullanım Süresi	0,757	0,860	9,264	0,026*	5,197	0,158	17,477	0,001***
Suç Haberlerine Rastlanılan Platform	15,022	0,002**	8,898	0,031*	18,406	0,000***	15,294	0,002**
Suç Haberleri İle Etkileşim Sıklığı	23,341	0,000***	16,930	0,002**	18,665	0,001***	21,018	0,000***

^a Mann-Whitney U Testi kullanılmıştır.

* p<0,05 ** p<0,01 *** p<0,001

SMSUKOR ile katılımcıların yaşadığı yerde yalnız dolaşırken / yürürken güvende hissetme durumuna ilişkin ve katılımcıların evde yalnız iken güvende hissetme durumuna göre ilişkinin yönünün ve gücünün ölçülmesi amacı ile yapılan Spearman's rho korelasyon (ρ) analizi Çizelge 3.34. dedir. Buna göre SMSUKOR ile gündüz/gece yaşadığı yerde yalnız dolaşırken/yürürken ve gündüz/gece evde yalnız iken değerleri arasında pozitif yönde anlamlı korelasyon olduğu görülmektedir. SMSUKOR için en yüksek korelasyon değerinin gece yaşadığı yerde yalnız dolaşırken / yürürken güvende hissetme durumuna ilişkin olduğu görülmek olup gündüz / gece yaşanılan yerde yalnız dolaşırken / yürürken ve gündüz /gece evde yalnız iken güvende hissetmeme durumu arttıkça sosyal medyadaki suç korkusunun da arttığı sonucuna ulaşılmaktadır.

Çizelge 3.34. Katılımcıların yalnız dolaşırken/yürürken ile evde yalnız iken güvende hissetme durumları ve SMSUKOR arasındaki Spearman's rho korelasyon analizi

Korelasyon (ρ)	GÜNDÜZ DOLAŞMA/YÜRÜME	GÜNDÜZ EVDE BULUNMA	GECE DOLAŞMA/YÜRÜME	GECE EVDE BULUNMA
SMSUKOR	0,288***	0,162***	0,311***	0,089*

* $p < 0,05$ ** $p < 0,01$ *** $p < 0,001$

H₅: Kadınların sosyal medyada maruz kaldığı suç haberleri nedeniyle suç mağduru olmamak amacıyla aldıkları önlem çeşitleri (kaçınma/korunma) açısından yüzdesel olarak farklılaşmaktadır.

Katılımcılara “Sosyal medyada maruz kaldığınız suç haberleri göz önünde bulundurarak ne türden önlemler almaktasınız?” sorusu yöneltilmiş olup 15 farklı seçenekten (7 seçenek kaçınma, 7 seçenek korunma ve diğer seçeneği) katılımcılar birden fazla seçeneği işaretleyebilmişlerdir. Katılımcılar toplam 4.794 işaretleme yapmış olup cevaplara ilişkin yüzdesel analiz Çizelge 3.35. dedir.

Çizelge 3.35. Sosyal medyada maruz kalınan suç haberleri nedeniyle alınan önlemler

Davranış Türü	Alınan Önlem Türü	İşaretleme Sayısı	% (Katılımcı)
Kaçınma	Yanımda çok para taşımaktan kaçınıyorum.	431	66,8
Kaçınma	Karanlık/ıssız sokaklar veya otoparklar gibi yerlerden kaçınıyorum.	424	65,7
Korunma	Kapı ve pencerelere sağlam kilit takarım.	412	63,9
Kaçınma	Gece geç saatlerde toplu taşıma araçlarını (metro, otobüs, dolmuş vb.) kullanmam.	387	60,0
Kaçınma	Belirli mahalle, cadde veya parklardan kaçınıyorum.	384	59,5
Kaçınma	Terk edilmiş/yıkık-dökük binaların bulunduğu yerlerden kaçınıyorum.	372	57,7
Kaçınma	Evde yüklü miktarda para bulundurmaktan kaçınıyorum.	368	57,1
Korunma	Gece dışarı çıkmam gerekirse yanımda bir erkeğin eşlik etmesini isterim.	329	51,0
Kaçınma	Yetkililerin uyarılarını dikkate alırım.	306	47,4
Korunma	Dışarı çıktığımda gideceğim yere göre kıyafet seçerim.	280	43,4
Korunma	Güvenliği yüksek sitelerde/binalarda ikamet ederim.	256	39,7
Korunma	Gördüğüm şüpheli şahısları polise/jandarmaya bildiririm.	250	38,8
Korunma	Evimde ek güvenlik tedbiri (alarm sistemi/kamera taktırmak, köpek beslemek vb.) alırım.	245	38,0
Korunma	Kendimi savunma amaçlı silah (biber gazı/saç spreyi/keskin obje vb.) taşırım.	215	33,3
-	Diğer	135	20,9

Buna göre katılımcıların %56'sının kaçınma, %41'inin ise korunma davranışı içinde olduğu; en çok işaretleme yapılan 5 önleme bakıldığında da 4'ünün kaçınma veya diğer bir ifade ile davranış sınırlaması olduğu görülmektedir. Sipahi (2016), suç korkusunun yalnızca

kişinin ev dışında, kentte ya da sokakta korktuğu bir durum değil, ev dışındayken de evi için endişelenme durumunu içerdiğini belirtmektedir. Türkiye kentlerinde hem kişiye, hem de mala yönelik risk algısı yüksektir (s. 155). Yapılan araştırma neticesinde de bütün yaş grubu içerisindeki katılımcıların en çok yanında para taşımaktan kaçındığı görülmektedir. Yanında çok para taşıma eyleminin gasp/yağma riskine ilişkin fiziki temas ile beraber maddi kayıp da getireceğinin düşünülmesinin bu kaçınma davranışının en çok tercih edilmesine neden olduğu değerlendirilmektedir. İkinci en yüksek seçenek olarak katılımcılar karanlık/ıssız sokaklar ve otoparklar gibi yerlerden kaçınmayı tercih etmektedir. Yine bu seçeneğin gasp/yağma ile birlikte aynı zamanda tecavüze ve öldürülmeye ilişkin korkudan kaynaklandığı değerlendirilmektedir. Üçüncü en yüksek seçenek ise kapı ve pencerelere sağlam kilit takmaktır. Bu seçeneğin de hırsızlık aynı zamanda yine tecavüz ve öldürülmeye ilişkin korkudan kaynaklandığı değerlendirilmektedir. Dördüncü ise gece geç saatlerde toplu taşıma araçlarını (metro, otobüs, dolmuş vb.) kullanmamaktır. 11 Şubat 2015 tarihinde Mersin'in Tarsus ilçesinde tecavüz girişimine direndiği için öldürülen Özgecan Aslan cinayetinin de bu seçeneğin tercih edilmesine sebep olduğu değerlendirilmektedir. Ayrıca toplu taşıma araçları cinsel taciz riskini de beraberinde getirmektedir. Bu amaçla “pembe otobüs/pembe metrobüs” projeleri ortaya atılmış fakat farklı kesimlerin tepkileri nedeniyle yürürlüğe konulmamıştır. Aynı şekilde kadınların geç saatte kullandıkları toplu taşıma araçlarında durak harici istedikleri yerde inmesine yönelik proje de kadınların indiği duraktan gideceği yere kadar olan mesafede “*başına bir şey gelmemesini*” amaçlamaktadır. Beşinci seçenek ise belirli mahalle, cadde veya parklardan kaçınmaktır. Neredeyse her şehirde kötü üne sahip, genellikle gelir düzeyi daha düşük bireylerin yaşadığı, tekinsiz ve tehlikeli olarak atfedilen mahalleler/semtler mevcuttur. Bireyler, sosyal ve mekânsal ayrışmaların olduğu bu mahallelerde/semtlerde hiç bulunmasalar bile diğerleri yoluyla öğrendikleri bilgiler nedeniyle suç korkusu yaşamaktadır.

Alınan önlem türlerinin yaş gruplarına göre analizi Çizelge 3.36. dadır. Buna göre yüzdesel olarak her yaş grubunda kaçınma davranışı daha yüksek olup özellikle 21-40 ile 41-55 yaş grubunda kaçınma davranışları diğer yaş gruplarına göre azalırken korunma davranışları artmaktadır. Bazı korunma davranışlarının bir miktar maliyetinin olması sebebiyle bu şekilde bir sonuca ulaşıldığı düşünülmektedir. Korunma davranışının en yüksek olduğu yaş grubu 41-55 (%44,4) iken kaçınma davranışının en yüksek olduğu yaş grubu 75+ dır (%61,5). Gece dışarı çıkılması gerekirse yanında bir erkeğin eşlik etmesini isteme ve dışarı çıkıldığında gidilen yere göre kıyafet seçilmesi seçeneklerinde yaş grubu arttıkça oran

da azalmaktadır. Görülen şüpheli şahısların kolluğa bildirilmesi ise ileri yaş grubunda daha fazla oranda görülmektedir.

Çizelge 3.36. Sosyal medyada maruz kalınan suç haberleri nedeniyle alınan önlem türlerinin yaş gruplarına göre yüzdesel analizi

Davranış Türü	Alınan Önlem Türü	18-20 (%)	21-40 (%)	41-55 (%)	56-74 (%)	75+ (%)
Kaçınma	Yanımda çok para taşımaktan kaçınıyorum.	66,7	67,3	68,9	63,1	42,9
Kaçınma	Karanlık/ıssız sokaklar veya otoparklar gibi yerlerden kaçınıyorum.	69,4	66,7	64,4	60,0	42,9
Korunma	Kapı ve pencerelere sağlam kilit takarım.	46,8	67,6	71,9	56,9	71,4
Kaçınma	Gece geç saatlerde toplu taşıma araçlarını (metro, otobüs, dolmuş vb.) kullanmam.	69,4	57,2	59,3	58,5	71,4
Kaçınma	Belirli mahalle, cadde veya parklardan kaçınıyorum.	69,4	66,4	42,2	47,7	28,6
Kaçınma	Terk edilmiş/yıkık-dökük binaların bulunduğu yerlerden kaçınıyorum.	61,3	63,0	49,6	44,6	28,6
Kaçınma	Evde yüklü miktarda para bulundurmaktan kaçınıyorum.	36,9	60,2	61,5	67,7	42,9
Korunma	Gece dışarı çıkmam gerekirse yanımda bir erkeğin eşlik etmesini isterim.	54,1	51,4	51,1	46,2	28,6
Kaçınma	Yetkililerin uyarılarını dikkate alırım.	30,6	47,7	51,9	61,5	85,7
Korunma	Dışarı çıktığımda gideceğim yere göre kıyafet seçerim.	56,8	47,1	37,0	20,0	0,0
Korunma	Güvenliği yüksek sitelerde/binalarda ikamet ederim.	27,0	48,3	34,1	30,8	28,6
Korunma	Gördüğüm şüpheli şahısları polise/jandarmaya bildiririm.	19,8	38,5	52,6	41,5	57,1
Korunma	Evimde ek güvenlik tedbiri (alarm sistemi/kamera taktırmak, köpek beslemek vb.) alırım.	25,2	37,6	48,1	41,5	28,6
Korunma	Kendimi savunma amaçlı silah (biber gazı/saç spreyi/keskin obje vb.) taşırım.	39,6	38,2	22,2	24,6	0,0
-	Diğer	17,1	18,3	26,7	26,2	42,9

H₆: Kadınların sosyal medyada maruz kaldığı suç haberleri nedeniyle yaşadıkları özgeci suç korkusu aile bireyleri ve yakın çevresine göre farklılaşmaktadır.

Katılımcılara “Sosyal medyada maruz kaldığınız suç haberlerini göz önünde bulundurarak kendiniz dışında aşağıda sayılan yakınlarınızdan en çok hangisinin belirtilen suçlardan mağdur olabileceğine yönelik korku yaşamaktasınız?” sorusu yöneltilmiş olup 9 farklı suç tipine ilişkin özgeci suç korkusunun ölçümlenmesi amaçlanmıştır. Katılımcıların verdikleri cevaplara ilişkin yüzdesel analiz Çizelge 3.37. dedir. Buna göre katılımcılar dolandırılması ve hırsızlığa maruz kalmasından en çok anne/babaları için, diğer suçlarda ise en çok çocukları için özgeci suç korkusu yaşamaktadır. Warr ve Ellison (2000), suç korkusunu sadece bireysel ve ayrı bir olgu olarak değil aile ve arkadaşları da içeren sosyal bir olgu olarak görülmesi gerektiğini belirtmektedir. Buna göre kişisel korku düzeyi yaygın

iken özgeci korku düzeyi kişisel korku düzeyini de aşan derecede yaygın bir olgudur (s. 574).

Çizelge 3.37. Sosyal medyada maruz kalınan suç haberleri nedeniyle özgeci suç korkusunun aile ve yakın çevreye göre yüzdesel analizi

Özgeci Suç Korkusu	Annem/ Babam	%	Çocuklarım	%	Eşim/ Sevgilim	%	Kardeşlerim	%	Yakın Arkadaşlarım	%	Böyle Birisi Yok	%
Dolandırılmasından	192	29,77	163	25,27	128	19,84	80	12,40	45	6,98	37	5,74
Tecavüze/tecavüz girişimine uğramasından	86	13,33	294	45,58	71	11,01	97	15,04	68	10,54	29	4,50
Cinsel tacize (sözlü-fiziksel)/sarkıntılığa uğramasından	102	15,81	249	38,60	71	11,01	118	18,29	78	12,09	27	4,19
Öldürülmesinden	135	20,93	187	28,99	134	20,78	79	12,25	47	7,29	63	9,77
Silahlı saldırıya uğramasından	130	20,16	162	25,12	138	21,40	112	17,36	57	8,84	46	7,13
Hırsızlığa maruz kalmasından	179	27,75	139	21,55	139	21,55	91	14,11	66	10,23	31	4,81
Gaspa uğramasından	148	22,95	176	27,29	117	18,14	99	15,35	67	10,39	38	5,89
Kapkaça uğramasından	167	25,89	169	26,20	126	19,53	82	12,71	69	10,70	32	4,96
Herhangi bir eşyasına zarar gelmesinden	140	21,71	154	23,88	138	21,40	91	14,11	68	10,54	54	8,37
TOPLAM	1279	22,03	1693	29,16	1062	18,29	849	14,63	565	9,73	357	6,15

Kadınların sosyal medyada maruz kaldığı suç haberleri nedeniyle yaşadığı suç korkusuna ilişkin özgeci suç korkusu verilerine ait Kruskal-Wallis H Testi sonuçları ve Mann-Whitney U testine göre anlamlı değerin olduğu grup Çizelge 3.38. dedir. Buna göre SMSUKOR ile özgeci suç korkusu arasında dolandırılma suçu için anne/baba, tecavüze/tecavüz girişimine uğrama ve cinsel tacize (sözlü-fiziksel)/sarkıntılığa uğrama ve herhangi bir eşyasına zarar gelmesi suçları içinse çocuklarda anlamlı farklılık yarattığı görülmektedir.

Çizelge 3.38. SMSUKOR özgeci suç korkusuna ilişkin Kruskal-Wallis H Testi ve Mann-Whitney U Testi sonuçları

Özgeci Suç Korkusu	H	sig.	U	sig.	Anlamlı farklılık yaratan grup
Dolandırılmasından	30,006	0,000***	11137,5	0,000***	Annem / Babam
Tecavüze/tecavüz girişimine uğramasından	19,946	0,001***	8267	0,001***	Çocuklarım
Cinsel tacize (sözlü-fiziksel)/sarkıntılığa uğramasından	33,617	0,000***	6230	0,000***	Çocuklarım
Öldürülmesinden	7,638	0,177	-	-	-
Silahlı saldırıya uğramasından	14,513	0,013*	2023,5	0,001***	Böyle Birisi Yok
Hırsızlığa maruz kalmasından	3,486	0,626	-	-	-
Gaspa uğramasından	5,187	0,393	-	-	-
Kapkaça uğramasından	3,824	0,575	-	-	-
Herhangi bir eşyasına zarar gelmesinden	17,074	0,004**	5543	0,006**	Çocuklarım

* p<0,05 ** p<0,01 ***p<0,001

Katılımcıların çocuk sahibi olup olmamasına ilişkin özgeci suç korkusuna ilişkin yüzdesel analiz Çizelge 3.39. dadır. Son yıllarda çocuklara yönelik işlenen suçlarda ciddi bir artışın meydana gelmesi ya da toplumda bu şekilde bir artış olduğuna dair kanının yerleşmesi ile ebeveynler çocukları için daha fazla korku duymaya başlamışlardır. Araştırmaya göre çocuk sahibi kadınlar en yüksek oranda çocuklarının tecavüze/tecavüz girişimine uğramasından ve cinsel tacize/ sarkıntılığa uğramasından korktuğu görülmektedir.

Çizelge 3.39. Sosyal medyada maruz kalınan suç haberleri nedeniyle özgeci suç korkusunun çocuk sahibi olup olmama durumuna göre yüzdesel dağılımı

Özgeci Suç Korkusu	ÇOCUĞU VAR						ÇOCUĞU YOK					
	Annem/Babam	Çocuklarım	Eşim/Sevgilim	Kardeşlerim	Yakın Arkadaşlarım	Böyle Birisi Yok	Annem/Babam	Çocuklarım	Eşim/Sevgilim	Kardeşlerim	Yakın Arkadaşlarım	Böyle Birisi Yok
Dolandırılmasından	19,32	36,92	20,54	9,05	7,82	6,36	47,88	5,08	18,64	18,22	5,51	4,66
Tecavüze/tecavüz girişimine uğramasından	6,11	68,70	11,74	6,85	3,42	3,18	25,85	5,51	9,75	29,24	22,88	6,78
Cinsel tacize (sözlü-fiziksel)/ sarkıntılığa uğramasından	11,98	57,95	9,54	9,29	8,56	2,69	22,46	5,08	13,56	33,90	18,22	6,78
Öldürülmesinden	12,47	42,79	23,96	5,87	5,13	9,78	35,59	5,08	15,25	23,31	11,02	9,75
Silahlı saldırıya uğramasından	14,18	36,92	23,72	13,20	6,36	5,62	30,51	4,66	17,37	24,58	13,14	9,75
Hırsızlığa maruz kalmasından	24,69	31,30	20,54	11,98	8,31	3,18	33,05	4,66	23,31	17,80	13,56	7,63
Gaspa uğramasından	16,63	40,34	18,09	11,74	9,05	4,16	33,90	4,66	18,22	21,61	12,71	8,90
Kapkaça uğramasından	19,32	39,61	20,29	9,54	8,07	3,18	37,29	2,97	18,22	18,22	15,25	8,05
Herhangi bir eşyasına zarar gelmesinden	14,67	36,19	22,98	8,07	10,27	7,82	33,90	2,54	18,64	24,58	11,02	9,32
TOPLAM	15,48	43,41	19,04	9,51	7,44	5,11	33,38	4,47	17,00	23,49	13,70	7,96

Ünal-Reşitoğlu (2017), ebeveyn olmanın korkunun derecesini artırdığını vurgularken yaptığı çalışmada kadınların sırasıyla çocukları-eşi-anne/babası ve kardeşleri için suç korkusu duydukları, evlilerin çocukları ve eşleri için özgeci korkusu yüksek iken bekârların anne/babası ve kardeşleri için özgeci korku duydukları sonucuna ulaşmıştır (ss. 151-152). Yapılan çalışma sonucunda da çocuğu olan katılımcıların sırasıyla çocukları-eşi/sevgilisi ve anne/babası için özgeci suç korkusuna sahip iken çocuğu olmayan katılımcıların ise sırasıyla anne/baba, kardeşleri ve eşi/sevgilisi için özgeci suç korkusuna sahip olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Çalışmanın sonucu Ünal-Reşitoğlu'nun çalışması ile paralellik göstermektedir.

H7: Kadınların sosyal medyada maruz kaldığı suç haberleri nedeniyle yaşadığı suç korkusu ve sosyal ve fiziksel düzensizliklere göre farklılaşmaktadır.

Katılımcılara “Yaşadığınız bölgeyi dikkate alarak aşağıda belirtilen hususların sizin için hangi seviyede problem teşkil ettiğini belirtiniz.” sorusu yöneltilmiş olup 12 farklı düzensizlik (5’i fiziksel 7’si sosyal) türüne ilişkin katılımcıların vermiş oldukları cevapların analizi Çizelge 3.40. dadır.

Çizelge 3.40. Sosyal ve fiziki düzensizliklerin problem olarak görülüp görülmemesine ilişkin dağılımı

Türü	Düzensizlik Örneği	Çok Ciddi Problem	Ciddi Problem	Kararsızım	Problem Değil	Hiç Problem Değil	Ortalama Değer
Fiziksel	Yerlere atılmış çer-çöp ve döküntü yığınları / toplanmamış çöpler	111	183	133	143	75	3,17
Sosyal	Kaba ve rahatsız edici komşular	122	181	180	137	25	3,37
Fiziksel	Metruk (terk edilmiş) binalar / araçlar ve bakımsız araziler	122	195	200	103	25	3,44
Sosyal	Etrafta dolaşan başıboş gençler	156	197	149	130	13	3,55
Sosyal	Halka açık alanlardaki sarhoşlar veya uyuşturucu kullananlar	214	166	121	123	21	3,67
Sosyal	Araçlarıyla gürültü / hız yapanlar	137	174	162	108	64	3,33
Fiziksel	Yeterince aydınlatılmamış / karanlık sokaklar	182	185	144	117	17	3,62
Sosyal	Yolda bekleyen hayat kadınları / halka açık alanlarda fuhuş	220	181	169	44	31	3,80
Sosyal	Sokakta yaşayan evsizler / dilenciler	115	199	179	104	48	3,36
Sosyal	Silahla havaya ateş açılması	132	168	193	113	39	3,37
Fiziksel	Duvar yazısı / grafiti	81	185	201	124	54	3,18
Fiziksel	Vandallık (tahrip edilmiş kamu malları)	99	210	179	114	43	3,32
TOPLAM		1691	2224	2010	1360	455	3,43
TOPLAM (%)		21,8	28,7	26,0	17,6	5,9	

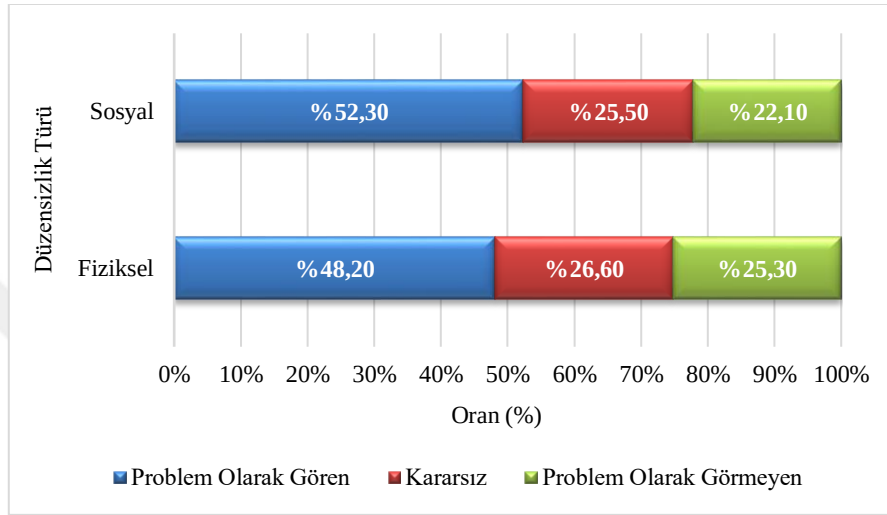
Toplumsal düzensizlik modeline göre bireylerin yaşadığı çevredeki fiziki ve sosyal düzensizlikler, kendilerinde suç mağduru olabileceklerine dair endişe ve korku yaratmaktadır. Buna göre bu araştırmada genel anlamda 12 farklı düzensizlik türü genel olarak “*ciddi problem*” olarak görülmekle birlikte çok ciddi problem ve ciddi problem seçenekleri beraber değerlendirildiğinde sosyal düzensizlik türlerinden “*Halka açık alanlardaki sarhoşlar veya uyuşturucu kullananlar*” ve “*Yolda bekleyen hayat kadınları/halka açık alanlarda fuhuş*” seçenekleri ön plana çıkmaktadır. Veriler ışığında halka açık alanda mağdursuz suç fiillerinin işlenmesi, sosyal anlamda bireyin bu fiilleri

tehdit olarak algılamasına ve problem olarak atfedilmesine sebep olmaktadır. Aslında varılan sonuç, özellikle büyük kentlerde sosyal düzensizliğin büyük bir problem teşkil ettiği, toplumun sosyal kontrol mekanizmalarında zayıflamaların meydana geldiği, toplumun birbirine yabancılaştığı, güvensizlik duygusu artarken bireyselleşmenin ve toplumdan kopuşun artmasıdır. Özaşçılar (2015)’ın suç korkusu ile çevre düzensizliğine ilişkin yaptığı çalışmada fiziki düzensizliklerin şahsa yönelik suçlar için suç korkusunu artırırken sosyal düzensizliklerin cinsel suçlara yönelik suç korkusunu artırdığı sonucuna ulaşılmıştır (s. 343).

Fiziksel düzensizlik türlerinden ise “*Yeterince aydınlatılmamış/karanlık sokaklar*” ve “*Metruk (terk edilmiş) binalar / araçlar ve bakımsız araziler*” ön plana çıkmaktadır. Atkins, Husain ve Storey (1991)’e göre sokakların ve çevrenin aydınlatmasının veya bu alanlarda ışıklandırma iyileştirilmesinin yapılmasının suç ve suç korkusunu azaltacağına ilişkin yaygın bir inanç bulunmaktadır. Aydınlatılmış alanlarda suçluların tespit ve yakalanma olasılıklarının artıracığı, dolayısıyla suç eylemlerini caydıracağı ve ayrıca halka açık yerlerde kişisel güvenliklerinden endişe duyan kişilere güvence sağlayacağı düşünülmektedir (s. viii). Brantingham ve Brantingham (1995)’ın belirttiği üzere düzensizliklerin görüldüğü yerler “*suçu çeken alanlar*” (s. 7) olarak değerlendirilmektedir. Özellikle yoğun yerleşim alanlarında karanlık, mağduriyet riski reel olarak az olsa bile kişisel güvensizlik duygusunu zedeleyen bir faktördür. Karanlık alanlarda kişilerin yüzlerini tanımak veya gölgelik alanda birisinin saklanıp saklanmadığını anlamak zordur. Ayrıca hırsızlık ve vandallık gibi suçlar için de uygun ortamı sağlamaktadır. Metruk binalar ise çevre kirliliği yaratmakla birlikte çoğunlukla madde bağımlılarına, fuhuşa ve suçlulara mesken sağlayarak çevre halkının güvenliğini tehdit etmektedir. Metruk binalar; bina sahiplerinin mülklerini koruyacak gelire sahip olmadığına, mahalleyi kimsenin umursamadığına, bölgenin yönetilemez olduğuna, suçluların yakalanma riskinin daha az olduğuna dair düşüncelerin hâsıl olmasına sebeptir. Terk edilmiş binaların ve arsaların içinde veya çevresinde bazen cinayet, soygun ve cinsel saldırı gibi ciddi şiddet suçları meydana gelmektedir (Shane, 2012, ss. 9-14).

Suçla mücadele etmenin en iyi yolunun suçtan önce gelen düzensizlikle mücadele etmekten geçtiği belirtilmektedir çünkü denetimsizliğin arttığı yerlerde suç işleme olasılığının fazla olması, düzensizliğe yüklenen anlamların güvensizlik yaratması suç korkusunu da beraberinde getirmektedir. Suçun arttığı ortamlar ele alındığında bu bölgelerde yaşayan veya bu bölgeleri geçiş noktası olarak kullanan kişilerde güvenlik endişesi ile suç

korkusunun artacağını söylemek çok yanlış olmayacaktır (Valera ve Guàrdia, 2014: 196). Şekil 3.6. da düzensizlik örneklerinin problem olarak görülüp görülmemesine ilişkin yüzdesel grafik verilmiştir. Buna göre katılımcılar, sosyal veya fiziki olması fark etmeksizin düzensizlik türlerini daha çok **“problem”** olarak görmekle birlikte sosyal düzensizlikler fiziksel düzensizliklere nazaran daha fazla problem olarak ifade edilmiştir.

Şekil 3.6. Fiziki ve sosyal düzensizliklerin problem olarak görülüp görülmemesine ilişkin yüzdesel grafik

Yapılan anket çalışması kapsamında kadınların sosyal medyada maruz kaldığı suç haberleri nedeniyle yaşadığı suç korkusu ile sosyal / fiziki düzensizlikler arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık olup olmadığını belirlemek amacıyla Kruskal-Wallis H testi, SMSUKOR ile sosyal / fiziki düzensizlikler arasındaki ilişkinin yönünün ve gücünün belirlenmesi amacıyla da Spearman's rho korelasyon testi uygulanmış ve bu teste ilişkin veriler Çizelge 3.41. de gösterilmiştir. Bu bakımdan sosyal medyanın yarattığı suç korkusu ile tüm sosyal / fiziki düzensizlikler arasında çok yüksek düzeyde istatistiksel anlamlılık ve korelasyon olduğu, en yüksek korelasyon değerinin ise *“Yerlere atılmış çer-çöp ve döküntü yığınları / toplanmamış çöpler”* ile arasında olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Çizelge 3.41. SMSUKOR sosyal / fiziki düzensizliklere ilişkin Kruskal-Wallis H Testi ve Spearman's rho korelasyon Testi sonuçları

Sosyal / Fiziksel Düzensizlik Örneği	SMSUKOR		
	H	sig.	Korelasyon (ρ)
Yerlere atılmış çer-çöp ve döküntü yığınları / toplanmamış çöpler	221,812	0,000***	0,582***
Kaba ve rahatsız edici komşular	184,803	0,000***	0,534***
Metruk (terk edilmiş) binalar / araçlar ve bakımsız araziler	160,328	0,000***	0,495***
Etrafta dolaşan başıboş gençler	62,867	0,000***	0,297***

Halka açık alanlardaki sarhoşlar veya uyuşturucu kullananlar	64,232	0,000***	0,293***
Araçlarıyla gürültü / hız yapanlar	28,236	0,000***	0,193***
Yeterince aydınlatılmamış / karanlık sokaklar	44,659	0,000***	0,258***
Yolda bekleyen hayat kadınları / halka açık alanlarda fuhuş	26,052	0,000***	0,183***
Sokakta yaşayan evsizler / dilenciler	119,433	0,000***	0,424***
Silahla havaya ateş açılması	174,655	0,000***	0,513***
Duvar yazısı / grafiti	78,589	0,000***	0,316***
Vandallık (tahrip edilmiş kamu malları)	118,011	0,000***	0,424***

* p<0,05 ** p<0,01 ***p<0,001

Sosyal medyanın yarattığı suç korkusu ile sosyal ve fiziki düzensizlikler arasında ayrı ayrı yapılan Spearman's rho korelasyon testine göre (Çizelge 3.42.) her iki düzensizlik türü için de çok yüksek düzeyde anlamlı pozitif korelasyon görülmekle birlikte fiziki düzensizliklerin sosyal düzensizliklere nazaran daha fazla sosyal medyada suç korkusunu artırdığı sonucuna ulaşılmıştır.

Çizelge 3.42. SMSUKOR ile düzensizliklere ilişkin Spearman's rho korelasyon Testi sonuçları

Korelasyon (ρ)	Fiziki Düzensizlik	Sosyal Düzensizlik
SMSUKOR	0,633***	0,589***

* p<0,05 ** p<0,01 ***p<0,001

H₈: Kadınların sosyal medyada maruz kaldığı suç haberleri nedeniyle yaşadığı dünyanın kötü bir dünya olduğuna ilişkin algıları farklılaşmaktadır.

Katılımcıların sosyal medyada iletişim kaynaklı suça ilişkin algılarının ölçülebilmesi amacıyla **1 soru (12 alt sorulu)** yöneltilmiş olup vermiş oldukları cevapların yüzdesel analizi Çizelge 3.43. dedir.

Çizelge 3.43. Sosyal medyada suç algısına ilişkin yüzdesel analiz

Sosyal Medyada Suç Algısı	Kesinlikle Katılmıyorum	Katılmıyorum	Ne Katılıyorum Ne Katılmıyorum	Katılıyorum	Kesinlikle Katılıyorum	Ortalama Değer
1.Sosyal medyada maruz kaldığım suç haberleri nedeniyle günlük rutinlerimde değişiklik yapıyorum.	15,66	21,40	25,43	26,05	11,47	2,96
2.Sosyal medyada maruz kaldığım suç haberleri nedeniyle önlem alma ihtiyacı hissediyorum.	5,27	21,09	26,98	28,22	18,45	3,33
3.Sosyal medyada maruz kaldığım suç haberleri yaşam memnuniyetimi olumsuz yönde etkilemektedir.	4,03	15,66	24,50	32,25	23,57	3,56
4.Sosyal medyada maruz kaldığım suç haberlerini başka kaynaklardan teyit etme ihtiyacı hissederim.	6,05	17,05	28,99	32,87	15,04	3,34
5.Sosyal medyada yayılan haberlerde bilgi kirliliği vardır.	4,81	17,83	26,05	35,35	15,97	3,40

6.Suç korkusu nedeniyle kadınlar kamusal alanda özgürlüklerini kısıtlamaktadır.	5,27	15,66	26,51	30,70	21,86	3,48
7.Sosyal medyada maruz kaldığım suç haberleri nedeniyle dünyanın tehlikeli ve tehdit edici bir yer olduğunu düşünüyorum.	4,34	21,09	22,02	24,81	27,75	3,51
8.Sosyal medyanın gündem belirlemede etkili olduğunu düşünüyorum.	5,27	17,98	28,68	29,30	18,76	3,38
9.Sosyal medyada maruz kaldığım suç haberleri benim de aynı şekilde suç mağduru olabileceğimi düşünmemi neden olmaktadır.	7,91	17,36	25,12	29,46	20,16	3,37
10.Toplumdaki suça ilişkin algı çoğunlukla sosyal medya tarafından yönlendirilmektedir.	6,36	16,43	29,77	31,63	15,81	3,34
11.Sosyal medya suçluları erkek, mağdurları/kurbanları kadın olarak lanse eden cinsiyetçi mesajlarla doludur.	11,16	18,29	23,41	26,36	20,78	3,27
12.Yaşadığım bölgede suç oranlarının arttığını düşünüyorum.	7,60	18,14	32,56	26,67	15,04	3,23
TOPLAM (%)	6,98	18,17	26,67	29,47	18,72	3,35

Katılımcıların sosyal medyada iletişim kaynaklı suç korkusuna yönelik yapılan analiz sonucunda en yüksek oranın “*Katılıyorum*” seçeneğinde, ortalama değerin ise 3,35 / 5 olduğu görülmektedir. Sosyal medyada maruz kalınan suç haberlerinin yaşam memnuniyetini olumsuz yönde etkilediğine dair soru ise en yüksek ortalama değere sahiptir. Katılımcıların, sosyal medyada maruz kaldıkları suç haberleri nedeniyle dünyanın tehlikeli ve tehdit edici bir yer olduğuna ilişkin soruya en yüksek oranda “*Kesinlikle Katılıyorum*” cevabını verdiği ve ortalama değerinin de ikinci en yüksek olduğu görülmektedir. En düşük ortalama değer ise sosyal medyada maruz kalınan suç haberleri nedeniyle günlük rutinlerde değişiklik yapılmasına ilişkindir.

Sosyal medyada suça ilişkin algı ile SMSUKOR arasında anlamlı farklılık olup olmadığını ortaya çıkarmak için Kruskal-Wallis H Testi testi ile SMSUKOR ile sosyal medyada suça ilişkin algı arasındaki ilişkin ölçülmesi amacıyla da Spearman's rho korelasyon testi uygulanmış ve bu teste ilişkin veriler Çizelge 3.44. de gösterilmiştir. Bu bakımdan sosyal medyanın yarattığı suç korkusu ile sosyal medyada suça ilişkin algı arasında çok yüksek düzeyde istatistiksel anlamlılık ve korelasyon olduğu, en yüksek korelasyon değerinin ise SMSUKOR ile “*Sosyal medyanın gündem belirlemede etkili olduğunu düşünüyorum.*” sorusu arasında olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Çizelge 3.44. SMSUKOR sosyal medyadaki suç algısına ilişkin Kruskal-Wallis H Testi ve Spearman's rho korelasyon Testi sonuçları

Sosyal Medyadaki Suç Algısı	SMSUKOR		
	H	sig.	Korelasyon (ρ)
1. Sosyal medyada maruz kaldığım suç haberleri nedeniyle günlük rutinlerimde değişiklik yapıyorum.	107,087	0,000***	0,406***
2. Sosyal medyada maruz kaldığım suç haberleri nedeniyle önlem alma ihtiyacı hissediyorum.	38,411	0,000***	0,214***

3. Sosyal medyada maruz kaldığım suç haberleri yaşam memnuniyetimi olumsuz yönde etkilemektedir.	33,498	0,000***	0,225***
4. Sosyal medyada maruz kaldığım suç haberlerini başka kaynaklardan teyit etme ihtiyacı hissedirim.	102,858	0,000***	0,391***
5. Sosyal medyada yayılan haberlerde bilgi kirliliği vardır.	122,763	0,000***	0,405***
6. Suç korkusu nedeniyle kadınlar kamusal alanda özgürlüklerini kısıtlamaktadır.	114,965	0,000***	0,420***
7. Sosyal medyada maruz kaldığım suç haberleri nedeniyle dünyanın tehlikeli ve tehdit edici bir yer olduğunu düşünüyorum.	54,620	0,000***	0,285***
8. Sosyal medyanın gündem belirlemede etkili olduğunu düşünüyorum.	124,946	0,000***	0,437***
9. Sosyal medyada maruz kaldığım suç haberleri benim de aynı şekilde suç mağduru olabileceğimi düşünmeme neden olmaktadır.	115,677	0,000***	0,416***
10. Toplumdaki suça ilişkin algı çoğunlukla sosyal medya tarafından yönlendirilmektedir.	98,581	0,000***	0,377***
11. Sosyal medya suçluları erkek, mağdurları/kurbanları kadın olarak lanse eden cinsiyetçi mesajlarla doludur.	43,751	0,000***	0,257***
12. Yaşadığım bölgede suç oranlarının arttığını düşünüyorum.	86,357	0,000***	0,359***

* p<0,05 ** p<0,01 *** p<0,001

Katılımcıların sosyal medyada iletişim kaynaklı suç korkusunun ölçülebilmesi amacıyla sorulan 12 sorudan 7'ncisi olan “*Sosyal medyada maruz kaldığım suç haberleri nedeniyle dünyanın tehlikeli ve tehdit edici bir yer olduğunu düşünüyorum.*” sorusuna verilen cevaplara ilişkin Spearman's rho korelasyon testi ve Kruskal-Wallis H Testi analizi sonuçları Çizelge 3.45. dedir.

Çizelge 3.45. Bağımsız değişkenler ile “Kötü Dünya Sendromu” na ilişkin Spearman's rho korelasyon testi ve Kruskal-Wallis H Testi sonuçları

Kötü Dünya Sendromu	Korelasyon (ρ)	H	Sig.	En yüksek $\bar{x}$ grubu	Kötü Dünya Sendromu($\bar{x}$)
Yaş	-0,040	3,359	0,500	21-40	3,55
Medeni durum	-0,038	1,368	0,505	Bekâr	3,55
Çocuk sahipliği	-0,027	0,453	0,501	Hayır	3,55
Eğitim durumu	0,042	3,744	0,711	Yüksekokul mezunu	3,63
Meslek durumu	–	5,038	0,411	Öğrenci	3,71
Hane geliri	-0,054	4,626	0,201	3.001-6.000 ₺ arası	3,60
Yaşadığı yer	0,012	2,459	0,292	İlçe Merkezi	3,56
<i>Kullanılan sosyal medya türü</i>	–	14,437	0,025*	Instagram ve Twitter	3,76
<i>Sosyal medyaya katılım süresi</i>	0,140***	14,655	0,002**	6 yıl ve daha fazla	3,67
Günlük sosyal medya kullanım süresi	-0,016	3,498	0,321	1-3 saat arası	3,56
Önceki mağduriyet	–	0,949	0,917	Evet	3,58
<i>Suç haberleri ile etkileşimi</i>	0,070	10,128	0,038*	Genellikle	3,62

* p<0,05 ** p<0,01 *** p<0,001

Gerbner'in 1973 yılında kitle iletişimini anlamak amacıyla “Kültürel Göstergeler Projesi”nin bir parçası olarak ortaya attığı kötü dünya sendromuna göre televizyonda yer alan şiddet, bireylerin şiddet algısını etkilemekte ve toplumun günlük yaşantısını daha

korkulu bir hale getirmektedir. Medyaya daha uzun süre maruz kalanlar dünyanın gerçekte olduğundan daha tehlikeli bir yer olduğunu düşünmekte, şiddet suçu mağduru olma şanslarının daha yüksek olduğunu tahmin etmekte, yaşadıkları yerlerin arttığına inandıkları suç oranları nedeniyle daha güvensiz olduğuna ve suç korkusunun büyük bir sorun olduğuna inanmaktadırlar. Anket çalışmasında sosyal medya üzerinde kötü dünya sendromuna yönelik ölçüm yapılmış, bağımsız değişkenlerden sadece kullanılan sosyal medya türü, sosyal medyaya katılım süresi ile sosyal medyada suç haberleri ile etkileşim başlıklarında anlamlı farklılık görülmüştür. Kötü dünya sendromu ile sosyal medyaya katılım süresi arasında yüksek anlamlı farklılıkta pozitif yönde zayıf bir korelasyon görülmektedir. Kullanılan sosyal medya türü ile kötü dünya sendromuna ilişkin Kruskal-Wallis H Testi sonuçları Çizelge 3.46. dadır.

Çizelge 3.46. “Kötü Dünya Sendromu”nun kullanılan sosyal medya türüne göre Kruskal-Wallis H testi sonuçları

	Kullanılan Sosyal Medya Türü	n	$\bar{x}$	ss.	H	sig.
Kötü Dünya Sendromu	Facebook	64	3,42	1,13	14,437	0,025*
	Facebook, Instagram	109	3,51	1,18		
	Facebook, Twitter	73	3,57	1,15		
	Facebook, Twitter, Instagram	145	3,40	1,29		
	Instagram	93	3,61	1,27		
	Twitter	52	3,03	1,20		
	Instagram, Twitter	109	3,76	1,14		

* p<0,05 ** p<0,01 *** p<0,001

Kötü dünya sendromu üzerinden kullanılan sosyal medya türleri arasında sosyal medya bağlamında suç korkusu bakımından istatistiksel olarak anlamlı farklılık olup olmadığının anlaşılması için Mann-Whitney U Testi uygulanmış olup kötü dünya sendromuna ilişkin sonuçlar Çizelge 3.47. dedir. Buna göre sadece Twitter kullananlar en düşük kötü dünya sendromuna sahip iken Instagram ve Twitter beraber kullananlar; sadece Facebook, sadece Twitter ve her üç platformu kullanan katılımcılara göre istatistiksel olarak anlamlı ve yüksek seviyede kötü dünya sendromuna sahiptir.

Çizelge 3.47. “Kötü Dünya Sendromu”nun kullanılan sosyal medya türüne göre Mann-Whitney U testi sonuçları

Kullanılan Sosyal Medya Türü	n	Sıra Ortalaması	Sıra Toplamı	U	sig.
Facebook	64	84,42	5403,00	3323	0,593
Facebook, Instagram	109	88,51	9648,00		
Facebook	64	66,38	4248,50	2168,5	0,456
Facebook, Twitter	73	71,29	5204,50		
Facebook	64	105,82	6772,50	4587,5	0,893
Facebook, Twitter, Instagram	145	104,64	15172,50		

Facebook	64	74,25	4752,00	2672	0,263
Instagram	93	82,27	7651,00		
Facebook	64	63,18	4043,50	1364,5	0,087
Twitter	52	52,74	2742,50		
Facebook	64	77,37	4951,50	2871,5	0,045*
Instagram, Twitter	109	92,66	10099,50		
Facebook, Instagram	109	90,59	9874,00	3879	0,768
Facebook, Twitter	73	92,86	6779,00		
Facebook, Instagram	109	130,73	14250,00	7550	0,531
Facebook, Twitter, Instagram	145	125,07	18135,00		
Facebook, Instagram	109	98,83	10773,00	4778	0,470
Instagram	93	104,62	9730,00		
Facebook, Instagram	109	86,67	9447,00	2216	0,022*
Twitter	52	69,12	3594,00		
Facebook, Instagram	109	102,89	11214,50	5219,5	0,109
Instagram, Twitter	109	116,11	12656,50		
Facebook, Twitter	73	114,49	8358,00	4928	0,392
Facebook, Twitter, Instagram	145	106,99	15513,00		
Facebook, Twitter	73	81,97	5983,50	3282,5	0,707
Instagram	93	84,70	7877,50		
Facebook, Twitter	73	69,34	5061,50	1435,5	0,017*
Twitter	52	54,11	2813,50		
Facebook, Twitter	73	86,23	6295,00	3594	0,253
Instagram, Twitter	109	95,03	10358,00		
Facebook, Twitter, Instagram	145	115,37	16728,50	6143,5	0,233
Instagram	93	125,94	11712,50		
Facebook, Twitter, Instagram	145	103,04	14941,00	3184	0,087
Twitter	52	87,73	4562,00		
Facebook, Twitter, Instagram	145	119,28	17295,50	6710,5	0,034*
Instagram, Twitter	109	138,44	15089,50		
Instagram	93	79,74	7416,00	1791	0,008**
Twitter	52	60,94	3169,00		
Instagram	93	98,61	9171,00	4800	0,502
Instagram, Twitter	109	103,96	11332,00		
Twitter	52	62,68	3259,50	1881,5	0,000***
Instagram, Twitter	109	89,74	9781,50		

* p<0,05 ** p<0,01 *** p<0,001

Kadınların sosyal medyada maruz kaldığı suç haberleri nedeniyle yaşadığı kötü dünya sendromuna ilişkin sosyal medyaya katılım sürelerine bağlı verilerin çıkarımsal istatistiği ve Kruskal-Wallis H Testi sonuçları Çizelge 3.48. dedir. Buna göre sosyal medyaya katılım süresi ile kötü dünya sendromu arasında yüksek derecede anlamlı farklılık olduğu görülmektedir. Sosyal medyanın yarattığı suç korkusu açısından değerlendirildiğinde anket sonucuna göre en yüksek ortalama kötü dünya sendromu değeri 6 yıl ve daha fazla süredir sosyal medya kullanan katılımcılarda gözlemlenmiştir.

Çizelge 3.48. “Kötü Dünya Sendromu”nun sosyal medyaya katılım süresine göre Kruskal-Wallis H testi sonuçları

	Sosyal Medyaya Katılım Süresi	n	$\bar{x}$	ss.	H	sig.
Kötü Dünya Sendromu	1 yıldan az	13	2,85	0,987	14,655	0,002**
	1 yıl - 3 yıl arası	83	3,18	1,241		
	3 yıl - 6 yıl arası	305	3,49	1,184		
	6 yıl ve daha fazla	244	3,67	1,241		

* p<0,05 ** p<0,01 *** p<0,001

Sosyal medyaya katılım süreleri arasında sosyal medya bağlamında suç korkusu bakımından istatistiksel olarak anlamlı farklılık olup olmadığının anlaşılması için Mann-Whitney U Testi uygulanmış olup sosyal medyadaki suç korkusuna ilişkin sonuçlar Çizelge 3.49. dadır. Buna göre 1 yıldan az süredir sosyal medya platformlarının kullananlar en düşük seviyede sosyal medyada suç korkusuna sahip iken 6 yıl ve daha fazla süredir sosyal medya platformlarının kullananlar en yüksek seviyede sosyal medyada suç korkusuna sahiptir.

Çizelge 3.49. “Kötü Dünya Sendromu”nun sosyal medyaya katılım süresine göre Mann-Whitney U testi sonuçları

Sosyal Medyaya Katılım Süresi	n	Sıra Ortalaması	Sıra Toplamı	U	sig.
1 yıldan az	13	41,15	535,00	444	0,292
1 yıl - 3 yıl arası	83	49,65	4121,00		
1 yıldan az	13	110,77	1440,00	1349	0,044*
3 yıl - 6 yıl arası	305	161,58	49281,00		
1 yıldan az	13	81,31	1057,00	966	0,014*
6 yıl ve daha fazla	244	131,54	32096,00		
1 yıl - 3 yıl arası	83	173,77	14423,00	10937	0,051
3 yıl - 6 yıl arası	305	200,14	61043,00		
1 yıl - 3 yıl arası	83	137,20	11387,50	7901,5	0,002**
6 yıl ve daha fazla	244	173,12	42240,50		
3 yıl - 6 yıl arası	305	263,96	80508,50	33843,5	0,06
6 yıl ve daha fazla	244	288,80	70466,50		

* p<0,05 ** p<0,01 *** p<0,001

Sosyal medyada suç veya şiddet içeren haberlerinin ne sıklıkla okunup, izlendiği veya etkileşime girildiği ile kötü dünya sendromuna ilişkin Kruskal-Wallis H Testi sonuçları Çizelge 3.50. dedir. Buna göre kötü dünya sendromu ile sosyal medyada suç veya şiddet haberleri ile etkileşime girme sıklığı arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık olmakla beraber kötü dünya sendromu ortalaması en yüksek grubun “Genellikle” cevabını veren katılımcılarda olduğu görülmektedir. En yüksek ortalama değere sahip “Genellikle-Her Zaman” cevapları birlikte değerlendirildiğinde kötü dünya sendromu oranı %60,3’tür.

Çizelge 3.50. “Kötü Dünya Sendromu”nun sosyal medyada suç haberleri ile etkileşim sıklığına göre Kruskal-Wallis H testi sonuçları

<i>Sosyal medyada suç veya şiddet içeren haberleri ne sıklıkla okuyor, izliyor veya onlarla etkileşime giriyorsunuz?</i>		n	$\bar{x}$	ss.	H	sig.
Kötü Dünya Sendromu	Hiç	32	2,91	1,09	10,128	0,038*
	Nadiren	112	3,46	1,18		
	Ara Sıra	121	3,45	1,27		
	Genellikle	234	3,62	1,20		
	Her Zaman	146	3,53	1,24		

* p<0,05 ** p<0,01 *** p<0,001

Sosyal medyada suç/şiddet haberleri ile etkileşim sıklığı arasında sosyal medya bağlamında suç korkusu bakımından istatistiksel olarak anlamlı farklılık olup olmadığının anlaşılması için Mann-Whitney U Testi uygulanmış olup sosyal medyadaki suç korkusuna ilişkin sonuçlar Çizelge 3.51. dedir. Buna göre sosyal medyada suç/şiddet haberleri ile hiç etkileşim sağlamayan katılımcılar en düşük seviyede kötü dünya sendromuna sahip iken sosyal medyada suç/şiddet haberleri ile “Genellikle” sıklığında etkileşim sağlayan katılımcılar en yüksek seviyede kötü dünya sendromuna sahiptir.

Çizelge 3.51. “Kötü Dünya Sendromu”nun sosyal medyada suç haberleri ile etkileşim sıklığına göre Mann-Whitney U testi sonuçları

Etkileşim Sıklığı	n	Sıra Ortalaması	Sıra Toplamı	U	sig.
Hiç	32	57,20	1830,50	1302,5	0,015*
Nadiren	112	76,87	8609,50		
Hiç	32	61,34	1963,00	1435	0,021*
Ara Sıra	121	81,14	9818,00		
Hiç	32	95,36	3051,50	2523,5	0,002**
Genellikle	234	138,72	32459,50		
Hiç	32	69,06	2210,00	1682	0,011*
Her Zaman	146	93,98	13721,00		
Nadiren	112	116,79	13080,00	6752	0,962
Ara Sıra	121	117,20	14181,00		
Nadiren	112	165,43	18528,00	12200	0,284
Genellikle	234	177,36	41503,00		
Nadiren	112	127,50	14279,50	7951,5	0,697
Her Zaman	146	131,04	19131,50		
Ara Sıra	121	169,42	20500,00	13119	0,243
Genellikle	234	182,44	42690,00		
Ara Sıra	121	131,59	15922,50	8541,5	0,633
Her Zaman	146	136,00	19855,50		
Genellikle	234	193,59	45301,00	16358	0,472
Her Zaman	146	185,54	27089,00		

* p<0,05 ** p<0,01 *** p<0,001

Katılımcılara ait *Suç Korkusu*, *Suç Mağduriyeti Riski*, *Sosyal ve Fiziki Düzensizlik* ile *Sosyal Medyada Suç Algısı* arasındaki korelasyon (ρ) değerleri Çizelge 3.52. dedir. Buna göre 4 faktör arasında yüksek anlamlılık derecesinde pozitif korelasyon bulunmakta olup en yüksek korelasyon Suç Korkusu ile Sosyal ve Fiziki Düzensizlik arasındadır. Buna göre sosyal medya bağlamındaki suç mağduriyeti riski, yaşanan bölgedeki sosyal ve fiziki düzensizliğin problem oluşturma seviyesi ile sosyal medyadaki suça ilişkin olumsuz algı artarken sosyal medya bağlamındaki suç korkusunun da artış gösterdiği sonucuna ulaşılmaktadır.

Çizelge 3.52. Sosyal medyada suç korkusu, suç mağduriyeti riski, sosyal ve fiziki düzensizlikler ve sosyal medyada suç algısı arasındaki korelasyon (ρ) analizi

Korelasyon (ρ)	<i>Suç Korkusu</i>	<i>Suç Mağduriyeti Riski</i>	<i>Sosyal ve Fiziki Düzensizlik</i>	<i>Sosyal Medyada Suç Algısı</i>
Suç Korkusu	1			
Suç Mağduriyeti Riski	0,429***	1		
Sosyal ve Fiziki Düzensizlik	0,661***	0,445***	1	
Sosyal Medyada Suç Algısı	0,627***	0,420***	0,618***	1

* $p < 0,05$ ** $p < 0,01$ *** $p < 0,001$

Katılımcılara 6'sı şahsa ve 6'sı mala karşı suçlardan olmak üzere 12 suç üzerinden "Sosyal medyada paylaşılan suç haberlerini göz önünde bulundurarak aşağıdaki suçların mağduru olmaktan ne kadar korktuğunuzu düşünüyorsunuz?" sorusu yöneltilerek **sosyal medyadaki suç korkusu**, "Sosyal medyada paylaşılan suç haberlerini göz önünde bulundurarak yaşadığınız bölgede gelecek 1 yıl içerisinde aşağıdaki suçlardan mağdur olma ihtimalinizi değerlendiriniz." sorusu yönelterek **sosyal medyadaki suç mağduriyeti riski** değerleri analiz edilmiş; iki değer arasındaki Spearman's rho korelasyon (ρ) değerleri Çizelge 3.53. de gösterilmiştir. Buna göre en yüksek (ρ) korelasyon değeri ev dışındayken hırsızın eve girmesine ilişkin olup 5'i mala karşı 1'i şahsa karşı olmak üzere toplam 6 suçta anlamlı pozitif korelasyon bulunmaktadır. Yani sosyal medyada maruz kalınan bu suçlar üzerinde suça maruz kalma risk algısı arttıkça suç korkusu düzeyi de artmaktadır. Günümüzde mal varlığına karşı işlenen suçların şahsa karşı işlenen suçlardan fazla olması kişilerin mal varlığına karşı risk algısını yükseltirken mal varlığına karşı suç korkusunu da yükseltmektedir. Katılımcıların büyük çoğunluğunun il ve ilçe merkezlerinde (%96,3) ikamet etmekte olup Kul (2013), kentsel ortamlarda şahsa karşı değil mala karşı işlenen suçların fazla olmasının mal varlığına yönelik korkuyu artırdığını belirtmektedir (s. 130).

Çizelge 3.53. Sosyal medyada suç korkusu ile sosyal medyada suç mağduriyeti riski arasındaki Spearman's rho korelasyon (ρ) değerleri

Sosyal Medyada Suç Korkusu ($\bar{x}$)	Suçla İlişkin Korku	ρ değeri	Suçla Maruz Kalma Risk Algısı	Sosyal Medyada Suç Mağduriyeti Riski ($\bar{x}$)
2,98	Dolandırılmaktan korku	0,242***	Dolandırılma ihtimali	2,64
3,22	Evdeyken hırsızın eve girmesinden korku	0,076	Evdeyken hırsızın eve girme ihtimali	2,76
3,29	Ev dışındayken hırsızın eve girmesinden korku	0,319***	Ev dışındayken hırsızın eve girme ihtimali	3,14
3,59	Tecavüze/tecavüz girişimine uğramaktan korku	0,016	Tecavüze/tecavüz girişimine uğrama ihtimali	3,16
3,58	Cinsel tacize (sözlü-fiziksel)/sarkıntılığa uğramaktan korku	0,035	Cinsel tacize (sözlü-fiziksel)/sarkıntılığa uğrama ihtimali	3,26
3,39	Öldürülmekten korku	0,245***	Öldürülme ihtimali	3,01
3,20	Silahlı (ateşli silah, bıçak, sopa vs.) saldırıya uğramaktan korku	-0,023	Silahlı (ateşli silah, bıçak, sopa vs.) saldırıya uğrama ihtimali	3,04
3,19	Kaçırılmaktan korku	-0,024	Kaçırılma ihtimali	2,99
3,37	Herhangi bir malın (cüzdan, telefon, araç gibi) çalınmasından korku	0,261***	Herhangi bir malın (cüzdan, telefon, araç gibi) çalınma ihtimali	3,11
3,43	Gaspa/yağmaya uğramaktan korku	0,229***	Gaspa/yağmaya uğrama ihtimali	3,15
3,38	Kapkaça uğramaktan korku	0,282***	Kapkaça uğrama ihtimali	3,16
2,69	Herhangi bir eşyasına araç, ev, bahçe vb.) zarar gelmesinden korku	-0,048	Herhangi bir eşyasına araç, ev, bahçe vb.) zarar gelme ihtimali	3,14

* $p < 0,05$ ** $p < 0,01$ *** $p < 0,001$

Fakat dikkat çeken bir konu, tecavüze/tecavüz girişimine uğramak ve cinsel tacize (sözlü-fiziksel)/sarkıntılığa uğramak suçlarına ilişkin pozitif yöndeki korelasyon katsayısının düşüklüğü ve anlamlı olmamasıdır. Bu iki suç için de sosyal medyadaki suç korkusu ve sosyal medyadaki suç mağduriyeti riski değerleri ortalama değer bakımında diğer suçlar nezdinde en yüksek olmasına rağmen aralarında anlamlı farklılığın olmayışı her iki suç için suç korkusu ile suç mağduriyeti algısının farklı şekillerde oluştuğunu ve rasyonel olmadığını göstermektedir.

SONUÇ VE DEĞERLENDİRME

Tarihi insanlık tarihi kadar eski olan suç davranışı, tanımlanması toplumdan topluma ve zamana göre farklılık gösteren karmaşık bir olgudur. Her ne kadar suç, hukuk ile düzenlenmiş kuralların ihlali sonucu cezai müeyyideye tabi davranış olarak görülse de sosyoloji, psikoloji, kriminoloji, viktimoloji gibi birçok bilim dalını da ilgilendiren bir kavramdır. Suçun maliyeti sadece maddi açıdan ölçülemezken suçun görünmeyen yüzü soyut maliyetleri en çok toplum ve potansiyel mağdur üstlenmektedir. Sadece insanoğluna özgü olmayan korku kavramı ise ilkel atalarımızdan beri süregelen güçlü ve evrensel bir hayatta kalma mekanizması olup bireyi potansiyel tehlikelerle başa çıkmaya harekete geçirdiğinden bizi güvende tutma konusunda önemli bir rol oynamaktadır. Korku, insanın doğumu ile birlikte sahip olunabileceği gibi yaşam içerisinde deneyimlenebilmekte veya sözlü uyarılar ile başkalarını gözlemleme yoluyla kazanılabilmektedir.

Genel anlamı ile risk toplumunun da etkisiyle suçun toplum içerisinde yarattığı güvensizlik duygusu olarak da tanımlanabilecek suç korkusu kavramı, geniş anlamı ile bireyin içinde yaşadığı toplumda suç oluşturan veya suç sayılan eylemlerden korkması ya da bunlardan normalin üzerinde endişe duyması ve bu korkunun esiri haline gelmesi olarak açıklanabilir. Suç korkusunun olumsuz bir duygusal tepki olduğu, bu tepkinin mağdur olma ya da zarar görme tehdidinin sonucu olduğu ve korkunun potansiyel tehlikenin olası yakınlığı nedeniyle ortaya çıktığını söylemek mümkündür. Suç korkusu, bireysel bir problem iken yaygınlaşarak toplumsal bir sorun haline gelmiştir. Modern toplumların temel özelliklerinden biri de yaygınlaştırılmış iletişim sistemleridir. Kul (2013), gelişen haberleşme ağı nedeniyle suçların anında ve bazen de abartılı olarak medyada yer almasının güvensizliğin yayılmasına sebep olurken suç korkusu nedeniyle toplumsal alanda çöküntü, endişe ve ahlaki paniğe yol açtığını belirtmektedir (s. 170).

20. yüzyılın son çeyreğinden itibaren iletişim teknolojilerinde yaşanan gelişmelerin bir sonucu yeni medya kavramının tezahür etmiş ve en popüler hallerinden biri olarak sosyal medya, 1990'lı yılların sonundan itibaren yaygın olarak kullanılmaya başlanmıştır. Geleneksel medya veya diğer adıyla ana akım medyadan farklı özelliklere sahip sosyal medya, günümüzde ana akım medyaya da alternatif bir haber ve bilgi kaynağı haline dönüşmüştür. Bir haber kaynağı olarak sosyal medyanın yükselişi, editoryal sürecinin olmayışı ve kontrol etmenin zorluğu ile insanların haber ve görüş arasındaki çizgilerini daha

da bulanık hale getirirken neyin güvenilir kaynaklara ve gerçeğe dayalı olup olmadığını anlamak da gittikçe zorlaşmaktadır.

LaGrange ve Ferraro (1989), suç korkusunun sosyo-demografik birçok tanımlayıcı analizi arasında en kalıcı bulguların cinsiyet üzerinde olduğunu ve kadınların suçtan çok korktuklarını belirtmektedir. Bu tez çalışmasında erkeklere nazaran toplumda korku kültürü ile yetiştirilen kadınların suç korkularını daha açık ve doğru şekilde ifade etmesi, kadınlara yönelik toplumsal baskının bir uzantısı olarak cinsel taciz ve saldırı endişesinin getirdiği mağduriyet riskinin her yerde mevcut olduğu düşüncesinin kadınların korku seviyesini yükselttiği değerlendirildiğinde medyada gerçek olaylara dayanan haberlerde bile kadın mağdurların ön planda olması ve kadınlara yönelik suçların medyada önemli ölçüde daha fazla etkiye sahip olması nedeniyle hedef kitle kadınlar olarak belirlenmiştir.

Bu tez çalışması sosyal medyada maruz kalınan suç haberlerinin kadınlar üzerinde suç korkusuna neden olup olmadığını, eğer suç korkusuna neden oluyorsa hangi faktörlerin sosyal medyadaki suç korkusuna etki ettiğini, kötü dünya sendromunun sosyal medya üzerinde geçerli olup olmadığını incelemek amacıyla gerçekleştirilmiştir. Özellikle Türkiye’de suç korkusu ve yetiştirme/ekme teoremine yönelik, aynı zamanda sosyal medyada yetiştirme/ekme teoreminin geçerli olup olmadığına yönelik literatürün kısıtlılığı nedeniyle literatüre de katkı yapılması amaçlanmıştır. Çalışma sonucunda elde edilen bulguların değerlendirmesi ve literatürdeki çalışmalarla tutarlılığı bu bölümde açıklanacaktır.

“Suç korkusuna sebep olan temel değişkenler, sosyal medya bağlamında suç korkusunun oluşmasında da etkili midir?” araştırma sorusuna istinaden “*H₁: Kadınların sosyal medyada maruz kaldığı suç haberleri nedeniyle yaşadığı suç korkusu demografik özelliklere göre farklılaşmaktadır.*” hipotezi 7 farklı bağımsız değişken üzerinden analiz edilmiştir. Ulaşılan sonuçlar şu şekildedir:

Katılımcı grubun yaş durumuna bakıldığında en fazla 21-40 yaş grubu olduğu ve evreni temsil ettiği görülmektedir. Fakat katılımcı grubun yüzdesel oranı ile evrenin yüzdesel oranı arasında farklılık vardır. Bunun sebebi ise bazı yaş/kuşak gruplarının teknolojiye daha yatkın olması ve yaş arttıkça teknolojiye karşı daha temkinli/uzak durulmasıdır. Prieto Curiel, Cresci, Muntean ve Bishop (2020: 2) sosyal medyanın tüm

nüfusu orantılı bir şekilde temsil etmediğini belirtmektedir. Bir diğer faktör ise yaş gruplarının sosyal medya kullanım amacının birbirine göre farklılık göstermesidir. Yaş-suç korkusu ilişkisi üzerine yapılan araştırmaların çoğunluğu, suç korkusunun yaşlı yetişkinler arasında gençlere göre daha yüksek olduğunu göstermektedir (Ferraro ve LaGrange, 1992: 233). Yapılan çalışmada yaş grupları ile sosyal medyada suç korkusu arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık bulunmaktadır. Kul (2013: 75) ve Sipahi (2016: 92)'nin yaptığı alan çalışmalarında yaş ilerledikçe suç korkusunun da arttığı sonucuna ulaşılmış olsa sosyal medyada suç korkusu düzeyi en yüksek olan grubun 21-40 ve ardından 18-20, en düşük olan grubun ise 75+ olduğu görülmektedir. Bu bilgiler ışığında genç katılımcıların yaşlı katılımcılara göre sosyal medyada daha fazla suç korkusu yaşadığı sonucuna ulaşılma ile birlikte bu sonuç Intravia, Wolff, Paez ve Gibbs (2017)'in çalışması ile paralellik göstermektedir.

Katılımcı grubun medeni durumuna bakıldığında en fazla evli grubun olduğu ve evreni temsil ettiği görülmektedir. Yapılan çalışma sonucunda medeni durum ile sosyal medyada suç korkusu arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık olmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Braungart, Braungart ve Hoyer (1980: 60) yaşlı boşanmış kadınların ve her yaşta eşi vefat etmiş kadınların evli olanlara göre daha fazla korku içinde olduğunu fakat genç evli kadınların çoğunluğunun suç korkusunun, bekâr genç kadınlardan veya orta yaşlı ve yaşlı evli kadınlardan daha yüksek seviyede olduğunu belirtmektedir. Kul (2013: 74)'un çalışmasında boşanmış ve dul olanların suç korkusu anlamlı olarak daha yüksek seviyede iken Öztürk (2015a)'ün Mersin ili özelinde yaptığı çalışma ve Köseoğlu (2017)'nin Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nde yaptığı çalışma neticesinde medeni durum ile suç korkusu arasında anlamlı farklılık bulunmadığı görülmektedir. Bu çalışma kapsamında sosyal medyada suç korkusu ortalaması en yüksek olan grup evli olanlar olup medeni duruma göre suç korkusu anlamlı farklılık yaratmamaktadır. Bu sonuç Öztürk (2015a) ve Köseoğlu (2017)'nin çalışmaları ile paralellik göstermektedir.

Katılımcı grubun çocuk sahibi olma durumuna bakıldığında %63,4'ünün çocuk sahibi olduğu fakat çocuk sahibi olup olmama ile sosyal medyada suç korkusu arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık bulunmadığı gözlemlenmiştir. Bu bağlamda çocuk sahibi olan ve olmayanların sosyal medyada suç korkusu değerlerin birbirine çok yakın olmasının bireylerin çocuk sahipliği nedeniyle kendileri üzerinde suç korkusu yaratmasından ziyade

ebeveyn olmanın getirdiği özgeci suç korkusu ile ilişkili olduğu değerlendirilmesine sebep olmuştur.

Katılımcı grubun eğitim durumuna bakıldığında en fazla lise mezunu olduğu görülmektedir. Borooah ve Carcach (1997), eğitim seviyesinin artması ile birlikte bireyin kişisel suç deneyimlerinin etkisini telafi edebilecek şekilde yaşam koşullarında iyileşme sağlayacağı, sonuç olarak da kişinin kendini daha güvende hissedeceğini savunmaktadır (s. 636). Ferraro (1995) ise eğitim düzeyi yükseldikçe bireylerin suç korkularının azalacağını belirtmekle birlikte Sipahi (2016: 51), eğitim seviyesi yüksek bireylerin yaşam tarzını buna göre belirlediğini, genellikle kendileri açısından suç oranı daha az olan belirli bölgelerde ikamet ettiğini ve çalıştığını, fakat eğitim seviyesinin suç korkusunun belirleyicisi olmadığını ifade etmektedir. Bu çalışma sonucunda eğitim durumu ile sosyal medyada suç korkusu arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık olmadığı sonucuna ulaşılmaktadır. Bu sonuç Kul (2013), Öztürk (2015a) ve Sipahi (2016)'nin çalışmaları ile paralellik göstermekle birlikte sosyal medyada suç korkusu ortalama değerinin en yüksek üniversite mezunlarında olduğu görülmektedir.

Katılımcı grubun meslek durumuna bakıldığında en fazla kamu sektörü çalışanı olduğu görülmektedir. Kul (2013: 75), İstanbul'da kamu ve özel sektörlerde çalışanların suç korkularını karşılaştırdığında özel sektörde çalışanların daha fazla suç riskiyle karşı karşıya olmasına rağmen kamuda çalışanların kendilerini daha fazla güvensiz hissettikleri sonucuna ulaşmış olup yapılan bu çalışmada meslek durumu ile sosyal medyada suç korkusu arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık bulunmakla birlikte sosyal medyada suç korkusu düzeyi en yüksek olan grup özel sektör çalışanları, en düşük olan grup ise serbest meslek erbabı olanlardır.

Katılımcı grubun hane gelirine bakıldığında en fazla 3.001-6.000 ₺ arası gelire sahip olduğu görülmektedir. Düşük gelirli muhitlerde yaşayan yaşlıların suç korkusunun daha yüksek, yüksek gelirli bölgelerde yaşayanların ise suç korkusunun daha az olduğu değerlendirilmekle birlikte Grabosky (1995), sosyo-ekonomik statünün bireysel güvenlik algıları üzerinde güçlü bir etkiye sahip olduğunda bahsetmektedir. Buna göre mali açıdan daha iyi durumda bulunan bireyler güvenliklerini daha iyi sağlayabilmekte ve suç işleme riski yüksek bireylerle ilişki kurma ihtimalleri daha düşük olmaktadır. Kujala, Kallio ve Niemelä (2018) da daha zengin bölgelerin, yoksul bölgelere göre daha düşük suç korkusuna

sahip olma eğiliminde olduğunu belirtmektedir. Sipahi (2016)'nin yaptığı araştırma gelir düzeyi ile suç korkusu arasında negatif yönde bir korelasyon olduğunu yani hane geliri arttığında suç korkusunun azaldığını gösterse de bu çalışmada hane geliri ile sosyal medyada suç korkusu arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık bulunmamıştır. Bu sonuç Kul (2013), Öztürk (2015a) ve Köseoğlu (2017)'nin çalışmaları ile paralellik göstermekle birlikte sosyal medyada suç korkusu ortalama değerinin en yüksek 3.001-6.000 ₺ arası hane gelirine sahip katılımcılarda olduğu görülmektedir.

Katılımcı grubun yaşadığı yere bakıldığında en fazla il merkezinde ikamet edildiği görülmektedir. Suç korkusu; küçük yerleşim yerlerinde veya kırsal alanlarda büyük kentlere göre daha düşük seviyede olmakla birlikte suç korkusu kentsel bağlamda nüfusun heterojen yapısı, kentin değişim dinamiği ve sosyal iklimiyle ilişkilendirilmektedir (Kul, 2013: 41). Öztürk (2015a), bireylerin mağduriyet risk algılarının mahallenin sosyoekonomik düzeyine göre farklılaştığını, alt sınıf mahallelerde oturanların risk algı ortalamasının orta ve üst sınıf mahallede oturanlardan daha yüksek olduğunu ifade etmektedir. Köseoğlu (2017) ise ilde ikamet etmenin daha yüksek seviyede suç korkusu yarattığını fakat bu farklılığın anlamlı olmadığını belirtmektedir. Bu açıdan kent merkezlerinde ikamet etmenin suç korkusunu artıracak yönündeki varsayımına yönelik yapılan analizde yaşanan yer ile sosyal medyada suç korkusu arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık bulunmamıştır. Buna göre ortalama sosyal medya suç korkusu değerlerine bakıldığında yaşanan yer bağlamında değerlerin birbirine çok yakın olduğu görülmekte olup bunun da sosyal medyanın zamandan ve mekândan bağımsız oluşu ile ilgili olduğu değerlendirilmektedir. Mobil cihazların gün geçtikçe gelişmeye devam etmesi ile mobil cihazlardan internete bağlanma oranının artmasına bağlı olarak sosyal medyanın da gerçek dünya ile fiziki dünya arasındaki çizgileri bulanıklaştırması, medyanın da etkisi de eklendiğinde suç ve suçluların her yerde olabileceğine dair algı yaratmaktadır. Her ilde diğerlerinden daha güvenli ilçeler ve mahalleler bulunmakla birlikte sosyal medyada yer alan suç haberleri nedeniyle “her yer suç mahali” düşüncesinin katılımcılarda yer edindiği görülmektedir. Bu sonuç Köseoğlu (2017)'nin çalışmaları ile paralellik göstermekle birlikte sosyal medyada suç korkusu ortalama değerinin en yüksek köy/kasaba/mahallede ikamet eden katılımcılarda olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Çıkarımsal analiz sonuçlarına göre sadece yaş (21-40) ve meslek (özel sektör çalışanı) bağımsız değişkenleri ile sosyal medyada suç korkusu arasında anlamlı farklılık

var iken diğer bağımsız değişkenler ile arasında anlamlı farklılık bulunmamaktadır. Bu bakımdan H_1 hipotezi yaş ve meslek değişkenleri için kabul edilirken diğer 5 bağımsız değişken (medeni durum, çocuk sahipliği, eğitim durumu, hane geliri ve yaşanılan yer) için reddedilmektedir.

Sosyal medya kullanımının suç korkusu üzerinde etkisi olup olmadığının test edilmesi amacıyla " H_2 : Kadınların sosyal medyada maruz kaldığı suç haberleri nedeniyle yaşadığı suç korkusu sosyal medya kullanımına göre farklılaşmaktadır." hipotezi 3 farklı değişken üzerinden analiz edilmiştir. Ulaşılan sonuçlar şu şekildedir:

Katılımcı grubun kullandıkları sosyal medya platformlarına bakıldığında en fazla Facebook, Twitter ve Instagram'ı beraber kullandıkları görülmektedir. Kullanılan sosyal medya platformu ile sosyal medyada suç korkusu arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık bulunmakla birlikte en yüksek seviyede sosyal medyada suç korkusuna sahip olanların Instagram kullanıcıları, en düşük seviyede ise Twitter kullanıcılarının olduğu sonucuna ulaşılmaktadır. AppStore'a göre Facebook sosyal bir ağ, Twitter bir haber kaynağı, Instagram ise fotoğraf ve video paylaşım platformu olarak tasnif edilmektedir. Fakat kullanım amacına göre platformların özellikleri değişebilmekte, çapraz gönderi özelliği sayesinde yapılan paylaşımlar bir platformdan başka bir platforma aynı zamanda çok daha fazla kişiye ulaşabilmektedir.

Katılımcı grubun sosyal medyaya katılım sürelerine bakıldığında en fazla 3 yıl-6 yıl arası katılımcıların olduğu görülmektedir. Sosyal medyaya katılım süresi ile sosyal medyada suç korkusu arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık bulunmakla birlikte en yüksek seviyede sosyal medyada suç korkusuna sahip olanların 6 yıl ve daha fazla süredir sosyal medya platformlarını kullananlarda, en düşük seviyede ise 1 yıl - 3 yıl arası sosyal medya platformlarını kullananlarda olduğu sonucuna ulaşılmaktadır. Buna göre uzun yıllar sosyal medya kullanımı, sosyal medyadaki suç korkusuna etki eden faktörlerden biri olarak görülmektedir.

Katılımcı grubun günlük sosyal medya kullanım sürelerine bakıldığında en fazla 1-3 saat arası kullanıcıların olduğu görülmektedir. Günlük sosyal medya kullanım süresi ile sosyal medyada suç korkusu arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık bulunmamaktadır. Bu bakımdan sosyal medyada suç korkusu ortalama değerinin en yüksek günlük sosyal

medya kullanım süresi 3-6 saat olan katılımcılarda olduğu sonucuna ulaşılmaktadır. Köseoğlu (2017), kadınların suç mağduriyeti korkusu ölçeğine ilişkin analizi sonucunda suç korkusu ile günlük medya takip sıklıklarının anlamı farklılık yarattığı sonucuna ulaşmış olsa da tez çalışmasında günlük sosyal medya kullanım süresinin sosyal medyada suç korkusunu etkilemediği sonucuna ulaşılmıştır.

Çıkarımsal analiz sonuçlarına göre kullanılan sosyal medya platformu (**sadece Instagram kullanan**) ve sosyal medyaya katılım süresi (**6 yıl ve daha fazla süredir sosyal medya kullananlar**) bağımsız değişkenleri ile sosyal medyada suç korkusu arasında anlamlı farklılık var iken günlük sosyal medya kullanım süresi ile arasında anlamlı farklılık bulunmamaktadır. Intravia, Wolff, Paez ve Gibbs (2017)'in sosyal medya tüketimi ile suç korkusu arasındaki ilişkinin incelenmesine yönelik çalışmasında suç korkusu ile farklı medya türleri (televizyon, internet, yerel haberler, ulusal haberler, suça yönelik programlar ve sosyal medya) arasında en yüksek ortalama değer ve korelasyon katsayısının günlük 4 ve daha fazla saat sosyal medya kullananlarda, sosyal medyada yer alan haberler içinse Facebook kullananlarda olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Tez çalışmasında 6 yıl ve daha fazla süredir Instagram kullanan katılımcıların sosyal medyada suç korkusunun daha yüksek olduğu sonucuna ulaşılmaktadır. Bu bakımdan H₂ hipotezi; kullanılan sosyal medya platformu ve sosyal medyaya katılım süresi için kabul edilirken günlük sosyal medya kullanım süresi için reddedilmektedir.

Katılımcı grubun sosyal medyada suç haberlerine en çok Twitter'da rastladığı görülmekle birlikte diğer sosyal medya platformları ile arasında anlamlı farklılık bulunmamaktadır. Katılımcı grubun sosyal medyada hangi sıklıkla suç veya şiddet içeren haberleri okudukları, izledikleri veya etkileşime girdikleri incelendiğinde "*Genellikle*" seçeneğinin ön plana çıktığı, yapılan hipotez testleri ile bu seçeneğin anlamlı farklılık yarattığı görülmektedir. Katılımcı gruba sosyal medyada yer alan suç haberlerinin genel olarak hangi şekilde verildiği sorulduğunda "*Sıradanlaştırarak*" seçeneğinin ön plana çıktığı, yapılan hipotez testleri ile bu seçeneğin anlamlı farklılık yarattığı görülmektedir. Buna göre genellikle sosyal medyada suç veya şiddet içeren haberleri okuyan, izleyen veya etkileşime giren ve sosyal medyada yer alan suç haberlerinin sıradanlaştırarak verildiğini düşünen katılımcıların sosyal medyada suç korkusu daha yüksektir.

Katılımcı grubun sosyal medyada yer alan suç haberlerinin en çok hangi bölümünün endişelendirdiği analiz edildiğinde en çok “*Haberde kullanılan görselin (resim/video)*” endişe yarattığı görülmekle birlikte yapılan hipotez testleri ile bu seçeneğin anlamlı farklılık yarattığı görülmektedir. Suçun işlendiği yerin hangi bölgede olmasının en çok suç korkusuna neden olduğu analiz edildiğinde ise katılımcıların suçun işlendiği yerin “*ülkenin herhangi bir yerinde*” olmasının en fazla suç korkusu yaydığına ilişkin görülmekle birlikte bu seçeneğin anlamlı farklılık yarattığı görülmektedir. Bu husus suç korkusunun bulaşıcı özelliğine dikkat çekerken, belirli bir mekândan bağımsız olarak yaşanan suç korkusu daha fazladır. Buna göre sosyal medyada yer alan suç haberlerinde kullanılan görselin (resim/video) endişe yarattığı ve ülkenin herhangi bir yerinde işlenen suç nedeniyle korku yaşayan katılımcıların sosyal medyada suç korkusu daha yüksektir.

Doğrudan mağduriyet faktörünün sosyal medyada suç korkusu üzerinde etkisi olup olmadığının test edilmesi amacıyla “*H₃: Kadınların sosyal medyada maruz kaldığı suç haberleri nedeniyle yaşadığı suç korkusu doğrudan mağduriyet faktörüne göre farklılaşmaktadır.*” hipotezi analiz edilmiş olup ulaşılan sonuçlar şu şekildedir:

Katılımcı grubun son 1 yıl içerisinde herhangi bir suçtan mağdur olup olmadıkları analiz edildiğinde çok büyük bir çoğunluğunun herhangi bir suçtan mağdur olmadığı, gelecek 1 yıl içerisinde herhangi bir suçun mağduru olacağına ilişkin düşüncenin mağduriyet oranıyla karşılaştırıldığında artış gösterdiği, katılımcıların %54,3’ünün ise yaşadıkları bölgede suç oranının yüksek olduğuna düşündüğü sonucuna ulaşılmaktadır. Doğrudan mağduriyet durumu ile sosyal medyada suç korkusu arasında anlamlı farklılık olmadığı görülmekle birlikte son 1 yıl içerisinde herhangi bir suçtan mağdur olmayanların bir suçtan mağdur olanlara göre sosyal medyada suç korkusu ortalamasının daha yüksek olduğu görülmektedir.

Doran ve Burgess (2012) ile Boers (2003), geçmişte bir suçun mağduru olan bazı bireylerin, gelecek dönem içerisinde tekrar bir suçun mağduru olabilecekleri yönünde endişe ve korku yaşadığını belirtirken bunun sebebini riske olan duyarlılığın artışı ile ilişkilendirmektedir. Kul (2013), Öztürk (2015a) ve Köseoğlu (2017) çalışmalarında istatistiksel olarak anlamlı olmamakla birlikte daha önce suç mağduriyeti yaşayanların suç korkusu ortalaması yaşamayanlara göre daha yüksek seviyededir. Tez çalışmasında istatistiksel olarak anlamlı olmamakla birlikte daha önce mağduriyet yaşamayanların sosyal

medyada suç korkusunun daha yüksek olduğu görülmektedir. Bu da herhangi bir suçun mağduru olunmasa bile insanların sosyal medya kullanımı nedeniyle genel olarak suçtan korktuklarını göstermektedir. H₃ hipotezi reddedilmekle birlikte sosyal medya kullanımına bağlı olarak oluşan dolaylı mağduriyet faktörünün sosyal medyada suç korkusu üzerindeki etkisinden bahsetmek mümkündür.

Katılımcı grubun sosyal medyada yer alan hangi suç haberlerinden en çok etkilendikleri analiz edildiğinde kadınların en çok kadın cinayetinden daha sonra ise tecavüz ve taciz suçlarından etkilendiği görülmektedir. Gordon ve Riger (1991), tecavüz korkusunun her kadında belirli bir seviyeye kadar olduğundan ve tüm kadınların bundan etkilendiğinden bahsetmektedir. Buna paralel olarak kadınların tecavüzden daha çok korktuğu tek suç ise cinayettir (ss. 2-3). Kadınlara yönelecek herhangi bir suç eylemi eş zamanlı olarak cinsel taciz riskini de taşımaktadır. Kapkaç ve gasp/yağma suçu mala karşı işlenen suçlar kapsamında değerlendirilse de bu iki suçun bir nebze de olsa fiziksel temas içermesi etkilenen suçlar bakımından ön plana çıkmasına sebep olmuştur. Buna göre tüm kuşaklar bakımından ele alındığında cinayet, tecavüz ve taciz suçlardan etkilenme oranı daha yüksektir. Buna göre 75+ grubu hariç diğer tüm yaş gruplarında şahsa karşı işlenen suçlara yönelik algının daha yüksek olduğu görülmektedir. Sipahi (2016)'nin çalışmasında kadınlar en fazla cinsel saldırıya uğramak, terör saldırısına uğramak ve öldürülmekten korkmaktadır. Bu tez çalışması da Sipahi'nin çalışması ile paralellik göstermektedir.

Katılımcı gruba gündüz ve gece saatleri için yaşadıkları yerde yalnız dolaşırken/ yürürken ile evde yalnız iken güvende hissetme durumlarının analiz edilmesi amacıyla “H₄: Kadınların sosyal medyada maruz kaldığı suç haberleri nedeniyle yaşadığı suç korkusu gündüz/gece durumuna ve evde olma/dışarıda olma durumuna göre farklılaşmaktadır.” hipotezi 4 farklı durum üzerinden analiz edilmiştir. Ulaşılan sonuçlar şu şekildedir:

Katılımcı gruba yaşadıkları yerde yalnız dolaşırken/yürürken ile evde yalnız iken güvende hissetme durumları gündüz saatleri ve gece saatleri için ayrı ayrı analiz edilmiş olup her yaş grubundan katılımcılar yaşadıkları yerde gündüz saatlerinde yalnız olarak yürürken/dolaşırken ve evde yalnız iken kendilerini gece saatlerine göre daha güvende hissetmektedirler. Genel olarak suçlar gündüz vakti işlenirken, gündüzün gecedan daha hayırlı olduğu ile kapalı ve korunaklı alanlarda özellikle ikamet ettiği yerde kalmanın yarattığı güven duygusu anket sonuçlarına yansımıştır. Yapılan hipotez testleri ile

gündüz/gece kavramı ile sosyal medyada suç korkusu arasında yaş, eğitim durumu, suç haberlerine rastlanılan platform ve suç haberleri ile etkileşim sıklığı değişkenlerinde 4 farklı durum için de anlamlı farklılık olduğu görülmüştür. Yapılan korelasyon analizi ile sosyal medyadaki suç korkusu ile gündüz saatleri ve gece saatleri için yalnız dolaşırken/yürürken ile evde yalnız iken güvende hissetme durumları arasında pozitif yönde anlamlı ilişki olduğu görülmektedir. Bu bakımdan H₄ hipotezi; gündüz/gece kavramı ile sosyal medyada suç korkusu arasında yaş, eğitim durumu, suç haberlerine rastlanılan platform ve suç haberleri ile etkileşim sıklığı için kabul edilirken diğer bağımsız değişkenler (medeni durum, çocuk sahipliği, meslek durumu, hane geliri, yaşanılan yer, doğrudan mağduriyet, kullanılan sosyal medya türü, sosyal medyaya katılım süresi ve günlük sosyal medya kullanım süresi) için reddedilmektedir.

“Sosyal medyada suç haberleri etkileşime girmek hangi tür önlemlerin alınmasına sebep olmaktadır?” araştırma sorusuna istinaden katılımcı grubun sosyal medyada maruz kaldıkları suç haberleri nedeniyle aldıkları önlemlere ilişkin “H₅: Kadınların sosyal medyada maruz kaldığı suç haberleri nedeniyle suç mağduru olmamak amacıyla aldıkları önlem çeşitleri (kaçınma/korunma) açısından yüzdesel olarak farklılaşmaktadır.” hipotezinin test edilmesi amacıyla 15 farklı seçenek (7 seçenek kaçınma, 7 seçenek korunma ve diğer seçeneği) üzerinden analiz edilmiştir. Ulaşılan sonuçlar şu şekildedir:

Suç korkusu arttıkça birçok insanın davranış değişikliği ve kısıtlama davranışına gittiğini aktaran DuBow, McCabe ve Kaplan (1979), suça tepki olarak değerlendirilebilecek davranışların geniş bir yelpazede olduğunu ve suça karşı sonsuz sayıda davranış çeşidi gösterebileceğini belirtmektedir. Kul (2013) da suçtan korunmak için geliştirilen önlemlerin, gerek bireysel gerekse yapısal suç korkusunu toplumda görünür kıldığına dikkat çekmektedir (s. 76). Suç korkusunun davranışsal bileşeni suç davranışlarına yönelik verilen fiziksel tepkileri ifade etmektedir (Franklin, Franklin ve Fearn, 2008: 205).

Tez çalışmasında katılımcıların daha çok kaçınma davranışı gösterdikleri ve en fazla alınan 5 önlemin 4’ünün kaçınma davranışı olduğu görülmektedir. Suça maruz kalma riskinin azaltılması adına bireyler, suç korkusunun davranışsal bileşenlerinden kaçınma ve korunma davranışları sergilemektedirler. Suç korkusu arttıkça birçok insanın davranış değişikliği ve kısıtlama davranışına gittiği belirtilirken katılımcıların en çok yanında çok para taşımaktan kaçındığı, karanlık/ıssız sokaklar veya otoparklar gibi yerlerden uzak

durduğu, kapı ve pencerelere sağlam kilit taktığı, gece geç saatlerde toplu taşıma araçlarını (metro, otobüs, dolmuş vb.) kullanmadığı ve belirli mahalle, cadde veya parklardan kaçındığı sonucuna ulaşılmıştır. Sipahi (2016), Türkiye kentlerinde hem kişiye hem mala yönelik risk algısının yüksek olduğunu, bu nedenle de bireylerin hem evleri hem de bedensel bütünlükleri için çeşitli tedbirlere başvurduğunu belirtmektedir. Bu tedbirlerin şahsa karşı işlenen suçlara yönelik algının daha yüksek olması ile birlikte cinayet, tecavüz ve taciz suçlarına maruz kalmama adına gerçekleştirildiği değerlendirilmektedir. Sipahi'nin çalışmasında katılımcı grubun kentin belirli semtlerine gitmekten kaçınmasının ilk 3 nedeni gaspa uğramaktan korkmak, cinsel saldırıya uğramaktan korkmak ve eşyamanın çalınmasından korkmak olarak belirlenmiştir.

Tandoğan ve Şimşek-İlhan (2016), kadınların suç korkusunu çoğunlukla karanlık köktükten sonra veya yalnız olduklarında hissettiklerini belirtirken sessiz sokaklar, karanlık metrolar, yetersiz aydınlatılmış sokaklar, boş parklar ve sık ağaçlık alanlar, ıssız kentsel alanlar, gece geç saatlerde metro istasyonu ve diğer toplu taşıma araçlarını suç korkusunun yüksek oranda hissedildiği kentsel alanlar olarak tanımlanmaktadır (s. 2017). Tez çalışması Tandoğan ve Şimşek-İlhan (2016)'ın çalışması ile paralellik göstermekle birlikte H₅ hipotezi; alınan önlemlerin kaçınma ve korunma yöntemleri olarak yüzdesel olarak farklılaşması sebebiyle kabul edilmektedir.

“Sosyal medyada maruz kalınan suç haberleri özgeci suç korkusu oluşmasında etkili midir?” araştırma sorusuna istinaden katılımcı grubun özgeci suç korkusunun ölçümlenmesi amacıyla “H₆: Kadınların sosyal medyada maruz kaldığı suç haberleri nedeniyle yaşadıkları özgeci suç korkusu aile bireyleri ve yakın çevresine göre farklılaşmaktadır.” hipotezinin test edilmesi amacıyla 9 farklı suç tipi üzerinden analiz edilmiştir. Ulaşılan sonuçlar şu şekildedir:

Yüzdesel olarak analiz edildiğinde katılımcıların dolandırılması ve hırsızlığa maruz kalmasından en çok anne/babaları için, diğer suçlar içinse en çok çocukları için özgeci suç korkusu yaşadığı görülmektedir. En yüksek yüzdesel oran ise çocuklarının tecavüze/tecavüz girişimine uğramasından ve cinsel tacize (sözlü-fiziksel)/sarkıntılığa uğramasından duydukları korku düzeyinde görülmektedir. Ünal-Reşitoğlu (2017), toplumsal cinsiyet beklentilerine uygun olarak ebeveyn olmanın korkunun derecesini artırdığını vurgularken yaptığı çalışmada katılımcıların cinsiyet fark etmeksizin öncelikli olarak çocuklarının suça

maruz kalmasından korktukları, kadınların sırasıyla çocukları-eşi-anne/babası ve kardeşleri için suç korkusu duydukları, evlilerin çocukları ve eşleri için özgeci korkusu yüksek iken bekârların anne/babası ve kardeşleri için özgeci korku duydukları sonucuna ulaşmıştır (s. 151). Sosyal medyadaki suç korkusu ile özgeci suç korkusu arasında anlamlı farklılık olup olmadığına yönelik yapılan hipotez testleri sonucunda dolandırılmasından anne/baba; tecavüze/tecavüz girişimine uğramasından, cinsel tacize (sözlü-fiziksel)/sarkıntılığa uğramasından ve herhangi bir eşyasına zarar gelmesinden çocukları için duyulan özgeci suç korkusunda anlamlı farklılık yarattığı sonucuna ulaşılmıştır. Çocuk sahip olup olmama durumuna göre özgeci suç korkusuna bakıldığında ise çocuğu olanların 9 suçun tamamında yüzdesel olarak çocukları için, çocuğu olmayanların ise tecavüze/tecavüz girişimine uğramasından ve cinsel tacize (sözlü-fiziksel)/sarkıntılığa uğramasından kardeşleri için diğer suçlar içinse anne/babaları için özgeci suç korkusuna sahip olduğu görülmektedir. Tez çalışmasında ulaşılan yüzdesel sonuçlar Ünal-Reşitoğlu (2017) ve Talu ve Avcı (2019a, 2019b) çalışmaları ile paralellik göstermekle birlikte H_6 hipotezi; dolandırılma, tecavüze/tecavüz girişimine uğrama, cinsel tacize (sözlü-fiziksel)/sarkıntılığa uğrama ve herhangi bir eşyasına zarar gelmesi suçları için kabul edilirken öldürülme, hırsızlığa maruz kalma, gaspa ve kapkaç uğrama suçları için reddedilmektedir.

“Yaşanılan bölgedeki sosyal ve fiziki düzensizlikler sosyal medya bağlamında suç korkusu oluşmasında etkili midir?” araştırma sorusuna istinaden katılımcı grubun sosyal ve fiziki düzensizlikleri hangi seviyede problem olarak gördüklerine ilişkin “*H₇: Kadınların sosyal medyada maruz kaldığı suç haberleri nedeniyle yaşadığı suç korkusu sosyal ve fiziksel düzensizliklere göre farklılaşmaktadır.*” hipotezinin test edilmesi amacıyla 12 farklı düzensizlik (5’i fiziksel 7’si sosyal) türü üzerinden analiz yapılmıştır. Ulaşılan sonuçlar şu şekildedir:

Suç korkusunu sosyal düzensizlik yaklaşımı üzerinden açıklamaya çalışan görüşler toplumsal yaşamda görülen düzensizliklerin bireylerin güvenlik algılarını olumsuz olarak etkilediğini, sosyal örgütlülüğün ve düzenin bozulduğu toplumlarda bireyler arası ilişkilerin daha çok yıkıcı, zarar verici ve rahatsız edici bir hal aldığı bunun sonucunda ise suç korkusunun arttığını vurgulamaktadırlar (Gökulu, 2018: 589; Kızmaz, 2020: 11). İnsanların belirli yerlerin güvenli veya tehlikeli olup olmadığını nasıl değerlendirdiği, risk değerlendirmesinin önemli bir bileşenidir. Düzensizlik kuramı ile yaşadıkları bölgelerde fiziki ve sosyal düzensizlik unsurlarına maruz kalan kişilerin, yaşadıkları yerler ait güvenlik

algıları azalarak suç korkusunu daha yoğun yaşadıkları varsayılmaktadır. Çünkü bu bölgeler bilinçli veya bilinçsiz olarak olası mağduriyet yerleri olarak algılanmaktadır (Köseoğlu ve İçli, 2019: 272).

Katılımcıların yaptıkları işaretlemelere göre yapılan analizde yüzdesel olarak sosyal düzensizlikler fiziksel düzensizliklere nazaran daha fazla problem olarak ifade edilmişse de yapılan korelasyon analizine göre fiziki düzensizlikler sosyal düzensizliklere nazaran suç korkusunu daha fazla pozitif yönde etkilemektedir. Ortalama değere göre sosyal düzensizlik olarak halka açık alanlardaki sarhoşlar veya uyuşturucu kullananlar ve yolda bekleyen hayat kadınları/halka açık alanlarda fuhuş yüksek seviyede problem olarak görülürken fiziki düzensizlik olarak yeterince aydınlatılmamış/karanlık sokaklar ve metruk (terk edilmiş) binalar/araçlar ve bakımsız araziler yüksek seviyede problem olarak görülmüştür. Bu tür düzensizlikler “suç üreten alanlar” olarak atfedilmektedir. Yapılan hipotez testleri ile sosyal medyada suç korkusu ile sosyal/fiziki düzensizliklerin tamamı arasında yüksek derecede anlamlı farklılık olduğu görülmüştür. Yapılan korelasyon analizi ile de sosyal medyadaki suç korkusu ile sosyal/fiziki düzensizliklerin tamamı arasında yüksek derecede pozitif yönde anlamlı ilişki olduğu, bu bakımdan da sosyal medyada suç korkusu yüksek olanların fiziki veya sosyal düzensizlikleri problem olarak gören kişiler olduğu sonucuna ulaşılmaktadır. Ulaşılan bu sonuç Kul (2013) ve Öztürk (2015a)’ün çalışmaları ile paralellik göstermekle, düzensizliğin bulunduğu yerde suçun da olabileceği kanaati ile H_7 hipotezi; 12 farklı düzensizlik türünün tamamı için kabul edilmektedir.

“Kötü Dünya Sendromu sosyal medya için de geçerli midir?” araştırma sorusuna istinaden katılımcı grubun sosyal medya kullanımı ile kötü dünya sendromu arasındaki ilişkiye yönelik “ H_8 : Kadınların sosyal medyada maruz kaldığı suç haberleri nedeniyle yaşadığı dünyanın kötü bir dünya olduğuna ilişkin algıları farklılaşmaktadır.” hipotezinin test edilmesi amacıyla yapılan analizde ulaşılan sonuçlar şu şekildedir:

Katılımcı grubun yüzdesel olarak en yüksek oranda sosyal medyada maruz kaldıkları suç haberlerinin yaşam memnuniyetlerini olumsuz yönde etkilediğini görülmektedir. Veriler dahilinde yapılan analize göre sosyal medyada suç korkusu ile sosyal medyadaki suç algısı arasında bütün sorular üzerinde anlamlı farklılık ve pozitif korelasyon yarattığı görülmektedir. Bu bakımdan kadınlar sosyal medyada maruz kaldıkları suç haberleri nedeniyle çoğunlukla önlem alma ihtiyacı hissetmekte, sosyal medyada yayılan haberlerdeki

bilgi kirliliği nedeniyle suç haberlerini başka kaynaklardan teyit etme ihtiyacı hissetmekte, kamusal alanda özgürlüklerini kısıtlamakta, suç haberleri nedeniyle kendisinin de aynı şekilde suç mağduru olabileceğini düşünmesine neden olmakta, toplumdaki suça ilişkin algının çoğunlukla sosyal medya tarafından yönlendirildiğini, sosyal medyanın suçluları erkek, mağdurları/ kurbanları kadın olarak lanse eden cinsiyetçi mesajlarla dolu olduğunu ve yaşadığı bölgede suç oranlarının arttığını düşünmektedir.

Yetiştirme/ekme teorisi, Gerbner ve Gross (1976: 174) tarafından 1960'lı yılların ortalarında televizyon izlemenin izleyicilerin sosyal dünyası üzerinde uzun vadeli bir etkisinin olup olmadığını araştırmak amacıyla Kültürel Göstergeler Projesinin bir parçası olarak ortaya çıkmıştır. Buna göre medya mesajlarının yoğun olarak alınması, izleyicilerin dünya hakkındaki inançları çarpıtmaktadır. Medya bireylerin bilişsel ve duygusal durumlarını etkilerken, gerçek dünyadan çok farklı bir dünya tasvir etmektedir. Bu teoriye göre bireyin daha fazla televizyon izlenen bir evde yaşaması, daha az televizyon izleyen yan komşusuna göre daha kötü bir dünyada yaşadığı algısına sebep olmaktadır. Morgan, Shanahan ve Signorielli (2015: 692); Facebook, Twitter ve YouTube gibi sitelerde karşılaştığımız ve kendimizin üretip yüklediği günlük içeriklerin kurgusal konulara vurgu yapan geleneksel yetiştirme/ekme modeliyle doğrudan alakalı olmayabileceğini, bununla birlikte mevcut teorik modellerin yeni sosyal medya ortamlarının yetiştirme/ekme sürecini destekleme yollarını dikkate alacak şekilde genişletilmesi gerektiğini ifade etmektedir.

İlk olarak 1970'lerde Gerbner tarafından ortaya konulan kötü dünya sendromu, her bireyin bilişsel bir önyargı geliştirdiği ve zamanla dünyayı gerçekte olduğundan daha tehlikeli görmeye başladığı fikrini esas alır. Gerbner (1981), kötü dünya sendromuna karşı en savunmasız grubu kadınlar, yaşlılar, eğitim ve gelir düzeyi düşük olanlar, düzenli olarak gazete okumayanlar ve büyük şehirlerde yaşayanların oluşturduğunu belirtmektedir. Başka bir ifade ile toplumda en az güçlü olanlar, yetiştirme/ekme etkisinin gücünden etkilenme olasılığı en yüksek olanlardır; yani suç korkusu kavramı içerisinde savunmasız olarak ifade edilen grupta yetiştirme/ekme etkisi daha fazla hissedilmektedir (s. 6). Gerbner'in yetiştirme/ekme teoremini bir parçası olan kötü dünya sendromuna ilişkin katılımcı grubun cevapları analiz edildiğinde kullanılan sosyal medya türünün, sosyal medyaya katılım süresinin ve sosyal medyada yer alan suç haberleri ile etkileşim sıklığının anlamlı farklılık yarattığı görülmektedir.

Intravia, Wolff, Paez ve Gibbs (2017), yetiştirme/ekme teorimini destekleyecek şekilde genel sosyal medya tüketiminin bireylerin suç korkusuyla önemli ölçüde ilişkili olduğunu belirtmektedir. Bu tez çalışmasında istatistiksel olarak anlamlı olup kötü dünya sendromu endeksi en yüksek grubun **6 yıl ve daha fazla süredir Instagram ve Twitter sosyal medya platformlarını kullanan ve genellikle sosyal medyada suç veya şiddet içeren haberlerin okuyan, izleyen veya etkileşime giren katılımcılar** olduğu sonucuna ulaşılmaktadır. Gerbner'in çalışması daha fazla televizyon izlemenin daha kötü bir dünyada yaşadığı algısına sebep olduğuna ilişkin olup yapılan çalışma sonucunda yetiştirme/ekme kuramının sosyal medya üzerinde de geçerli olduğu, bu geçerliliğin günlük olarak sosyal medyada geçirilen süre için değil sosyal medyaya katılım süresi ile ilgili olduğu göstermekte ve bu iddialarını destekler mahiyettedir. Bu bakımdan H₈ hipotezi; kullanılan sosyal medya türü, sosyal medyaya katılım süresi ve sosyal medyada yer alan suç haberleri ile etkileşim sıklığı için kabul edilirken diğer bağımsız değişkenler (yaş, medeni durum, çocuk sahipliği, eğitim durumu, meslek durumu, hane geliri, yaşanılan yer, günlük sosyal medya kullanım süresi, önceki mağduriyet) için reddedilmektedir.

Katılımcıların suç mağduriyeti riski, sosyal/fiziki düzensizlik ve sosyal medyada suç algısı ile sosyal medyada suç korkusu arasındaki korelasyona bakıldığında yüksek anlamlılık derecesinde pozitif korelasyon görülmektedir. En yüksek korelasyonun sosyal medyada suç korkusu ile sosyal ve fiziki düzensizlik arasında ve sosyal medyada suç korkusu ile sosyal medyada suç algısı arasında olduğu; suça maruz kalma riski algısı, yaşanılan çevredeki sosyal ve fiziki düzensizlikler ile sosyal medyada suça ilişkin algı artarken sosyal medyadaki suç korkusunun da arttığı sonucuna ulaşılmaktadır. Kul (2013) da yaptığı çalışmada suç korkusu yükseldikçe suçtan korunma pratiğinde de artış olduğunu belirtmektedir (s. 79). Ayrıca suça maruz kalma riski suç korkusunu da beraberinde getirmektedir. Suça ilişkin algının riskin yüksek oluşu aynı zamanda bireylerin eylemlerini de etkilemekte, risk toplumunun bir sonucu olarak korku kültürünün de yaygınlığı ile birlikte değerlendirildiğinde bireylerin otonom olarak suçtan korunma veya kaçınma eylemlerine yönelttiği görülmektedir.

Günümüzde mal varlığına karşı işlenen suçların şahsa karşı işlenen suçlardan fazla olmasının kişilerin mal varlığına karşı risk algısını yükseltirken mal varlığına karşı suç korkusunu da yükseltmektedir. Bu açıdan sosyal medyadaki suç korkusu ile sosyal medyadaki mağduriyeti riski arasında toplam 12 suç türü üzerinden yapılan korelasyon

analizinde 5'i mala karşı 1'i şahsa karşı olmak üzere toplam 6 suçta anlamlı korelasyon bulunmuştur. Tecavüze/tecavüz girişimine uğramak ve cinsel tacize (sözlü-fiziksel)/sarkıntılığa uğramak suçlarına ilişkin suç korkusu ve suç mağduriyeti riski en yüksek düzeyde iken aralarında anlamlı korelasyon bulunmaması bu iki suçta suç riskinin suç korkusunu etkilemediği değerlendirilmesine sebep olmuştur.

Suç korkusu; bireylerin gündelik rutin davranışlarını, kişisel güvenlik algılarını, hayata bakış açılarını, kurdukları toplumsal ilişkileri etkileyen, son yıllarda sıklıkla gündeme gelmeye başlayan bir sosyal problemdir. Suç kavramı genel manası ile olumsuz bir ifade içerirken suç korkusu da aynı yönde genel olarak olumsuz bir kavramdır. Her ne kadar kısıtlı anlamda suç korkusunun olumlu yönlerinden bahsedilse de suç korkusunun olumsuz etkileri ekonomik, bireysel, toplumsal ve siyasal etkiler şeklinde kategorize edilebilmektedir. Suç korkusunun olumsuz etkileri de yapılan çalışmadaki verilerin yüksek oluşuna yansımıştır.

Özetle bu tez çalışması sonucunda 21-40 yaş aralığında, özel sektör çalışanı, Instagram kullanıcısı, 6 yıl ve daha fazla süredir sosyal medya kullananlardan genellikle sosyal medyada suç ve şiddet içeren haberleri okuyan, izleyen veya etkileşime giren; sosyal medyada yer alan suç haberlerinin sıradanlaştırılarak verildiğini düşünen katılımcıların sosyal medyada suç korkusunun daha yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Gece/gündüz kavramının da sosyal medyada suç korkusunu etkilediği; yaş, eğitim düzeyi, suç haberlerine rastlanılan platform ve suç haberleri ile etkileşim sıklığının anlamlı farklılık yarattığı görülmektedir. Aynı zamanda sosyal medyada maruz kalınan haberler nedeniyle katılımcılar korunma ve kaçınma davranışları göstermektedir. Özgeci suç korkusu ile sosyal medyada suç korkusu arasında ilişkiyi anlamak adına yapılan analizde özgeci suç korkusunun dolandırılma suçu için anne/baba; tecavüze/tecavüz girişimine uğrama, cinsel tacize (sözlü-fiziksel)/sarkıntılığa uğrama ve herhangi bir eşyasına zarar gelmesi suçlarından çocukları için ve sosyal medyadaki suç korkusu nedeniyle özgeci suç korkusunun yakın aile bireyleri için gerçekleştiği görülmektedir. Sosyal/fiziki düzensizlikler de sosyal medyadaki suç korkusunu artırmakta, fiziki düzensizlikler sosyal düzensizliklere nazaran sosyal medyadaki suç korkusunu daha fazla etkilemektedir. Gerbner'in ortaya attığı kötü dünya sendromunun sosyal medya için de geçerli olup olmadığı değerlendirildiğinde 6 yıl ve daha uzun süredir Instagram ve Twitter kullanan, genellikle sosyal medyada suç veya şiddet içeren haberleri okuyan, izleyen veya etkileşime giren katılımcılarda görüldüğü sonucuna ulaşılmıştır. Tez

kapsamında yetiştirme/ekme kuramının sosyal medya üzerinde de geçerli olduğu, bu geçerliliğin sosyal medyaya katılım süresi ile ilgili olduğu görülmüştür.

Yapılan çalışmaya ilişkin sınırlılıklar sosyal bilimler alanında yapılan çalışmaların sınırlılıkları ile benzerlik göstermekte olup elde edilen verilerin çevrimiçi olarak alınmış olması ve suç korkusu kavramının psikolojik bir durum olması sebebiyle bireylerin gündelik hatta saatlik algılarına göre değişiklik gösterebileceği de değerlendirilmelidir. Ayrıca sosyal medyadaki paylaşımların denetlenemez oluşu, bu mecralarda suça ilişkin yapılan haberlerin de toplumsal risk algısını yükselttiği değerlendirildiğinde suç korkusu bulaşıcılık özelliği kazanmakta ve toplumun tüm kesimine yayılmaktadır. Her ne kadar çalışmada KMO değeri ile örneklem sayısı yeterli olarak görülse de daha geniş kapsamlı bir çalışmanın nitel çalışmalar ile de birlikte değerlendirilip yorumlanması gerektiği düşünülmektedir.

Bu çalışma ile kadınların sosyal medya kullanımı ile suç korkusu ilişkisi Gerbner'in yetiştirme/ekme teoremi üzerinden açıklanmaya çalışılmıştır. Türkiye'de suç korkusu üzerine literatür kısıtlı olmakla birlikte suç korkusunu yaratan bileşenleri açıklamaya yönelik çalışmalar da az sayıdadır. Dünya genelinde medya-suç korkusu ilişkisini ele alan çalışmalar mevcut olup sosyal medya kullanımı ile suç korkusu arasındaki ilişkiyi açıklamaya yönelik çok kısıtlı bir literatür bulunmaktadır. Çalışma sonucunda sosyal medya-suç korkusu ilişkisini açıklamaya yönelik literatüre katkı yapılması amaçlanmıştır.

Elde edilen sonuçlara bakıldığında sosyal medya kullanımına bağlı olarak suç korkusunun kadınlarda gündelik yaşamlarında sorun teşkil ettiği, güvensizlik ve suç mağduru olma riski beraber değerlendirildiğinde suç mağduru olmama adına önlemler aldıkları ve gündelik faaliyetlerin kısıtlanması davranışlarını gerçekleştirdikleri görülmektedir. Alacakaptan (1975), ilk bakışta kolluk ve adliye bağlantılı bir olay olarak değerlendirilse de gerçekte suçun, hukuki bir olay olduğu kadar sosyolojik ve kriminolojik bir olay olduğunu belirtmektedir. Aynı durum suç korkusu için de geçerlidir. Kentleşmenin artması, düzensiz göç, sosyal sermayenin çöküşü, anonimleşme, yabancılaşıma ve gelir dağılımındaki eşitsizlikler vb. daha birçok faktörün sonucu olarak ortaya çıkan suç korkusunu sosyolojik bir problem sahası olarak görmek gerekmektedir.

Dolayısıyla suç korkusu; yöneticiler, kolluk, belediyeler, akademisyenler, şehir plancıları ve sivil toplum kuruluşları gibi birçok kurumun görev alanına giren bir kavramdır.

Sadece güvenliğin sağlanması ve suçluların yakalanmış olması da suç korkusunu azaltmaya yönelik yeterli gelmemektedir. “Değişen Güvenlik Algısı ve Jandarma” (2019) dergisinde **“Dirlik ve düzenin sağlandığı konusunda bir güvenlik algısı yaratabilmek için toplumdaki suç korkusu da ortadan kaldırılmalıdır. Jandarmanın görevi, bölgesindeki suç korkusunu ortadan kaldırmaktır.”** ifadesi ile kolluğun da suç önleme stratejilerinin, güvenlik algısı bağlamında suç korkusunu da ortadan kaldıracak şekilde yeniden değerlendirilmesine ihtiyaç duyulduğu belirtilmektedir. Bu açıdan değerlendirildiğinde yöneticilerin suç korkusunu azaltmaya yönelik politikalar gütmemesinin ve ilgili mevzuata yönelik düzenlemelere gitmesinin, belediyelerin suç korkusu yaratan fiziki düzensizlikleri gidermesinin aynı zamanda kolluk birimlerinin de sosyal düzensizlik yaratan hususları engellemesinin, akademisyenlerin farklı illerde ve farklı mahallelerde suç korkusu yaratan etkenleri ortaya koyarak karar vericilere yol göstermesinin, şehir plancılarının modern kentlerdeki suça maruz kalma risklerini azaltacak şekilde kent morfolojisini düzenlenmesinin, sivil toplum kuruluşları, sendikalar vb. iş birlikleri artırılarak toplumsal değerlerin ön plana çıkarılmasının ve desteklenmesinin ile yapılacak çalışmaların karar vericilere ışık tutacak şekilde olmasının her türlü suç korkusunu azaltmada önemli rol oynayacağı değerlendirilmektedir.

Sosyal medyanın birçok yönleriyle geleneksel medyadan farklılaşması medya çalışmalarında sosyal medyayı değerli hale getirmektedir. Sosyal medyanın daha çok ticari yönünden bahsedilmekle birlikte sosyal medya-suç korkusu arasındaki ilişkiye yönelik çalışmalara son 2 yıl içerisinde başlamıştır. İnternet tabanlı olarak Web 2.0. teknolojisinin tezahür etmiş hali olarak sosyal medya e-posta adresine sahip herkesin ulaşabileceği, kullanıcılara ücretsiz olarak sunulması nedeniyle cazip ve sosyal ağların genişlemesinde ve gündelik olaylardan anında haberdar olunması nedeniyle akademik alanda da farklı alanlara konu olmuştur. Geleneksel medya ile suç korkusu arasındaki ilişkinin ortaya konulmasına yönelik yapılan çalışmalarla birlikte suç korkusu-medya ilişkisini ele alan diğer teoremler üzerinden de sosyal medya kullanımı ile suç korkusu arasındaki ilişkiyi açıklamaya yönelik çalışmaların da yapılmasının, aynı zamanda erkeklerin katılımı ile de gerçekleştirilecek geleneksel medya türleri ile sosyal medyayı karşılaştıracak şekilde bu çalışmaların genişletilmesinin literatüre katkı sağlayacağı değerlendirilmektedir.

Nasıl ki suç tamamen ortadan kaldırılamazsa suç korkusu da tamamen yok edilemez. Sosyal medyadaki suç algısına bakıldığında kadınların suç korkusu nedeniyle günlük

rutinlerinde değişikliğe gittiği ve günlük hayatlarında önlem alma ihtiyacı hissettikleri, yaşam memnuniyetinin de olumsuz yönde etkilediği, kadınların kamusal alanda özgürlüklerini kısıtlanmış hissettikleri, sosyal medyada maruz kalınan suç haberleri nedeniyle kendilerinin de aynı şekilde suç mağduru olabileceklerini düşünmelerine sebep olduğu görölmektedir. Geleneksel medyaya nazaran bireylerin daha kolay benimsediği, zaman ve mekân sınırlamasının olmadığı, birçok türdeki içeriğe kolayca ulaşılabilen sosyal medyanın sınırlarının tam olarak belli olmaması etik kavramının da sorgulanmasına sebep olmaktadır. Özel yaşamın ihlal edilmesi, kaynağı belirsiz paylaşımlar, kişisel verilerin güvenliğinin sorgulanması, doğruluğu teyit edilmemiş haberlerin sosyal medyada çok hızlı bir şekilde yayılması modern dünyanın dijital panoptikonu olarak sosyal medyanın etik kuralların neresinde olduğunun da sorgulanmasına sebep olmaktadır. Sosyal medyada yapılan yanıltma ve manipölasyon, nefret söylemlerinin artışı, göçe bağlı olarak nüfus artışına yönelik etnik söylemler ve toplumsal kutuplaşmalar gibi bir çok faktör göz önüne alındığında sosyal medyada etiğe yönelik düzenleme yapılması gerektiği aşıkardır. Fakat sorumlu yayıncılık anlayışı ile halkın da haber alma özgürlüğünü engellemeden, özgürlük-güvenlik dengesi gözetilerek karar alıcıların ve uygulayıcıların sosyal medyada denetim sahibi olmasının suç korkusunu bir nebze de olsa azaltacağı düşünülmektedir.

KAYNAKÇA

- Acierno, R. , Rheingold, A. A. , Resnick, H. S. ve Kilpatrick, D. G. (2004). Predictors of fear of crime in older adults. *Journal of Anxiety Disorders*, 18(3), 385-396. doi: 10.1016/s0887-6185(03)00012-4.
- Adalet Bakanlığı. (2020). Adalet istatistikleri. Erişim Tarihi: 10 Aralık 2021, http://www.https://adlisicil.adalet.gov.tr/Resimler/SayfaDokuman/1692021162011adalet_ist-2020.pdf.
- Adams, J. (1995). *Risk*. Londra: Routledge.
- Adornato, A. (2022). *Mobile and social media journalism: A practical guide for multimedia journalism* (2. Basım). Londra: Routledge.
- Agnew, R. S. (1985). Neutralizing the impact of crime. *Criminal Justice and Behavior*, 12(2), 221–239. doi:10.1177/0093854885012002005.
- Akdemir, A., Konakay, G., Demirkaya, H., Noyan, A., Demir, B., Ağ, C. vd. (2013). Y kuşağının kariyer algısı, kariyer değişimi ve liderlik tarzı beklentilerinin araştırılması. *Ekonomi ve Yönetim Araştırmaları Dergisi*, 2(2), 11-42.
- Akers, R. L., La Greca, A. J., Sellers, C. ve Cochran, J. (1987). Fear of crime and victimization among the elderly in different types of communities. *Criminology*, 25(3), 487–506. doi:10.1111/j.1745-9125.1987.tb00807.x.
- Aktaş, C. (2007). Yeni medyanın geleneksel medya ile karşılaştırılması. E. Gülbuğ (Ed.), *Medya Üzerine Çalışmalar* (ss. 107-120). İstanbul: Beta Yayınları.
- Alacakaptan, U. (1975). *Suçun Unsurları*. Ankara: Sevinç Matbaası.
- Albrecht, K. (2007). *Practical intelligence: The art and science of common sense*. San Francisco: Wiley/Jossey-Bass.
- Algül, A. ve Sütçü, C.S. (2015). Değişen haber algısı: Kullanıcılar sosyal medyada haberleri nasıl değerlendiriyorlar?. *Global Media Journal TR Edition*, 6 (11), 18-34.
- Arklan, Ü. ve Taşdemir, E. (2008). Bilgi toplumu ve iletişim: Bilginin yayılması sürecinde kitle iletişim araçları ve internet. *Selçuk İletişim*, 5(3), 67-80.
- Ataç, E. (2007). Suçun kentsel mekândaki algısı “güvensizlik hissi”. *TMMOB Mimarlar Odası Ankara Şubesi Bülteni*, 55, 16-23.
- Atik-Taşkıran İ. (2018). Dijital gazetelerin sosyal medya stratejileri ve sosyal medyanın haber okunurluğuna etkisi. *Akdeniz Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi*, 30, 218-240. doi: 10.31123/akil.465578.
- Atkins, S., Husain, S. ve Storey, A. (1991). The influence of street lighting on crime and fear of crime. Erişim Tarihi: 01 Mayıs 2022, www.modresvetlo.cz/PDF/The_Influence_of_Street_Lighting_on_Crime_and_Fear_of_Crime.pdf.
- Awais, M., Abbas, S. , Ali, F. ve Ashraf A. (2020). Media exposure and fear about crime: An application of mediated fear model. *The Journal of Social Sciences Research*, 6(7), 720-726. doi: 10.32861/jssr.67.720.726.
- Babacan, M. E. (2017). *Sosyal medya ve gençlik*. İstanbul: Bir Yayıncılık.
- Balta-Peltekoğlu, F. (2012). *Sosyal medya sosyal değişim*. T. Kara ve E. Özgen (Ed.), *Sosyal medya akademi* (ss. 3-8). İstanbul: Beta.
- Baran, P. (1964). *On distributed communications*. Erişim Tarihi: 04 Mart 2022, www.rand.org/content/dam/rand/pubs/research_memoranda/2006/RM3420.pdf.
- Baran, S. J. ve Davis, D. K. (2015). *Mass communication theory: Foundations, ferment, and future* (7.Basım). ABD: Cengage Learning.
- Barlow, J. P. (1996). A declaration of the independence of cyberspace. Erişim Tarihi: 20 Nisan 2022, <https://www.eff.org/tr/cyberspace-independence>.
- Barnes, J. A. (1954). Class and committees in a Norwegian island parish. *Human Relations*,

- 7(1), 39–58. doi:10.1177/001872675400700102.
- Başıbüyük, O. ve Karakuş, Ö. (2010). Sosyal düzensizlik ve toplum destekli güvenlik politikaları. *Sosyoloji Araştırmaları Dergisi*, 13(2), 65-97.
- Bauman, Z. (2006). *Liquid fear*. Büyük Britanya: Polity Press.
- Bayraktar, S. ve Akgül, C. (2014) Adli psikoloji: Suç korkusu. *Akdeniz Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 4(2), 11-35.
- Beccaria, C. (2016). *Suçlar ve cezalar hakkında* (6.Basım). (S.Selçuk, Çev.). Ankara: İmge Kitapevi.
- Beck, U. (1992). *Risk society/Towards a new modernity*. (M.Ritter, Çev.). Büyük Britanya: SAGE Publications.
- Berrington, E. ve Honkatukia, P. (2002). An evil monster and a poor thing: Female violence in the media. *Journal of Scandinavian Studies in Criminology and Crime Prevention*, 3(1), 50–72. doi:10.1080/140438502762467209.
- Bezci, B. (2015). Kamusalılığı akıcı kılan ama temsiliyeti buharlaştıran bir sorun olarak sosyal medya. Ö. Oğuzhan (Ed.), *İletişimde Sosyal Medya Sosyal Medyada Etkileşim* (ss. 29-36). İstanbul: Kalkedon Yayınları.
- Binark, M. (2007). Yeni medya çalışmalarında yeni sorular ve yöntem sorunu. M. Binark (Ed.), *Yeni Medya Çalışmaları* (ss. 21-44). Ankara: Dipnot Yayınları.
- BM. (1985). Declaration of basic principles of justice for victims of crime and abuse of power. Erişim Tarihi: 16 Şubat 2021, <https://www.ohchr.org/en/professionalinterest/pages/victimsofcrimeandabuseofpower.aspx>.
- Boers K. (2003). Fear of violent crime. W. Heitmeyer ve J. Hagan (Ed.), *International Handbook of Violence Research* (ss. 1131-1149). Dordrecht: Springer Science+Business Media.
- Boomers, gen x, gen y, and gen z explained. (2019). Erişim Tarihi: 29 Nisan 2022, www.kasasa.com/articles/generations/gen-x-gen-y-gen-z.
- Borooah, V. K. ve Carcach, C. A. (1997). Crime and fear: Evidence from Australia. *British Journal of Criminology*, 37(4), 635–657. doi:10.1093/oxfordjournals.bjc.a014202.
- Bostancı, B. (2014). Siyasal İletişim 2.0. *Erciyes İletişim Dergisi*, 3 (3), 84-96. doi: 10.17680/akademia.v3i3.5000006569.
- Boyd, D. M. ve Ellison, N. B. (2008). Social network sites: Definition, history, and scholarship. *Journal of Computer-Mediated Communication*, 13(1), 210-230. doi:10.1111/j.1083-6101.2007.00393.x.
- Brantingham, P. ve Brantingham, P. (1995). Criminality of place: Crime generators and crime attractors *European Journal on Criminal Policy and Research*, 3(3), 5–26. doi:10.1007/bf02242925.
- Braungart, M. M., Braungart, R. G. ve Hoyer, W. J. (1980). Age, sex, and social factors in fear of crime. *Sociological Focus*, 13(1), 55–66. doi:10.1080/00380237.1980.10570360.
- Bruns, A. ve Bahnisch, M. (2009). Social media: Tools for user-generated content: Social drivers behind growing consumer participation in user-led content generation, Volume 1 - State of the art. Erişim Tarihi: 24 Mart 2022, https://eprints.qut.edu.au/21206/1/Social_Media_-_State_of_the_Art_-_March_2009.pdf.
- Brunton-Smith, I. ve Sturgis, P. (2011). Do neighborhoods generate fear of crime? An empirical test using the British crime survey. *Criminology*, 49(2), 331–369. doi:10.1111/j.1745-9125.2011.00228.x.
- BTK. (2011). Şebeke tarafsızlığı. Erişim Tarihi: 29 Aralık 2021, www.btk.gov.tr/uploads/pages/slug/sebeke-tarafsizligi.pdf.
- Bulur, S. (2018). Suriyelilerin karıştığı suç oranı yüzde 1,46'ya düştü. Erişim Tarihi: 15

- Mayıs 2022, www.aa.com.tr/tr/turkiye/suriyelilerin-karistigi-suc-orani-yuzde-1-46ya-dustu/1289461.
- Bursik, R. J. (1988). Social disorganization and theories of crime and delinquency: Problems and prospects. *Criminology*, 26(4), 519–552. doi:10.1111/j.1745-9125.1988.tb00854.x
- Butler, B. A. (1998). Information subsidies, journalism routines and the Australian media: Market liberalization versus marketplace of ideas. *Prometheus*, 16(1), 27–45. doi:10.1080/08109029808629251.
- Butler, M. ve Cunningham, P. (2009). Fear of crime in Ireland and its impact on quality of life. A report commissioned by the national crime council and published by the department of justice, equality and law reform. Erişim Tarihi: 07 Nisan 2022, <https://www.justice.ie/en/JELR/Fear%20of%20Crime%20in%20Ireland.pdf/Files/Fear%20of%20Crime%20in%20Ireland.pdf>.
- Callanan, V. J. (2005). Feeding the fear of crime: Crime-related media and support for three strikes. New York: LFB Scholarly Pub.
- Cannon, W. B. (1922). Bodily changes in pain, hunger, fear and rage: An account of recent researches into the function of emotional excitement. USA: D Appleton & Company.
- Carleton, R. N. (2016). Fear of the unknown: One fear to rule them all? *Journal of Anxiety Disorders*, 41, 5–21. doi:10.1016/j.janxdis.2016.03.011.
- Carlyle, T. (1842). On heroes, hero-worship, and the heroic in history: Six lectures, reported, with emendations and additions (2. Basım). New York: F.C. Guitierrez.
- Carminati, B. , Ferrari, E. ve Viviani, M. (2014). Security and trust in online social networks. *Synthesis Lectures on Information Security, Privacy, and Trust*, 4(3), 1–109. doi:10.2200/s00549ed1v01y201311spt008.
- Carrabine, E. , Cox, P. , Lee, M., Plummer, K. ve South, N. (2009). *Criminology: A sociological introduction* (2.Basım). New York: Routledge.
- Cashmore, J. (2012). Crime reducing entertainment: The contribution of media entertainment and communication technologies to the UK's victimisation drop. *Internet Journal of Criminology*, 1-46.
- Castells, M. (2004). Informationalism, networks, and the network society: A theoretical blueprint. M. Castells (Ed.), *The Network Society: A Cross-cultural Perspective* (ss. 3-45). Büyük Britanya, Edward Elgar Publishing.
- Castells, M. (2005). The network society: From knowledge to policy. M. Castells ve G. Cardoso (Ed.), *The Network Society: From Knowledge to Policy* (ss. 3-21). Washington, Center for Transatlantic Relations.
- Chadee, D. (2016). *Psychology of fear, crime, and the media: International perspectives*. New York: Routledge.
- Chadee, D. ve Chadee, M. (2016). Media and fear of crime-An integrative model. D. Chadee. (Ed.), *Psychology of fear, crime, and the media: International perspectives*. New York: Routledge.
- Chadwick, A. (2013). *The hybrid media system: Politics and power*. ABD: Oxford University Press.
- Choudhury, N. (2014). World wide web and its journey from web 1.0 to web 4.0. *International Journal of Computer Science and Information Technologies*, 5 (6), 8096-8100.
- Clemente, F. ve Kleiman, M. B. (1977). Fear of crime in the United States: A multivariate analysis. *Social Forces*, 56(2), 519-531. doi:10.2307/2577738.
- Cohen, L. E. ve Felson, M. (1979). Social change and crime rate trends: A routine activity approach. *American Sociological Review*, 44(4), 588-608. doi:10.2307/2094589.
- Cohen, S. (2002). Folk devils and moral panics: The creation of the Mods and Rockers

- (3.Basım). Londra: Routledge.
- Commonwealth of Australia. (2004). Crime in the community: Victims, offenders and fear of crime. Erişim Tarihi: 25 Mart 2022, [www.aph.gov.au/Parliamentary Business/Committees/House_of_Representatives_Committees?url=/laca/crimeinthecommunity/report/chapter2.pdf](http://www.aph.gov.au/Parliamentary_Business/Committees/House_of_Representatives_Committees?url=/laca/crimeinthecommunity/report/chapter2.pdf).
- Constantinides, E. ve Fountain, S. J. (2008). Web 2.0: Conceptual foundations and marketing issues. *Journal of Direct, Data and Digital Marketing Practice*, 9(3), 231–244. doi:10.1057/palgrave.ddm.4350098.
- Cordner, G. (2010). Reducing fear of crime- Strategies for police. ABD: U.S. Department of Justice.
- Cormode, G. ve Krishnamurthy, B. (2008). Key differences between Web 1.0 and Web 2.0. *First Monday*, 13(6). Erişim Tarihi: 04 Mart 2022, <https://journals.uic.edu/ojs/index.php/fm/article/view/2125/1972>.
- Covington, J. ve Taylor, R. B. (1991). Fear of crime in urban residential neighborhoods: Implications of between- and within-neighborhood sources for current models. *The Sociological Quarterly*, 32(2), 231–249. doi:10.1111/j.1533-8525.1991.tb00355.x.
- Çalapkulu, Ç. (2018). İlişkiler akademisi. Konya :Eğitim Yayınevi.
- Çardak, B. (2012). Kadınların suç korkuları üzerine nitel bir çalışma. *Güvenlik Bilimleri Dergisi*, 1(1), 23-45.
- Darwin, C. (1872). *Expression of the emotions in man and animals*. Londra: John Murray.
- Demirbaş, T. (2016). *Kriminoloji*. (6. Baskı). Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Deniz, L. ve Tutgun-Ünal, A . (2019). Sosyal medya çağında kuşakların sosyal medya kullanımı ve değerlerine yönelik bir dizi ölçek geliştirme çalışması. *OPUS Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi*, 11 (18), 1025-1057. doi: 10.26466/opus.557240.
- Dilber, F. (2014). Kitle iletişim araçları ve suç olgusu. *KMÜ Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, 16 (Özel Sayı I), 60-66.
- DiNucci, D. (1999). Fragmented future. *Print*, 53 (4), 221–222.
- Ditton, J. (2005). Crime and the fear of media. *Criminal Justice Matters*, 59(1), 4-5. doi:10.1080/09627250508553027.
- Dolan, P. ve Peasgood, T. (2006). Estimating the economic and social costs of the fear of crime. *The British Journal of Criminology*, 47(1), 121–132. doi:10.1093/bjc/azl015.
- Dolgun, U. (2016). Kitle iletişim araçları ve yeni medya. A. Arslan ve M. Çağlayandereli. (Ed.), *Sosyoloji günlük yaşamı anlamak* (ss. 345-367). Çanakkale: Paradigma Akademi Kitabevi Yayınları.
- Doran, B. J. ve Burgess, M. B. (2012). Putting fear of crime on the map: Investigating perceptions of crime using geographic information systems. New York: Springer-Verlag.
- Dönmezer, S. (1994). *Kriminoloji*. İstanbul: Beta Basım.
- Drotner, K. (1999). Dangerous media? Panic discourses and dilemmas of modernity. *Paedagogica Historica*, 35(3), 593–619. doi:10.1080/0030923990350303.
- DuBow, F. , McCabe, E. ve Kaplan, G. (1979). Reactions to crime: A critical review of the literature. ABD: U.S. Government Print Office.
- Dunbar, R. (2010). How many friends does one person need?: Dunbar's number and other evolutionary quirks. ABD: Harvard University Press.
- Durkheim, É. (2004). *Sosyolojik yöntemin kuralları*. (C. Saraçoğlu, Çev.). İstanbul: Trend Yayın Basım.
- Dursun, S. (2003). Mağdurun suça yol açması. *İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası*, 61 (1-2), 3-33.
- Dutton, W. H. (2009). The fifth estate emerging through the network of networks.

- Prometheus, 27(1), 1–15. doi:10.1080/08109020802657453.
- Dutton, W. H. (2017). Fake news, echo chambers and filter bubbles: Underresearched and overhyped. Erişim Tarihi: 20 Mayıs 2022, <https://theconversation.com/fake-news-echo-chambers-and-filter-bubbles-underresearched-and-overhyped-76688>.
- Dwivedi, Y., Williams, M., Mitra, A., Niranjana, S. ve Weerakkody, V. (2011). Understanding advances in web technologies: Evolution from web 2.0 to web 3.0. Erişim Tarihi: 6 Nisan 2022, <https://aisel.aisnet.org/cgi/viewcontent.cgi?article=1256&context=ecis2011>.
- Easley, D. ve Kleinberg, J. (2010). Networks, crowds, and markets: Reasoning about a highly connected world. Great Britain: Cambridge University Press.
- Ekici, E. (2006). Hobbes ve Rousseau: Toplumsal sözleşme kuramı. Uludağ Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Felsefe Dergisi, 6, 78-89.
- Er, T. , Elmas, A. ve Hızlı-Sayar G. (2018). Suç ve medya. Üsküdar Üniversitesi İletişim Fakültesi Akademik Dergisi Etkileşim, 2, 56-68.
- Erdoğan, İ. (2011). İletişimi anlamak (4.Basım). Ankara: Pozitif Matbaacılık.
- Erdör, M. (2018). Alfa kuşağı geliyor. Erişim Tarihi: 29 Nisan 2022, www.techinside.com/alfa-kusagi-gelior.
- Evans, D. J. ve Fletcher, M. (2000). Fear of crime: testing alternative hypotheses. Applied Geography, 20(4), 395–411. doi:10.1016/s0143-6228(00)00011-4.
- Facebook users in Turkey January 2022. Erişim Tarihi: 02 Ağustos 2022, <https://napoleoncat.com/stats/facebook-users-in-turkey/2022/07/>.
- Fang, I. (1997). A history of mass communication: Six information revolutions. ABD: Focal Press.
- Faull, J. (2013). Are you a ranter, a peacock or a lurker? New research finds there are 12 social media personalities. Erişim Tarihi: 16 Mart 2022, <https://bit.ly/2Wib6Fe>.
- Felson, M. ve Clarke, R. L. (1998), Opportunity makes the thief: Practical theory for crime prevention. Londra: Home Office.
- Ferguson, K. M. ve Mindel, C. H. (2007). Modeling fear of crime in Dallas neighborhoods. Crime & Delinquency, 53(2), 322–349. doi:10.1177/0011128705285039.
- Ferraro, K. F. (1995). Fear of crime: Interpreting victimization risk. ABD: State University of New York Press.
- Ferraro, K. F. (1996). Women's fear of victimization: Shadow of sexual assault? Social Forces, 75(2), 667–690. doi:10.1093/sf/75.2.667.
- Ferraro, K. F. ve LaGrange, R. L. (1987). The measurement of fear of crime. Sociological Inquiry, 57(1), 70–97. doi:10.1111/j.1475-682x.1987.tb01181.x.
- Ferraro, K. F. ve LaGrange, R. L. (1992). Are older people most afraid of crime? Reconsidering age differences in fear of victimization. Journal of Gerontology, 47(5), 233–244. doi:10.1093/geronj/47.5.s233.
- Field, A. (2013). Discovering statistics using IBM SPSS statistics (5.Basım). Almanya: SAGE Publications.
- Flaxman, S., Goel, S. ve Rao, J. M. (2016). Filter bubbles, echo chambers, and online news consumption. Public Opinion Quarterly, 80(S1), 298–320. doi:10.1093/poq/nfw006.
- Foucault, M. (2011). Büyük Kapatılma (3.Basım). (İ. Ergüden ve F. Keskin, Çev.). İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Franklin, T. W. , Franklin, C. A. ve Fearn, N. E. (2008). A multilevel analysis of the vulnerability, disorder, and social integration models of fear of crime. Social Justice Research, 21(2), 204–227. doi:10.1007/s11211-008-0069-9.
- Friedman, L. (1999). The Horizontal Society. ABD: Yale University Press.
- Furedi, F. (2002). Culture of fear: Risk-taking and the morality of low expectation. (Gözden geçirilmiş baskı). Londra: Continuum.

- Furstenberg, F. F. (1971). Public reactions to crime in the streets. *The American Scholar*, 40 (4), 601-610.
- Füssel, S. (2001). Gutenberg and today's media change. *Publishing Research Quarterly*, 16(4), 3-10. doi:10.1007/s12109-001-0010-7.
- Gabriel, U. ve Greve, W. (2003). The psychology of fear of crime: Conceptual and methodological perspectives. *British Journal of Criminology*, 43, 600-614. doi:10.1093/bjc/azg600.
- GAO. (2017). Costs of crime- Experts report challenges estimating costs and suggest improvements to better inform policy decisions. Erişim Tarihi: 15 Şubat 2022, <https://www.gao.gov/assets/690/687353.pdf>.
- Gates, B. (1996). Content is king. Erişim Tarihi: 08 Mayıs 2022, [web.archive.org/web/20010126005200/http://www.microsoft.com/billgates/columns/1996essay/essay960103.asp](http://www.archive.org/web/20010126005200/http://www.microsoft.com/billgates/columns/1996essay/essay960103.asp).
- George, D. ve Mallery, P. (2020). *IBM SPSS statistics 26 step by step: A simple guide and reference* (16. Basım). ABD: Routledge.
- Gençöz, T. (1994). Korku: Sebepleri, sonuçları ve başatme yolları. *Kriz Dergisi*, 6(2), 9-16. doi:10.1501/Kriz_00000000068.
- Gerbner, G. (1981). Testimony of George Gerbner before the subcommittee on telecommunications, consumer protection, and finance of the committee on energy and commerce, US house of representatives. Washington DC, October 21, 1981. Erişim Tarihi: 24 Ağustos 2021, web.asc.upenn.edu/gerbner/Asset.aspx?assetID=483.
- Gerbner, G. (1987). Television's populist brew: The three Bs. Etc., 44(1), 1-9.
- Gerbner, G. (2000). Cultivation analysis: An overview. *Communicator*, October-December, 3-12.
- Gerbner, G. ve Gross, L. (1976). Living with television: The violence profile. *The Journal of Communication*, 26, 173-199. doi: 10.1111/j.1460-2466.1976.tb01397.x.
- Gerbner, G., Gross, L., Morgan, M. ve Signorielli, N. (1980). The "Mainstreaming" of America: Violence profile no. 11. *Journal of Communication*, 30(3), 10-29. doi:10.1111/j.1460-2466.1980.tb01987.x.
- Gerbner, G., Gross, L., Morgan, M., Signorielli, N. ve Shanahan, J. (2002). Growing up with television: Cultivation processes. J. Bryant ve D. Zillmann (Ed.), *Media effects: Advances in theory and research* (2.Basım) (ss. 43-67). New Jersey: Lawrence Erlbaum Associates Publishers.
- Gibson, E. J. ve Walk, R. D. (1960). The "visual cliff" , 202(4), 64-71. doi:10.1038/scientificamerican0460-64.
- Giddens, A. (2012). *Sosyoloji*. (H. Özel, Çev.). İstanbul: Kırmızı Yayınları.
- Gilchrist, E., Bannister, J., Ditton, J. ve Farrall, S. (1998). Women and the 'fear of crime': Challenging the accepted stereotype. *The British Journal of Criminology*, 38(2), 283-298. doi:10.1093/oxfordjournals.bjc.a014236.
- Global Web Index (2020). Social media use by generation. Erişim Tarihi: 08 Ekim 2021, www.gwi.com/reports/social-media-across-generations.
- Goode, E. ve Ben-Yehuda, N. (2009). *Moral panics: The social construction of deviance* (2. Basım). Singapur: Wiley-Blackwell.
- Gordon, M. T. ve Riger, S. (1991). *The female fear: The social cost of rape*. Urbana: University of Illinois Press.
- Gorman, L. ve McLean, D. (2009). *Media and society into the 21st century: A historical introduction* (2.Basım). Singapur: Wiley-Blackwell.
- Gökulu, G. (2018). Medya ve suç korkusu ilişkisi üzerine bir değerlendirme. *Social Sciences Studies Journal*, 4(14), 585-594.

- Gönenç, E. (2012). İletişimin tarihsel süreci. İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi, 28, 87-102.
- Grabosky, P. N. (1995). Fear of crime, and fear reduction strategies. *Current Issues in Criminal Justice*, 7(1), 7–19. doi:10.1080/10345329.1995.12036675.
- Granovetter, M. S. (1973). The strength of weak ties. *American Journal of Sociology*, 78 (6), 1360-1380. doi: 10.1086/225469.
- Gray, R. L. (1995). Eliminating the (absurd) distinction between malum in se and malum prohibitum crimes. *Washington University Law Review*, 73(3), 1369-1398.
- Grossman, L. (2006). You- Yes, you-Are TIME's person of the year. Erişim Tarihi: 27 Şubat 2022, <http://content.time.com/time/magazine/article/0,9171,1570810,00.html>.
- Güngör, N. (2011). İletişim Kuramlar, Yaklaşımlar. Ankara: Siyasal Kitabevi.
- Güz, N. (2012). İletişim süreci ve temel öğeler. İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi, 7, 121-142.
- Hale, C. (1996). Fear of crime: A review of the literature. *International Review of Victimology*, 4(2), 79–150. doi:10.1177/026975809600400201.
- Hall, E. T. (1959). *The silent language*. ABD: Doubleday & Company.
- Hawkins, R. P. ve Pingree, S. (1982). Television's influence on constructions of social reality. D. Pearl, L. Bouthilet ve J. Lazar (Ed.), *Television and behavior: Ten years of scientific progress and implications for the eighties* (ss. 224-247). Rockville: Government Printing Office.
- Haynes, S. H. ve Rader, N. E. (2015). Concerns about crime for self and others. *Criminal Justice Review*, 40(3), 303–321. doi:10.1177/0734016814568011.
- Headrick, D. (2015). International communication: History. J. D. Wright (Ed.), *International Encyclopedia of the Social & Behavioral Sciences* (2.Basım) (ss. 490-494). Oxford: Elsevier.
- Heath, L. ve Gilbert, K. (1996). Mass media and fear of crime. *American Behavioral Scientist*, 39, 379-386. doi:10.1177/0002764296039004003.
- Heidari, S., Hashemianfar, S. ve Haghighatian, M. (2020). Fear of crime on social media. *Journal Of Social Order (Entezam-E-Ejtemaei)*, 12(1), 99-122.
- Hermida, A. , Fletcher, F. , Korell, D. ve Logan, D. (2012). Share, like, recommend. Decoding the social media news consumer. *Journalism Studies*, 13(5-6), 815-824. doi:10.1080/1461670x.2012.664430.
- Hoehl, S., Hellmer, K., Johansson, M., ve Gredebäck, G. (2017). Itsy bitsy spider...: Infants react with increased arousal to spiders and snakes. *Frontiers in Psychology*, 8, 1-8. doi :10.3389/fpsyg.2017.01710.
- Hooghe, M. ve de Vroome, T. (2016). The relation between ethnic diversity and fear of crime: An analysis of police records and survey data in Belgian communities. *International Journal of Intercultural Relations*, 50, 66–75. doi:10.1016/j.ijintrel.2015.11.002.
- Inauguration of the first world telecommunication development conference (Wtdc-94). Erişim Tarihi: 19 Mart 2022, search.itu.int/history/HistoryDigitalCollectionDocLibrary/4.144.57.en.104.pdf.
- Innes, M., Roberts, C., Preece, A. ve Rogers, D. (2017). Of instruments and data: Social media uses, abuses and analysis. N. G. Fielding, R. M. Lee ve G. Blank (Ed.), *The SAGE Handbook of Online Research Methods* (2.Basım)(ss. 108-124). Birleşik Krallık: SAGE Publications.
- Instagram users in Turkey January 2022. Erişim Tarihi: 02 Ağustos 2022, <https://napoleoncat.com/stats/instagram-users-in-turkey/2022/07/>.
- Intravia, J., Wolff, K. T., Paez, R. ve Gibbs, B. R. (2017). Investigating the relationship between social media consumption and fear of crime: A partial analysis of mostly

- young adults. *Computers in Human Behavior*, 77, 158-168. doi:10.1016/j.chb.2017.08.047.
- IPSOS. (2019). Trust in media. Erişim Tarihi: 25 Mayıs 2022, <https://www.ipsos.com/sites/default/files/ct/news/documents/2019-06/global-advisor-trust-in-media-2019.pdf>.
- İçli, T. G. (2007). *Kriminoloji*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- İçli, T. G. (2014). Suça maruz kalma korkusunun bireysel ve sosyal yaşama etkileri. *Terazi Hukuk Dergisi*, 9(100), 820-825.
- İçli, T. G. ve Burcu, E. (1993). İnfomal sosyal kontrolün sağlanmasında ailelerin gelir ve eğitim düzeyinin önemi: Ankara'da uygulamalı bir çalışma. *Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*, 10(1), 43-56.
- Jackson, J. (2006). Introducing fear of crime to risk research. *Risk Analysis*, 26(1), 253–264. doi:10.1111/j.1539-6924.2006.00715.x.
- Jeffrey, D. (1999). Survey: Net will take 16% of music sales by 2003. *Billboard*, 111 (28), 59.
- Jenkins, H. (2006). *Convergence culture: Where old and new media collide*. ABD: New York University Press.
- Jenkins, H., Ford, S. ve Green, J. (2013). *Spreadable media: Creating value and meaning in a networked culture*. New York: New York University Press.
- Joseph, J. (1997). Fear of crime among black elderly. *Journal of Black Studies*, 27(5), 698–717. doi:10.1177/002193479702700507.
- Kadın cinayetlerini durduracağız platformu 2021 yıllık veri raporu. (2021). Erişim Tarihi: 01 Şubat 2022, <http://kadincinayetleriniurduracagiz.net/veriler/3003/kadincinayetlerini-durduracagiz-platformu-2021-yillik-veri-raporu>.
- Kaplan, A. ve Haenlein, M. (2010). Users of the world, unite! The challenges and opportunities of social media. *Business Horizons*, 53, 59-68. doi: 10.1016/j.bushor.2009.09.003.
- Karaduman, M. (2005). İnternet ve gazetecilik. S. Alankuş (Ed.), *Yeni İletişim Teknolojileri ve Medya* (2.Basım) (ss. 141-153). İstanbul: IPS İletişim Vakfı.
- Karakuş, Ö. (2013). Suç korkusunun sosyolojik belirleyenleri: Sosyal sermaye mi? Sosyal kontrol mü?. *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 14(1), 1-19.
- Karasu, M. A. (2017). Kentsel mekânda suç korkusu -Şanlıurfa örneği-. *Sosyoloji Araştırmaları Dergisi*, 20 (1), 41-76.
- Karasu, M. A. (2018). Suç korkusu, göç ve Suriyeli sığınmacılar: Şanlıurfa örneği. *Uluslararası Yönetim Akademisi Dergisi*, 1(3), 332-347.
- Kavanagh, J. ve Rich, M. D. (2018). Truth decay: An initial exploration of the diminishing role of facts and analysis in American public life. Santa Monica: RAND Corporation.
- Kemp, S. (2022). Digital 2022: Another year of bumper growth. Erişim Tarihi: 13 Mayıs 2022, <https://wearesocial.com/uk/blog/2022/01/digital-2022-another-year-of-bumper-growth-2>.
- Keyes, R. (2004). *The post-truth era: Dishonesty and deception in contemporary life*. New York: St. Martin's Press.
- Kırık, A. M. ve Çetinkaya, A. (2018). The use of social media in online journalism. M. Türkmen (Ed.), *3rd International Eurasian Conference on Sport Education and Society bildiriler kitabı içinde* (ss. 1171–1178). Mardin.
- Kızmaz, Z. (2020). *Suç önleme-Çağdaş yaklaşımlar*. Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.
- Kietzmann, J. H., Hermkens, K., McCarthy, I. P. ve Silvestre, B. S. (2011). Social media? Get serious! Understanding the functional building blocks of social media. *Business Horizons*, 54(3), 241–251. doi:10.1016/j.bushor.2011.01.005.
- Killias, M. (1990). Vulnerability: Towards a better understanding of a key variable in the

- genesis of fear of crime. *Violence and Victims*, 5(2), 97-108. doi: 10.1891/0886-6708.5.2.97.
- Kim, W. , Jeong, O. R. ve Lee, S. W. (2010). On social web sites. *Information Systems*, 35(2), 215–236. doi:10.1016/j.is.2009.08.003.
- Kiss, J. (2014). An online Magna Carta: Berners-Lee calls for bill of rights for web. Erişim Tarihi: 05 Mayıs 2022, www.theguardian.com/technology/2014/mar/12/online-magna-carta-berners-lee-web.
- Kocadaş, B. (2005). *Kültür ve medya*. Bilig, 34, 1-13.
- Kohm, S. A. , Waid-Lindberg, C. A. , Weinrath, M., Shelley, T. O. ve Dobbs, R. R. (2012). The impact of media on fear of crime among university students: A cross-national comparison. *Canadian Journal of Criminology and Criminal Justice*, 54, 67-100. doi: 10.3138/cjccj.2011.E.01.
- KONDA (2019). Medya raporu: Televizyonla değişen algılar, sosyal medyanın yükselişi ve 10 yıllık medya serüvenimiz 2008 – 2018. Erişim Tarihi: 18 Ekim 2021, https://konda.com.tr/wp-content/uploads/2019/12/KONDA_MedyaRaporu_HT2018.pdf.
- Kozłowska, K., Walker, P., McLean, L. ve Carrive, P. (2015). Fear and the defense cascade: Clinical implications and management. *Harvard Review of Psychiatry*, 23(4), 263–287. doi: 10.1097/HRP.0000000000000065.
- Köseoğlu, M. (2017). Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti’nde yaşayan kadınların suç mağduriyeti korkusu (Yayınlanmamış Doktora Tezi). Hacettepe Üniversitesi, Ankara.
- Köseoğlu, M. ve İçli, T. (2019). Kadınlarda suç korkusunun çeşitli değişkenler açısından değerlendirilmesi: Kuzey Kıbrıs örneği. *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi*, 19(43), 267-296.
- Kujala, P., Kallio, J. ve Niemelä, M. (2018). Income inequality, poverty, and fear of crime in Europe. *Cross-Cultural Research*, 1-23. doi:10.1177/1069397118799048.
- Kul, M. (2013). Suçtan daha büyük suç korkusu. İstanbul: YeniYüzyıl.
- Kula, S. ve Çakar, B. (2015). Maslow ihtiyaçlar hiyerarşisi bağlamında toplumda bireylerin güvenlik algısı ve yaşam doyumu arasındaki ilişki. *Bartın Üniversitesi İ.İ.B.F. Dergisi*, 6(12), 191-210.
- Kulkul, S. M. (2019). Yeni medyada yeni gazetecilik anlayışı geçerli. Erişim Tarihi: 27 Ekim 2021, <https://haberuskudar.com/yeni-medyada-yeni-gazetecilik-anlayisi-gecerli>.
- Kurt-Aşkın, A. , Günüş, S. ve Ersoy, M. (2013). The current state of digitalization: Digital native, digital immigrant and digital settlers. *Ankara University Journal of Faculty of Educational Sciences (JFES)* , 46 (1) , 1-22. doi: 10.1501/Egifak_0000001271.
- Kürkçü-Dumanlı, D. (2015). İnternette gazete takibinde dijital yerliler ve dijital göçmenler. M. Akgül vd. (Ed.), 20. Türkiye'de İnternet Konferansı bildiriler kitabı içinde (ss. 1-7). İstanbul.
- LaGrange, R. L. ve Ferraro, K. F. (1989). Assessing age and gender differences in perceived risk and fear of crime. *Criminology*, 27(4), 697–719. doi:10.1111/j.1745-9125.1989.tb01051.x.
- LaGrange, R. L., Ferraro, K. F. ve Supancic, M. (1992). Perceived risk and fear of crime: Role of social and physical incivilities. *Journal of Research in Crime and Delinquency*, 29(3), 311–334. doi:10.1177/0022427892029003004.
- Lang, P.J., Davis, M. ve Öhman, A. (2000). Fear and anxiety: Animal models and human cognitive psychophysiology. , 61(3), 137–159. doi:10.1016/s0165-0327(00)00343-8.
- LeDoux, J. E. (2014). Coming to terms with fear. *Proceedings of the National Academy of Sciences*, 111(8), 2871–2878. doi:10.1073/pnas.1400335111.
- Lee, A.M. ve Delli Carpini, M.X. (2010). News consumption revisited: Examining the power of habits in the 21st century. 11th International Symposium on Online

- Journalism. Erişim Tarihi: 04 Mayıs 2022, www.iso-j.org/wp-content/uploads/2018/01/LeeCarpini10-1.pdf.
- Lewin, K. (1943). Forces behind food habits and methods of change. *Bulletin of The National Research Council*, 108, 35–65.
- Lewis, D. A. ve Salem, G. (1980). Crime and urban community: Toward a theory of neighborhood security. Erişim Tarihi: 27 Nisan 2022, www.ojp.gov/pdffiles1/nij/85505.pdf.
- Lietsala, K. ve Sirkkunen, E. (2008). Social media: Introduction to the tools and processes of participatory economy. Finlandiya: Tampere University Press.
- Lincoln, S. R. (2009). Mastering Web 2.0 - Transform your business using key website and social media tools. Londra: Kogan Page.
- Liska, A. E. , Sanchirico, A. ve Reed, M. D. (1988). Fear of crime and constrained behavior specifying and estimating a reciprocal effects model. *Social Forces*, 66(3), 827–837. doi:10.1093/sf/66.3.827.
- Lister, M., Dovey, J., Giddings, S., Grant, I. ve Kieran, K. (2009). New media: A critical introduction. ABD: Routledge.
- Madrigal, A. C. (2012). Dark social: We have the whole history of the web wrong. Erişim Tarihi: 20 Mayıs 2022, www.theatlantic.com/technology/archive/2012/10/dark-social-we-have-the-whole-history-of-the-web-wrong/263523.
- Madriz, E. (1997). Nothing bad happens to good girls: Fear of crime in women's lives. Berkeley: University of California Press.
- Maigret, É. (2014). Medya ve iletişim sosyolojisi (4. Basım). (H. Yücel, Çev.). İstanbul: İletişim Yayınları.
- Malum in se. (2019). Erişim Tarihi: 25 Kasım 2021, <https://dictionary.law.com/Default.aspx?selected=1201>.
- Malum prohibitum. (2019). Erişim Tarihi: 25 Kasım 2021, <https://dictionary.law.com/Default.aspx?selected=1202>.
- Mannoni, P. (1992). Korku. (I. Gürbüz, Çev.). İstanbul: İletişim Yayınları.
- Manovich, L. (2001). The language of new media. ABD: The MIT Press.
- Marsh, I. ve Melville, G. (2009). Crime, justice and the media. ABD: Routledge.
- Marshall, G. (1999). Sosyoloji Sözlüğü. (D. Kömürcü ve O. Akınhay, Çev.). Ankara: Bilim ve Sanat Yayınları.
- Marwick, A. E. (2008). To catch a predator? The MySpace moral panic. Erişim Tarihi: 07 Ekim 2021, <https://firstmonday.org/ojs/index.php/fm/article/view/2152>.
- Maslow, A. H. (1943). A theory of human motivation. *Psychological Review*, 50(4), 370–396. doi: 10.1037/h0054346.
- Mavnacıoğlu, K. (2009). İnternette kullanıcıların oluşturduğu ve dağıttığı içeriklerin etik açıdan incelenmesi: Sosyal medya örnekleri. M.Yağbasan (Ed.), *Medya ve Etik Sempozyumu bildiriler kitabı içinde* (ss. 63-72). Elazığ.
- Maxfield, M. (1987). Lifestyle and routine activity theories of crime: Empirical studies of victimization, delinquency, and offender decision-making. *Journal of Quantitative Criminology*, 3(4), 275-282. doi:10.1007/bf01066831.
- Mayfield, A. (2010). What is social media? Erişim Tarihi: 19 Şubat 2022, https://www.icrossing.com/uk/sites/default/files_uk/insight_pdf_files/What%20is%20Social%20Media_iCrossing_ebook.pdf.
- McCarty, C. ve Bernard, H. R. (2003). Social network analysis. K.Christensen ve D. Levinson (Ed.), *The encyclopedia of community: From the village to the virtual World* (4.Basım) (ss. 1321- 1325). ABD: SAGE Publications.
- McCrindle, M. ve Wolfinger E. (2011). The ABC of XYZ: Understanding the global generations. Avusturalya: UNSW Press.

- McIntyre, L. (2018). *Post-truth*. ABD: The MIT Press.
- McLoughlin, C. ve Lee, M. (2007). Social software and participatory learning: Pedagogical choices with technology affordances in the Web 2.0 era. *ICT: Providing choices for learners and learning*. Proceedings ascilite Singapore, 664-675.
- McLuhan, M. (1994). *Understanding media- The extensions of man*. İngiltere: The MIT Press.
- McLuhan, M. (2014). *Gutenberg galaksisi Tipografik insanın oluşumu* (3. Basım). (G.Ç. Güven, Çev.). İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- McLuhan, M. ve Fiore, Q. (2005). *The medium is the message*. Kaliforniya: Gingko Press.
- McQuail, D. (2010). *McQuail's mass communication theory* (6. Basım). Büyük Britanya: SAGE Publications.
- Medya kullanımı ve haber tüketimi: Güven, doğrulama, siyasi kutuplaşmalar. (2019). Erişim Tarihi: 04 Mayıs 2022, <https://teyit.org/wp-content/uploads/2019/01/medya-kullanimi-ve-haber-tuketimi-teyit-ocak-2019.pdf>.
- Melde, C., Berg, M. T. ve Esbensen, F. A. (2014). Fear, social interactions, and violence mitigation. *Justice Quarterly*, 33(3), 481–509. doi:10.1080/07418825.2014.928348.
- Merriam-Webster. (2019). *Social media*. Erişim Tarihi: 20 Aralık 2021, www.merriam-webster.com/dictionary/social%20media.
- Miceli, R. , Roccato, M. ve Rosato, R. (2004). Fear of crime in Italy. *Environment and Behavior*, 36(6), 776–789. doi:10.1177/0013916503261931.
- Moore, M.H. ve Trojanowicz, R.C. (1988). Policing and fear of crime. *Perspectives on Policing*, 3, 1-7.
- Morgan, M. ve Shanahan, J. (2010). The state of cultivation. *Journal of Broadcasting & Electronic Media*, 54(2), 337–355. doi:10.1080/08838151003735018.
- Morgan, M., Shanahan, J. ve Signorielli, N. (2014). Cultivation theory in the twenty-first century. R. S. Fortner ve P. M. Fackler (Ed.), *The Handbook of Media and Mass Communication Theory* (ss. 480–497). UK: Wiley Blackwell.
- Morgan, M., Shanahan, J. ve Signorielli, N. (2015). Yesterday's new cultivation, tomorrow. *Mass Communication and Society*, 18(5), 674–709. doi:10.1080/15205436.2015.1072725.
- Mueller, M. (2019). Challenging the social media moral panic: Preserving free expression under hypertransparency. *Cato Institute Policy Analysis*, 876, 1-14.
- NCJRS (National Criminal Justice Reference Service). (1967). *Challenge of crime in a free society*. Washington: United States Government Printing Office.
- Negroponte, N. (1995). *Being digital*. Büyük Britanya: Hodder & Stoughton.
- Newman, N., Dutton, W. H. ve Blank, G. (2012). Social media in the changing ecology of news production and consumption: The fourth and fifth estates in Britain. *International Journal of Internet Science*, 7 (1), 6–22. doi:10.2139/ssrn.1826647.
- Nolan, P. ve Lenski, G. (2008). *Human societies: An introduction to macrosociology* (11. Basım). Colorado: Paradigm Publishers.
- Nowak, P. (2014). The rise of mean world syndrome in social media. Erişim Tarihi: 22 Ağustos 2021, www.theglobeandmail.com/life/relationships/the-rise-of-mean-world-syndrome-in-social-media/article21481089.
- O'Reilly, T. (2005). *Web 2.0: Compact definition?* Erişim Tarihi: 10 Mart 2022, <http://radar.oreilly.com/2005/10/web-20-compact-definition.html>.
- O'Reilly, T. (2007). What is web 2.0: Design patterns and business models for the next generation of software. *Communications & Strategies*, 65(1), 17-37.
- Olsson, A. ve Phelps, E. A. (2007). Social learning of fear. *Nature neuroscience*, 10(9), 1095–1102. doi: 10.1038/nn1968.
- Oskay, Ü. (2015). *İletişimin abc'si* (3. Basım). İstanbul: İnkılâp Kitabevi.

- Oxford Languages. (2016). Word of the year 2016. Erişim Tarihi: 17 Mayıs 2022, languages.oup.com/word-of-the-year/2016.
- Özaşçılar, M. (2015). Suç korkusu ve yakın çevre düzensizliği ilişkisi: Kırık cam teorisi. A. Solak ve Ö. Solak (Ed.), *Gündelik Hayat Sosyolojisi Açısından Suç ve Suç Korkusu bildiriler kitabı* içinde (ss. 329-347). Ankara: Serya Yayıncılık.
- Özer, Ö. (2005). Yetiştirme kuramı: Televizyonla yaşamın ideolojik kültürel sonuçlarına yönelik yapılan araştırma. *Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 5(1), 75-108.
- Özer, Ö. (2020). Kamular türkü söylesin. George Gerbner'in yetiştirme kuramı bakımından özgün araştırmalar. Konya: Literatürk Academia.
- Özkır, Y. (2014). Geleneksel bir medya aygıtı olarak sosyal medya. *Kamuda Sosyal Politika*, 27, 38-43.
- Özgül, G. E. (2015). Yanılsamalar labirentinde bir yanılsama olarak özne. Ö. Oğuzhan (Ed.), *İletişimde Sosyal Medya Sosyal Medyada Etkileşim* (ss. 83-109). İstanbul: Kalkedon Yayınları.
- Öztürk, M. (2015a). Sosyolojik açıdan suç korkusu ve yaşam memnuniyeti: Mersin ili örneği (Yayınlanmamış Doktora Tezi). Cumhuriyet Üniversitesi, Sivas.
- Öztürk, M. (2015b). Medya ve suç korkusu arasındaki ilişki. *The Journal of Academic Social Science Studies*, 36, 251-263. doi: 10.9761/JASSS2894.
- Öztürk, M. (2016). Düzensizlik ve toplumsal kaygı teorileri bağlamında suç korkusu: Mersin örneği. *Cumhuriyet Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 40 (1), 281-291.
- Öztürk, M. , Kocacık, F. ve Gönültaş, M. B. (2016). Suç korkusu ve risk algısının toplumsal cinsiyet açısından incelenmesi. *International Journal of Human Sciences*, 13(1), 1488-1502. doi:10.14687/ijhs.v13i1.3691.
- Pain, R. (2000). Place, social relations and the fear of crime: A review. *Progress in Human Geography*, 24(3), 365–387. doi:10.1191/030913200701540474.
- Painter, K. (1994). The impact of street lighting on crime, fear, and pedestrian street use. *Security Journal*, 5(3), 116–124.
- Palfrey, J. ve Gasser, U. (2008). *Born digital Understanding the first generation of digital natives*. New York: Basic Books.
- Pantazis, C. (2000). "Fear of crime", vulnerability and poverty. *British Journal of Criminology*, 40(3), 414–436. doi:10.1093/bjc/40.3.414.
- Park, R. E. (1922). *The Immigrant Press and Its Control*. ABD: Harper&Brothers.
- Pedró, F. (2006). The new millennium learners: Challenging our views on ICT and Learning. Erişim Tarihi: 02 Mayıs 2022, www.oecd.org/education/ceri/38358359.pdf.
- Phelan, J. E., Sanchez, D. T. ve Broccoli, T. L. (2009). The danger in sexism: The links among fear of crime, benevolent sexism, and well-being. *Sex Roles*, 62(1-2), 35–47. doi:10.1007/s11199-009-9711-8.
- Pieper, O. (2018). Almanya'da suç oranı düşüyor ama korku artıyor. Erişim Tarihi: 22 Aralık 2021, <https://p.dw.com/p/2xMx0>.
- Pleggenkuhle, B. ve Schafer, J. A. (2017). Fear of crime among residents of rural counties: An analysis by gender. *Journal of Crime and Justice*, 1–16. doi:10.1080/0735648x.2017.1391109.
- Poster, M. (1995). *The second media age*. Büyük Britanya: Polity Press.
- Potter, W. J. (1991). The relationships between first- and second-order measures of cultivation. *Human Communication Research*, 18(1), 92–113. doi:10.1111/j.1468-2958.1991.tb00530.x.
- Prensky, M. (2001). Digital natives, digital immigrants. *On the Horizon*, 9 (5), 1-6. doi: 10.1108/10748120110424816.

- Prieto Curiel, R. ve Bishop, S. (2017). Modelling the fear of crime. *Proceedings of the Royal Society A: Mathematical, Physical and Engineering Science*, 473, 1-14. doi:10.1098/rspa.2017.0156.
- Prieto Curiel, R. ve Bishop, S. R. (2018). Fear of crime: The impact of different distributions of victimisation. *Palgrave Communications*, 4(1). doi:10.1057/s41599-018-0094-8.
- Prieto Curiel, R. , Cresci, S. ,Muntean, C. I. ve Bishop, S. R. (2020). Crime and its fear in social media. *Palgrave Communications*, 6 (57). doi:10.1057/s41599-020-0430-7.
- Pritchard, D. ve Hughes, K. D. (1997). Patterns of deviance in crime news. *Journal of Communication*, 47(3), 49-67. doi:10.1111/j.1460-2466.1997.tb02716.x.
- Putnam R. D. (1993). The prosperous community: Social capital and public life. *The American Prospect*, (13), 35-42.
- Ramonet, I. (2003). Set the media free. Erişim Tarihi: 1 Nisan 2022, <https://mondediplo.com/2003/10/01media>.
- Reeves, T.C. ve Oh E. (2008). Generational differences. J. M. Spector, M. D. Merrill, J. van Merriënboer ve M. P. Driscoll (Ed.), *Handbook of Research on Educational Communications and Technology* (3.Basım) (ss. 295-303). Abingdon: Routledge.
- Reuters Institute. (2021). Reuters Institute Digital News Report 2021 10th Edition. Erişim Tarihi: 25 Mayıs 2022, https://reutersinstitute.politics.ox.ac.uk/sites/default/files/2021-06/Digital_News_Report_2021_FINAL.pdf.
- Roelofs, K. (2017). Freeze for action: neurobiological mechanisms in animal and human freezing. *Philosophical Transactions of the Royal Society B: Biological Sciences*, 372, 1–10. doi:10.1098/rstb.2016.0206.
- Rogers, E. M. (1986). *Communication technology-The new media in society*. ABD: The Free Press.
- Ross, A. ve Scott, B. (2011). Social media: cause, effect and response. Erişim Tarihi: 21 Nisan 2022, www.nato.int/docu/review/articles/2011/03/22/social-media-cause-effect-and-response/index.html.
- Rountree, P. W. (1998). A reexamination of the crime-fear linkage. *Journal of Research in Crime and Delinquency*, 35(3), 341–372. doi:10.1177/0022427898035003005.
- Rüstemov, P. (2011). Küreselleşmenin sosyo-ekonomik ve siyasal sorunları. *İstanbul Journal of Sociological Studies*, 29, 1-9.
- Sacco, V. F. (1990). Gender, fear, and victimization: A preliminary application of power-control theory. *Sociological Spectrum*, 10(4), 485–506. doi:10.1080/02732173.1990.9981942.
- Safko, L. (2010). *The social media bible – Tactics, tools and strategies for business success* (2. Basım). ABD: Wiley.
- Saxena, S. (2018). 7 key differences between social media and traditional media. Erişim Tarihi: 20 Nisan 2022, www.easymedia.in/7-differences-social-media-traditional-media.
- Schauer, P. (2015). 5 biggest differences between social media and social networking. Erişim Tarihi: 12 Mart 2022, <https://www.socialmediatoday.com/social-business/peteschauser/2015-06-28/5-biggest-differences-between-social-media-and-social>.
- Scott, H. (2003). Stranger danger: Explaining women’s fear of crime. *Western Criminology Review*, 4(3), 203 – 214.
- Senn, C. Y. ve Dzinis, K. (1996). Measuring fear of rape: A new scale. *Canadian Journal of Behavioural Science / Revue Canadienne Des Sciences Du Comportement*, 28(2), 141–144. doi:10.1037/0008-400x.28.2.141.
- Shane, J. M. (2012). Abandoned buildings and lots. Erişim Tarihi: 02 Mayıs 2022,

- https://popcenter.asu.edu/sites/default/files/sites/default/files/problems/PDFs/abandoned_buildings_and_lots.pdf.
- Shannon, C. E. (1948). A mathematical theory of communication. *Bell System Technical Journal*, 27(3), 379–423. doi:10.1002/j.1538-7305.1948.tb01338.x.
- Shaw, C. R. ve McKay, H. D. (1942). *Juvenile delinquency and urban area: A study of rates of delinquency in relation to differential characteristics of local communities in American cities*. Chicago: University of Chicago Press.
- Siegel, L. J. (2016). *Criminology: Theories, patterns, and typologies* (12. Basım). Boston: Cengage Learning.
- Silver, E. ve Miller, L. L. (2004). Sources of informal social control in Chicago neighborhoods. *Criminology*, 42(3), 551–584. doi:10.1111/j.1745-9125.2004.tb00529.x.
- Sipahi, E. B. (2016). *Suç korkusu-Türkiye kentlerinde bir alan araştırması*. Konya: Çizgi Kitapevi.
- Skogan, W. (1978). The fear of crime among the elderly. Erişim Tarihi: 02 Mayıs 2021, www.ojp.gov/pdffiles1/nij/82425.pdf.
- Skogan, W. (1986). Fear of crime and neighborhood change. *Crime and Justice*, 8, 203–229. doi:10.1086/449123.
- Skogan, W. G. ve Maxfield, M. G. (1980). Coping with crime: Victimization, fear, and reactions to crime in three American cities. Erişim Tarihi: 30 Nisan 2021, www.ojp.gov/pdffiles1/nij/85506.pdf.
- Smith, S. J. (1987). Fear of crime: Beyond a geography of deviance. *Progress in Human Geography*, 11(1), 1–23. doi:10.1177/030913258701100101.
- Snedker, K. A. (2006). Altruistic and vicarious fear of crime: Fear for others and gendered social roles. *Sociological Forum*, 21(2), 163-195. doi: 10.1007/s11206-006-9019-1.
- Sokullu-Akıncı, F. (2007). *Kriminoloji* (5.Basım). İstanbul: Beta Basım.
- Sokullu-Akıncı, F. (2011). Özgürlük ve güvenlik. *İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası*, 69 (1-2) , 105-110.
- Sola Pool, I. (1983). *On free speech in an electronic age: Technologies of freedom*. ABD: Harvard University Press.
- Stafford, M., Chandola, T. ve Marmot, M. (2007). Association between fear of crime and mental health and physical functioning. *American Journal of Public Health*, 97(11), 2076–2081. doi:10.2105/ajph.2006.097154.
- Stark, R. (1987). Deviant places: A theory of the ecology of crime. *Criminology*, 25(4), 893-910. doi:10.1111/j.1745-9125.1987.tb00824.x
- Statista (2021). Number of monthly active Facebook users worldwide as of 2nd quarter 2021(in millions) Erişim Tarihi: 20 Mart 2021, <https://www.statista.com/statistics/264810/number-of-monthly-active-facebook-users-worldwide>.
- Strauss, W. ve Howe N. (1997). *The fourth turning: What the cycles of history tell us about America's next rendezvous with destiny*. ABD: Broadway Books.
- Süllü, Z. (2018). Sözlü kültürden dijital kültüre iletişim ve iletişim araçlarının tarihsel kökenleri. *Kastamonu İletişim Araştırmaları Dergisi*, 1, 120-135.
- Sümer, B. (2007). *Bilgi toplumuna dönüşüm sürecinin Avrupa ve Türkiye’de istihdam yaratmaya etkisi (Yayınlanmamış Doktora Tezi)*. Dokuz Eylül Üniversitesi, İzmir.
- Svendsen, L. F. H. (2017). *Korkunun Felsefesi*. (M. Erşen, Çev.). İstanbul, Berdan Matbaası.
- Şahin, M . (2019). Korku, kaygı ve kaygı (anksiyete) bozuklukları. *Avrasya Sosyal ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi*, 6(10), 117-135.
- Talu, E. ve Avcı, N. (2019a). Özgeci suç korkusu ölçeğinin geliştirilmesi: Geçerlik ve güvenirlik çalışması. *The Journal of Academic Social Science Studies*, 75, 65-80. doi:

10.9761/JASSS8079.

- Talu, E. ve Avcı, N. (2019b). Annelerin özgeci suç korkusunu etkileyen faktörlerin incelenmesi. Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 51, 262-287. doi:10.21764/maeuefd.489750.
- Tandoğan, O. ve Şimşek-İlhan, B. (2016). Fear of crime in public spaces: From the view of women living in cities. Procedia Engineering, 161, 2011–2018. doi:10.1016/j.proeng.2016.08.795.
- Tarhan, N. (2012). Kötü Dünya Sendromu. Erişim Tarihi: 15 Aralık 2021, <https://www.nevzattarhan.com/kotu-dunya-sendromu.html>.
- Tarhan, N. (2020). Korkular genetik mi, sonradan mı öğrenilir?. Erişim Tarihi: 15 Aralık 2021, www.nevzattarhan.com/korkular-genetik-mi-sonradan-mi-ogrenilir.html.
- Taşkıran, İ. ve Kırık, A. M. (2016). Gazetecilerin sosyal medyayı haber kaynağı olarak kullanımı: medya profesyonellerinin bakış açılarını tespit etmeye yönelik bir araştırma. Intermedia International e-journal, 1 (3), 213–213. doi:10.21645/intermedia.2016319269.
- Taylor, R. B. ve Hale, M. (1986). Testing alternative models of fear of crime. The Journal of Criminal Law and Criminology, 77(1), 151-189. doi:10.2307/1143593.
- Tesich, S. (1992). A government of lies. The Nation, 254 (1), 12-14.
- The Biometrics of Consumer Engagement. (2013). Erişim Tarihi: 03 Mayıs 2022, www.msi.org/articles/the-biometrics-of-consumer-engagement.
- Thigpen, N. ve Keil, A. (2020). Fear. V. Zeigler-Hill ve T. K. Shackelford. (Ed.), Encyclopedia of personality and individual differences (ss. 1560-1564). İsviçre: Springer.
- Thompson, J. B. (2008). Medya ve modernite. (S.Öztürk, Çev.). İstanbul: Kırmızı Yayınları.
- Toffler, A. (1980). The third wave. New York: William Morrow And Company.
- Total number of Websites. (2020). Erişim Tarihi: 10 Mart 2022, www.internetlivestats.com/total-number-of-websites.
- Trend, D. (2008). Medyada şiddet efsanesi. Eleştirel bir giriş. (G. Bostancı, Çev.). İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Tulloch, M. (2000). The meaning of age differences in the fear of crime. British Journal of Criminology, 40(3), 451-467. doi:10.1093/bjc/40.3.451.
- Tutgun-Ünal, A. (2013). Nesiller ayrılıyor: X, Y ve Z nesilleri. Erişim Tarihi: 01 Mayıs 2022, www.acikbilim.com/2013/09/dosyalar/nesiller-ayriliyor-x-y-ve-z-nesilleri.html.
- TÜİK (2021). Yazılı medya ve uluslararası standart kitap numarası istatistikleri, 2020. Erişim Tarihi: 29 Eylül 2021, <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Yazili-Medya-ve-Uluslararası-Standart-Kitap-Numarası-Istatistikleri-2020-37204&dil=1>.
- Uluç, H. (2004). Dördüncü güç mü? Güldürmeyin beni. Erişim Tarihi: 1 Nisan 2022, https://www.sabah.com.tr/yazarlar/uluc/2004/07/30/dorduncu_guc_mu_guldurmeyin_beni.
- Uluç, H. Bu ülkeyi Sosyal Medya mı yönetiyor?. Sabah Gazetesi, 31 Ağustos 2018, 13.
- Uluç, H. İşte dördüncü güç! Oto sansür bitti!. Sabah Gazetesi, 19 Eylül 2017, 13.
- Uluç, H. Yaşasın bemin Sosyal Medyam!. Sabah Gazetesi, 15 Şubat 2019, 13.
- Utma, S. (2015). Suç korkusu ve medyanın suç korkusunun oluşmasına etkileri. A. Solak ve Ö. Solak (Ed.), Gündelik Hayat Sosyolojisi Açısından Suç ve Suç Korkusu bildiriler kitabı içinde (ss. 497-506). Ankara : Serya Yayıncılık.
- Ünal-Reşitoğlu, H. (2017). Diğerleri için duyulan suç korkusu. Süleyman Demirel Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi, (41), 145-160.
- Ünür, E. (2015). Uzaktan kumandanın ardındakiler: Hepinize iyi seyirler. Konya: Eğitim Kitabevi.

- Valera, S. ve Guàrdia, J. (2014). Perceived insecurity and fear of crime in a city with low-crime rates. *Journal of Environmental Psychology*, 38, 195–205. doi:10.1016/j.jenvp.2014.02.002.
- Van Dijk, J.A.G.M. (2006). *The network society- Social aspects of new media* (2.Basım). Büyük Britanya: SAGE Publications.
- Van Dijk, J. , Van Kesteren, J. ve Smit, P. (2007). Criminal victimisation in international perspective: Key findings from the 2004-2005 ICVS and EU ICS. Erişim Tarihi: 17 Aralık 2022, www.unicri.eu/services/library_documentation/publications/icvs/publications/ICVS2004_05report.pdf.
- Varol, M. Ç. ve Varol, E. (2019). Kavram ve kuramlarıyla Marshall McLuhan'a bakış: Günümüzün egemen medya araçları ekseninde bir değerlendirme. *International Journal of Cultural Studies*, 5 (1), 137-158.
- Visser, M. , Scholte, M. ve Scheepers, P. (2013). Fear of crime and feelings of unsafety in European countries: Macro and micro explanations in cross-national perspective. *The Sociological Quarterly*, 54(2), 278–301. doi:10.1111/tsq.12020.
- Vozmediano, L., San-Juan, C., Vergara, A. I. ve Alonso-Alberca, N. (2017). “Watch out, sweetie”: The impact of gender and offence type on parents’ altruistic fear of crime. *Sex Roles*, 77(9-10), 676–686. doi:10.1007/s11199-017-0758-7.
- Wagner, K. ve Frier, S. (2019). Mark Zuckerberg touts broad power of expression as ‘Fifth Estate’. Erişim Tarihi: 02 Nisan 2022, <https://www.bloomberg.com/news/articles/2019-10-17/zuckerberg-touts-broad-power-of-expression-as-fifth-estate>.
- Ward, S. J. A. ve Wasserman, H. (2010). Towards an open ethics: Implications of new media platforms for global ethics discourse. *Journal of Mass Media Ethics*, 25(4), 275-292. doi:10.1080/08900523.2010.512825.
- Warr, M. (1985). Fear of rape among urban women. *Social Problems*, 32(3), 238–250. doi:10.2307/800684.
- Warr, M. (1992). Altruistic fear of victimization in households. *Social Science Quarterly*, 73(4), 723–736.
- Warr, M. (2000). Fear of crime in the United States: Avenues for research and policy. *Criminal Justice* 2000, 4, 451-489.
- Warr, M. ve Ellison, C. G. (2000). Rethinking social reactions to crime: Personal and altruistic fear in family households. *American Journal of Sociology*, 106(3), 551–578. doi:10.1086/318964.
- Watson, J. B. ve Rayner, R. (1920). Conditioned emotional reactions. *Journal of Experimental Psychology*, 3(1), 1–14. doi: 10.1037/h0069608.
- Webster, F. (1996). The information society: Conceptions and critique. A. Kent (Ed.), *Encyclopedia of Library and Information Science*, Vol.58, Supp.21 (ss. 74-112). New York: Marcel Dekker.
- Weitzer, R. ve Kubrin, C. E. (2004). Breaking news: How local TV news and real-world conditions affect fear of crime. *Justice Quarterly*, 21(3), 497–520. doi:10.1080/07418820400095881.
- Wilson, J. Q. ve Kelling, G. L. (1982). Broken windows. *The Atlantic Monthly*, 249(3), 29-38. doi : 10.4135/9781412959193.n281.
- Wiltz, C. J. (1982). Fear of crime, criminal victimization and elderly blacks. *Phylon*, 43(4), 283-294. doi:10.2307/274751.
- Winkel, F. W. (1998). Fear of crime and criminal victimization: Testing a theory of psychological incapacitation of the “stressor” based on downward comparison processes. *British Journal of Criminology*, 38(3), 473–484. doi:10.1093/oxfordjournals.bjc.a014258.
- Wolfgang, M. F. (1957). Victim precipitated criminal homicide. *Journal of Criminal Law*

- and Criminology, 48(1), 1-11.
- Wu, T. (2003). Network neutrality, broadband discrimination. Journal of Telecommunications and High Technology Law, 2, 141-179. doi:10.2139/ssrn.388863.
- Yavuz, Y. (2019). Suç mağduru olma korkusuna sosyolojik bir bakış (Ankara ili örneği). (Yüksek Lisans Tezi). Kırıkkale Üniversitesi, Kırıkkale.
- Yıldırım, A. (2014). Sosyo-kültürel yapı ve suç olgusu arasındaki ilişki: Malatya ili örneği. KMÜ Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi, 16 (Özel Sayı I), 1-7.
- Yıldız, M. ve Kılıç-Akın, G. (2015). Kadın ve suç korkusu: Yaygınlaşmış klişeler. A. Solak ve Ö. Solak (Ed.), Gündelik Hayat Sosyolojisi Açısından Suç ve Suç Korkusu bildiriler kitabı içinde (ss. 374-381). Ankara: Serya Yayıncılık.
- Yılmaz, B. (1998). Bilgi toplumu: Eleştirel bir yaklaşım. Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi, 15 (1) , 147-158.

EK-1 Etik Kurul Kararı

Krl.İşl.:0590-

-22/Krl.İşl.Ks.A.İği

Ek
Şubat 2022T.C.
İÇİŞLERİ BAKANLIĞI
Jandarma ve Sahil Güvenlik Akademisi Başkanlığı

ETİK KURULU KARARLARI

TOPLANTI NO : 2022/1
 TOPLANTI TARİHİ : 24 Şubat 2022 Perşembe saat 13.30
 TOPLANTI YERİ : Fakülte Dekanlığı Toplantı Salonu.

TOPLANTIYA KATILANLAR : Akd.Bşk.Yrd. (Fakülte Dekanı) Prof.Dr. İ.Hakkı DEMİRCİOĞLU, Güv.Bil.Enst.Md. Doç.Dr. Tekin AVANER, Adli Bil.Enst.Md. Doç.Dr. G.İbrahim ÖĞÜNÇ, Dis. ve Huk.İş.Ş.Md. J.Yzb. Yusuf KARADENİZ, Öğr.Gör.Dr. Kürşad GÜÇ.

TOPLANTIYA KATILMAYANLAR : J.Alb.Dr. Adnan ABDULVAHİTOĞLU, J.Alb.Dr. Cengiz ÖZEL, Dr.Öğr.Üyesi Ali YILDIRIM.

1. JSGA'nın 2021-2022/1 sayılı Senato Kararı ile 14 Ekim 2021 tarihinde teşkil edilen Etik Kurulu 24 Şubat 2022 Perşembe günü saat 13.30'da toplandı.
2. Toplantı yeter sayısının (5/8) bulunduğu tespit edildi.
3. Toplantı gündem maddelerinin görüşülmesine geçildi.

Gündem 2 - Yüksek Lisans Öğrencisi Seçgin ÇETİN'e ait "Kadınların Sosyal Medya Kullanımı ile Suç Korkusu İlişkisi" isimli yüksek lisans tez çalışmasının değerlendirilmesi.

Karar 2 - Yüksek Lisans Öğrencisi Seçgin ÇETİN'e ait "Kadınların Sosyal Medya Kullanımı ile Suç Korkusu İlişkisi" isimli yüksek lisans tez çalışması incelenmiş olup ilgili yüksek lisans tezinin Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği yönünden bir sakıncasının olmadığına (bu gündem görüşülmeye başlanmadan hemen önce Doç.Dr. G.İbrahim ÖĞÜNÇ toplantı salonundan geçici süreliğine ayrılarak görüşmeye ve oylamaya katılmamıştır) oy birliği ile karar verildi.

4. Gündem dışı söz almak isteyen katılımcı olmaması üzerine Akd.Bşk.Yrd. (Fakülte Dekanı) Prof.Dr. İ.Hakkı DEMİRCİOĞLU tarafından 1'inci Etik Kurulu toplantısı sonlandırılmıştır. 24 Şubat 2022

Ek :
 Ek-1 : (Değerlendirme Raporu)

(İMZALI)
 Prof.Dr. İ.Hakkı DEMİRCİOĞLU
 Akd.Bşk.Yrd. (Fakülte Dekanı)

(KATILMADI)
 J.Alb.Dr. Adnan ABDULVAHİTOĞLU
 Öğr. Üyesi

(KATILMADI)
 J.Alb.Dr. Cengiz ÖZEL
 Öğr. Üyesi

(İMZALI)
 Doç.Dr. Tekin AVANER
 Güv.Bil.Enst.Md.

(İMZALI)
 Doç.Dr. G.İbrahim ÖĞÜNÇ
 Adli Bil.Enst.Md.

(KATILMADI)
 Dr.Öğr.Üyesi Ali YILDIRIM
 Öğr. Üyesi

(İMZALI)
 Öğr.Gör.Dr. Kürşad GÜÇ
 Öğr. Gör.

(İMZALI)
 J.Yzb. Yusuf KARADENİZ
 Dis. ve Huk.İş.Ş.Md.

EK-2 Anket Formu

KADINLARIN SOSYAL MEDYA KULLANIMI İLE SUÇ KORKUSU İLİŞKİSİ ANKETİ

Değerli katılımcı;

Bu anket kadınların sosyal medya kullanımı ile suç korkusu arasındaki ilişkiyi ölçmeye yönelik yüksek lisans tezinin bir parçasıdır. Anket, Türkiye’de en çok kullanılan 3 sosyal medya platformu (Facebook, Instagram ve Twitter) kullanıcısı **18 YAŞ VE ÜZERİ KADINLARIN** sosyal medyaya bağlı geliştirdikleri suç korkusunun ölçümü amacıyla hazırlanmıştır. Anket kapsamında paylaşacağınız bilgiler sadece bilimsel amaçlı olarak istatistiksel analiz için kullanılacak olup, anket içerisinde hiçbir kişisel veriniz talep edilmemekte ve kayıt altına alınmamaktadır. Bu bilgiler ayrıca hiçbir şekilde başka kurum ve kuruluşlar ile paylaşılmayacaktır. Anketin cevaplanması yaklaşık 10 dakika sürmekte olup eksiksiz doldurulması çalışmanın doğru sonuçlanmasını sağlayacaktır. Katılımınız ve zaman ayırdığınız için teşekkür ederim.

Seçgin ÇETİN

JSGA Güvenlik Bilimleri Enstitüsü

Suç Araştırmaları Ana Bilim Dalı

Yüksek Lisans Öğrencisi

1. Yaşınız:

☐ 18-20 ☐ 21-40 ☐ 41-55 ☐ 56-74 ☐ 75 +

2. Medeni Durumunuz:

☐ Evli
☐ Bekâr (Hiç Evlenmemiş)
☐ Diğer (Boşanmış/Eşi Vefat Etmiş)

3. Çocuğunuz Var mı?

☐ Evet, var ☐ Hayır, yok

4. Eğitim Durumunuz:

☐ Okur-yazar
☐ İlkokul mezunu
☐ İlköğretim/Ortaokul mezunu
☐ Lise mezunu
☐ Yüksekokul mezunu
☐ Üniversite mezunu
☐ Yüksek Lisans/Doktora

5. Mesleğiniz :

☐ Kamu sektörü çalışanı
☐ Özel sektör çalışanı
☐ Serbest meslek
☐ Emekli
☐ Öğrenci
☐ Çalışmıyor

6. Geliriniz (hane bazında):

☐ 0-3.000 ₺ arası
☐ 3.001-6.000 ₺ arası
☐ 6.001-9.000 ₺ arası
☐ 9.001 ₺ ve üzeri

EK-2 (devam) Anket Formu

7. Yaşadığınız İl:

8. Yaşadığınız Yer:

- ☐ İl Merkezi
- ☐ İlçe Merkezi
- ☐ Köy/Kasaba/Mahalle

9. Kullandığınız Sosyal Medya Platformu:

- ☐ Facebook
- ☐ Twitter
- ☐ Instagram

10. Kaç Yıldır Sosyal Medya Kullanıyorsunuz?

- ☐ 1 yıldan az
- ☐ 1 yıl-3 yıl arası
- ☐ 3 yıl-6 yıl arası
- ☐ 6 yıl ve daha fazla

11. Günlük Sosyal Medya Kullanım Süreniz:

- ☐ 1 saatten az
- ☐ 1-3 saat arası
- ☐ 3-6 saat arası
- ☐ 6 ve daha fazla

12. Sosyal medyada suç haberlerine en çok hangi platformda rastlıyorsunuz?

- ☐ Facebook
- ☐ Twitter
- ☐ Instagram
- ☐ Diğer

13. Sosyal medyada suç veya şiddet içeren haberleri ne sıklıkla okuyor, izliyor veya onlarla etkileşime giriyorsunuz?

- ☐ Hiç
- ☐ Nadiren
- ☐ Ara sıra
- ☐ Genellikle
- ☐ Her zaman

14. Sizce sosyal medyada yer alan suç haberleri genel olarak hangi şekilde verilmektedir?

- ☐ Abartarak
- ☐ Olduğu gibi
- ☐ Dramatize ederek
- ☐ Sıradanlaştırarak
- ☐ Yanlış ve aldatıcı biçimde

15. Sosyal medyada yer alan suç haberlerinden en çok hangisi/hangileri sizi etkilemektedir?

- ☐ Kadın Cinayeti
- ☐ Kadına / Çocuğa Tecavüz
- ☐ Kadına Yönelik Sözlü / Fiziki Taciz
- ☐ Silahlı / Fiziki Saldırı
- ☐ Hırsızlık
- ☐ Gasp/Yağma
- ☐ Kapkaç
- ☐ Dolandırıcılık
- ☐ Mala zarar verme
- ☐ Diğer

EK-2 (devam) Anket Formu

16. Sosyal medyada yer alan suç haberlerinin en çok hangi bölüm/bölmeleri sizi endişelendirmektedir?

- () Haberin başlığı
 () Haberde kullanılan görsel (resim/video)
 () Haber metninin kendisi/içeriği
 () Haber altına yapılan yorumlar
 () Diğer

17. Suçun işlendiği yerin hangi bölgede olması sizde **EN ÇOK** suç korkusuna neden olur?

- () Ülkenin herhangi bir yerinde
 () Yaşadığım il/ilçede
 () Yaşadığım mahallede/köyde
 () Hiçbiri

18. Lütfen aşağıdaki soruları okuduktan sonra size uygun olan şıkkı işaretleyiniz.

Evet Hayır

18a. Son 1 yıl içerisinde herhangi bir suçun mağduru oldunuz mu?

☐
☐

18b. Gelecek 1 yıl içerisinde herhangi bir suçun mağduru olacağınızı düşünüyor musunuz?

☐
☐

18c. Yaşadığınız bölgede suç oranının yüksek olduğunu düşünüyor musunuz?

☐
☐

19. Lütfen aşağıdaki soruları okuduktan sonra size uygun olan şıkkı işaretleyiniz.

Oldukça
Güvenli (1)
Güvenli (2)
Ne Güvenli Ne
Güvensiz (3)
Güvensiz (4)
Çok Güvensiz
(5)

19a. Gündüz saatlerinde yaşadığınız yerde yalnız dolaşırken/yürürken kendinizi ne kadar güvende hissediyorsunuz?

☐
☐
☐
☐
☐

19b. Gündüz saatlerinde evde yalnız iken kendinizi ne kadar güvende hissediyorsunuz?

☐
☐
☐
☐
☐

19c. Hava karardıktan sonra yaşadığınız yerde yalnız dolaşırken/yürürken kendinizi ne kadar güvende hissediyorsunuz?

☐
☐
☐
☐
☐

19ç. Hava karardıktan sonra evde yalnız iken kendinizi ne kadar güvende hissediyorsunuz?

☐
☐
☐
☐
☐

20. Sosyal medyada paylaşılan suç haberlerini göz önünde bulundurarak aşağıdaki suçların mağduru olmaktan ne kadar korktuğunuzu düşünüyorsunuz?

Suç Türü	Hiç Korkmuyorum (1)	Korkmuyorum (2)	Ne Korkuyorum (3)	Korkuyorum (4)	Çok Korkuyorum (5)
20a. Dolandırılmaktan					
Mala Karşı	☐	☐	☐	☐	☐

EK-2 (devam) Anket Formu

	Şahsa Karşı	☐	☐	☐	☐	☐
20b. Ben evdeyken evime hırsız girmesinden						
20c. Ben ev dışındayken evime hırsız girmesinden	Mala Karşı	☐	☐	☐	☐	☐
20ç. Tecavüze/tecavüz girişimine uğramaktan	Şahsa Karşı	☐	☐	☐	☐	☐
20d. Cinsel tacize (sözlü-fiziksel)/sarkıntılığa uğramaktan	Şahsa Karşı	☐	☐	☐	☐	☐
20e. Öldürülmekten	Şahsa Karşı	☐	☐	☐	☐	☐
20f. Silahlı (ateşli silah, bıçak, sopa vs.) saldırıya uğramaktan	Şahsa Karşı	☐	☐	☐	☐	☐
20g. Kaçırılmaktan	Şahsa Karşı	☐	☐	☐	☐	☐
20ğ. Herhangi bir malımın (cüzdan, telefon, araç gibi) çalınmasından	Mala Karşı	☐	☐	☐	☐	☐
20h. Gaspa/yağmaya uğramaktan	Mala Karşı	☐	☐	☐	☐	☐
20ı. Kapkaçı uğramaktan	Mala Karşı	☐	☐	☐	☐	☐
20i. Herhangi bir eşyama (araç, ev, bahçe vb.) zarar gelmesinden	Mala Karşı	☐	☐	☐	☐	☐

21. Sosyal medyada paylaşılan suç haberlerini göz önünde bulundurarak yaşadığınız bölgede gelecek 1 yıl içerisinde aşağıdaki suçlardan mağdur olma ihtimalinizi değerlendiriniz.

	Çok Az (1)	Az (2)	Orta (3)	Yüksek (4)	Çok Yüksek (5)
21a. Dolandırılmak	☐	☐	☐	☐	☐
21b. Ben evdeyken evime hırsız girmesi	☐	☐	☐	☐	☐

EK-2 (devam) Anket Formu

21c. Ben ev dışındayken evime hırsız girmesi	☐	☐	☐	☐	☐
21ç. Tecavüze/tecavüz girişimine uğramak	☐	☐	☐	☐	☐
21d. Cinsel tacize (sözlü-fiziksel)/sarkıntılığa uğramak	☐	☐	☐	☐	☐
21e. Öldürülmek	☐	☐	☐	☐	☐
21f. Silahlı (ateşli silah, bıçak, sopa vs.) saldırıya uğramak	☐	☐	☐	☐	☐
21g. Kaçırılmak	☐	☐	☐	☐	☐
21ğ. Herhangi bir malımın (cüzdan, telefon, araç gibi) çalınması	☐	☐	☐	☐	☐
21h. Gaspa/yağmaya uğramak	☐	☐	☐	☐	☐
21ı. Kapkaça uğramak	☐	☐	☐	☐	☐
21i. Herhangi bir eşyama (araç, ev, bahçe vb.) zarar gelmesinden	☐	☐	☐	☐	☐

22. Sosyal medyada maruz kaldığınız suç haberleri göz önünde bulundurarak ne türden önlemler almaktasınız?

22a. Kapı ve pencerelere sağlam kilit takarım.	–KORUNMA–
22b. Güvenliği yüksek sitelerde/binalarda ikamet ederim.	–KORUNMA–
22c. Evde yüklü miktarda para bulundurmaktan kaçınırım.	–KAÇINMA–
22ç. Yanımda çok para taşımaktan kaçınırım.	–KAÇINMA–
22d. Belirli mahalle, cadde veya parklardan kaçınırım.	–KAÇINMA–
22e. Evimde ek güvenlik tedbiri (alarm sistemi/kamera taktırmak, köpek beslemek vb.) alırım.	–KORUNMA–
22f. Karanlık/ıssız sokaklar veya otoparklar gibi yerlerden kaçınırım.	–KAÇINMA–
22g. Terk edilmiş/yıkık-dökük binaların bulunduğu yerlerden kaçınırım.	–KAÇINMA–
22ğ. Gece geç saatlerde toplu taşıma araçlarını (metro, otobüs, dolmuş vb.) kullanmam.	–KAÇINMA–
22h. Kendimi savunma amaçlı silah (biber gazı/saç spreyi/keskin obje vb.) taşırım.	–KORUNMA–

EK-2 (devam) Anket Formu

24. Yaşadığınız bölgeyi dikkate alarak aşağıda belirtilen hususların sizin için hangi seviyede problem teşkil ettiğini belirtiniz.

	TÜRÜ	Hiç Problem Değil (1)	Problem Değil (2)	Kararsızım (3)	Ciddi Problem (4)	Çok Ciddi Problem (5)
24a. Yerlere atılmış çer-çöp ve döküntü yığınları / toplanmamış çöpler	(FİZİKSEL)	☐	☐	☐	☐	☐
24b. Kaba ve rahatsız edici komşular	(SOSYAL)	☐	☐	☐	☐	☐
24c. Metruk (terk edilmiş) binalar / araçlar ve bakımsız araziler	(FİZİKSEL)	☐	☐	☐	☐	☐
24ç. Etrafta dolaşan başıboş gençler	(SOSYAL)	☐	☐	☐	☐	☐
24d. Halka açık alanlardaki sarhoşlar veya uyuşturucu kullananlar	(SOSYAL)	☐	☐	☐	☐	☐
24e. Araçlarıyla gürültü / hız yapanlar	(SOSYAL)	☐	☐	☐	☐	☐
24f. Yeterince aydınlatılmamış / karanlık sokaklar	(FİZİKSEL)	☐	☐	☐	☐	☐
24g. Yolda bekleyen hayat kadınları / halka açık alanlarda fuhuş	(SOSYAL)	☐	☐	☐	☐	☐
24ğ. Sokakta yaşayan evsizler / dilenciler	(SOSYAL)	☐	☐	☐	☐	☐
24h. Silahla havaya ateş açılması	(SOSYAL)	☐	☐	☐	☐	☐
24ı. Duvar yazısı / grafiti	(FİZİKSEL)	☐	☐	☐	☐	☐
24i. Vandallık (tahrip edilmiş kamu malları)	(FİZİKSEL)	☐	☐	☐	☐	☐

EK-2 (devam) Anket Formu

25.Lütfen aşağıdaki ifadeleri okuduktan sonra size uygun olan şıkkı işaretleyiniz.	Kesinlikle Katılmıyorum (1)	Katılmıyorum (2)	Ne Katılıyorum Ne Katılmıyorum (3)	Katılıyorum (4)	Kesinlikle Katılıyorum (5)
25a. Sosyal medyada maruz kaldığım suç haberleri nedeniyle günlük rutinlerimde değişiklik yapıyorum.	☐	☐	☐	☐	☐
25b. Sosyal medyada maruz kaldığım suç haberleri nedeniyle önlem alma ihtiyacı hissediyorum.	☐	☐	☐	☐	☐
25c. Sosyal medyada maruz kaldığım suç haberleri yaşam memnuniyetimi olumsuz yönde etkilemektedir.	☐	☐	☐	☐	☐
25ç. Sosyal medyada maruz kaldığım suç haberlerini başka kaynaklardan teyit etme ihtiyacı hissedirim.	☐	☐	☐	☐	☐
25d. Sosyal medyada yayılan haberlerde bilgi kirliliği vardır.	☐	☐	☐	☐	☐
25e. Suç korkusu nedeniyle kadınlar kamusal alanda özgürlüklerini kısıtlamaktadır.	☐	☐	☐	☐	☐
25f. Sosyal medyada maruz kaldığım suç haberleri nedeniyle dünyanın tehlikeli ve tehdit edici bir yer olduğunu düşünüyorum.	☐	☐	☐	☐	☐
25g. Sosyal medyanın gündem belirlemede etkili olduğunu düşünüyorum.	☐	☐	☐	☐	☐
25ğ. Sosyal medyada maruz kaldığım suç haberleri benim de aynı şekilde suç mağduru olabileceğimi düşünmeme neden olmaktadır.	☐	☐	☐	☐	☐
25h. Toplumdaki suça ilişkin algı çoğunlukla sosyal medya tarafından yönlendirilmektedir.	☐	☐	☐	☐	☐
25ı. Sosyal medya suçluları erkek, mağdurları/kurbanları kadın olarak lanse eden cinsiyetçi mesajlarla doludur.	☐	☐	☐	☐	☐
25i. Yaşadığım bölgede suç oranlarının arttığını düşünüyorum.	☐	☐	☐	☐	☐

JSGA'lı, Her Zaman Yurt, Ulus ve Cumhuriyete Aşk ve Sadakatle Bağlı Tevazu, Fedakârlık ve Feragat Örneğidir.

